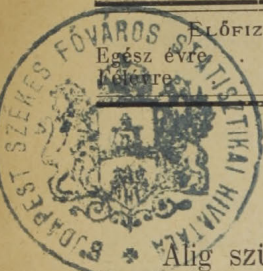

Magyar Székesfőváros

KÖZIGAZGATÁSI, SZÉPIRODALMI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre 6 frt.
Félévre 3 frt.

SZERKESZTI ÉS KIADJA:

DR. BARTHA SÁNDOR.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ:

IV. ker., Reáltanoda utca 5. szám.

Beköszöntő.

Budapest, október 24.

Alig szükséges megmondanunk, miért indítottuk meg e lapot. Egyszerűen megtestesítettük azt a gondolatot, közös óhajt és kívánságot, melyet régóta érez már Budapest minden polgára, ki fővárosunk sorsát és jövőjét szíven viseli. Hiányt pótolni jöttünk. Fővárosi napilapjaink egyetemes, országos érdekek szolgáltatásában állanak, sem idejük, sem módjuk nincs a főváros ügyeivel behatóbban foglalkozni. Pedig a főváros rohamos fejlődése, az egyre hatalmasabb adminisztráció működése és a közönség érdekeinek megvédése feltétlenül igényel egy organumot, mely csak a főváros ügyeivel foglalkozik, s míg egyrészt sarkaló, ösztönző szavával a természetes haladást egyengeti, másrészt szigorú kritika tárgyává teszi az egész közigazgatási működést, feltárja a bajokat, követeli a reformokat s szószólója a közönség érdekeinek.

Budapest székes-főváros törvényhatósága ma abban az átmeneti alakulatban van, mely sem az autonómia, sem a központosított közigazgatás kívánalmait ki nem elégíti. Az 1872. évi XXXVI. t.-cikket lényegesen módosító 1893-iki novelláris törvény elvi fontosságu kezdetet jelent, mert előhírnöke a közigazgatási kerületek járási hatóságokká, önkormányzati testekké alakításának, (ma egyszerűen hivatali kerületek), melyben míg egyrészt az önkormányzati elemnek tág szerep jut, másrészt a főváros bonyolult közigazgatási szervezetét áttekinthetőbbé teszi a kerületi előljárásnak, mint külön hatóságnak felállítása által. A törvényhozás feladata azonban e téren még nem ért véget. Mindenki érezi, hogy átható reform szükséges, mely két látszólagosan ellentétes feladatot párhuzamosan megoldjon, t. i. a központosított közigazgatási hivatalnoki szervezet kiépítését és a nép közigazgatási hatóságának, közreműködésének gyarapítását.

Mindamellett a székes-főváros törvényhatóságának mai szervezete tagadhatatlanul elég kielégítő és mostani alakjában is el képes érni mindazokat a követelményeket, melyek egy fejlődő nagyváros kívánalmaiként odaállítvák, feltétel azonban az, hogy a szervek magánérdekeiket a közérdeknek alárendeljék. Az önkormányzati elemnek hatalmas közreműködés van biztosítva s az egész adminisztráció jósága az egyes organumok: törvényhatósági bizottság, tanács, tisztviselők és kerületi előljárásságok stb. becsületes, elfogulatlan kötelességteljesítésétől függ.

Azonban az egyes hatóságok helyes működésének legfőbb biztosítója: a nyilvánosság ellenőrködése. A közhangulat tükrözi vissza leghívebben a közállapotokat s befolyásolja, irányítja leginkább a hatósági jogokat gyakorlók ténykedését. Az emberi természet veleszületett gyöngeségénél fogva hajlandó a visszaélésekre s míg az együttműködő hatóságokat és tisztviselőket gyöngíti az összetartozás, a barátság érzete, a közös szellem, addig a nagy közönség elfogulatlanul, kiméletlenül bírálhatja meg, őrizheti ellen működésüket. Nagy hatalom a közvélemény, mely embereket emel magasra és sujthat le, rendszereket dönt meg s új szellemet teremti.

Ezek voltak indító okai elhatározásunknak, melylyel a székes-fővárost egy olyan organummal kívánjuk ellátni, mely figyelemmel kíséri az egész fővárosi közigazgatási szervezetet, ügymenetet, szemmel tartja az egyes hatóságok működését, kikel a visszaélések ellen, ostromozza a maradiságot és a főváros vezetésében határozott, rendszeres és előrelátó politika követését propagálja. Nem ütni akar ez a lap egyeseket, nem is tömjénezeni némelyek hiúságát.

De a mellett, hogy az egész közigazgatás működését szigorú ellenőrzés alá vesszük, másikat főcélunk a közönséget nevelni, jogaival megismertetni, kötelességeire figyelmeztetni, érdekeit hathatósan támogatni. Megnyitjuk la-

punkat minden panasznak, segédkezni fogunk annak orvoslásában. Mig egyrészt közreműködni akarunk a hatóságok iránti tisztelet erősítésében, másfelől hangsúlyozzuk, hogy a tisztviselők legszentebb kötelessége a közönség érdekeit becsülettel szolgálni.

Szerény méretekben nyugodtan indulunk meg a járatlan uton, melyen mindent megjavítani, orvosolni akarunk. Hogy e szerény lapocska, mely tiszta, becsületes czéllal szerényen indul, nagygyá, hatalmassá lehessen, a közönség támogatására vagyunk utalva, melynek érdekeit szolgálni fogadjuk.

Fővárosunk gyönyörű fekvése, a vidék erős törekvése a központ felé, biztosítja Budapest gyors emelkedését. Az ország központja, lüktető ere: fővárosunk, melynek vérkeringését óvatosan kell figyelemmel kísérnünk, hogy egészséges, erős legyen.

A fővárosunk iránti szeretet, aggodásunk annak jövőjeért bátorítanak fel bennünket, hogy munkánkkal mi is emelésére törekedjünk.

S midőn a fővárosi közönség pártfogását és bizalmát kérjük, viszonzásul érdekei hü szolgálatát ígérjük.

Dr. Bartha Sándor.

Kossuth mauzoleuma.

Nagy hullámokat vert fel a magyar közvéleményben egyes lapoknak az a híresztelése, hogy Kossuth Lajos hült tetemeinek mauzoleumot építeni nem lehet, mert nem gyült egybe annyi, hogy a szobron felül, a mauzoleumra is telnék költség.

Ebben az ügyben egy érdekes levelet kaptunk, amelyet alább közlünk, magára az ügy érdemére vonatkozólag különben épen a napokban határozott az a bizottság, amely a Kossuth siremlék ügyében alakult meg.

Ez a bizottság elhatározta, hogy a siremléket a Kerepesi temető III. kapu utja és a nagy Krisztuskereszt-ut metszésében levő területen fogják fölépíteni s ez a bizottság már a jövő hónapban határoz afelett is, milyen legyen a siremlék s akkor fognak az építési költség iránt is intézkedni. A hozzánk küldött levél ez:

Igen tisztelt Szerkesztő ur!

Kívánságuknak megfelelően és a Kossuth-szobor és mauzoleum létesítése ügyében a következő információt adhatom:

A nagy hazafi elhalálása után a hírlapok azonnal megindították a gyűjtést a jelzett célra és negyednapra (1894. márczius 24-én) gróf Batthyány Géza, gróf Széchényi Béla, báró Eötvös Loránt és Tolnay Lajos elnökle alatt megalakult az országos gyűjtőbizottság.

Az országos-bizottság által kibocsátott gyűjtő-iveken olvasható felhívásban a többi közt a következő

TÁRCZA

A budai várpalota.

Írta: Tarczai György.

Három homlokzatával teljesen kiépítve, büszkén mered a magasba az egész székes-főváros fölött domináló helyén az új királyi palota; csak észak felé dolgozik még sietve a kőmíves had, a munkások javarésze az új épületszárnyak belsejében foglalkozkodik.

Impozáns látvány, a melyet az új királyi palota különösen a budai hegyek felé eső oldalán nyújt, nagy vonásokban tagozott, a hegylábáig lenyúló arleaturás kőfalra támaszkodó óriási épülettömegével, a melynek barokk stílusa semmikép sem emlékeztet azokra az időkre, a midőn a magyar királyok innen igazgattak országok sorsát, a melynek modern művészi pompája még sem fogja a multakon kedvvel elborongó magyar ember figyelmét annyira lekötnei, hogy eszébe nem jutna az a palota, mely hajdanában ugyan e helyen állott.

Mátyás király hajdan való palotájáról emlékezem!

Kő kövön nem maradt helyén s a remek épülettömegről, a melyet hajdanában a világ csodái

közé soroztak, az a néhány töredék, a melyet a Nemzeti Muzeumban őriznek, vajmi keveset regél. Tavaly tavasszal, az építkezés közben régi alapfalakra bukkantak s híre terjedt, hogy Mátyás király lovagtermének az alapfalait ásták ki. Szó sincs róla. Alacsony, nyílt, csúcsíves stílu oszlopesarnoknak halvány nyoma volt ez csak, mely a hajdani udvari kertbe vezetett s Mátyás király palotájáról ma is csak régi írárok, avatatlan emberek leírásai szólnak hozzánk.

Buda várfalai IV. Béla királyunk korában kezdtek épülni, ugyan e fejedelmünk volt az első, a ki itt királyi kastélyt is épített, a hol időközönként megszállott. Királyok székhelye valósággal csak Zsigmond idejében lett Budavára, aki kezdetben egy budai patriezius család házában lakott itt, a melyet azért vásárolt meg volt, mivel a kastély akkor már félig romokban hevert. Zsigmond király Párisból való visszatérésével kezdődik a budai királyi palota építésének a története, a melynek stílusát a magával Franciaország-ból hazánkba hozott párisi mesterek ízlése szabta meg. Páris akkoriban királyai bőkezűségéből már a monumentális épületek egész sokaságával dicsekedhetett: a Notre-Dame-temploma, a királyi kastély, közepén a Sainte-Chapelle-lel, a csúcsíves stílus e legto-

zők foglaltatnak: „Emeljünk emlékszobrot Kossuthnak! Méltót a névhez, méltót a nemzethez, méltót az eszméhez, mely az érczben élni fog” stb. „Együtt a szoborral kell a hamvakat őrző mauzoleumnak is emelkedni, melynek csarnokában a népkegyelet örök szövéténeke világítand a hazafi örök nyugalma fölött.”

Kétségtelen tehát, hogy a gyűjtés célja volt: Kossuth Lajos emlékének megörökítésére nemcsak szobrot, hanem nyughelyén mauzoleumot is állítani; a gyűjtőiveken befolyt összegek tehát ezen emlékművek létesítésére fordítandók. Ezen gyűjtőiveken kívül még oly gyűjtőivek is küldettek be, melyek közül néhány kizárólag a szobor, több pedig kizárólag a mauzoleum létesítését jelezte célul.

Ez idő szerint ezen emlékművek létesítésére rendelkezésre áll: 377,877 frt 11 kr, a melyhez hozzászámítva a főváros által megszavazott 20,000 frtot, valamint a pesti hazai első takarékpénztár által aláírt 5000 frtból ez év végén még esedékes 1000 frtot, a rendelkezésre álló összeg: 398,877 frt 11 kr, illetőleg az az ez évi július 1-től folyó kamatokkal együtt a 400,000 frtot meghaladja.

Az országos bizottság az általa gyűjtött összeget a múlt évben a fővárosnak átadta és felkérte, hogy a gyűjtött pénzeket gyümölcsözőleg kezelje, s az alapból a siremléket mielőbb, az emlékszobrot pedig akkor állíttassa fel, mikor a szükséges pénzüsszeg rendelkezésre fog állani. A főváros a mauzoleum építése iránt a tárgyalásokat folyamatba is

tette és a főváros képzőművészeti bizottsága a mauzoleum terveire kiíró pályázat, valamint az építési munkálatok feltételeit most állítja össze. A mauzoleum felépítése után természetesen, ha a költségekre szükséges összeg meg lesz, következnek a szobor létesítése.

Szerény véleményem szerint előbb, még pedig — miután a szükséges költségű szeg meg van — mielőbb a mauzoleumot kell létesíteni, ez felel meg az adakozók kívánságának, ez a nemzet kegyeletének, de a temetési szertartás alkalmával a hírlapokban megnyilatkozott közvélemény is a mauzoleum építését már a gyász évben követelte.

Kossuth Lajos hamvai a nemzet ereklyéjét képezik, amelyhez a nemzet fiai évenként több alkalommal, mint bucsu-járó helyre nagy számban zarándokolnak, első sorban tehát ezen ereklye fölé kell templomot — mauzoleumot emelnünk. A mauzoleumnak mindenesetre nagyobb szabásúnak kell lenni, s arra hogy az a nagy hazafihoz és a nemzethez méltó legyen, mintegy 150,000 frtot kell fordítanunk.

Végül még a szobor létesítésére vonatkozólag fel kell említenem, hogy a Deák-szobor összes költsége a leleplezési kiadásokkal együtt 207,672 frt 32 kr volt, ha tehát Kossuthnak egy nagyobb szerű szobrot akarunk állítani, erre mintegy 300,000 frtra volna szükség, miután pedig a fent kimutatott 400,000 frtból már 250,000 frt rendelkezésre áll, még csak 50,000 frtot kellene gyűjteni, illetőleg még

kételesebb remekművével, a Louvre nevű kastély, a hol egy hónapig ott időzött fejedelmünknek pazar fényvel berendezett lakást rendeztek be s más főúri paloták, a melyek, miként akkori alakjával a Louvre, már nincsenek meg, nem lehettek hatás nélkül Zsigmondnak a szép iránt fogékony szívére s e körülmény bírhatta reá, hogy közel kétszáz francia munkás-családot telepített le Budán, a kik alighanem javarészt palotája fölépítése körül szorgoskodtak, mely tehát az akkori francia várkastélyok mintájára épülhetett. E föltevést valószínűvé teszi az a rajz is, melyet Budaváráról a Schedel-féle krónikában találunk, a melynek hitelességehez ugyan sok kétség fér; mesteréről azonban valószínű, hogy járt Budán, de csak mikor innen elkerült, rajzolta meg emlékezetből. A várfalakkal körülvett kastély itt rendszertelen épület konglomeratum; azonban érdekes, hogy a rajzon a várfalak fölött fődött és kiugró erkélyekkel megszakított zárt folyosó fut végig, melyet német várkastélyokban nem találunk, melynek mása azonban meg van az 1390-ben épült franciaországi Pierrefonds várán, mely nyugaton az ilyen műemlékek legtekételesebb példája. Ezt a német illusztrátor nem rajzolta volna oda, ha Budán nem látja.

A *Friss-palota*, a mint a budai nép a Zsigmond király emelte épületet elnevezte, maradt magva Mátyás király palotájának is, a ki sokat ahhoz a mi meg volt, már nem igen építhetett.

A Mátyás király palotájáról ránk maradt írott kútfők szerzőit ennek csak pompája kápráztatta el s mivel ezekhez nem is értettek, művészi vonásairól vajmi keveset mondanak. Hogy milyen volt a budai várpalota Mátyás idejében, arról Bonfiniál olvashatjuk a legtöbbet, de mivel e tudós tanár sem konyitott sokat az építőművészethez, az ő leírása is zavaros s csak némely részletekről nyújt fölvilágosítást. Így tudjuk, hogy a palotát a Szent-György piacától vízzel megtöltött, csapó hidas sáncárok választotta el. A várkastély kapujának két oldalán kolosszális Herkules szobrok állottak őrt; magának a palotának két udvara volt, a másodikban, melyet a jórészt Mátyás király idejéből való épületszárnyak fogtak körül, három bronzszobor állott:

Hunyady Jánosé, a szerencsétlen végű Hunyady, Lászlóé s magáé a dicső királyé. A Friss-palotán túl, a Dunára néző oldalon, a Szent-György piacára az melyen Zsigmond lovas szobra állott, ugrott ki a vár-

annyt sem, mert az időközi kamatok is meglehetősen összeget képeznek. Ha tehát az összeg együtt lesz, a szobor azonnal felállítható. Addig azonban már azért sem volna célszerű a szobor létesítését forszírozni, mert ez idő szerint a viszonyoknál fogva minden felsőbb beavatkozás nélkül is még oly befolyások alatt állunk, a melyek következtében a szobormű esetleg nem sikerülne, úgy miként azt kívánjuk.

Budapest, 1898. évi október havában.

Egy bizottsági tag.

Szakfelügyelet az elemi népiskolában.

Tíz esztendei huza-vona után végre ismét napirendre került az elemi népiskolai szakfelügyelet kérdése. A múlt héten már szaktanácskozmányt is tartottak ez ügyben, melynek eredménye alapján a tanügyi osztály egy részletes szabályrendeletit tervezetet fog kidolgozni, mely hivatva lesz egy régóta érzett hiányt pótolva, az elemi iskolai népoktatás helyes fejlődését iskoláink jövő virágzását elősegíteni, még pedig arányban azokkal az óriási anyagi áldozatokkal, melyeket a főváros közönsége általában az oktatás, főleg pedig a népoktatás érdekében hoz.

A székes-főváros bámulatos, sőt azt mondhatnók párját ritkító rohamos fejlődése folytán csak természetesen látszik, hogy egyben-másban hátramaradtunk. Pénzt áldozunk bőven, van rengeteg modern iskolánk, az iskolák felszerelése általában véve teljesen kielégítő, tanítóinkat jól fizetjük, a tanítói kar ügybuzgósága és szakképzettsége ellen nem lehet kifogásunk; de hiányzik a legfőbb: a *szakfelügyelet*,

kápolna, magában az e királyunk emelte épületben lehetett a trónterem, innen a Gellért-hegy felé huzódtak Mátyás király lakosztályai; a földszinten az étkező, tanácskozó, a könyvtár-termek, mely utóbbi helyiségek pompájáról Bonfini szintén csak üres szavakkal, de extazisszerű elragadtatással emlékezik meg.

A török világ idejében, mely a budai várpalota romlásának oka volt, sűrűn jártak Budán utazók, a kik itteni élményeikről emlékiratokat hagytak hátra. Gerlach István 1573-ban Ungnad konstantinápolyi követ kíséretében utazott át erre, de már csak jere-miádokban emlékezik meg Mátyás király palotájáról még inkább siratja Leslie, I. Lipót Konstantinápolyba küldött követe, a ki 1666-ban fordul meg itt s a faragványokkal ékes palota helyén sárral betapasztott ablaku s többszörös tűzvész következtében fedél nélkül szűkülködő s össze-vissza repedezett kopár falakat talált csak.

Mátyás király palotájáról nagyjában fölvelt vagy csak szavakban körülírt alaprajz sem maradt fenn. Ilyen alaprajz létezésének a reményében szőlította föl az archeologiai társulat a székesfővárost, hogy Marugli grófnak a bolognai egyetemi könyvtárban lévő irodalmi hagyatékát vizsgálta meg s a Budára vonatkozó rajzokat másoltassa le. Marugli gróf a jeles olasz

mely ugyyszólván minden szakpályán érvényben van már, csak a tanítás terén nem.

Azaz bocsánat, meg van a tanítás terén is! Hiszen a tanfőlügyelőnek, az iskolaszékeknek, sőt az igazgató és vezető tanítóknak is ez a hivatásuk.

Már kérdés azonban, hogy ezek a jó urak, miként teljesítik hivatásukat?

A tanfőlügyelő közel kétszáz különféle iskolát és intézetet ellenőriz, ezenkívül rémséges irodai munkát végez, talán harmad vagy negyedmagával. Hol jusson ideje az oktatás irányítására, a tapasztalt hiányok orvoslására, a tanítók utbaigazítására?

Az iskolaszék tagjai legnagyobb részén laikusok a tanítás terén, hogy legyenek ezek képesek a tanítási mivelet helyes vagy helytelen irányáról szakszerű véleményt nyilvánítani?

Az igazgató-tanítókról nem is szólok. Legnagyobb része annyira túl van halmazva adminisztrációs teendővel, hogy még tanításra sem jut ideje, nemhogy kellő felügyeletet tudna gyakorolni a tanításra.

E mellett kénytelenek vagyunk azt is kijelenteni, hogy bizony sajnos, de az igazgatók egy részének magának sincs meg a kellő szakértelme a tanítók működésének megbirálására; vagy ha van szakértelme, hiányzik benne a tapintat, a baj mikénti orvoslására; egyik tulbuzgó és szigorú, a másik indolens és nagyon engedékeny.

Szóval általános hiányát érezzük annak a szakértő, gondos és tapintatos felügyeletnek, mely a kezdőt utbaigazítsa, támogassa, a tévelygőt megtérítse, a csüggedőt bátorítsa, lelkesítse, a buzgót megjutalmazza s a kontárokat irgalmatlanul eltávolítsa.

Van azután a felügyelet hiányának még egy másik nagy hátránya is. Magok a legfelsőbb hatóságok; a tanfőlügyelő, a tanügyi osztály s legfőképpen a tanács teljesen tájékozatlanok a tanítók képességeit

polihisztor, mint osztrák császári tábornok vett részt Buda visszavételében s ezt megelőzőleg a törökök foglyaként is huzamosabb ideig tartózkodott itt. Mivel régész is volt s egyébként is előszeretettel rajzolgatott le, mért föl mindent, a mi Magyarországon szeme elé került, valószínűnek látszott, hogy Mátyás király palotájára vonatkozólag is lesznek hagyatékában adatok.

E sorok írója önszántából kutatta át e rengeteg mennyiségű kéziratokat Bolognában, Budára vonatkozólag azonban csak hadtörténeti érdekű rajzok vannak ezek között, mint a minő a várerődítményeinek pontos alaprajza s más hasonló dolog. Mátyás király palotájáról, mely pedig pusztá váltömegével, melyet csak Buda visszavétele után hordtak szét a sváb telepesek épületanyagnak, a budai várpalotáról egy szóval sem emlékezik meg. A török épületekről, melyek az ostrom után Budán fönmaradtak, egész lajstromot vett föl, királyaink hajdani székes palotája nem ragadta meg érdeklődését: csücsives stílu épület maradványa volt s az építőművészet ez izlésében készült legszebb emléket is akkoriban a barokk-kor derekán barbárnak tartotta az izlésében megromlott emberiség s szóra sem érdemesnek.

illetőleg. Hogy ez mennyi galibát okoz az előléptetéseknel és választásoknál az bővebb magyarázatra nem is szorul.

Összinté igaz előismerés illeti meg tehát a tanügyi osztály buzgó vezetőjét, hogy a szakfőügyelet kérdésében újból megindította a tárgyalásokat s módot nyújt arra, hogy az ige végre-valahára testté legyen.

De bármennyire égető szükségét is képez a szakfőügyelet szervezése. eredményt és sikert csak akkor várhatunk abból, ha az *minden tekintetben* kifogástalan lesz.

A kérdés megoldásának csak két módja van. Vagy egyes igazgató-tanítókat biznak meg a szakfőügyelettel némi tiszteletdíj mellett, vagy külön szakfőügyelői állásokat szerveznek akkép, hogy a kiválasztandóknak a szorosán vett főügyeleten kívül egyéb teendőjük ne legyen.

Magunk részéről a *másodszorban* említett módot tartjuk egyedül célravezetőnek. Mert ha az igazgató tanítókat bizzák meg, azok nagymérvű elfoglaltságuk esetén vagy az igazgató-tanítói, vagy a szakfőügye ői teendőiket hanyagolnák el, aminek csak az iskola, illetőleg az oktatás vallaná kárát. E mellett féltő, hogy az ilyen szakfőügyelőknek kollegáik előtt nem volna meg a kellő tekintélyök, sőt itt-ott a főügyelők különösen idősebb kollegáikkal szemben magok sem akarnának oly szigorral eljárni, amint azt az ügy érdeke megkívánja.

Szakfőügyelőül egész ember kell, akinek módjában legyen minden idejét erre szentelni s akit ne korlátozhassanak semmi körülmények között sem személyes tekintetek.

Fontos az is, miként fogják szabályozni teendőiket.

Nézetünk szerint föl kellene őket menteni, minden bürokratikus teendőtől; kötelességök volna iskoláról iskolába menve, azokban mindent alaposan megvizsgálni, a tanítást megfigyelni, észrevételeiket minden irányban őszintén, de kellő tapintattal és szigorral és mindenekfölött jóakarattal közölni; folytonos érintkezésben állani az iskolaügy minden faktorával, különös figyelemmel kísérni a kezdők működését s azok képességéről, előrehaladásáról a tanügyi osztály vezetőjének hiven referálni. Ezenfölül ha a szükség úgy kívánja, egyes fontosabb szakkérdésekben javaslattevésekre volnának fölhivandók, sőt az ilyen ügyekben mint előadók szerepelhetnének a szakközvetelményekben is.

Végül rendkívül fontos az is, hogy kik fognak ezen állásokra alkalmaztatni.

Nézetünk szerint, aki ezen fontos állásra vállalkozik, annak iskolázott, művelt, a népiskolai tanítás minden ágában s a szakirodalom terén is gyakorlott népiskolai tanítónak kell lennie. Ösmernie kell alaposan a különböző törvényeket, utasításokat és rendeleteket, állandó figyelemmel kell kísérnie a szakirodalom terén megjelent munkákat s általában minden az oktatás fejlesztése érdekében megindított legcsekélyebb mozgalmat. Ezenfölül föltétlenül szükséges, hogy buzgó, lelkiismeretes, elfogulatlan, őszinte, szigorú, de igazságos ember legyen, akit semmiféle, különösen személyes tekintetek ne korlátozzanak s aki őszinté, igaz szívvél s teljes odaadással szolgálja az ügyet.

Mindehhez természetesen az is szükséges, hogy a hatóság illő fizetést is juttasson az illetőknek s ezzel biztosítsa egyrészt anyagi függetlenségét, más-

részt azt is, hogy ezen állásokra kiválogathassa az arra legképzettebbeket és legérdemesebbeket.

Ugy véljük, hogy egyelőre öt főügyelői állás szervezése elegendő volna, mert így átlag 180—190 osztály látogatása jutna egyre, amit minden nehézség nélkül teljesíthetne.

A költségek alig rugnának többre évi 10—12,000 frtnál, ami a várható eredményt tekintve vajmi csekélynek mondható.

Ha a tanács szerencsés lesz a főügyelők megválasztásában, ha ezek kellő tapintattal és buzgósággal fogják nemes hivatásukból folyó szent kötelességeiket végezni, ha minden tudásukat, minden erejüket és igyekezetüket arra fogják használni, hogy egyetértő eljárással szolgálják a főváros népoktatás ügyét, úgy a siker el nem maradhat. A helyes szervezet, a rátermett szakfőügyelők emelni fogják a népoktatásügy nivóját, előmozdítói lesznek a tanítói kar erkölcsi és anyagi érdekeinek, javára lesznek az egész emberiségnek, s javára szeretett magyar hazánknak!

Adja Isten, hogy úgy legyen!

A főváros mérnöki hivatala.

Irta: Sternberg Ottó.

A mérnöki hivatal a fővárosi közigazgatásnak mostoha gyermeke. Minden beavatott tudja, hogy a kommunális munkáknak túlnyomó része a mérnöki hivatalból indul ki és a mérnöki hivatalban összpontosul.

De köztudomású az is, hogy e hivatalt nem tekintik másnak, mint a német »*Prügelknabe*» magyar fordításának, a melyen hivatt, hivattan üt egyet, a mikor kedve tartja. Nem ez a dolog azonban, amelylyel ez alkalommal foglalkozni akarunk. Igaz ugyan, hogy nem magán, hanem fontos közérdeket képez az, hogy a városi adminisztráció kebelében oly mérnöki hivatal álljon, mely a legteljesebb mértékben képes legyen a legfokozottabb igények kielégítésére és hogy viszont a mérnökök buzgalmát, igyekezetét, munkakedvét a hivatalos hatóságok és a nagy közönség elismerése jutalmazza. De ahol nincs meg a működésre a helyes szervezeti alap, ott a működés maga még az egyesek legnagyobb erőfeszítése mellett is illuszióvá válik. A mérnöki hivatal szervezete süppedékes talajon áll és ebben rejlik minden bajnak alapoka. A szervezet nagy hibáival a jövő számunkban fogunk foglalkozni.

Jelen cikkünkben csak egy oly anomáliára akarjuk ráterelni a figyelmet, mely a mérnöki hivattal kapcsolatosan a fővárosra nehezedik.

Budapest fő- és szék város közbiztonságára naponként néhány száz rendőr és egy száz mérnök vigyáz. Hogy szavainkat bővebben kimagyarázzuk, kijelentjük azt, hogy itt nem időtlen tréfáról van szó, hanem egy szomorú valóságról, melynek hátrányos következményei mindinkább előtérbe fognak lépni.

A jó emlékezettel megáldott városatyák még tudni fogják azt, hogy a belügyminiszter néhány év előtt annak a kívánságának adott kifejezést, hogy állandóan, a fővárosi mérnöki hivatalnak egy tagja a rendőrség rendelkezésére álljon. E kívánság következménye egy polgármesteri rendelet lett, melynek értelmében minden hónapban más-más mérnök köteles a rendőrség számára inspekiót tartani. Az inspekió alatt nem értünk egyebet, minthogy egy mérnök 30 nap és 30 éjen keresztül köteles a rendőrség számára készenléten lenni, hogy az esetleg előforduló műszaki szerencsétlenségeknél, vagy műszaki kérdésekkel kapcsolatban álló baleseteknél a helyszínére kimenjen és hogy ott munkájával a rendőrséget támogassa. Harmincz nap és harmincz éjjel egy embernek! Teljesítenie kell olyan feladatot, mely hivatalos munkakörén kívül esik, melyért semmi-

nem külön javadalmazás vagy jutalom nem jár és a mely mellett a hivatalos munkát teljesítését a legcsekélyebb mértékben sem szabad elhanyagolnia. E 30 nap alatt a felügyelő mérnök köteles minden lépését bejelenteni a rendőrségnek, hogy adandó alkalomkor őt a lehető leggyorsabban meg tudják találni. Hogy micsoda munka ez, mily kötelezettség, annak a taglalásába itt nem akarunk bocsátkozni, de meg kell jegyeznünk azt, hogy ebben a kérdésben a mérnöki testület igényei karöltve haladnak a nagyközönség érdekeivel. Micsoda absurd állapot az, hogy egy hétszáz ezer lakossal bíró és naponként hatalmasabban fejlődő városra egy mérnök vigyázzon? Hiszen elég, ha ráutalunk arra, hogyha Ó-Budán és a Ferencvárosban körülbelül egy időben történnek oly balesetek, melyek mérnöki organumnak a helyszínére való kiküldetését okvetlenül szükségessé teszik, már is olyan lehetetlen állapot áll be, mely a visszásnál is visszásabb helyzeteket teremt.

A mérnöki hivatal már az illető szabályrendeletek életbe léptetése alkalmával kérvényt akart intézni Márkus József akkori polgármesterhez, hogy a visszás helyzet orvoslását kéri. A terv keresztlüvelét megakadályozta Márkus József főpolgármesterré való kinevezése s azóta a dolog elaludt annyiban, hogy a mérnöki hivatal tovább türt és fáradott. Most azonban újra mozgalom indult meg a mérnöki hivatalban, melynek eredménye valószínűleg az lesz, hogy Halmos János polgármestert kérni fogják, hogy egész erejét vessen latba egy helyesebb és jobb megldás létesítésére.

A mérnöki hivatal annál inkább remélheti a fentemlített bajok orvoslását, minthogy e kérdésben forgó szabályrendelet kiadása csakis a törvény félreismerésén alapulhatott. Az 1894. XXXVIII. törvényezikk implicité, de egész határozottsággal a kerületi előjárásoknál működő mérnökök kötelességévé teszi, az egyes kerületekben levő épületek közbiztonsági és közegészségügyi szempontból való ellenőrzését. A polgármesternek nem lehet feladata, de joga sem arra, hogy a központban működő mérnököket a kerületi mérnökök hatáskörével ruházza fel. Ha e rendelet megszüntetésével az eféle anomáliáknak véget vet, legalább a jövőben nem kell majd a központi mérnököket a hivatalos órák pontosabb betartására utasítani.

Rege az áramzáróról.

Itt az ősz.

Üljenek tisztelt olvasóim mellém a kályhához, (kandallók, fájdalom, már nincsenek és ha vannak, hát nincs fáravaló) és hallgassák meg a következő aggregét.

Színhelye nem a kies Abdera, a bájos egü Graecia halhatatlanok városa, hanem a legsötétebb Zugló. Körülírással olyan elátkozott telepe világvárossá törekvő szép Budapestünknek, a hol nem lakik sem fővárosi bizottsági tag, sem tanácsos, sem más számbavehető klub vagy klikbeli tekintély.

Szóval ez egy minorum gentiummal teletelepített istentől elrugaskodott fészek, mely extensiv irányu fejlődésével, régóta gyomrában van mindazoknak, kik azt tartják, hogy az ember csak a belvárosi háziurnál kezdődik és az Erzsébet körutinál végződik.

Igaz, hogy a zuglói misera plebs csak olyan arányban adóz, akár az Andrassy-uti háziur, de ez a kötelesség nem megy érdem számba, kivált ha meggondoljuk áldástterjesztő közigazgatásunk atyai gon-

dosságát, melylyel egyaránt kész agyonfojtani mindent ami az extensiv fejlődés keretébe esik.

Erre az elátkozott telepre most a régi löfejű helyett modern, Siemens és Halske röpi az embert.

Az az pardon! csak röpi, ha a magyar kir. államvasutak alföldi utvonala végig nem kigyóznék a nyugoti pályaudvartól egész Kőbányaig. Így metszvé végig ma már természetellenesen a székesfőváros ezen vidékét és így állva útját a székesfőváros egyetlen fejlődési módjának.

Egy teljes évtized leforgására volt szükség, míg a máv mély belátású bölcsei odáig kapacitáltattak, hogy alán még sem akad meg a vasuti üzem, nem dől meg a vasuti közlekedés biztossága, ha a Zuglóba vezető közuti vasutat az államvasut sinein át-eresztik.

A példa mutatta, tapasztalás igazolta, hogy a Kerepesi-uton, a kőbányai rendező-pályaudvarnál akadálytalanul mehet át az államvasut sinein a viczinális, meg a löfejű, a nélkül hogy a szabályszerű elővigyázat mellett, árki b kár esett volna.

Tíz évi lótas-futás, kérvényezés, deputációzás után végre nekidurálták magukat az államvasut urai és megengedték, hogy a villamos közuti vasut a csömöri-uti sineken átdöcögessen.

De milyen föltetek alatt!

Előbb vashidat építettek a közuti vásuttársasággal, két külön bakterházat tettek mellé, a megfelelő őrszemélyzettel. Egy nagy forgó sorompót csináltak: mind ezek fölé (hogy a mennykő meg ne üsse) sodronyhálót húztak és mikor több mint félévi huzavona után ezzel a sok czók-mókkal elkészültek, egy zseniális ténynyel fejezzék be ezt az emberizzasztó szekaturát.

Finis coronatopus! a masszív forgó sorompó aljába alkalmaztak egy új találmányú áramzárót.

Ennek a komplikált szerkezetnek az volna a rendeltetése, hogy a forgó sorompó lezárásakor a villamfolyamot elzárja, és ezzel a villamosvasuti kocsit jó távol a sorompótól föltétlenül megállítsa.

Elméletben ez persze gyönyörűen fest és miután ennek a különben szép szerkezetnek az árát is a közuti vasutnak kell kiszorítani, a találmány az államvasutakra nézve olesó vivmány is.

Most tehát tíz év leteltével végre megindulhatott a közlekedés a vasutisíneken át.

A nagyközönség végre megmenekülni látszott az átszállással járt idővesztéstől. Azt remélhette, hogy télen-nyáron, vizen-sáron nem fog már kelleni átgázolni egyik villamos kocsitól a másikig. Szóval joggal hihette, hogy amit a butaság eddig megakadályozott t. i. az akadálytalan közlekedést, azt a józan ész valahára lehetővé tette és — keservesen csalódott.

Az új találmány nem vált be.

Az új áramzáró vasszekrénye első ízben áramot fogott és megoldadt.

Teljes két hónap telt bele, míg a Ganzgyárban párját öntötték.

Ez alatt az átszállás mizériái újra beálltak.

De hát akkor még nyár volt és a bokáig érő por még mindig kellemesebb a csülökig érő sárnál.

De legujabban az új találmány újra c-ütörtöktöt mondott.

Eltört négy aczélrugó a minek következménye az volt, hogy a forgósorompót alig lehetett bezárni, a villamos vasút közlekedése pedig hónapokra visszazökkent az átszállással járó nyavalygásra.

Ez pedig egyértelmű azzal, hogy a közlekedő közönség, gyermekek, nők és aggok a télen ismét gázolhatja a sarat, a mi sokkal kényelmetlenebb dolog, mint hajdan a vörös tengeren való átkelés.

Azon száraz lábbal lehetett átsétálni, de próbálja csak meg valaki és gázolja át a mi székesfővárosilag gondozott makadámutaink sártengerén átlábolni, majd rákap a városi útmesterség ízére.

Ime ennyiből áll a csömöri-uti legujabb villamos áramzáró szomorú regéje.

És mert a legtöbb regében gonosz szellemek is szerepelnek, itt is azt beszélik a rossz nyelvek, hogy az állami vasutak egyik főmérnöke — ki az áramzárót föltaláló technikus rokona — ennek érdekében érőlteti a be nem vált találmány minden áron való alkalmazását, hogy később majd az államvasutak egyéb átjáróinál használatba vehessék.

Si non e vero, e ben trovato.

Egyelőre tehát a Zugló publikuma az a házi-nyúl, melyen a vivisectiót végzik.

Az tény, hogy az átkozott áramzáró sehogysem szuperál.

A publikum káromkodik, panaszkodik, a magyar államvasutak urai pedig a markukba nevetnek és tovább experimentálnak az áramzáróval.

A közlekedő közönség érdeke az a semmi és az áramzáró az a minden.

És ez a mi publikumunk az a birka, mely ezt a tengerszekaturát eltüri, meg lévén irva, hogy az ő gyapjához mindenkinek van joga és ha a gyapju elfogyott, bőrére kerítik a sort.

De úgy kell neki.

Miért birka!

A főváros gazdálkodása.

A tegnapi postával kaptuk az alábbiakban közölt levelet, melyhez a magunk részéről semmiféle kommentárt nem fűzünk.

A levél szösz szerint így hangzik:

Igen tisztelt szerkesztő ur!

A közérdeknek vélek szolgálatot tehetni, midőn ezt a levelet azzal a kérés-el küldöm be a szerkesztő urnak, hogy azt nyilvánosságra hozni sziveskedjék. A levélben felsorolt tények élénken világítják meg azt a

végtelen könnyelműséget és felületességet, a mely a város működésének ugyszólván állandó kísérője.

Hogy a közoktatási bizottság mennyire szívén viseli a főváros gazdasági érdekeit, kitűnik például a következőkből:

A belvárosi kötő-utcai elemi fiiskolába az idén mindössze mintegy 92 tanuló iratkozott be. Ennek okát egyrészt a környéken folyó építkezésekben, másrészt abban kell keresni, hogy a belváros szabályozásával lebontás alá került és kerülendő épületekből a lakosság más kerületbe költözködött át.

Az iskola 4 osztályból áll s így egy-egy osztályra átlag alig jut 20—22 tanuló. Mindezek dacára a közoktatási bizottság nem szüntette be az iskolát, hanem fizeti továbbra is a 3—4000 forintot kitevő lakbért és drága pénzen tart 4—5 tanítót 92 tanuló részére, a kik pedig kényelmesen elférhetnének a néhány percznyi távolságban levő gróf Károlyi-utcai iskolában, a hol még 100 tanuló hiányzik, hogy a létszám teljes legyen.

A közoktatási bizottság tehát a helyett, hogy ezt az iskolát feloszlatná s a tanítókat elhelyezné olyan iskolákba, a hol tanerőre szükség van, egyuttal fölöslegessé téve ezáltal különóradijas tanítók alkalmazását, e helyett néhány ezer forintot dob ki erre az iskolára, a melyre egyáltalán nincs többé szükség.

A másik eset, a mely szintén találóan jellemzi a közoktatási bizottság gazdálkodását, a következő:

A Csokonay-utcai polgári fiiskola ezelőtt 2—3 évvel még reáliskola volt, a melyért az állam évenként 3000 frt bért fizetett. Alig hogy a főváros, a polgári fiiskola céljaira kibérelte az épületet, annak évi bére egyszerre 6000 forintra szökött fel s emellett a szomszédos házból is kellett három helyiséget külön kibérelni, mert az épület kicsinek bizonyult. Alig hihető, hogy a főváros „gavallérabb” lehessen mint az állam, s 6000 forintot fizethessen azért, a miért az állam csak 3000 forintot fizetett, de tényleg mégis így történt. Ilyen óriási gyorsasággal nem emelkedhetek fel a lakberek egy-két év alatt, s csak a csodával lehet határos, hogy az épület tulajdonosa, W. fővárosi bizottsági tag az egyedüli a fővárosi háziurak között, a ki a házbért ily rövid idő alatt ennyire fel tudta „stájerolni.”

Ilyen gazdálkodás mellett igazán nem csoda, hogy a főváros *deficittel* dolgozik.

A szerkesztő urnak alázatos szolgálja.

Egy tanító.

Mesék a hétről.

Add meg a mi minden heti apró-cseprő meséinket, így imádkozza manap a krónikás az ő saját külön miatyánkját, mert hiába imádság nélkül, már az eseményekből sem jut mindenkinek.

Már pedig rovat van, tehát eseménynek is kell

lenni, mert egy jól szervezett ujságnál nem az eseményekhez alkalmazkodik a rovat, sőt ellenkezőleg, a rovatához kell alkalmazkodnia az eseményeknek.

Először is kijelentem, hogy ezen a héten abszolúte semmi sem történt. Tessék visszagondolni a lefolyt napokra s én nem ígérek, de nem is adok ezer aranyat annak, a kinek az eszébe jut olyan valami, a miről érdemes krónikát írni.

Mert manapság, a nagy nyilvánosság korszakában, mielőtt megessen valami, gondosan körülpítik a színhelyet égig érő magas kínai fallal, csak hogy senki se tudjon meg semmit.

Ha nem hiszik, elmondhatok egy pletykát, a melyet városszerte beszélnek, de a melyről hivatalosan senki sem tud.

Hol volt, holt nem volt — így kezdik a mesét — volt egyszer egy kávéház, a mely szép fehér falakkal pompázott s a falakon hatalmas aranyozás díszeskedett. Igen természetes dolog, hogy ebbe a kávéházba szívesen és sokan jártak, mert hiába, levegő és tágas terek kellenek a népnek.

Mondom hogy ez igen természetes, a földtekén mindenütt, csak éppen Budapesten nem, mert a budapesti ember annyira elszokott minden tágas dologtól hogy ismeretlen forgalom előtte a tér; így az ilyen tágas kávéházainkban is, a kisebb és szűkebb helyeket kedveli.

Hüvös ősz jár s így érthető, hogy ebben a kávéházban is főleg a kisebb szoba volt teli, a hol őt ur áldozott delutáni szórakozásának. Mondják, hogy ez az őt ur szívesen szórakozik s különösen érdeklődik minden *schlager* iránt, legyen akár kicsi, akár nagy s a világ minden kincseért el nem mulasztana egy ilyen schlagert kihasználni, már a mennyire lehet.

Hétfőn történt, hogy szintén őt várták a schlagert.

Az egyik ur megszólal:

— Hármát brennolni.

A másik ur nyugodtan földre tesz három kártyát és azután szemérmesen kijelenti:

— Adok.

Abban a perczben megnyílik az ajtó s egy éppen nem titkos rendőr nyugodt fölényvel teszi a kezét egy halom bankóra, a mely történetesen ott hevert az asztalon.

Háromezer forint volt éppen.

Erre a slagerre persze nem voltak elkészülve az urak, a kik kevésbé mosolyogva mutatkoztak be a rend emberének, aki minden közep európai illemszabály ellenére, föl is írta a nevüket.

Már most azt kérdezik, hogy miért írom én ezt meg éppen egy fővárosi ügyeket tárgyaló lapban?

Hiszen éppen ez teszi rémitően pikánssá ezt a történetet, s ez megíti föl egy kicsit az ilyen hüvös őszi időben a kedélyeket. Ha még arra is kíváncsiak ezek után, hogy melyik városrészben van olyan sok

pénz, akkor forduljanak Kalazanti szent Józsefhez, aki nem azért alapított tanító rendet, hogy ki ne tanítsa a kíváncsiakat.

*

Különben, amint már egyszer mondtam, abszolúte semmi sem történt a múlt héten. Ha csak azt nem akarom elmondani, hogy a minap az utcák két réme halálos párbajt vívott egymással.

A villamos, meg a biciklista, a gyalogjáró emberek két alattomos ellensége, szomorúan egymás ellen támadt. A kik rendesen cziczáznak egymással most vérbe fagyva hagyták egymást.

Pejig olyan szép játék az, amikor az önérzetes biciklista, kicsinyjátékait üzi, a nem kevésbé önérzetes villamos vezetővel. Valóságos színház. A kerékpáros szélesebben rohan a száguldozó villamos mellett, s azután egy merész szökéssel éppen a villamos előtt keresztül vág a síneken, miközben egyet szorít az oda vissza csengetyűjén.

— Klirrrr-klirrrr.

A haragos masiniszta szinte évődve válaszol neki:

— Kling-kling, mintha azt a régi nótát kopogtatná:

Hej dárom, madárom

Eltaposlak a nyáron.

De a biciklista a csengetésre csak gunyosan vissza fordul s azután srrrr . . . srrrr . . . megint őt tapodja a gépet a villamos mellett, s kellő pillanatban megint csak át vág a síneken.

— Klirrr . . . klirrr . . . kling . . . klang . . .

bizony temetésre szól ez egy-zer a kétféle csengetyű, bánatos özvegy asszony, síró rivó gyerekek hangos zokogásától nem hallatszik a csengő szava.

Hanem azért holnap, holnap után és mindig, ott fog suhanni egy másik kerek ember a villamos mellett és a sport szent nevében vigan csilingelve futtatja át gépét a robogó vaskocsi előtt.

Hiába no, a pillagó nem okozodik meg soha, a gyertyaláng meg igazán nem tehet róla, ha elégeti a beleröpülő szárnyas állatot.

*

Volna még egy. Ezt a pletykát azonban senki sem hiszi.

A nem szokatlan hösnő, egyik fényessége a fővárosi színpadoknak. Szeretném elárulni, hogy szöke-e vagy barna, de őszintén szólva nem tehetem, mert ha csak egy kicsit körülírom, azonnal ráismernek, akkor jaj az én árva fejemnek. A hős egy fővárosi ur, akiről szintén nem árulom el, hogy fővárosi ur-e, vagy csak egyszerűen fővárosi.

De nagy ur, mert Allah hosszúra növelte az ő szakállát.

Este volt! Az előre haladott naptári viszonyok daczára, langyos szellő kalandozott a körutakon és bolondosan szerelmes gondolatokat sugott a járókelők

fülébe. Nem volt ember, nem asszony, akinek régi mesék ne kavargtak volna a szívében. Régi mesék örök új szerelemről, szívek lángolásáról, ajkak lázas csókjairól.

A nagy szakállu ur szépen gondozott férfi ékes-ségébe is belekeveredett az esti szellő s miközben ott kalandozott volna abban a mesés prémben, úgy megcsiklandozta a nagy tekintélyű állat, hogy egyszerre eszébe jutott neki egy asszonyka, akinek a szeme mélységes mint a tenger, akinek ajaka édes, mint a bűn és akinek karjai úgy ölelnek, mint csak mesében öleltek tündér királykisasszonyok.

És a nagy ur szeliden kezdett füttyüreszni.

— Ó mily bohó valék . . .

És megindult arra felé, ahol szebben ragyognak a csillagok.

Utközben eszébe ötlött az a jó öreg közmondás, hogy apró ajándékok tartják fenn a barátságot s betért egy ékszerüzletbe s kiválogatott egy kis gyűrűt s azután zsebre sülyesztve az ékszert, szépen beállított az említett tündérhez.

Hogy ott mi történt, azt senki sem tudja, de másnap a szakállas ur neje ezt a levelet kapta.

Asszonyom!

Tegnap este szokatlan időben az a kétes szerencse ért, hogy férje meglátogatott. Rövid ideig volt nálam, de mégis elég sokáig arra, hogy ezt a mellékelt gyűrűt nálam felejtse, valószínűleg azért, hogy alkalma legyen visszajönni érte!

Kérem értesítse, hogy az elveszett jószágot jogos tulajdonosságának visszajuttattam.

Aláírás.

Igy csiripelik legalább a köruti verebek.

Krónikás.

Hírek a városházáról.

Megcsonkitott siremlék. A Kerepesi temetőben levő Klapka siremléket a napokban valaki erőszakosan megcsonkitotta, kegyetlen kézzel letörve a siremléken levő alak kardjának markolatát és hegyét. A tanács ma a költségek utalványozása mellett felhívta Róna József szobrászt, hogy a szobrot sürgősen állítsa helyre. A szobor megcsonkítása csak annak köszönhető, hogy a tanács nem akar a siremlék köré rácst csináltatni s így bárki közel férhet a szoborhoz.

A Kisfaludy-színház baja. A Kisfaludy színházat holnap akarta megnyitni az új igazgató. A főváros mérnöki hivatala építésrendőri és tűzbiztossági szempontból kifogásolta a színház megnyitását. A színházvizsgáló bizottság holnapután megy a színház megvizsgálására s ha az időközben tett javítások megfelelők, megadja a megnyitásra az engedélyt.

A bérkocsi kiadások. A fővárosonál lábrakapott takarékosági hangulat egyik hajtása: a bérkocsi kiadások redukálására irányuló törekvés. A bérkocsi kiadá-

sok az adminisztráció személyzetének nagyobbodásával emelkedtek s tavaly alig tudták a 40.000 forintos előirányzatot redukálni. Behoztak egy rendszert, amelynek az lenne a hivatása, hogy a kiadások csökkenjenek, s az ellenőrzés nagyobb legyen. A tapasztalat, sajnos, az ellenkezőt mutatja. A bérkocsi használatánál az ellenőrzés nagyobb ugyan, de a kiadások is újból emelkedtek s ma már a tavaly ledrukkolt 10.000 forintot megint beillesztették a jövő évi budgetbe.

A kötelező koronaérték. A belügyminiszter ma arról értesítette a fővárost, hogy a koronaérték kötelező számítása 1899. január elsején kezdődik. A főváros a leirat értelmében köteles az összes számviteli könyveit az év végéig megújítani s az egész háztartást az új értékszámításra berendezni. Nagy hibája a hatóságnak az, hogy minderre nem készült előre s a már kész jövő évi költségvetést nem képes átválttatni, mert az átszámítás annyi időt vesz igénybe, hogy ebben az évben alig tudnák befejezni.

Közigazgatás.

Bank-kamatláb emelés.

Az osztrák-magyar bank igazgatótanácsa a bank-kamatlábát $\frac{1}{2}$ százalékkal emelte, (váltóknál 4— $4\frac{1}{2}$ -re, értékpapiroknál 5— $5\frac{1}{2}$ -re.) bár Kautz Gyula kormányzó és Mecenseffy vezértitkár a kamatlábemelést nem tartották időszerűnek. Ez intézkedésre tényleg kényszerítve volt. Azért mondjuk kényszerítve, mert az utóbbi időben a nagy pénzüzetek igazán oly hatalmasan veték igénybe a jegybankot, hogy kamatmentes tartalékja nemcsak megcsappant, de teljesen el is fogyott. Bátran állítjuk, hogy a német Reichsbank kamattermelése vajmi kevés befolyást gyakorolt ez elhatározásra és elismeréssel kell adoznunk a banknak, hogy elég bölcsen belátta azt, hogy az igények általánoságában még sem oly nagymérvűek, sőt inkább a rendes kerékvágásában mozog az üzletvilág s ennek következtében helyesen is járt el, hogy az emelést csak $\frac{1}{2}$ százalékkal és nem úgy mint a pénzüzetek már általánosan hitték 1 százalékkal eszközölte. Tényleges okot tehát az emelésre nem annyira a nagy üzletforgalom adott, mint inkább a budapesti pénzüzetek kapzsisága. Ezek oly tartózkodóak voltak, pénzeiket inkább halomra rakták és még az állam által legújában az ugynevezett kasszafeleslegből előlegezett 6 millió forint sem tántorította el őket attól az elhatározástól, hogy a kamatláb mesterséges emelését idézzék elő. Ha a felszázalékos emeléssel csak részben van is óhajuk teljesítve, a kamatot immár „okkal” elég kiméletlenül emelhetik fel a vidéki pénzüzeteknek, úgy hogy nem is csodáljuk, ha utóbbiak kénytelenek az uzsorával határos magas kamatlábat szedni. Elvárható azonban az osztrák-magyar bank igazgatóságától az, hogy felismeri a helyzetet a valódi mivoltában s mihelyt a pénzpiacot az emelés által természetes medrébe térítette, nem fog késni a kamatláb redukálásával sem! Bécsben a pestis esetek még a börzére is bénítólag hatottak és az üzletet gyengítették. Ez a mi viszonyainkra, különösen ha a baj jobban terjed, rendkívül depresszív fog hatni.

Az érsekújvári takarékpénztár fizetési zavarokkal küzd. Ez rövid idő alatt amásodik takarékpénztár, mely tisztán a bűnös kezelés áldozata. A takarékpénztár 1848 óta áll fenn s a közönség bizalmát a legnagyobb mértékben bírta és igazán csak a vezetőség visszaéléseiben és nem a gazdasági viszonyokban keresendő a baj forrása. A magyarországi takarékpénztárak erősek és meglehetősen konszolidáltak. Ezek a példák adjanak erélyt a vezetőségnek a lelkiismeretes ellenőrzésre s bizonyos, hogy daczára a fent említett kedvezőtlen pénzügyi viszonyoknak, melyek nálunk az év nagy részében divatoznak, ily katasztrófák kikerülhetők lesznek.

L. B.

Börzemanőverek.

Régismert dolog, hogy egyes társaságok lelketlen módon használják ki a közönség jóhiszeműségét a célból, hogy kétes műveleteik keresztülvitelére a talajt lehetőleg előkészítsék. Ily sajnos jelenségről számolunk be olvasóinknak, midőn a *közüti vaspálya részv. trsg.* folyamatban levő tőkefelemelésének jobban mondva az ezt megelőző aránytalanul nagy árfolyamfeszültségének történetét ecseteljük néhány vással. Hetek óta a legoptimisztikusabb kilátásokkal kecsegtette e társaság a közönséget azokat az előnyöket illetőleg, melyeket régi részvényeik birtokosainak az új részvények kibocsátása alkalmával nyújtani fog. Küldöttjeikkel a börzén mesterségesen srófolták fel a részvény árfolyamát, híreszteléseik, mint rendesen, a közönség vak bizalmával és hiszékenységgel találkoztak, és misem volt természetesebb eredménye emanővernek mint a részvény folytonos árfolyamnövekvése, mely egyre szélesebb körből vonta magához a nyerni, vágyó közönséget. De hogy váltotta be a közüti vaspálya r. t. persze obligó nélkül indirecte tett szép ígéreiteit? Százöt régi részvény birtokosának, egy új részvényre való elővéli jogot biztosított 230 frt felpénzzel. Ily előnyöket valóban még nem nyújtottak a tőkefelemelések terén. Hiába kutatjuk pénzintézetinknek és iparvállalatainknak az utolsó években gyakran előfordult anyagi eszközeinek gyarapítását, ily precedenssel nem találkozunk. Nevetséges és kárhözvethető egyaránt a politika, melyet a közüti vaspálya trsg. e ténykedésével a pénzpiaczmeghonosítani szándékozott. De csak szándékozott, maga itta meg e bölcs taktika levét. Mert mi volt az első természetes következménye az aláírási felszólításnak? A reményeikben keservesen csalódott vevők, immár rohamosan igyekeztek megszabadulni a régi és alaposan túlfizetett részvények birtokától, és ép oly gyorsasággal állott be a közüti részvények árfolyamának devalvációjára. A társaság kénytelen volt papírjait felvenni, nehogy részvényei arra a kurzusra szálljanak alá, mely a társaság állapotát bizonyára nem hízolgően jellemezte volna. De marad egy tanulság a közönség részére, a melyből nem először okulhat, és ez az, hogy a jövőben óvatossában honorálja holmi faiseurök alaptalan, és csak saját javára szolgáló kikürtölését. A közüti vaspálya részvény társaság tisztelt igazgatósága pedig jobban fogja tenni, ha babérjait azon a téren keresi, mely őt sokkal inkább megilleti, a közönség érdekeinek szolgálatában a forgalom terén, nem pedig a játszó publikum hiszékenységének kihasználásában. A mióta a lóvasutat villamosra alakították, úgy látszik az igazgatóság rug ki a hámból!

T. T.

A salgó-Tarjáni kőszénbánya részvénytársaság fuzió-tervei.

Az utolsó időben tárgyalások folytak abban az irányban, hogy ez a társaság a magyar általános kőszénbánya részvénytársaságot kebelébe felvegye. E tárgyalásokra vonatkozólag a Salgó-Tarjáni igazgatósága a következő közleményt tette közzé:

„Ama hír, mely szerint a magyar ált. kőszénbánya r. t. a Salgó-Tarjáni társasággal fuzionál, immár határozott formát ölt. Az utobbi napokban a nevezett társaságok mérvadó tényezői között ismételt megbeszélések folytak a Pesti magyar kereskedelmi bank helyiségeiben, melyeken a nevezett bank képviselőin kívül, a Wiener Bankverein Budapestben tartózkodó igazgatói is részt vettek. Bázis kerestetett egy fuzióra és bár az érdekelt társaságok között egyezség még nem jött létre, tekintve azt, hogy a beható tárgyalások a kölcsönös érdekek megközelítését eredményezték, elhatároztatott, hogy a megkezdett tárgyalások a jövő hét folyamán újra felveendők.”

A fentidézett közleményben említett megközelítés abban áll, hogy az egész művelet alapját illetőleg egyezség máris létrejött. Az a terv, hogy a magy. ált. kőszénbánya r. t. hét részvényeért, egy Salgó-Tarjáni részvényt adnak cserébe. Ez új részvények azonban csak az 1901-ik évtől fogva kapnak szelvényt. E részvények tulajdonosai tehát az 1899 és 1900 évi osztalékra *igényt nem tarthatnak*. E módozatot állítólag azért határozták meg, mert az általános kőszénbánya tatai szénbányái kibővitendők, a mi lényeges beruházásokat igényel. Ezért tehát esetleg csak 1901-től fogva lehet osztalékra számítani. E körülmény tekintetbevételével az általános kőszénbánya most is kétféle részvényt hozott forgalomba. E részvények utolsó, 16000 darabból álló emissiója szintén 1901-es szelvényvel van ellátva, és az 1899 és 1900 évi osztalékban nem részesülnek.

Szó van arról is, hogy a régebbi, 44000 db részvényből álló emissió birtokosainak a folyó 1898 évre, 4%-os osztalék biztosítandó, melynek összege 132000 frtot tesz ki.

E pontra vonatkozólag még nem jött létre egyezmény, és ez irányban a tárgyalások még folyamatban vannak. Amint egyezség jön létre, a megállapodások a két társaság vezetősége elé kerülnek, mely azután rendkívüli közgyűlések útján a részvényesek beleegyezését még az év folyamán beszerzi.

Karánsebes-Hátszegi h. é. vasut.

A hivatalos magyar vasuti közlöny értesülése szerint, a kereskedelemügyi ministeriumban, szeptember 30 án, Schmidt József dr. államtitkár elnökelete alatt a Karánsebes-Hátszegi h. é. vasut engedélye tárgyalatott, mely tárgyaláson a kaláni bánya és kohó r. t. képviselői mint engedményesek, valamint más érdekelték is részt vettek. E helyi érdekű vasut a magyar államvasutak Temesvár—Orsovai ér Piski—Petrozsényi vonalait fogja egymással összekötni. A vasut 76 km hosszúra, rendes vágányszélességgel van tervezve és részben Abt-féle fogaskerekű vasutnak lesz építve. Az építési és forgalmi költségek 3-8 millió forinttal, kilométerenként tehát 50,000 frttal vannak előirányozva.

Magyar Székesfőváros

KÖZIGAZGATÁSI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁRA :
Egész évre 6 frt.
Félévre 3 frt.

SZERKESZTI ÉS KIADJA :
DR. BARTHA SÁNDOR.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ :
IV. ker., Reáltanoda-utca 5. szám.

A főváros háztartása.

A parlamentben zug a vihar, csattog, tombol az ellenzék haragja s nap-nap után oda-dörgi a pirosbársonyszékek benépesítőinek helytelen gazdálkodása következményeinek memento-ját. A „misera plebs contribuens“-nek legalább megvan az a vigasztalása, hogy, ha jogtalanságokat zuditanak fejére, ha verejtékével összerakosgatott filléreit a könnyelmű hatalmasok észszerűtlenül pazarolják, akad képviselője, szószólója érdekeinek, ki néha sikerrel, néha eredménytelenül feltárja a nyomort, a szenvedést és a basáskodó hatalomnak szemébe vágja veszélyes manipulációit. És míg a Sándor-utczai háznak régi szép időkről regélő ódon falai meg-megremegnek a leszámolás csapásai alatt, addig egy másik, százezrek javát előmozdítani, érdekeit megvédelmezni hivatott közeg, a városatyák csoportja csöndben, szánalmas mosolylyal bámulja ezt a lelkiismeretes erőlködést, csodálva nézi az együgyűt, akit a közérdek megoltalmazásának törekvése már odaragad, hogy nem elégszik meg tiz-husz ember jóllétének, klikk uralmának, hatalmának megteremtésével — mint ők, szerény városatyák, — hanem Ikarusként kibontva szárnyait, csapkod a magasban, s százezrek, sőt milliók javának előmozdítására merészkedik vetemedni.

A városház palotája körül és belsejében csönd van, minden csöndes. A személyeskedés, egy-egy Ballagi-Marczali-féle küzdelem még csak visz be kis élénkséget a vitába, de ki emelné fel szavát a közérdek és adófizető polgárság javáért, ki méltatná szóra, kifakadásra, vagy éppen támadásra a főváros intéző köreinek tervszerűtlen működését.

Itt fekszik a főváros jövő évi költségvetésének előirányzata. Mézbe, czukorba rejti a keserű pilulákat, hivatalos adatok számhalmazába burkolja a könnyelmű pazarlást. És mindezt a végrehajtó hatalom nyugodtan tűri és csak egy ártatlan fenyegetéssel ijesztgeti a fővárost, a mint a napokban is tette, midőn egyik leiratá-

ban kijelentette, hogy deficitest költségvetést a jövőben nem fog elfogadni.

Programmunk feladatát teljesítjük, a mikor a főváros jövő évi költségelöirányzatát leszál-lítjuk eredeti értékére és nagyjában megismer-tetjük a közönseget annak beltartalmával.

Az előirányzat szerint a fővárosnak rendes bevétele 16,797,874 frt, rendkívüli bevétele pedig 879,105 frt és így összesen 17,676,979 frt bevétellel szemben 17,693,358 frt ki-adás áll, a hiány tehát 16,379 forint. A fő-város erre a kétév óta fokozódó deficitest gaz-dálkodásra most már komolyan megijedt és mozgósította valamennyi pénzügyi szaktudósát és utasítást adott, hogy a jövedelmek fokozá-sára eszeljenek ki valami adónemet. Igaz ugyan, hogy a községi háztartás megzavart egyensúlyá-nak helyreállítására közadók fölemelése vagy új adónemeknek a behozatala, vagy százmillió-s kölcsönöknek a felvétele a legalkalmasabb, de egyuttal a legveszedelmesebb is.

Nem kell új adónem behozatala, tessék a kivetett adókat annak rendje- módja szerint behajtatni és akkor a házipénztár soha se ke-rül szorult viszonyok közé. Tudtommal a VI., VII. kerületben ezerszámmra fekszenek elintézet-lenül a be nem folyt adók behajtására vonat-kozó utasítások.

Legyen az adókvetés egyenletes és igaz-ságos, mert mit tapasztalunk a felszólamlási bizottságoknál? Azt, hogy a felszólamlók kizáró-lagosan a szegényebb iparosok, szatócsok kö-réből kerül ki. Nincs rá példa, vagy ha van, nagyon ritkán, hogy egy klikkbeli panaszszal fordulna az adókvetés mérve ellen.

Lássuk ezek után a költségvetést.

Azt irtuk fennebb az előirányzat tervezete szerint, hogy a fővárosnak 16,379 frt deficitje lesz a jövő évben. Ez nem áll! Ez a deficit csak látszólagos. Miért? Mert a rendkívüli be-vételeknek „rendelkezésre álló pénztári készlet“ czimű fejezetében 677.705 frt szerepel, mint

az 1897. évi zárszámadás fölöslege. Ennek a bevételnek a beállítása egy goromba tévedés; mert azt nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy „a rendelkezésre álló pénztári készlet” czime alatt szereplő 677.705 frtot már az 1897. évi zárszámadás tárgyalásakor olyan adósságok törlesztésére rendelték fordítani, amelyek régebbi idő óta terhelik a községi alapot. Ha levonjuk már most ezt a 677.705 forintot a bevételekből, akkor a tulajdonképeni deficit nem 16,379 forint, hanem 694,084 forint.

Ha ez így van, pedig így van, akkor megdől az egész előirányzati tervzet, s nem egyéb, mint szemfényvesztés és csak arra szolgál, hogy a belügyminiszterium a költségvetést a túlsok deficit miatt ne utasítsa vissza.

Ez a költségvetés a jelen alakjában meg nem állhat, mert nemcsak végeredményében téves, ha szabad ez enyhe kifejezéssel élnem, hanem megbízhatatlan az egész összeállításában.

Nem hiszünk a tervzetnek, mert sem rendszere, sem csoportosítása nem nyújt világos képet annak megértésére; nem hihetünk benne már azért sem, mert a tételek egymásba vetése nem az egyneműeknek egymásmellé állításával, hanem a különböző tételeknek zavart okozó egybehalmazásával állapítja meg a pluszt és a minust, bevételt és kiadást.

Ki tehet minderről? A törvényhatósági bizottság, mert minden alkalommal elmulasztja a községi háztartás ellenőrzésére törvényadta jogát

gyakorolni. A törvényhatósági bizottság tárgyalásai általános keretben mozognak; a tapasztalat igazolja, hogy jobbadán csak az egyéni érdekek nyomulnak előtérbe; kötelességszerű feladatának nagy ritkán felel meg. Még a költségvetést sem tárgyalja érdemileg; pedig ez a jó háztartás sarkalatos tétele.

A mulasztásban a tanácsnak is van része. Oka abban rejlik, hogy külső tényezők által befolyásoltatja magát és nem a maga alkotta irányban halad, hanem járszalagon vezetteteli magát.

Itt az ideje, hogy a polgármester intenzív módon valósítsa meg a megválasztása alkalmával az adminisztráció rendbehozására tett ígéreteit.

Fejtsen ki a polgármester ur nagyobb erélyt a vezetésben, szüntesse meg a mai egészségtelen állapotot, mert ha ezt már a közeljövőben meg nem teszi, a főváros csödjé elkerülhetetlen.

Dr. Bartha Sándor.

Háromezer családház.

Rohamosan, szinte megdöbbenően fejlődik a főváros — kifelé. A budai oldalon még csak hagyján, a pesti oldalon azonban a kelleténél jóval erősebben. Ez a külterjes fejlődés a kölesönökből élőködő fővárosra igazán nagy csapás. Mert egy két házat nem igen vesz ugyan észre, de már 90—100 ház kedvéért utakról, csatornázásról, vízvezetésekről, világításról, iskoláról és több más községi szolgáltatás-

téren pezsgő élet van, kocsik robognak, emberek, anyák futnak sikoltva a mindenfelől csengető villamos elöl, melynek igazgatósága tudvalevőleg azt a pokoli tervet eszelte ki, hogy a város legélénkebb pontjain állítja föl rendező pályaudvarait, elérve így azt, hogy, ha Budapesten valamikor netalán megmozdulna az utcza és a kormány ellen demonstrálna, se vagdalkozó rendőrségre, se pedig löfegyverét használó katonaságra ne legyen szükség; hanem egyszerűen csak működésbe hozzák a Kálvin-téren, Kerepesi- és Múzeum-körut sarkán, Károlykaszárnyánál stb. levő rendezőpályaudvarokat, az említett pontok körül a keresztül-kasul lerakott sineken minden irányban egyidejűleg megindítják a villamos kocsikat, melyek robogva siklanak neki a tüntető tömegeknek, iszonyú pusztítást vívén végbe a soraik között. Öt percz, s az utcza tiszta lesz, mert a ki ott marad, azt menthetetlenül elgázolják a jobbról-balról, elülről-hátulról, keresztül-kasul rohanó villamos kocsik. Ezt Jellinek — az idők „jelinek” — hálából rendezte be így a kormány iránt, melynek segítségével a lóvasut villamosítását keresztül vitte.

— Folytassa, — szólt közbe érdeklődve a polgármester. — Folytassa kérem.

TÁRCZA.

Egy pohár viz.

— Igaz történet. —

Halmos polgármester dolgozó asztala mellett ült. Egyedül volt és állat a tenyerére támasztva, gondolkodott.

Egyszerre egy izmos, fehér alak jelent meg előtte; nem volt rajta frakk, sem fekete nyakkendő, csak hosszú fehér szakáll. Azt simogatta.

— Kicsoda ön, és mit keres itt? — Kérdezte erélyesen a polgármester.

A fehér alak mosolygott:

— Ah, polgármester ur, ön még a főváros kimagasló alakjait sem ismeri? Én Danubius vagyok, a Kálvin-térről.

Halmos udvariasan fölállt és meghajtotta magát.

— Igen örvendek; miben lehetek szolgálatára?

— Kéréssel jöttem, polgármester ur, — szólt a jövővény. Évek hosszú sora óta állok már odafent, egyedül a Kálvin-téri szökőkút tetején. Körülöttem a

ról kell gondoskodnia, amiknek a költségével egyáltalában nincs arányban az új építkezések adózási járuléka. Ezt a már-már végveszedelemmé váló külterjes építkezést öt esztendő óta szabályrendeletilag igyekeznek agyonütni — de valóban nevetséges módon. Egyre ijesztgetik az építeni vágyókat, hogy holnap-holnapután világra jön az új szabályrendelet s vége a vicinális építkezésnek. Persze az agyon rémitett építkezések tüzes sietséggel építkeznek egyre-másra s örvendenek, hogy az a szabályrendelet mums őket már nem éri. Bizony nem. Sem őket, sem az utánuk következő építőket, mert hamarabb felépül egy egész város, mint megszületik egy szabályrendelet.

Szerencsére s most igazán a legjobbkor, a közmunkák tanácsa jutott egy fényes ideához. Megőri a külterjes építkezést úgy, hogy a főváros pesti részével szervesen egybe függő száraz, tiszta levegőjű külterket: a *Hermina mezőt* becsatolja a beltelki övezetbe. A Hermina mező, épp a Városliget h tá mögött, 960.000 négyszögöl terület. Eddig kerti művelésre szánt föld, amely a legújabb építkezési szabályzat értelmében a III-ik, vagyis a nyaraló övezetbe tartozott. Ez az övezet arról nevezetes, hogy külterken csak olyan nagy urak megtelepedését engedi meg, akik hajlandók a pesti oldalon *hatszáz négyszögölös*, a budai oldalon *ezer négyszögölös* telken építkezni. Kisebb területet a III. övezet csak a pesti oldal belső területén ismer el.

Ez a szigorú elv, ami túlkövetelés számba is elkél, természetesen azt eredményezte, hogy a Hermina mezőn nem építkeztek egyáltalán, hanem jóval

távolabb a szentmihályi, esömöri határban, ahol nincsenek övezetek. S minden újabb létesülő telep egy-egy fenyegető támadás a főváros közpéntára ellen a már említett szükségletekért.

A közmunkatanács épp a tizenkettedik órában szerencsésen észrevette a nem éppen jelentéktelen, elhagyatott területet. Kilencszázhatvanezer négyszögöl terület Rajta az impozáns Hungária körút, oldalt a Csömöri út külső része, a Hajsár út, majdnem középen az Erzsébet királyné út; északi részén a Máv. bécsi vonala. Igazi városnak való terület, amelynek mindjárt parkja is van: szomszédságban a városliget. S hozzá maholnap négy irányban szeli át a vilamos vasút, tehát nincs távol a város szívéből.

A külterjes építkezésnek elejét veendő, hozta meg a közmunkatanács azt a határozatát, hogy a Herminamezőt kiveszi a III. övezetnek a külterkekre szabott rendelkezései alól s az építési szabályzat 12. szakasza alapján a belső nyaraló övezetbe helyezi át. Ezek szerint a Hermina mezőn ezentúl *háromszáz négyszögöl* telken lehet *családi* házakat építeni. A háznak tíz öles homlokzattal és előkerttel kell birtok. Az óriási területen a megfelelő szabályozás után háromezer családi háznak lesz helye, ami 900.000 négyszögöl területnek felel meg. A többi rész utakra, terekre, középületekre marad el. A közmunkatanácsban most folynak a szabályozás munkálatai s remélhetőleg a tavasszal megtörténik az egész terület rendezése.

A külterjes építkezés ellen pedig jöhet már a sokat emlegetett szabályrendelet.

— Nos hát, polgármester úr, úgy állok én a nyüzsgő Budapest legélénkebb pontjai egyikén évek óta, egyedül. Az ember utoljára is társas lény, s már az ó-testamentum is mondja: nem jó az embernek egyedül lenni. A többi szobrok Deák, Arany, Petőfi. Széchenyi, Eötvös stb. igaz, hogy most ugyanígy vannak, de ezek mégis legalább éltek valaha, s csak holtuk után kerültek ebbe a méltósággal teli magányba. Én azonban, polgármester úr, sohasem éltem, s már a világra is, mint szobor jöttem. És azok a nőszemélyek, a kik e szökőkút alján alattam vannak, szintén örökös szobrok, a kik szintén sohasem éltek. Azok tehát rám nézve nem számítanak. És most jön a tél, s én rám újra azt a borzasztó faköpenyeget húzzák, s ott trespedhetek újra alatta tavaszig. . . Az volna tehát. . .

Elérzékenyült; a hangja pedig megcsuklott.

— Szedje össze magát, barátom és folytassa! — biztatta jóakarólag a polgármester. — Azt hiszem, segíthetek baján.

— Az volna tehát — folytatta Danubius, zsebkendőjét keresve, a mi sohasem volt neki, — az volna mostan a kérésem a polgármester úrhoz, hogy, mielőtt azt a borzasztó faköpenyeget megkapnám, ál-

litana ki a számomra egy engedélyt, melynek az értelmében én polgármesteri varázslat folytán ma éjszaka leszállhatnék a talapzatomról és reggelig szabadon járhatnék és szórakozhatnék Budapesten, bárhol és bármely mulatóhelyeken. Csak reggelig, — mert napra — hogy föl ne tűnjék a dolog — újra a rendes pozitúrában visszaállnék a talapzatomra. Hanem reggelig szeretném élvezni az élet örömeit, melyekről a Kalvin-tér különböző utcasarkain sejtelmes éjszakai-kon annyit hallottam süttögni.

A polgármester gondolkozott, aztán helyeslőleg bólintott:

— Jól van, ma éjszakára kiállítom önnek a leszállási engedélyt.

Ezzel bemártotta a tollát a kalamárisba és megírta az okmányt:

— Ezennel engedélyeztetik, miszerint a Danubius nevű szobor ma éjszaka leszállván a Kalvin-téren álló talapzatáról, holnap reggelig szabadon járhaszon a városban. Rendelem egyuttal, hogy ezen időre nevezett egyén mindennemű fehéreneművel, ruhával, kalappal, felöltővel és egy éjszakán elegendő zsebpénzzel a székesfőváros házipénztárából elláttassék.

Azok a restanciák

Valamelyik meg nem fontolt pillanatban — bizony már jó régen — nagyot dobbantott Márkus József főpolgármester a közgyűlési trónuson, és mérgesen szólt a megrettent városatyákhoz imigy:

— Lassan görög az adminisztráció. Jó magam szem- és fültanuja valék hosszú ideig annak a kolosszális temetkező intézetnek, amely aktákat temet, ügyes-bajos, szegény emberek dolgait hányja-veti a feledés, igazabban a bürokratikus por csöndes tengerébe. Ennek a temetőrendszernek végét vetem az én uralmam alatt. Rendelem a mai napon, hogy máától három hónap alatt minden restancia feldolgoztassék, senkinek a város polgára közül ne legyen eltemetett ügye a városházán. Valamennyi hivatalnak fejevzés büntette alatt adom ki ezt a rendeletet, amelynek súlyos következménye leszen a számonkérőszék megtartása.

Elmult a közgyűlés és a főpolgármester idegesen járt le és föl elegáns boudoirjában. Haragudott magára szörnyen. Mert nagyon elhamarkodott igére et tett. Három hónap! Mi az a városi restanciák feldolgozása! Egy csöpp az Adriában. No mindegy. Az emberek hamar felednek, ma-holnap a számonkérőszék olyan ismeretlen lesz megint, amire egy lélek se gondol. Hanem azért . . . Márkus József derék ember, barátságosan odaszólt a jölelkű Halmos polgármesterhez:

— Te Jancsi, mégis csak rendeld el a restanciák feldolgozását. A számonkérőszék az várhat, talán el is feledik. De ha eszébe jutna valakinek, leg-

— Itt van — akarta mondani Danubiusnak, de a látomás, mert hiszen csak az volt, már eltűnt.

Az engedélyt ennek folytán egy városi szolga személyesen vitte el a Kálvin-térre, ott adta át a szökőkút fölött álló Danubiusnak, a ki, mihelyt leszállott az éj, csöndesen felöltözködött és zsebében a polgármesteri utlevéllel, lemászott a szökőkuttról.

Ajkai körül, az élvezetes kirándulásra való t kinttettel, boldog mosoly játszadozott.

A sarki rendőr udvariasan szalutált.

Pitymallat felé a mentőket sürgősen keresték valamelyik éjjeli kávéház telefonján.

— Halló! A kávéházban valaki öt percczel ezelőtt öngyilkossági kísérletet követett el.

Csakugyan, az egyik asztalnál egy hosszú szakállu ur épp az imént zsebkésével szíven szurta magát.

Mint látszott, valami vargabetű után tért a helyiségbe, s piccolót kért, a mit fölhajtván, a tálczán álló viz után nyult.

A mint azonban ezt megkóstolta, izgatottan csapta le a poharat.

— Mi ez? — kérdezte elváltozott arczczal a pinczértől.

alább lelkiösmeretesen mondhatom, hogy igenis kérem, elrendeltük a restanciák rendbehozását s a munka folyamatban van. . . .

És Márkus főpolgármester fényes tehetséggel látott a jövőbe. A törvényhatóság csakugyan megfelekezett a számonkérőszékről s azóta, immár másfél esztendeje, hallgatnak róla. De egyet mégis kifelejtett a számításból. Annak az ellenőrzését, hogy mi történt a restanciák feldolgozása ügyében kiadott rendelettel. Arra persze nem is gondol már. pedig kissé kómikus, de igaz:

A szigorú rendelet is a restanciák közé került.

A mérnöki hivatal bajai.

I.

Olyan dologgal kezdjük meg czikkeink sorozatát, melynek az a legöregebb hibája, hogy nincs, — a mérnöki referádával. — Tudjuk, hogy a mérnöki hivatal intézi el a városi adminisztráció anyagi részének mindazon ügyeit, melyek nem szorosan pénzügyi természetűek. Az egymástól elszórt, legnagyobbbrészt szűk szobácskában dolgozó mérnökök egész napon át rójják a betűt betű mellé, rajzolják a terveket, felügyelnek az építkezéseikre és egész napon keresztül uyszólván le sem tehetik a kezükből a czeruzát vagy a tollat. A mesterember pontatlanságát, tudatlanságát, a mérnöknek rójják fel hibául; ha anyagi eszközök elégtelen volta miatt nem tud a legnagyobb igényeknek megfelelő épületeket létre hozni, azért a felelősség kizárólag őt terheli.

Ezek azonban olyan dolgok, melyeket a mérnök fel sem vesz, hanem meg nem ingatva semmiféle kritikától, nyugodtan dolgozik tovább, sőt mint nem egyszer láttuk, még az elég szűkre meg-

— Viz, kérem alásan.

— De miféle viz?

— Dunaviz, kérem alásan.

Az idegen idegesen simitotta végig hosszú, fehér szakállát.

— Dunaviz? Hát „ez“ a kék Danubius vize?

Magába merült és hosszú ideig némán meredt a levegőbe.

Aztán egyszerre előkapta a zsebkését, és e szavakkal: Hát veszsz el nyomorultan! — tövig a szívébe döfte. A kés azonban, mint utólag kisért, nem hatolt a testbe, a mely köből való volt, hanem egyszerűen eltört.

*

Mikor pedig a rendőrorvos az öngyilkosjelölttől megkérdezte, hogy: mi a neve, — ez sötéten felelte:

— Danubius.

— És mért követte el a végzetes tettet? — faggatta tovább a hatóság közege.

Danubius fölve'te a fejét, végignézte az orvost és indulatosan vágta oda:

— Megundorodtam önönmagamtól.

Vizivó.

szabott előirányzatokkal szemben is megtakarításokat ér el.

A mi ellen az önérzete leginkább fellázad, az, hogy tervei, melyeket a legnagyobb ambícióval, minden tudása és képessége latba vetésével készít, nem hivatott emberek kezébe kerülnek, akiket technikai képzettségük képessé tenne arra, hogy megindokolt és minden irányban kielégítő bírálatot gyakoroljanak.

A mérnök egy tisztán technikai tervezetet készít, megcsinálja a hozzá való költségelőirányzatot. Ezzel aztán egyelőre a kivitel megkezdéseig az ő feladata be van fejezve és az ügy beleesik a sok szakosztály és bizottság retortájába. Minden szakosztályban, minden bizottságban más-más referens bírálja meg a dolgot, akiknek felfogása, véleménye a legkülönbözőbb. Mindegyik hozzá told, vagy lenyiszál egy darabot, úgy hogy a tervezet gyakran egészen megváltozott formában kerül a tanács elé. A tanácsbeli urak azután kritikát gyakorolnak és ismét megteszik a véleményük szerint szükséges változtatásokat, úgy hogy az utolsó fórum, a közgyűlés, már egy olyan gyermekkel foglalkozik, akire nagyon sok esetben még a tulajdon apja sem képes ráismerni. A mérnök aztán köteles a megváltoztatott és sokszor formájából teljesen kivetkőzött dolgot végrehajtani, a saját jó hírre és reputációja rovására.

A különféle referádák, melyek a technikai dolgokat hajtó erőként tolják keresztül a különféle hivatalokon és bizottságokon, mint már említettük, nagyon különbözők, hanem egyben hasonlitanak és ez az, hogy legnagyobbbrészt *jogász* szempontokból eredő bírálatok, melyek a technikai képzettségnek csak pusztá mezébe burkolóznak. Az egyes referensek többnyire tanácsjegyző urak, kik kivétel nélkül jogászok és technikai dolgokhoz csak annyit értenek, mint a mennyit egy intelligens ember előképzettség nélkül általában felfogni képes lehet. A tanácsban ismét képviselve vannak a legkülönbözőbb elemek, csak technikus nincs, a ki felvilágosítson, megmagyarázzon, és a véleményéért egész tudományos képzettsége latba vetésével helyt is álljon. Az utóbbi része a kérdésnek addig nem lesz megoldva, *a míg a mérnöki hivatal feje: a középítési igazgató nem foglal helyet a tanácsban*, ami csak egy nagyobb adminisztratív reorganizáció keresztülvitelével érhető el. Sokkal könnyebben lehetne a kérdés első részét megoldani, még pedig azon elv feltétlen követésével, hogy bizottságban, *technikai dolgot kizárólag* és minden körülmények között csak *technikus referáljon*; a bizottsági tagok aztán abban a helyzetben volnának, hogy az *illetékes helyről* nyert felvilágosítás után a legkülönbözőbb szempontokból mondjanak véleményt és gyakoroljanak kritikát. A mérnöki hivatal tagjai már rég óhajtják azt, hogy a kérdés ily módon oldassék meg és be kell vallanunk, hogy kívánságuk egészen méltányos, annival is inkább, mint hogy annak teljesítése csak a városi adminisztrációnak és in ultima analisi a főváros közönségének szolgálna javára.

A reform módoszataira vonatkozólag nem hivatásunk bővebb felvilágosítást nyújtani, a városi hatóságok fejei egyetértésben a mérnöki hivatal főnökével sokkal kompetensebbek a részletek megállapítására. Csak azt akarjuk megjegyezni, hogy a legraktikusabbnak és a legegyszerűbbnek tetszenék az a megoldás, hogy a technikai tervezet megteremtője bizasék meg azzal, hogy ügyét minden fórumon keresz-

tül vigye. A tervezet megalkotója a leghivatottabb arra, hogy a kellő felvilágosításokat nyújthassa; a mi pedig a bizottságok ellenőrző és bíráló feladatát illeti, csak annyit akarunk megjegyezni — hogy van *azokban jogász elég*.

A Rudasfürdő.

A főváros csodáhatású forrásai között majdnem a leghíresebb a Rudasfürdő, amely származási oklevelét a XVI. századból datálja, s emlékképpen ma is őrizi a török világból való impozáns, kupolás medencéjét. Ez a fürdő, amelynek 38 fokos hőmérsékű, természetes vize van, tíz esztendővel ezelőtt a fővárosnak 20.000 forint évi kiadásába került, de kamatozott tisztán 55.000 forintot. Tíz év óta a főváros pár száz ezer forintot ölt a fürdőbe, a fenntartási költséget főlemelte 60.000 forintra, megelégedvén 30.000 forint netto jövedelemmel.

A mi gazdálkodási rendszerünk egyik sötét pontja ennek a kiváló fürdőnek a sorsa is. Amíg a maga elhagyatott, ósdi mivoltában volt, csak hajtott egy kis hasznót. Amióta nagy benne a komfort s a fenntartása háromszoros pénz kívánt: megesapant a bevétel. S most mindennek a tetejébe oda tették az esküteri hid lánczainak a horgonykamráját, amely végpusztulással fenyegeti a fürdőt fenntartó forrásokat.

Amióta megesapant a fürdő vize, lesem-várom azt az igaz szót, amely őszintén megmondaná, hogy a hid kamara helyéül furt gödör nem tréfás esemény, mert sirja lehet a drága pénzen felékesített, kibővített Rudasfürdőnek. Azt gondoltam, hogy a fürdő igazgatója őszintén szól a fölöttes tanácsosnak, ez a polgármesternek, ez a tanácsnak, ez a közgyűlésnek s végezetül nyíltan szólnak a kereskedelmi kormány derék hidászainak, leplezetlenül feltárván a fenyegető veszedelmet.

Mert bolond dolog opportunistának lenni ott, ahol és amikor nem muszáj. Ugy tudom, a kormány a legjobb indulattal van a fürdő sorsa iránt. S csupán a hidat építő konzorcium kétségbeesett lépése az, hogy a fürdőpark helyén felfakadt forrást be kell tömni.

Veszedelemes ám az a betömés nagyon, mert a forrás nagyon szeszélyes s ha sokat vexálják, szépen megfordul, keres más utat s elillan, akár a higany. Nem éppen jelentéktelen szakértőtől hallottam, hogy a kesszonnal sem tudják kellőképp betömni. S ha megteszik is, mi biztosítékuk sincs arra, hogy a kesszon mellett, vagy töle valamivel távolabb a megszorított víz tizszerte nagyobb erővel ne törjön ki. Vagy egészen elapad a forrás. Mert a betömés kockázatos dolog. De ezt a főváros nem tudja, mert a jogászai nem balneologusok, a mérnökei pedig a vizekkel nem törődnek, miután azokban sem kövezés, sem városrendezés, sem vasútépítés nem eszközölhető.

A főváros tehát, különben szükségtelen is mondanom, tökéletesen megelégedett azzal, hogy a napokban tartottak egy forrásvízi értekezletet, amelyen ő is „jelen volt.” Ezen az értekezleten ugyan akadt komoly szakember, aki fölötte veszedelmesnek mondotta a helyzetet, de hát az a szakember a főváros előtt nem szakember, miután még csak nem is kebelbéli. Így azután az értekezlet vége is a felfakadt forrás betömésének folytatását eredményezte, tekintet nélkül a szakember jelezte veszedelemre.

Hát ez komoly baj, kérem, hogy a tisztelt hatóságok nem akarnak tovább látni a dugaszolásnál. Holott nem ez az egyedüli mentség. Az én fentebb említett külön szakértőm ugyanis azt mondja, hogy *az egyetlen helyes mentő eszköz: a forrás elvezetése. Megfelelő szilárd és ellenállásra elég erős csatornán tessék a forrást direkt a Rudas fürdőbe elvezetni.* Ezzel a móddal megszüntetik a mostani állapotot és megmentik a Rudasfürdőt. Az elvezetés technikailag könnyen keresztül vihető, anélkül, hogy bármely szomszédos forrástelepet kockáztatnának. Mert az nem áll, hogy a Ráczfürdő vize az új forrással összefüggne. Nem, ez ki van zárva. Csak az egzisztenciális verseny szüleménye az az állítás, amely csupán akadályul akar szolgálni a versenytárs könnyű, bár igazságos győzelme ellenében.

A főváros gondolja meg jól, hogy mekkora hibát követ el, ha a maga jussát nem védi meg épp olyan energiával mint Heinrich ur a maga vélt igazát. A Rudasfürdő végtére közvagyon, amelyet semmiféle építő vagy fürdővállalat érdekében nem szabad elherdálni. Érvényesítse a tanács a közönség érdekében azt a jogos hatalmat, amellyel a közvagyonat a tisztés magán érdek keretén belül minden körülmény mellett meg kell védenie. S ha a Rudasfürdő biztosítva van, fogadjon szót Rákosi Jenőnek, aki az esti lapjában ékesen szóló hangon írta le a fürdő sorsát, jövőjét, ha egy jóra való bérlelő kezébe kerülne. Fogadjon szót a főváros s adja bérbe a fürdőt — valamelyik leendőbeli milliomosnak.

Türelemjátékok.

Nincsen kedvesebb szórakozása a felnőtteknek, mint az úgynevezett türelemjátékok. A malacz a lóherésben, a nyulacska a káposztásban, szív és horgony, mind mind vagyont szerzett elmés föltalálójának s világszerte kellemes bosszúságot okozott az emberiségnek.

Csodálatosképen azonban Budapesten nem tudnak kellőképen lábrakapni ezek az apró gyártmányok, s hogy miért nem, arra kellő felvilágosítással szolgál az alábbi levél, amelyet egyik élelmes munkatársunknak sikerült megkerítenie.

A türelemjátékok magyarországi képviselője írta a gyárlaknak s szószerinti fordításban így hangzik.

Tisztelt uram!

Becsését kezeltem s a leforgott évről a következőket van szerencsém b. tudomására juttatni.

Daczára buzgóságomnak s azon huszonöt ügynöknek, kik éjt, napot egybevetve fáradoztak az elmés játékok forgalomba hozásán, siker vállalkozásomat és munkámat nem koronázta, mert a türelem próbát árusítóknak, már a kínálás alkalmával így válaszolt a budapesti közönség.

— Türelemjáték? Ugyan mire nekünk még szoktatni magunkat a türelemhez?

— De kérem, válaszolt ügynököm, tessék a malacz a lóherésben, egy óra hosszáig elszórakozhat, míg a golyócska az utolsó körbe jut.

— Hát aztán? Én néha két óra hosszat is elszórakozom míg az átszálló állomáson csatlakozó kocsit kapok.

És valóban uram, a budapesti közönség a legtekélyesebb türelem játékok birtokában van. Ugy nevezik, hogy közúti vasút társaság és városi villamos vasút.

Önök fogalma sincsen arról, mily pokoli türelemmel állja a fővárosi közönség ezt a kettős vexálást. Minden szórakozásról és végsőkéig feszítésről szíves buzgósággal gondoskodik ez a két társulat.

Ha összeköttetésre vár, nem vár egy-két perczig, mint más nagy városban, oh nem. Egy félórán belül még véletlenül sem lehet csatlakozó kocsihoz jutni. A legagyafurttabb rafinériával úgy állítják össze a menetrendet, hogy a közúti kocsik sobase találkoznak, mert hiába, a nép türelmét edzeni kell.

De néha hibás indítás folytán mégis megesik, hogy a csatlakozó kocsik találkoznak. Ilyenkor ha már sehogy sem sikerül az egyiknek megszöknie, másként gondoskodik a közönség türelmének edzéséről a két társulat. Elég a hajó, vagy kimarad az áram, de türelmi próba nélkül senki sem utazik.

Őn persze azt mondja, hogy ezt meséljem másnak, hiszen ily esetekben mindehol a világon balesetjegyet ad a kocsivezelő, amellyel bármely más kocsira át lehet szállni.

Hiszen éppen ebben különbözik Budapest a többi nagy városoktól. Itt ilyenkor mindenki köteles addig várni, amíg a villamos át nem alakul tehervonattá s el nem vonszolják. Közben az utasok viccelhetnek vagy másként szórakozhatnak, sőt mondják, hogy nem egy boldog házasságot kötöttek már ez áldásos rendszer folytán, mert az utasok tisztán unalomból összeházasodtak, hogy türelmesebben várhassanak.

S micsoda pokoli szórakozásokban részesülnek az idegenek! Vesznek átszálló jegyet s véletlenül nem nézik meg B. K. V. T. vagy V. V. V. van-e a kocsira festve s felszállanak egy ellenkező kocsira, a melyen persze nem érvényesek a jegyek.

Őn azt mondja, hogy ez lehetetlen; azt mondja, hogy Budapesten akárki megválthatja a jegyét Djibutiba is és betvenkészer átszállhat vasutról-vasutra, hajóról-hajóra ugyan azazal a jeggyel. Hát ez igaz, de a Váci-körutráról a Podmanitzky-utczába már nem szállhat át, mert a két villamos konzorcium nem óhajt átszámításokkal és visszatérítésekkel bibelődni.

És a budapesti közönség mindezt türi, mert néki a nagy türelmi játékok iránt batározott érzeke van, ha azokat közúti vasutaknak nevezik, mert tudja, hogy Budapesten nem a vasutak vannak a publikumért, hanem megfordítva.

Épen ezért kérem, szállíttassa el a nálam raktáron levő türelmi játékokat, mert itt a közúti vasutakkal semmiféle vexáló játék nem versenyezhet.

Melyek után jegyzek kiváló tisztelettel s. t. b.

Választási visszaélések.

A főváros tanácsának nincs szerencséje a választásaival. Az a legkisebb malőrje, hogy olyant választ meg láttatlanul, aki akut tüdőbeteg s csak a választással lesz formális hivatalnok, egyébként pedig meghal 6—8 hónap múlva, anélkül, hogy hivatalba léphetett volna. A nagyobb malőr akkor esik meg, amikor a tanács a nyakába oktrojált életerős urakat választja meg s azután kétségbeesetten kapkod, hogy kit hova helyezzen. Mert tudnivaló, hogy a tanácsra oktrojált urak igen derék urak, de a hivatalbeli dolgokról fogalmuk sincs s természetes, hogy a tanács kötelessége a hivatalbeli kvalitásához a megfelelő állást, illetőleg nyugvó helyet megkeresni.

Sokszor szóvá tették már a tanács tulságos gyengeségét. Mondhatni felületességnek is a választásoknál követett eljárást. Mert a legkisebb energiával segíthet ezeken a bajokon akképp, hogy a választásoknál lehetőleg a szakfőnökök jelöltjeit tartja szem előtt.

Erről azonban szó sincs.

A mi városi adminisztrációnk kebelében számos egyéb bajok mellett, dühöng a protekció hajlászat. Az egyszerű napidíjas épp olyan vadász mester a protekció terén, mint a jól dotált fogalmazói szak előlépésre vágyó bármely tagja. Ezt a szerencsétlen rendszert tenyészt, fejleszti jobb ügyhöz való igyekezettel a tanács.

Tenyésztí pedig úgy, hogy nincsen olyan tisztviselője jelenleg a fővárosnak — s ez nem is merész állítás — aki előrehaladása sorsát a mai viszonyok között protekció mellőzésével csupán a tanács méltányosságára merné bízni.

A tanács nem tisztviselőket választ a megüresedett állások betöltésére, hanem betöltetlen állásokat adományoz a hivatalra éhes jelöltnek — megfelelő protekció ellenében.

Igy támad a személyzet szaporításában a túltengés, az adminisztratív költségeknek az abnormitásig való fokozása.

Napidíjasokat alkalmaznak derűre-borúra, mert így parancsolja a városatyák érdeke. Ekkép helyeztetnek el a háziurak és más nagy tekintélyű urak esemetei. Ha az ujonczok egy-két esztendő diurnistáskodtak, kezdődik az előlépés. Az 5—10 esztendő szolgáltat, tehetséges szerény gyakornokok, a kvalifikációval bíró s előlépésre joggal reflektálóapidíjasok ököltre szorított kezekkel szemlélhetik ifjú pályatársaik ugrását azokba a hivatalokba, amelyeket meg nem érdemeltek, betölteni nem tudnak.

A tanács választ könyörtelenül, tekintet nélkül a minősítésre. Egyetlen kvalifikáló levél a nyomós ajánlat, amely az ajánlottak előtt megnyitja a mennyek országát. A tanács tehetetlen a protekcióval szemben, mert részben maga is lekötöztette az ajánlóknak akár választás, akár más okok miatt. A tanács nem szaktestületet alkot a választásaival, hanem iskolába járó ifjak tápintézetévé degradálja a fővárosi pénztárt, a közvagyon.

Az árvaszéknek szüksége van egy ügyes fogalmazóra. Nével magának arra való, tehetséges embert; megteszik gyakorlonoknak. Végre elérkezik az ideje annak, hogy az érdemes gyakorlonokból fogalmazó legyen. Az árvaszék, tehát a szaktestület tesz lépéseket az érdekében. Ám a tanácsnak adnak másfelől egy ajánlott, nyomós ajánlattal. Nem szakember ugyan az ajánlott, de tekintélyes a protektora. A tanács természetesen megválasztja árvaszéki fogalmazónak; a másik, a szakgyakornok az megvárhat, míg rákerül a sor. A választás ellen persze nincs appellátusa az árvaszék kénytelen befogadni a kis kakukfiut.

A főszámvevő és a két számvevő megállapodnak, mint szakfőnökök, az előléptetendők személyére. Nekik is szakemberekre van szükségük. Ám a tanácsot e téren is megterhelték ajánlottakkal s a szakfőnökök érdemes jelöltjei újra várhatnak üresedésre.

Ez az állapot, azt hisszük, nem tartható tovább. A tanács tehetetlensége a külső befolyás ellen degenerálja a tisztviselőkart. Kiöli az ambíciót, a munkakedvet, természet, fejleszti a streberséget s megbénítja a közigazgatást. Senki sem dolgozik szívesen; valamennyiben az a nézet kap lábra, hogy minek dolgozza magát agyon, mikor az előléptetésnél nem a munkakönyvét, hanem az ajánló levelét vizitálják.

A főváros és a közúti vasutársaság.

A főváros és a budapesti közúti vasutársaság között sajátságos viszony van, a mely nagyon emlékeztet a farkas és a bárány meséjére. A közúti vasutársaság 1895-ben szerződést kötött a fővárossal a vonalai átalakítására. A szerződés sok egyéb előnyön kívül a társaság kilencz millió forint értékű kötvény kibocsátását is jóváhagyta a fővárossal, elvállalván ennek ellenében az összes vonalai átalakítását és több újvonal építését. A főváros a szerződés megkötése óta egyebet nem tesz, csak veszekszik a társasággal, a melynek pénzügyi manőverei túllépik a szerződés határait és a kereskedelmi miniszterrel, a ki bona fide mindent jóváhagy, a mit a társaság tesz.

Az 1897—98-iki *Compassban* a társaság részvénytőkéje 10.371.300 frttal szerepel. A Mérnök és Építész Egyesület protektoratusában megjelent *Műszaki Utmutató* 10.660.000 forint építési tőkét említ. A fővárosi statisztikai hivatal 291. számú statisztikai füzetében 3.626.900 forint részvénytőkét és 9.000.000 értékű kötvényt ad a társaság tulajdonába. Végre a fővárossal kötött szerződés pusztán 9.000.000 forint kölcsönkötvényről szól.

A számoknak ez a bizonytalansága a legridegebb alakban mutatja be a lövasutársaságot. Senki sem ismeri a műveleteit, a hivatalosak sem tudják, hogy mennyi hát a tőkéje a tisztelt intézménynek.

Csak az átalakítás előtt kibocsátott előbbbségi kölcsöntőke után következtetnek. Arról mit sem tudnak, hogy a budai vonalakra s a vonal meghosszabbításokra újabb 9.000.000 forintot szedett fel a társaság. Pedig nem kéz alatt, hanem dobszóval, a börzén.

A főváros, a bárány, csak áll és bámul, tenni nem tud, mert köti a hírhedt szerződés, amelyből kifelejtettek mindent, ami kedvező a fővárosra, a közönségre, s kötelező a társaságra.

A legvakmerőbb játékot űzi a társaság a börtzemanpulációval s míg így port hint a főváros szemébe, ezzel elvonja figyelmét a szerződés határmányaitól. A börzén pénzt hajszol fel bizonytalan s meghatározatlan számú papírokra s olyan vonalak építésére, amelyeknek költségeire már megkapta egyszer a befizetést. A fővárossal kötött szerződése szerint az átalakításra engedélyezett tekintélyes összegben benn foglaltatnak azok az új vonalépítések, illetőleg meghosszabbítások, amelyekre a társaság külön alaptőkét szervezett.

A főváros jó magával tehetetlen: határtalan esodálattal adózik a társaság financiaális műveletei iránt, — de nem tesz ellene semmit. Hiszen eltúrte azt is, hogy a zugliget—lipótmezei vonal építésénél olyan kisajátítási teherrel rójja meg a társaság, amely egyáltalán nem tartózik a fővárosra. A szerződés 12. pontja világosan rendeli, hogy a vasut céljaira szükséges területeket, ha azok magánosok tulajdonai, a társaság a maga költségén tartozik megszerezni. S most, hogy a kérdéses vonal építése a területkisajátítás miatt megakadt, a társaság éppen a szerződésre, annak egyik homályos pontjára hivatkozva, követeli a vonalterület átadását a fővárostól.

Ennek a kisdéd házi perpatvarnak is természetesen az lesz a vége, hogy a társaságnak igaza van. A társaság nem áldozhat kisajátításokra, neki egyéb kötelezettségei vannak, fizessen a főváros. S a város fizetni fog.

De hát quo usque tandem . . . ?!

Nincs a fővárosonál ember, aki azt a hazárd játékot végre beszüntesse? *Vosits* Károly, az erős kezű tanácsos nem tudna elég erélylyel föllépni? Hiszen

elég harcias modoru ur, bátornak is bátor; ismeri a társaságot a velejéig, nem tud vele megbirkózni. Egy kis parázs leleplezés többet ér ám most, mint később az ok nélkül való rekrimináció.

A közuti vasutársaság olyan álláspontra helyezkedett a fővárossal szemben, amilyent a magyar metropolis nem tűrhet tovább. Hang, modor, tett egyre büszkébb és parancsolóbb s immár nem a hatóság a rendelkező fél, hanem a dús gazdag társaság, amely telt pénztáraiban bizakodva hatósági jogokat usurpál, kötelezettségeit semmibe se veszi.

Reméljük, hogy akad a város urai között egy, a kinek lesz bátorsága felszólalni a társaság makinációi ellen. A fővárosnak igen sok joga van a vállalatokkal szemben. Tessék azokat a jogokat érvényesíteni s ne bujkáljanak a vállalatokkal együtt a paragrafusok mögé. A főváros közönségének filléreiből uraskodó társasággal szemben jogosan követel az adozó nép igazságot és korrektséget. S ha a nép jogait az adminisztráció fejei nem tudják megóvni, jelentsék ki tehetetlenségüket bátran, — s ne kómédiázzanak a főváros érdekeivel s ne hajlongjanak — a börzianer kompánia előtt.

A gyakornok ur.

Kórista élet kutya kenyér.

Ordítani kell ötven forintokért.

Istenben boldogult Megyeri (van-e ki e nevet nem ismeri) énekelte ezt a szomorú dalt X esztendő előtt a Nemzeti Színházban, s amint egykori kutfők állítják, falrengető kacagást és még falrengetőbb tapsokat szerzett ez az ének.

Manapság a fővárosi fogalmazó gyakornokok énekelhetnék, ha olyan nagyon énekes kedvük volna:

Gyakornok élet kutyakenyér

Körmölni kell ötven forintokért.

Daczára annak, hogy ötven forint szép pénz, sőt annak, akinek nincsen, igen szép pénz, de egy juris doktornak, aki 17—18 évig ugyancsak buzgón járta a tudomány berkeit, nem nagyon kecsesítő állás a hat-száz forintos hivatal, de átmeneti állásnak elég jó volna.

Ha ez a volna, nem volna!

Mert úgy áll a dolog, hogy a fővárosnál a gyakornoki állás egy kicsit sokáig tart. Ha csak valami különös esemény — egy áldásos kolera — vagy más pusztító kórság nagyon meg nem ritkítja a föllebb valókat, bizony 5—8 évig is gyakorolhat a doktor ur, míg fogalmazóvá nem lesz.

Segédfogalmazó nincs, sőt nem is lesz, mert a szervezés abban maradt s így négy-öt év után a következő jelenetek fognak lejátszódni:

Jelenet:

Simon drné (fővárosi gyakornok neje és 3 gyermek anyja)

Simon dr (a gyakornok)

Kis Simon (a gyakornok ur fia és normalista.)

Idő: Uzsonna után.

Simon drné (a kalapját dühösen az ágyra dobja.) Ez mégis sok! Ezt nem állom ki tovább.

Simon dr (az imázsámulyon térdel és buzgón imádkozik)

Simon drné: (dühösen) Nem halod!?

Simon dr: Azonnal, csak befejezem a könyörgésemet.

Drné: Ugyan miért könyörögsz?

Dr: Egy kis hathatós járványért. A nagyfejük olyan egészségesek, bottal sem lehet őket agyon verni.

Drné: Hadd abba. Én már az összes házi orvosokkal konferáltam. Azt mondják — azoknál még az ő tudományok is hiába való. Azok sohse fognak meghalni, — én nyomban — értsd meg — elválok.

Dr: Értem! A hozományodat felettük, a vagyonomat — felettük.

Drné: Csak az állásodat nem tudtuk felenni.

Dr: De édesem, ha nem akarnak meghalni az emberek. Te tudod én vagyok a soron már három éve, — légy türelemmel.

Drné: Hét év óta hallom ezt. Azóta a Horváthné már miniszteri segédtitkárné, Szarvassynéból házi asszony lett, a férje ügyvédi irodája révén, de még a legfiatalabb öcséd is, aki gimnázista volt, amikor elvettél, már az is segédfogalmazó.

Dr: De gondold meg, ha fogalmazó leszek, 1000 frttal emelkedik a fizetésem.

Drné: Leszsz is te fogalmazó!

Dr: Csak türelem. Egy kis szerencse, vagy egy kis járvány s 8—10 év alatt fogalmazó lesz a fővárosi gyakornok.

Kis Simon: Papa kérlek!

Dr: Mi az fiacskám:

Kis Simon: Ma valaki figyelmeztetett az iskolában, hogy te elárultad, hogy te vagy a papám. Csak arra akartalak kérni, ne emlegesd ezt mindig. Tudod így családi körben csak eljárja, de kár a világ előtt is elhenczezni azzal, hogy én vagyok a fiad, mert nekem egy kicsit kellemetlen, hogy holmi gyakornok apám van.

Drné: Igaza van a gyermeknek! Legokosabb, ha addig, amíg fogalmazó leszesz, garçon lakásba költözzöl s nem b'amálsz minket ország-világ előtt. Addig majd azt mondom, hogy a kis öcséd felesége vagyok, az legalább segédfogalmazó.

Dr: Amint kívánjátok (az imázsámulyra borul hamut hint fejére s tovább imádkozik egy kis parázs járványért.)

—ra.—

Tanügy.

A főváros gazdálkodása.

Mult számunkban e cím alatt közzétett panaszos levélre a tanügyi osztálytól a következő helyre igazgatást kaptuk.

A *főváros gazdálkodása* cím alatt kiadott közleménynek az a része, a mely a kötő-utcai iskolára vonatkozik, részben igaz. Az alkalmatlan iskola-helyiség miatt csakugyan kevés a beiratkozott tanuló s a tanács foglalkozott is a felhozott körülménnyel. Még pedig nem az iskola megszüntetését, hanem az áthelyezését tárgyalta. Az iskolára feltétlenül szükség van. A Belváros lakossága már régóta úgy képzei, hogy a kerületet a Koronaherczeg-utca, Egyetem-utca, Kecskeméti-utca két részre osztja. A jelzett utvonalak élénk forgalmában az apró elemi iskolás gyermekeket könnyen érheti baleset. Ennélfogva határozottan megkívánja, hogy a főváros az említett határvonal mindkét oldalán tartson fel elemi iskolát. Az egyik a gróf Károlyi-utczában legyen, a másik az Éskü-tér körül. Ez a másik lett volna a Kötő utcai. Ez azonban nem felelt meg a szükségletnek s a tanács már is akkép intézkedett, hogy a kötő utcai helyiség felhagyásával az iskola a Lipót-utcai polgári leányiskola helyiségeit foglalja el. A polgári leányiskola pedig régi helyére; az Ujvilág és Sarkantyus-utcai házba költözzék át. A panaszos levélnek az a része tehát már előzőleg megfelelő megoldást nyert.

A levélnek a Csokonay-utcai polgári fiúiskola bérletét tárgyaló része tévedésen alapszik. A főváros már két esztendővel ezelőtt szerződött Weinszeisz háztulajdonossal s így időközi stajgerolásról szó sem lehet. Tény azonban az, hogy az első ízben bérelt helyiségek nem voltak elegendők s a tanács 1600 forintért a szomszéd házban, a mely már nem a W.-é, bérelt három nagy tantermet és szertárhelyiséget. Ez az új bérlet emelte a bérösszeget anélkül azonban, hogy a főváros akár az egyiknél, akár a másiknál tulfizetné a bérletet.

*

Kommentár nélkül adjuk ezt a rektifikációt, csupán a belvárosi polgári leányiskola érdekében emelünk néhány szót. A kérdéses iskolát a tanács az Ujvilág-utca és Sarkantyus-utca sarkára helyezi át. Az a környék nagyon élénk tanyája a rendőrség védelme alatt álló nőknek. Szükséges tehát, hogy a tanács az áthelyezés előtt azokat az individuumokat távolítsa el az iskola közeléből. Ez ellen reméljük a rendőrségnek sem lesz kifogása.

A székesfővárosi iskolák egészségügye.

— Dr. Rigler Gusztáv felolvasása az Országos Közegészségügyi Egyesületben. —

Most kezdte meg az országos közegészségügyi egyesületben sorozatos előadásait az a bizottság, melyet a nevezett egyesület *iskolaorvosi szakosztálya* Dr. Rigler Gusztáv javaslatára és a főváros tanácsának engedelmével az iskolák egészségügyének tanulmányozására kiküldött. E bizottság Dr. Rigleren kívül Schuschny Henrik, Siklóssy Gyula, Steiner és Waldmann orvosokból állott és összesen 20 iskolát vizsgált meg, a legalapabb részletességgel megfigyelve arra a 220 kérdésre, melyet maga elé tűzött.

Az első előadás a javaslattevő — Rigler dr.-é volt.

Bevezető szavaiban elmondja, hogy javaslata megtételére az a tapasztalat indította, hogy a székesfőváros iskolái a reájuk fordított óriási költséggel nem mutatnak arányos tökéletességet egészségügyi szempontból. Hogy ez az ezután építendő új iskoláknál meg ne történjék, kutatta a bizottság a hibákat és előadásában előfogja terjeszteni az ezek elhárítására szolgáló javaslatokat. A főváros tanácsa belátva a vizsgálat hasznát, készségesen megadta arra az engedelmet.

Rigler dr. előadásában az iskolák 3 elsőrendű fontosságu kérdésével: a *telekével*, a *szellőzéssel* és a *fűtésével* foglalkozik.

Vizsgálatai kimutatják, hogy az iskolák száma kevés és a terület szerinti elosztásuk hibás. Az ok abban rejlik, mert a város óriási fejlődése folytán kevés, de igen nagy iskolát épít. E mellett rendszerint csak akkor fognak a telek kikereséséhez, mikor már nagy az iskolaszükség. Ennek pedig az a következménye, hogy a város kiépített részeiben drága pénzért sem képesek megfelelő nagyságu, alaku és ékírányu telket szerezni.

A megvizsgált 20 iskolából pld. csak $\frac{1}{3}$ résznek van a homlokzata, — vagyis tantermekben bővelkedő része a kívánatos (dél, délnyugat, délkelet) ékírány felé fordítva, ami a többi iskola világosságára igen hátrányos.

Hiba van abban is, hogy az iskolák szűk utcák, magas közök közé épülnek. A 20 vizsgált iskola közül csak 2 állott jól, — vagyis szabad telken.

Saját feltételei alapján készített tervrajzokkal bizonyítja be az előadó, hogy az iskolák telkei *nagyság* tekintetében sem felelnek meg a kívánalomnak és e mellett még több, mint 2 harmad részük be is van építve. Ezért kiesnyek az udvarok is. Érdekesebben bizonyítja, hogy mekkora a kívánatos udvarfelület egy-egy tanuló számára, s mekkorát talált e helyett a vizsgálatoknál. A kívánatosnak a fele is alig volt meg 3 iskolánál, a többinél meg csak $\frac{1}{10}$ része, sőt 3-nál 1 huszada. Ily kis területen nem csak játszani nem lehet, de megfordulni is alig tud a tanuló.

A jövőre azt ajánlja az előadó, hogy a még be nem épített városrészekben már most keresse ki és vegye meg a város az iskolákra alkalmas telkeket, úgy, mint ezt az előre látó nagy angol és német városok teszik. A kiépített városrészekben pedig úgy segítsen magán, mint a londoniak, akik az óriási drága telken nem gotikus tornyu, czélszerűtlen iskolákat építenek, hanem lapos tetejüket. Ezen, korlátallat kellőleg körül-vett helyre vezetik a legfelső emelet növendékeit a szünetek alatt, ahol jó levegőt élveznek a tanulók, ez még más haszonnal is jár, t. i. hogy a velők megkevesbedett első emeleti és földszinti tanulók az udvaron több helyet és levegőt kapnak.

A *szellőzés* körül tett tapasztalatait Rigler dr. 220 pontos szensav elemzése alapítja, — e szerint mindenhol rosszabb — vagyis magasabb szensav tartalmu volt a levegő a kívánatosnál, sőt volt olyan tanterem is, amelyben 5 és félszerese volt a szensav a megengedhetőnek, míg az ezt megközelítő jószágú levegőt csak 29 tanteremben talált. E mizéria okául elsősorban a termek szorultsága, másodsorban a szellőztető szerkezetek hibás készítése mutatkozott, így több iskolában *elfelejtett* az építész friss levegőt bevezetni. Elitéli az előadó a *Pick*-féle levegőt bevezető ablakszerkezetet, mert ez alatt tavasszal, ősszel és télen ülni nem lehet meghülés nélkül. Ezért rendszeren becsukva is tartják és így a szellőzés elmarad. De hibás azért is, mert az iskola szolgálk emiatt a készülék miatt nem szellőztetnek a szünetek alatt a sokkal megfelelőbb ajtó-ablak nyitással. Dicséri az előadó az ugynevezett *Tobin*-csővel való szellőztetést. Sajnos, hogy ezek is hibásan v lta készítve és kezelve a legtöbb iskolában.

Javasolja, hogy a jövőben speczialisan jártas építészekkel csináltassa a főváros az iskolák terveit s azokat kivitel előtt mutassa be a tisztí főorvosi hivatalnak és egy iskolaorvosok és tanárokból álló bizottságnak. Az új iskola átvétele előtt

alapos vizsgálattal győződjön meg a bizottság arról, hogy minden rendben van. A most fennálló iskolákban még a karácsonyi szünet alatt javíttassa ki a főváros a szellőztetőket. Rigler dr. szerint ez legelőszöbb és legjobban *Tobin-csővek* alkalmazásával és a rossz levegőt elvezető nyílásoknak tágitása és gázlánggal való melegítésével lesz elérhető.

Az iskolák fűtése körül is sok hibát tapasztalt az előadó, így sok iskolában cserépkályhát talált. Pedig ez nem való ide, mert szabályozhatatlan, nem szellőztet és belül fűtő lévén, a terem levegőjéhez port, sőt esetleg füstöt és mérges gázokat is kever. Ajánlja, hogy a legközelebbi szünet alatt távolítsák ezeket el és helyettük kívül fűtő, ventilációs Meidinger kályhákat alkalmazzanak. A termek hőfokát ne a tanárok szabályozzák, hanem hozzáértő fűtő, még pedig a folyosóról látható alkalmas iskolahőmérők után. Ajánlja, hogy építészeivel és iskola orvosaival tanulmányoztassa a főváros az iskolák fűtését itthon és a külföldön. A hazai iskolák közül a Wesselényi és Kertész-utca sarkán épült új 2 időiskolát tartja előadó a tekintetben mintaszerűen berendezettnek. Rigler dr. előadását avval végzi, hogy a célja nem az volt, hogy lerántsa a főváros iskoláit, hanem hogy hibáit feltüntesse, ezek elhárítására a módokat megjelölve hasznos tanácsokat adjon a fővárosnak, mely fejlődési bőkezűséggel áldoz tanügyére. Elismerését fejezi ki az igazgatónak a tanulók egészsége körül tett, bár a külső körülmények folytán sokszor eredménytelen fáradozásaiért.

Közelelmezés.

A vásárcsarnokok évkönyve

Megjelent a budapesti vásárcsarnokok 1897 évről szóló jelentése, mely az élelmiszerek forgalmát és a csarnokok kezelését statisztikai számokban mutatja ki. Az áruforgalom statisztikájából megtudjuk, hogy a hatósági közvetítőkhöz érkezett árumennyiség az egész fölhozatalnak alig 9 százalékát éri el, a kezelési adatokból pedig megtanuljuk, hogy a vásárcsarnokok intézősége szigorú rendszabályokkal és némely irányban méltatlan eljárásával a befektetett tőkének 4 $\frac{1}{2}$ százaléka kamatozását érte el. Az előbbi számból vonhatjuk le azt a következtetést, hogy a hatósági közvetítők intézménye nem teljesíti hivatását úgy, hogy azt a vásárcsarnoki szabályrendeletben tervezték, mert vagy rosszul van szervezve, vagy a termelők érdekeinek nem képes megfelelni, vagy pedig mert a saját előnye előtérbe sorításával elhanyagolja a termelő érdekeit és figyelem kívül hagyja egyúttal a fogyasztó közönség érdekét. A főváros ezzel az intézménnyel nem tett egyebet, mint hogy két magáncégnek megadta létfeltételeit, az intézmény maga pedig, úgy a hogy az most van, nem kell sem a fogyasztónak, sem a termelőnek.

A 4 $\frac{1}{2}$ százalékos kamatozás nem jelent egyebet, mint azt, hogy a csarnoki kereskedők régi panasza alapos és megokolt. A csarnoki helyberek tulajdonosan magasra vannak szabva, így biztosítják a fogyasztó közönség rovására a luxus építkezések hatalmas költségeinek busás kamatozását.

Van a vásárcsarnok évkönyvében egy statisztikai kimutatás, melynek számai tanulmányozásra hiv-

nak föl és a melyekből a főváros közlelmezési politikájára és a vásárcsarnokok kezelésére vonatkozólag megkapjuk a legerősebb kritikát, melyet sem el'agadni sem megappellálni nem lehet. Az élelmiszerek áruinak a statisztikája ez, a melyekből a következőket szemeltük ki:

A levesthusnak nagyban való ára az 1897 évi átlagban 46.4 kr volt, a kicsinyben való ára 71.4 kr, a pecsenye hus kicsinyben 78.9 krba került, nagyban 54 kr. A borjúhus hátulja 96.1 kr nagyban, illetve 5 kilós vételeknél 60., a borjúhus eleje kicsinyben 76 kr, nagyban 45.1 kr, a birkahus eleje 45, hátulja 56 krba került, kicsinyben pedig 38 és 29 krba. A tyúk párja nagyban 92 krba került, kicsinyben 139.8 krba, az őzhus kilója nagyban 75 kr volt, kicsinyben pedig 1 frt 47 kr és 2 frt 02 krajczárba került; a szarvas-hus nagyban való ára pedig 36 kr volt, holott azt kicsinyben 78 kr és 1 frt 47 krral kellett megfizetni. Ezeknek a számoknak összevetéséből az következik, hogy a vásárcsarnok nem felel meg annak a hivatásnak, melyre azt tervezték, mert a fogyasztó közönséget nem hozza közelebb a termelőhöz, a közvetítés pedig drágább, mint azelőtt volt.

Azonban a statisztikai vásárcsarnoki évkönyv még külön számokat is tartalmaz. Azt mutatja ki ugyanis, hogy 1897-ben a csirke nagyban való ára magasabb volt, mint annak detailára. Nagyban 1 frt 91 krajczárral fizették a csirke párját, kicsinyben pedig csak 104.6 krajczárral. A harsa nagyban 90 krba került kilogramonként, kicsinyben csak 85 krba, a csuka nagyban való ára 92 kr, kicsinyben csak 82 kr, a ponty nagyban 84 kr, kicsinyben két krajczárral olcsóbb, a kenyérliszt kicsinyben 13.5 krba került, nagyban 15 krba, a fehérkenyér kicsinyben 14.9 krba nagyban 15 krba. Ezeknél a számoknál fölösleges a magyarázat, mert a számok teljesen lehetetlenek. Semmi szín és viszonyok között nem lehetséges, hogy az évi átlagárak a nagyban való kereskedelembe magasabbak legyenek, mint az évi átlagdetailárak. Ebből tehát azt a következtetést vonhatja le a közönség, hogy a vásárcsarnokok hivatalos árjegyzéke megbízhatatlan, mert az ilyen árkimutatás elkészítéséhez nem értenek. Sapienit sat.

Közgazdaság.

Katonatiszt a börzén. A budapesti áru- és értéktőzsde választott bírósága a napokban olyan ügyben hozott ítéletet a mely természeténél fogva a nagy közönséget is közelről érdekli. A jelzett ítélettel a tőzsdebíróság mindenkép arra törekszik, hogy elejét vegye azoknak a visszaéléseknek, amelyekkel egyes ügynökök a tőzsdeügyletekben járatlan egyéneket megkárosítják. A tőzsdetanács már az 1897. február havában kelt rendeletében büntetendő és tiltott cselekménynek

minősíti a tőz-dejátékra való rábeszélést, ha ez kereskedőhöz nem illő módon, akár személyesen, akár pedig ügynökök közvetítésével történik. E rendelet egyik pontjában különösen elítélendőnek tartja azokat az ügyleteket, amelyeket anyagilag megszorult egyénekkal kötnek.

A tőzsdetanács egyuttal azt is kijelentette, hogy a tőzsdebiróság az elébe kerülő perek elbírálásánál teljes figyelmét arra irányítja, hogy nem forognak-e fenn olyan körülmények, amelyekből arra lehet következtetni, hogy az ügylet megkötése tapasztalatlan emberek kizsákmányolására irányult.

A bevezetésben említett ügyben a tőzsdebiróság a fenti álláspontot gyakorlatilag is érvényesítette.

F. K. honvéd huszár-százados a vidékről Budapestre helyeztetett át, hogy a törzstiszti tanfolyamot látogassa. Szerencsétlenségére egy tőzsdebizományi ügyletekkel foglalkozó régi ismerőseivel találkozott, aki váltig nógatta a kapitányt, hogy kössön bórze-ügyletet, holott ennek ilyen üzletekről fogalma sem volt. A kapitány egy ideig ellentállott a csábításnak, azonban mégis adott megbízást, amely természetesen veszteséggel járt.

A veszteség helyreütése végett a bizományos rábirta a kapitányt, hogy jelentékeny kötekeket entri-rozzon úgy a gabona-, mint az értéktőzsdén. Az eredmény persze az lett, hogy a kapitány még nagyobb összegeket veszített. Ekkor a bizományos 1500 forintos tartozásra beperelte a tőzsdebiróságnál. A kapitány ügyvédet bízott meg a képviselétével, a ki kisütötte azt, hogy a bizományos a fele részére kötött adásvételi üzleteknél nem létező árfolyamokat számított fel. A tárgyalás alkalmával, a melyen a kapitány is megjelent, a tőzsdebiróság akképp *ítélkezett, hogy a bizományos által kötött üzleteket érvényteleneknek minősítette, a panaszt keresetével elutasította és az összes költségek viselésére kötelezte.* Az elnök az ítélet indokolásában az ily ügyletek kötését a leghatározottabban megvetendőnek minősítette.

Részvénytőke felemelés. A magy. kir. szab. osztálysorsjáték igazgatósága elhatározta, hogy részvényeseinek legközelebb egybehívandó rendkívüli közgyűlése elé azt az indítványt terjeszti, hogy a társaság részvénytőkéjét, amely jelenleg 3 millió koronát tesz ki, 600,000 koronával, azaz 3,600,000 koronára emelje fel. E tőkefelemelés magyarázatát az üzlet várakozáson felül beütött kedvező menetében találja. Emiatt a a társaság kénytelen az anyagi eszközeinek gyarapításáról gondoskodni, abban a reményben, hogy az anyagilag erősödött intézet ezentul még inkább igazolja a nagyközönség részéről beléje helyezett bizalmát.

Osztirák magyar bank. Az október 27-én tartott ülésben a bank vezértanácsa újból foglalkozott a

pénzpiacz helyzetével. A kamatiab felemelésére nem történt újabb javaslat. Elhatározták, hogy Ó-Kanizsa nagyközseget, a mely a szabadkai bankkerülethez tartozott, a szegedi piaccal folytatott élénkebb üzleti összeköttetésére való tekintettel, a szegedi bankkerülethez csatolják.

Hírek a városházáról.

Legenda az arany bojtjól.

Tegnap dult ábrázattal rohant be hozzám egyik bajtársam, a kivel együtt katonáskodtunk s együtt kaptuk meg a tartalékos tiszti arany kardbojtot. Szó nélkül beleroskadt a székembe s kétségbeesetten meredt tekintete a falon lógó fegyverdeszkámra, amelyen a többi között a tiszti kardom is ott lóg.

— Mi baj — kérdeztem megrémülve.

— Tönkre vagyok téve!

— Elcsaptak a főváros szolgálatából?

Bágyadtan intett nemet.

— Mellőztek?

— Avanzsáltam! — nyögte kinosan.

— Akkor mit komédiázol, mordultam rá haragosan.

— Barátom, tönkre vagyok téve, sóhajtott. — Te tudod, hogy számgyakornok voltam a fővároshoz s pályáztam a számsegédi állásra.

— Nos?

— Nos, a szabályrendeletek szerint, a számgyakornokot csak úgy lehet számsegéddé kinevezni, ha közbe végrehajtó is volt.

— Ahá, ó katolikus felfogás. Előbb a purgatóriumba s csak aztán a menyek országába.

— Ne katolizálj — engem kineveztek ötödosztályú végrehajtóvá.

— Kérlek — vigasztaltam a jámbort — a végrehajtók igen derék emberek, sőt ha a Vigszínházba elmegy, meglátod, hogy határozottan mulatságos ficskók, meg azután egy-egy kalandoska is akad!

Mint a megsebzett tigris ugrott fel a bajtárs.

— Ne gyötörj! Az égre, ne gyötörj. Érs meg. Ifju voltam és fegyverképes. Bevettek önkéntesnek s te tudod milyen kemény munka árán jutottam a tiszti kard-bojtához.

— Mi köze mind ennek a te előléptetésedhez.

— Szerencsétlen! Hát nem tudod, hogy a végrehajtó és a tartalékos tiszt két anyaméhből született. Vagy, vagy. Végrehajtó nem lehet tartalékos tiszt, és tartalékos tiszt nem lehet végrehajtó. Vagyis, vagy megmaradok tart. hadnagy és akkor soha sem lehetek számsegéd, mert végrehajtónak kell lennem előbb, vagy leszek számsegéd egyszer, de akkor viszont bele kell nyugodnom abba, hogy először is minden társas körből kitegyenek, lovagias elégtételadásra képtelen

legyek s bele kell nyugodnom abba is, hogy kitörüljenek a tisztek névsorából, mert vagy végrehajtó az ember, vagy tiszt, de tiszt és végrehajtó, ezt egy ember nem bírja ki.

— Mit tegyek hát?

Gondolkozni kezdtem, törtem a fejemet — pedig talán jobb volna, ha a város intéző körei gondolkoznának ezen egy kicsit s vagy a katonák szívét puhtaná meg, vagy rendeznék másként a számsegedséghez vivő utat — ilyenfajta akadályok nélkül.

A tíz milliós kövezési kölcsön. A kövezési szükségletek fedezetének megállapítása sok gondot okoz a fővárosnak. Kövezni muszáj, pénz meg nincs. A II. ügyosztály és a középítési bizottság 10 milliós külön kölcsönnel akarja megoldani a befejezetlen munkákat. A pénzügyi bizottság nem akar tudni a kölcsönről. Csupán annyi kövezést akar, amennyi fedezetről budgetben lehet gondoskodni. A tanács is erre az álláspontra hajlik s ebben az irányban készítik elő a hangulatot a november 2-án tartandó rendkívüli közgyűlésre. A tanács javaslata az, hogy egyelőre csupán a jövő évi közmunkák 1.000.063 forintnyi költségéről gondoskodjanak akkép, hogy ezt a tételt beállítják a budgetbe. A javaslat elfogadásának biztosítása végett, hétfőn e hónap 31-én a Sas körben bizalmas értekezlet lesz, amelyen a meghívott bizottsági tagokon kívül az összes polgármesterek, továbbá Vosits Károly és Vaszi-lievits János tanácsos is résztvesznek. Az értekezlet előreláthatólag elfogadja a tanács javaslatát.

Pató Pál ur. A törvényszék tudvalevőleg telekátíratási ügyekben nem ért tréfát. Ezt az igazságot a városi hatóságnak már nagyon sok esetben kellett saját kárán konstatálni. Ilyen ügy volt az ugynevezett Farina ügy, mely abból állt, hogy a városnak százezreket kellett elvesztenie egy telekkönyvi ügyre vonatkozó törvény-széki lépés elmulasztása miatt.

E városi slendrián azóta nem szűnt meg, újabb példa rá a következő eset: több mint két éve, hogy a kormány a várostól megvette az Oszlop- és Tudor-utca sarkán lévő ugynevezett Klemm-féle telket, a központi statisztikai hivatal palotájának felépítésére. Azóta már számtalanszor sürgette a kormány a telekre vonatkozó telekkönyvi törlés kieszközlését, de hasztalanul, mert a város egy lépést sem tett az irányban, hogy kötelezettségének e tekintetben eleget tegyen. A kereskedelmi minister most ujong és utóljára felszólította a várost, hogy a telekkönyvi törlést kieszközölven, a kormány javára írassa át a telket. Lesz-e foganatja e jogos felszólításnak, vagy hallatlan ha nyagság folytán ismét egy előre is vesztett per hinárába fogják a város municipiumát rántani, ez olyan kérdés, melyre még böcs Salamon se tudna felelni. Elég szomorú már az is, hogy a városi hatóságot,

melynek mindenben jó példával kellene elől járni, oly gyakran kell figyelmeztetni a legközönségesebb gondosságra, melynek követését még a jogi ügyekben legkevésbé képzett polgár sem mulasztaná el.

Gyár a Flórián kaszárnyában. A katonai igazgatás november 3-án adja át a Flórián kaszárnyát a közmunkák tanácsának. A kaszárnya épületet a Ganz társaság akarja megvenni, hogy gyárrá alakítsa át. A tanácsnak elvileg nincs kifogása az eladás ellen, de azt kívánja kikötni, hogy a Fő-utra néző helyiségeket palotaszerűen kell kiépíteni s azokban csakis hivatalokat lehet berendezni. Az eladási árat csak azután állapítják meg, amikor a társaság a feltételekre nyilatkozik.

Az elemi iskolákban létesítendő szakfelügyelet tárgyában kedden lefolyt tanácskozás alapján a tanügyi osztály most részletes tervezetet dolgoz ki a szakfelügyeletre vonatkozólag. A tervezetet a közoktatásügyi bizottsághoz teszik át véleményezés végett, ahonnan az a tanács illetve a pénzügyi bizottság, és végül a közgyűlés elé kerül jóváhagyás végett. Az ügyosztály reményli, hogy az új intézményt már a jövő tanév elején életbe léptetheti.

A Krausz-féle telek parcellázása. Krausz Mayer az újpesti határban lévő óriási kiterjedésű földjét tudvalevőleg parcelláztatni akarja. Kérvénye fölött a középítési bizottság legutóbbi ülésén kellett volna dönteni, de a bizottság a kérvényt levette a napirendről. A telek mellett húzódik el ugyanis a Budapest—Újpest—Rákospalotai vasút utvonala, amely mellett egy régebbi határozat értelmében két párhuzamos 8 öl széles ut létesítendő, hogy az angyalföldi körvasút állomásához kocsikkal fel lehessen jutni. Az utak létesítésének kérdése azonban még nincs műszakilag letárgyalva, s ezért a középítési bizottság a telek parcellázására vonatkozólag addig nem határoz, míg a mérnöki hivatal el nem készül az utak terveivel.

Az elhullott állatok értékesítése. A főváros valamennyi intézkedésének az a legnagyobb hibája, hogy rendkívül lassú procedurában éri el a megvalósulást. A legvitálisabb kérdéseken évekig rágognak. Végre kisütik, hogy senki sem ért hozzá s ennek következtében az ügyet a helyszínén, természetesen az előre haladottabb külföldön ke' tanulmányozni. Ez is megtörténik. A tanulmányi utazó megteszi a jelentését, beszámol az uti költségeiről s megkezdik a jelentés alapján a tervezgetést. Készen állnak a tervek, következnek a bizottsági tárgyalások. Ennek az isteni lassúságnak is vége van. Kivitel előtt áll az egész mű. Van terv, van pénz, van vállalkozó. Igen, de a mig a végutra értek, nyolcz tíz esztendő pergett a mulandóság tengerébe s a sokat vitatott kérdésben nevezetes újítások történtek — természetesen

a külföldön. Ujra kell tehát kezdeni az egész műveltet, a tanulmányozási utazást és megismételni a többit Ilyen kérdés az elhullott állatok értékesítésének ügye, helyesebben a thermokémiai intézet felállítására. Néhány esztendővel ezelőtt, azt hisszük, hogy az Istenben boldogult Csenedics Gyula tanácsos járt künn a tanulmányi uton valamelyik tiszt orvossal. Azóta eltemettük a jó Csenedics urat s úgy látszik vele temetkezett a thermokémiai intézet is.

A számonkérőszék ülésének elhalasztása. A főpolgármester október 31-ére hívta össze a számonkérőszék tagjait. Horváth Boldizsár, a főpolgármester nagybátyjának halála miatt a főpolgármester az ülést elhalasztotta november első napjaira.

A vízművek kiterjesztése. A közmunkák tanácsa tegnap tartott tanácsülésén tárgyalta Kajlinger vízvezetési igazgatónak a vízművek kiterjesztésére vonatkozó előterjesztését. Az előterjesztés szerint a vízművek a dunakeszi parton 3 és a sziget-monostori parton 3 kilométerre terjesztetnének ki. A sziget-monostori parton az eddigi tanulmányok szerint még további 4 kilométer marad a későbbi kiterjesztésekre. A vízszükséglet számításánál az előterjesztésben fejenként és naponként 240 liter víz van felvéve. Ha tehát a főváros lakosságának száma eléri az 1 milliót, akkor 240.000 köbméter lesz a napi vízszükséglet. Jelenleg két kilométer hosszú partvonal van használatban, amely alacsony vízállásnál kilométerenként 24000 köbméter, közepes vízállásnál pedig 30.000 köbméter vizet adott naponta. Ha ehhez a két kilométerhez, hozzáadjuk a most folyamatban lévő, 1,2 kilométernyi kiterjesztést és ehhez azt a 10 kilométernyi partvonalat, a mely még rendelkezésre áll, a vízművek összesen 13,2 kilométerre terjednének ki. Ahhoz hogy ez a partvonal naponként 240.000 köbméter vizet adjon, kilométerenként csak 18.000 köbméter víz szükséges. Ezekből az adatokból a közmunkák tanácsa arra a meggyőződésre jutott, hogy a kiterjesztés előnyös s ennek következtében a javastatot pártolólág küldi fel a belügyminisztériumhoz.

A fővárosi temetők reformja A főváros tanácsa tudvalevőleg kiküldte Hofbauer János főmérnököt és Hegedüs Ármin mérnököt, hogy a közép-európai temetőket, sarkerteket és a temetkezés módját tanulmányozzák. A kiküldöttek most tértek haza tanulmányutjokból s érdekes tapasztalataikról legközelebb fogunk beszámolni s fogják betérjesztetni javaslatokat is.

Legérdekesebb közegészségi intézkedéseket a kiküldöttek Münchenben találtak, a temetkezéseket és a halottak felravatalozását illetőleg. Itt ugyanis, a halottat az elhalálozástól számított 3 órán tul nem szabad a halottas háznál tartani, hanem azonnal el kell szállítani, a temetők ravatalos termébe.

Két temetőben, a Nordfriedhofban és a Westfriedhofban vannak ilyen ravatalos termek. Az előbbi a legnagyobb gyászpompával van berendezve s maga az épület és berendezése 1 millió 400.000 márkába került; a másikban szerényebb a gyászpompá, azonban ez a ravatalos ház is rendkívül szépen van berendezve és 600.000 márkába került.

A köztemető ilesőbb sirjai 7 évig tartatnak fenn s 7 év mulva a sírokat ujja alakítják s a tetemek maradványait a *hosariumban* (esontégetőben) semmisítik meg.

A jelentésben a kiküldöttek különösen két sarkerttel s annak mesés szépségeivel foglalkoznak.

Egyik a világhírű *genovai* temető, amely nagyságra és műkincseire, első a világon s a melynek berendezése is igen szép.

A második a *milanói* sarkert és krematórium, a mely a legmodernebb és legdiszesebb minden kontinentális temető között.

Ugy a berendezés, mint a temetőkert beosztása, az ideális sarkertnek felel meg. A városban fekszik s olasz szokás szerint eddig a sarkertig gyalog hozzák a nyitott koporsóban fekvő halottat, vagy a tehetesebbek disz gyász-hintón. Itt a temető-épület nagy termében ujra beszentelik s ha a köztemetőben fog nyugodni a halott, — egy külön erre a célra épített vasútra teszik — amely a távolabb fekvő köztemetőbe viszi a halottat és gyászkiéretet.

A disz-sarkertben áll az elégett halottak temetkező helyeül szolgáló nagy épület, ahol megszentelt rekeszekben vannak elhelyezve a hamvak.

Mindezekből a jelentés azt a következtetést vonja le, hogy a disz-sarkertek a városban, vagy a város közvetlen közelében helyezendők el, míg a köztemetők a várostól távolabb eső helyen nyernek alkalmas elhelyezést.

Az Eskütéri hid környékének rendezése. A közmunkatanács a tegnap tartott ülésén véglegesen megállapította az eskütéri hid környékének rendezésére vonatkozó munkaprogramot. A tanács a rendezési munkálatok összes költségeit 400.000 forintban szabta meg. A munkálatokat 1899—1900 és 1901-re osztották be. A jövő évben a most folyó építkezések körül szükségrendezéseket végzik, főképp a hadtestparancsnokság új palotája és a régi városház területe között. A beosztás szerint az új hid elkészültére az összes munkák készek lesznek, kivéven azokon a területeken, amelyeket az eskütéri hid építése tart lekötve.

Erzsébet királyné emlék-fák. A milleniumi emlék fák mintájára a királyné emlékének megőrkítésére is fák ültetését proponálja egy fővárosi tanító. *Eperjessy István*, a labanc-uti iskola vezetője ma azt a javas-

latot tette a tanácsnak, hogy a királyné emlékét a kültelki iskolákban fák elültetésével ünnepeljék és örökítsék meg. Erre a célra hatalmas jegenyefát kért a tanácstól, amelyet az iskolás növendékek jelenlétében ünnepies módon vagy november 2-án Halottak napján, vagy november 19-én a királyné neve napján fog elültetni. A tanács a kérelmet má tárgyalta és hozzájárult az indítványhoz.

Színházi hét.

Október 30.

A tulajdonképeni színházi kritika — bármilyen szokatlanul hangozzék ez az újságolvasó közönségnek — tényleg a heti revue és nem a premierekről irt referada.

Épen ezért tartjuk kötelességünknek, hogy lapunkban a színházaknak is rovatot nyissunk, a mely rovatban röviden, de teljesen kimerítően számoljunk be a fővárosi színházak heti működéséről s úgy a fontosabb színházi eseményeket, mint az új darabokat is objektív és igazságos bírálat tárgyává tegyük.

Más szempont, mint az igazság szeretete és a művészi szempontok nem fogják vezetni tollunkat.

*

A múlt héten a Nemzeti színház egy családi perpatvarának vetett véget a *Campton-mester* előadása, amelyben *Ujházy* Ede lépett fel oly hosszas duzzogás után s amely megint csak arról győzött meg mindent, hogy *Ujházy* olyan nagy ékessége a Nemzeti Színháznak, akit sem helyettesíteni, sem nélkülözni nem tudunk.

A Magyar Színház a múlt szombaton prem'érrel kedveskedett közönségének.

Csodásan változnak az idők. Tavaly kitűnő darabok buktak meg ebben a színházban, mert nem tudták a jó darabokat élvezhetően előadni. Ez idék mi már az X-edig lehetetlenül rossz darabot látjuk ebben a színházban, ha nem is mintaszerű előadásban, de mindig érdekesen, és gondosan betanítva.

Hogy a színház pénztárának meglehetősen mindegy az, jó darab bukik-e meg a rossz előadás miatt, vagy pedig a jó előadás daczára a rossz darab, az bizonyos, de a színház prestigének inkább hasznára válik ez az utóbbi.

A hét végen Nemzeti és Vig Színház is ujdonságot adnak, a melyről jövő számunkban fogunk beszámolni.

—y.

Szerkesztői üzenetek.

R. K. Szívesen állunk rendelkezésére, csak tessék körülmenyesen megírni a dolgot.

S. J. Telekrendezési ügye jövő héten kerül ülésbe.

K. Utána jártunk a dolganak. A vízdió kivetését helyesíteni fogják.

B. F. Jövő számunkban bővebben fogunk foglalkozni a villamos mizeriákkal, a melyek valóságos egyiptomi csapásai a fővárosi közönségnek.

K. N. Még nincs.

L. F. Valószínűleg a jövő héten,

M. J. 18472,98 sz. a.

N. B. A közmunkák tanácsánál rostokoik.

A budapesti takarékpénztár és országos zálogkölcson

részvény-társaság.

IRODÁI: VI. KER., ANDRÁSSY-UT 5. SZÁM (saját házában.)

Befizetett részvénytőke 10 millió korona.

Elfogad betéteket takarékbetét könyvecskék és pénztári jegyek ellenében 4%-os kamatozással, valamint folyó-számlában check-számlán. (A 100%-os betétkamatadót az intézet fizeti)

Leszámitol váltókat, előlegeket nyújt értékpapírokra.

Váltó-üzlete

megbízásból teljesíti mindenféle értékpapírok vételét és eladását a legelőnyösebb feltételek mellett s foglalkozik minden a váltóüzletek keretébe tartozó üzletágakkal.

Üzleti órák: délelőtt 1/29--1/21-ig, délután 3--1/25-ig.

Magyar királyi osztálysorsjegyek főelárusító helye

VI., Koronaherczeg utca 11.

Kézi zálogüzletei:

IV., Károly-körut 18. — IV., Koronaherczeg-u. és zsidó-u. sarkán. — VII., Király-utca 57. — VIII., József-körut 2.

Magyar Székesfőváros

KÖZIGAZGATÁSI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre 6 frt.
Félévre 3 frt.

SZERKESZTI ÉS KIADJA:

DR. BARTHA SÁNDOR.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ:

IV. ker., Reáltanoda-utca 5. szám.

40 százalékos pótdó.

A köz- és magánérdekek által követelt jogos igények kielégítése: sarkalatos tétele a jó közigazgatásnak. A hol a mellétekintetek jutnak győzelemre, ott hasztalan várjuk bajaink orvoslását, — s a számtalan adóval tulterhelt polgárok helyzetének jobbúlását. Egy radikális közigazgatási politika segíthet csak rajtunk, s a tanács feladatának csak akkor felelhet meg, ha figyelmen kívül hagyja a meggyőződését veszélyeztető külső betolakodásokat, a melyek egyrészt munkálkodásának értékére, másrészt az önkormányzati test adminisztrációjára is hosszú időre bénítólag hatnak.

Azt állítják az aulikusok, hogy a székesfőváros adminisztrációja jobb a hirénél, erre csak azt felelhetem, hogy ha tevékenysége a hozzá fűzött várakozásokat ki nem elégíti, úgy megfelel a hirének. Mert oly dus forrására a tékozlásnak, irrationabilis gazdálkodásnak egyetlen egy városnál sem találunk, mint a mi székes-fővárosunkban.

Mult heti cikkemben megemlékeztem a jövő évi költségvetési előirányzat panamájáról, mely a főváros deficitjét 16 ezer frtra taksálja. A szerdai közgyűlésen Heltai Ferencz kijelentése szerint már 1893-ban egy-két millió volt a deficit, s így a mostani deficit semmiesetre sem lehet kevesebb, ha csak, a mitől nagyon tartok — nem több.

A jövő évi költségvetési előirányzat — ez a mesterileg szervezett hazugság — most rádül a tanácsra s agyonütni készül a — főszámvevőt.

Pedig a főszámvevő csak végrehajtó közege a tanácsnak, a ki soha a maga, hanem a vezető elem akaratának kénytelen magát alárendelni. Nem a főszámvevő pénzügyi politikája rossz, hanem rossz a községi háztartás ellenőrzése, nincs a gazdálkodásnak helyes iránya. A közgyűléseken akademikus diskussziók folynak a helyett, hogy konkrét javaslatokkal támogatnák a jó magával tehetetlen tanácsot.

Egy millió hatvanhárom ezer forintot akart a tanács a jövő költségvetésbe burkolási munkálatokra felvételni. A közgyűlés azonban azt a tervet névszerinti szavazással mellőzte. De a kövezési munkálatok költségeinek a fedezéséről feltétlenül gondoskodni kell. Már pedig a tanács a hozzá visszaküldött javaslatot aligha fogja nagyobb módosítással benyújtani s így a multheti visszautasítással elhárított deficit mégis csak belejut a költségvetésbe. Így mégis csak elő fog állani a két milliós deficit, amitől anynyira tartottunk.

Az önkormányzati testnek — tagadhatatlan — megvan az önmegadóztatási joga. Ez minden vitán felül áll. A főváros nem is mulasztotta el annyi és olyan adókat róni a polgárookra, amelyek nemcsak a tökegyűjtés lehetőségét zárják ki, — pedig a polgárok vagyonosodása a város gazdagodásának is erőforrása, — hanem a társadalmi állásuknak megfelelő életmód megváltoztatására is kényszerítik.

A közgyűlésen elhangzott dörgedelmek nem igen fogják a krizist megakadályozni. A főváros anyagi szorultsága már előre vetette a vagyoni tönk árnyékát. Mit akar a tanács a kövezési munkálatoknak a költségvetésbe való beállításával? Nem akar egyebet, mint a 25% pótdót a kövezési munkálatok költségének fedezése czimén 40%-ra emelni föl, amely manipulációjával kettős célja van: a már meglevő hiányt fedezni, és ezzel kapcsolatosan annyi többletre tenni szert, amennyiből a kölcsöngazdálkodás kamatterhei is kiegyenlítettnek.

Felhívjuk a törvényhatóság figyelmét erre a kis fondorlatra, nehogy készületlenül találja a tanácsnak a legközelebbi ily értelmű javaslata. A tanács fontolja meg jól helyzetének felelős voltát, mert ezek az erőszakos adóemelési törekvések emlékezetes nyomokat hagynak maguk után. Ha a szeretlen kölcsönműveletekkel megrontotta a főváros hitelét, megbillentette a háztartás egyen-

sulyát, a mult büneinek expiálását ne a közterhek esztelen emelésével kísértse meg, hanem térjen rá az okszerű, józan gazdálkodás rég elhagyott útjára.

Dr. Bartha Sándor.

A hagymáz Budapesten.

Irtta: Kájlínger Mihály h. vízműigazgató.

A tisztí főorvos a hagymáz fellépését és terjedését a vízvezetési viznek tulajdonítja. Ez ellen az állítás ellen száll sikra Kájlínger Mihály vízműigazgató egy hosszabb elaboratumában, amelyből a következő fontosabb részt közöljük:

Ez időszertint a mesterséges homokszűrők terményének hatása tekintetében két vélemény van elterjedve: a nagyközönség által széles körben hangoztatott s az idén még inkább bebizonyítottnak látszó nézet szerint a *hagymáz terjedését a mesterséges homokszűrők idézik elő*, a szűkebb kör pedig ezt tagadva, az időszakonként nagyobb számban fellépő megbetegedéseket más okból származottaknak állítja.

Az említett nézet egyedül és kizárólag arra a közölt megfigyelésre támaszkodik, mely szerint a hagymáz mindannyiszor növekedett, a hányszor a mesterséges szűrőket üzembe vették; már pedig ez a kijelentés alaptalan. Ezt az állítását grafikus táblázatokkal bizonyítja s a következő eredményt vezeti le:

1. A szűrők első becsatolása építésük befejezése után 1889. évi november hó elején történt s ez idő óta négyszeri rövid megszakítással a mai napig állandóan üzemben tartottak.

Kétségtelenül bizonyos, és az igazgató grafikus kimutatásokkal igazolja, hogy a homokszűrők becsatolása óta eltelt közel 9 év alatt a hagymáz feltűnő módon csökkent. Számokban kifejezve: az 1882—1889.

években átlag 10.000 lakóra 25.5 megbetegedés és ha az 1889. évtől eltekintünk (mérvadó helyről azt az értesítést nyerte, hogy akkor egész Közép-Európában átvonuló hullám hatását éreztük meg), 10.000 lakóra 19.85 megbetegedés esett, míg az 1890—1897. években átlag 10.000 lakó közül csak 11.46 betegedett meg. Ha tehát a víz befolyásolja a budapesti hagymáz, a mesterséges szűrők ez irányban óriási szolgálatot teljesítettek.

2. A második bekapcsolás 11 napi szünet után 1892. évi július 16-án történt, oly időszakban, midőn a hagymáz növekedésben volt.

Bekapcsolás után a növekedés tovább tart ugyan, de körü belül 5 hét múlva a hagymáz csökkenni kezd és bekövetkezik az utolsó 7 év legkisebb havi megbetegedése.

3. A harmadik bekapcsolás 40 napi üzemszünet után 1893. évi december 6-án történt, oly időszakban, midőn a hagymáz apadásban volt.

Bekapcsolás után az apadás tovább tart és csak három hónap múlva következik be a lassu növekedése e betegségnek.

4. A negyedik bekapcsolás 8 havi üzemszünet után, 1897. évi október 27-ikén történt, oly időszakban, midőn a hagymáz már négy hónap óta növekedésben volt. Ismétli, hogy az elmúlt 8 hónap alatt csakis természetesen szűrt vizek osztattak szét. Bekapcsolás után a növekedés tovább tart még 3 hónapig és ekkor bekövetkezik a tartós apadás.

5. Az ötödik bekapcsolás 4 havi üzemszünet után most történt, oly időszakban, midőn a hagymáz már növekedésben volt.

Bekapcsolás után a növekedés még tart.

Ezzel kíván merítve azoknak összes bizonyítéka, kik a hagymáz növekedését a mesterségesen szűrt viznek tulajdonítják.

Minthogy ennek a viznek időszakonként való be-

minden harmincz napok alatt fölváltva egy hites városi mérnök legyen köteles tartani egész Bagdádban!

Ez egy évvel e történet megtörténte előtt történt.

*

Juka Al Biuta Péda gyöngyfogó felesége, Dubajka karjai között álmódott az igazak gyönyörűségéről azon az illatos éjszakán, melyen történetem történt.

Mérnök vala: Bagdád városi hites mérnök, s az idők rendje szerint inspekcziós is az építkezési szerencsétlenségek fölött Bagdád területén.

Mikor a Nap vereslő tányérja lefordult, azon idő utánra köteleességéhez hiven így jelentette be tartózkodási helyét a rendőrségnek:

— Most fordult le a Nap vereslő korongja, és valamig holnap este újra le nem süllyed a látóhatár nyugoti oldalán, mindazideig gyöngyfogó feleségem, Dubajka karjai közt tartom az inspekcziót.

És másnap a Nap vereslő tányérja a látóhatár keleti oldalán immár éppen fölemelkedett, s Juka Al Biuta Péda már a hétszázhetvenhetedik csókot lopta a gyöngyfogó asszony gránátalmapiros ajkáról, mikor ajtaját megzörgeti a bagdádi rendőrség közege.

T Á R C Z A.

Bagdádi mesék.

I.

Sokfelé szaladó

vagy:

a köteleesség áldozata.

A szép szakállu Kalifa, Hárún Al Chuz Már városában, a kék Tigris partjain elterülő bűvös (ujabb gyűtemények szerint „z“-vel) Bagdádban egy évvel annakelőtte, hogy e történet megtörtént, a város tanácsa ezt a határozatot hozá:

Minden olyan bagdádi polgár, a kit a Kalifa mérnöknek alkalmaz Bagdád területén, ha reá kerül a sor, köteles harmincz-harmincz napokig éjjel és nappal egyfolytában szigorú inspekcziót tartani a kék Tigris partjain elterülő bűvös város összes épülő házai fölött, nehogy szerencsétlenségek történének. Ez okból az inspekczió hites mérnök a kimondott harmincz nap alatt helyről-helyre és időről időre köteles a rendőrségnek bejelenteni tartózkodási helyét, bárhová menne is azon időben. Ezt az inspekcziót pedig

kapcsolása az illető időszak alatt apadóban levő betegség további csökkenését nem gátolta; minthogy továbbá ennek a víznek időszakonként való bekapcsolása sohasem eredményezett hagymáz szaporulatot, mert ez minden egyes esetben már előbb bekövetkezett; minthogy továbbá a betegség növekedése közben becsatolt mesterséges homokszűrők terményének élvezete alatt a betegség minden egyes esetben újra apadni kezdett és a minimális határig csökkent; minthogy továbbá, a betegség lefolyása a homokszűrők vízeinek időszakonként való bekapcsolása következtében sohasem változott meg; minthogy a mesterségesen szűrt vizet szállító telepnek építése illetve üzembe vétele óta a hagymáz általában feltűnő módon csökkent és szelidült; azt a kijelentést, melynek értelmében a hagymáz szaporulata a mesterséges homokszűrők terményének élvezetével áll összefüggésben, tényleg alaptalannak állítja.

A képzelt bizonyíték alapján kimondott vélemény következtében a főváros óriási kárt szenvedett. A lakosság nagy mérvben megrettent, úgy hogy a félelem még a vidékre is elhatott, minek folytán számos család mondott le már jelzett fővárosi tartózkodásáról. Szerény jövedelmű családapák, féltve hozzátartozóik egészségét, kereszményük tekintélyes részét ásvány- és szikvizekre költötték, a melyeknek pedig *nagy része állott vízvezetéki víznél nem egyé.*

A hagymáz növekedésének oka félreismertetvén, a ragályos kórok pusztításának leginkább kitett rétegek, vagyis a főváros legszegényebbjai, kik a tavalyi rossz termést követő drágaság folytán különösen nagy nyomorban voltak, a kellő figyelemben nem részesültek és szerencsétlen helyzetük enyhítésére különleges intézkedés alig történt.

De ebből a hagymáziadalomból nemcsak pillanatnyi bajok keletkeznek, hanem olyanok is, a melyeknek káros hatását a főváros valószínűleg csak később,

esetleg csak egy-két év múlva fogja megszenvedni. Tudniillik a vízvezetéki intézmény hitelének teljes aláírása, minek következménye az, hogy akkor, midőn már a kérdésnek eddig homályban lévő részei is tisztáztak, midőn a város rohamos fejlődése az ernyedetlen és szünetet nem tűrő munkát követeli meg, a vízvezeték továbbfejlesztése megakadt és még előre nem látható ideig szünetelni is fog.

Ime ezek a következményei a múlt év folyamán oly könnyelműen odavetett ítéletnek, melyeket kötelességének tartott a magok egész meztelenségében kiméletlenül feltárni, nehogy a múlt évihez teljesen hasonló jelek szerint fejlődő baj megismétlődése természetesen még károsabb következményeket eredményezzen.

Ezek után Pettenkofer hipotézise alapján 17 év statisztikájával bizonyítja, hogy a hagymáz terjedését a víz ártalmasságán kívül a nagy földturások és a talajvizek ingadozásai is előidézik. Bizonyításait a következőkkel végzi.

„Hogy nem a víz létesítette egyedül a javulást, azt az 1883., 1884. és 1885. évek eredményei igazolják, midőn a hagymáz az utóbbi évek javult viszonyait nem lép'e túl és hogy valójában óriási haladás történt, azt az utolsó nyolcz év azzal igazolja, hogy a talajvizeket szabályozó Duna sokkal nagyobb kilengései daczára, a betegség mégis apadt.

E körülmények rögtön felvilágosítanak arról, hogy mi járulhat hozzá leginkább a nagymérvű javuláshoz.

Ezt fővárosunk fejlődésének iránya s ennek következményeként a közegészséget szolgáló műszaki intézményeknek a maguk összességében való fejlesztése idézte elő.

Fővárosunk ugyanis az utóbbi évek alatt egész új vidékeket foglalt el, ugyszólván jórészt más terüle-

— Juka Al Biuta Péda, ne merülj el a gyönyör tavában, hanem szállj ki, öltsd magadra tisztas kaftánodat, és siess lóhalálában abba a városrészbe, hol a követ bányászszák, mert a legpiszkosabb utcában, egy másik ház mellett összedült egy ház. De siess, mert szükség van reád!

A rendőr elment, Juka Al Biuta Péda pedig szívében mély keserűséggel kiszállt a gyönyörök tavából, és kezdte magára öltetni a kaftánját.

— Hiába! — mondta sóhajtva — ilyen a kötelesség. Egész Bagdádban egyedül én vagyok az inspekziós mérnök, tehát kell, hogy én legyek ott a házak összeomlásánál. S szegény Al Biuta Péda ugy látszik, nem tudta, mit beszél, mikor *házak* összeomlásáról szólt.

Mert még nem öltözött föl teljesen, mikor a gyöngyfogu Dubajka remegve így szóla hozzá:

— Juka, szívem zebraja, megint zörget valaki az ajtón.

— Juka Al Biuta Péda! — hangzott most kívülről egy hang, — öltsd magadra gyorsan a tisztas kaftánt, és siess lóhalálában Ó-Bagdád városrészébe, mert ott a Tigris partján leszakadt az építő állvány

és ötven tótot maga alá temetett, azóta már valamennyi „maus = tót.“

A mérnök alig ocsudhatott föl ijedelméből, mikor már megint a harmadik kopogtatás kezdődött.

— Juka Al Biuta Péda, siess gyorsan a belvárosba. Az egy Etem-sikátorban a 9-es számú Clem-Ovics-féle három emeletes ház párkánya lezuhant, és majdnem agyonütött egy ördögös benzines masinát. Gyere azonnal!

Juka Al Biuta Péda, a derék és lelkiösmeretes Bagdád városi mérnök, rémült pillantással meredt maga elé: Menjek a követ bányászó városrészbe, a legpiszkosabb utcába — *azonnal*; menjek Ó-Bagdádba, a Tigris partjára — *azonnal*; és menjek a Ter-Éz városba — *azonnal*. . . Ez háromféle ut, háromféle irányban. De hát, szakállamra, hogy menjek én három ellenkező irányban egyszerre, *azonnal*?

Izgatottan járkálni kezdett, miközben szakállát simogatta:

— Másrésről pedig, — tette utánna kétségbeesve — a három közül ugyan melyiknek tagadhatnám meg a megjelenésemet, mikor mind a hármuknak egyformán joguk van ezt tőlem egyedüli inspekziós mérnöktől

tekre hurezolkodott át. Ezzel természetesen lépést kellett tartani a műszaki felszereléseknek is, már pedig minden beépített terület, minden kikövezett út és minden csatorna hozzájárul ahhoz, hogy a csapadékvizek beszüremkedését megakadályozza s ezzel a talajvizek hullámozását kisebb mérvre szorítsa. Hogy például csatornahálózatunk főgyűjtőinek kiépítése mily rendkívül jó befolyással volt e betegség csökkentésére, azt az 1893., 1894. és 1895. éveknek eddig legkedvezőbb eredményei igazolják, a midőn t. i. ezt a műszaki alkotást használatba vették.

De hatóságunk nem burkolhatja be és nem drénezheti le a területé alatt elvonuló talajvizek összes származási vidékét és ezzel egyidejűleg nem zárhatja el magát az alsó kékagyagig lealaposzott rakpartfalakkal a folyam egész hosszában, minek következménye az, hogy Budapest alatt a talajvizek mindig ingadozni fognak és ennek folytán a hagymáz sem lesz teljesen eltüntethető.

Vajjon létesíthető-e azért még további javulás és hogyan?

Még nagymérvű javulás létesíthető, ha komolyan számba vesszük eddigi működésünket.

Minden baj ugyanis két irányban orvosolandó, t. i. egyrészt az előidéző okokat kell megszüntetni, vagy legalább is tőlünk telhető módon ártalmatlanná tenni, másrészt pedig a szervezetet kell megerősíteni, és ápolni, hogy a bajoknak ellenállhasson.

Mi eddig összes erőinket, talán ezt meghaladó mérvben is, az előbbi ré-zre fordítottuk.

Ideje volna, hogy a másik részzel t. i. a szociális kérdésekkel is ily behatóan foglalkozzunk.

haladéktalanul követelni, s mikor ezt a bagdádi bölcs tanács rendelete is szigorúan meghagyja.

Dubajka, a gyöngyfogu asszony, szomoruan nézte a férjét.

— Mi bajod, — Juka édes?

Aztán, mikor a férfi kezében éles kést látott megvillanni, szegényke elájult.

*

A követ bányászó városrészben, a legpiszkosabb utcában az összedőlt ház elé sietve egy „magános láb” érkezett. A mint lépett, látszott rajta, hogy bal láb.

Ó Bagdádban a Tigris partján ugyanekkor egy magános kar közelgett egy bagdádi hordár karjába kapaszkodva, a leszakadt állvány felé.

A belvárosban az egy Etem-sikátor Clem-Ovics-féle ház elé ugyancsak ugyanekkor egy magános jobbláb iparkodott a ledőlt állványhoz.

— Kéz! Balláb! Jobbláb! — szólt reá a magános siető furcsa testrészekre mindahárom helyen a ki-rendelt rendőr, — mit keresel te itt, és hogy kerültél ide ilyen állapotban?

S a balláb, a bal kar, meg a jobbláb erre felelet

Albrecht-Hildegardé alap.

Hiába, fényűző napokat élünk s amikor nem szól a reklám dobja, nem szívesen teszünk jót még a más zsebéből sem. Ez a mottója az Albrecht-Hildegardé alap kezelésének. A rendeltetése pedig ennek az alapnak az, hogy az évi kamatokból érdemes, megszorult kisiparosok 40—200 forintig terjedő kamattalan kölcsönhöz jussanak. Albrecht főherczeg a maga és a felesége emlékére 7000 forinttal vetette meg az alap létesítését azzal a szándékkal, hogy a szegény iparos gyors és olcsó kölcsönhöz jusson. Az alapnak ma már 250.000 forintnyi vagyona van, amelynek az évi kamatja maga 10.000 forint. Hány szegény iparos jut a jólkü főherczeg kezdeményezéséből gyors és olcsó segítséghez! Hány szegény ember áldja a nemes czélú alapot!

Ugy-e bár azt hinné a laikus, hogy így van. Nem, csak így kellene lenni. De lehet-e áldásos az, ami akármilyen rendeltetéssel is a székesfőváros kezébe kerül. Azt kell mondanunk, hogy nem. Vádaszkodás nélkül állíthatjuk ezt, szomorú bizonyítékokkal. Hisz csak a napokban történt az alap kamatainak kiosztása. Rendelkezésre állott 48.575 forint. Ebből kiadtak kölcsönképpen 5260 forintot.

Persze a fővárosban, főképp a novemberi házbér negyed idején kevés a megszorult kisiparos s ennek tudható be, hogy olyan kis összeg került felosztásra. Bizonyára nem. A nagy megtakarításnak nagy okai is vannak, szegényére a tanácsnak, amely igen keveset gondol a szorult helyzetben levő iparos elemmel.

Az alaphoz nyerhető kölcsönért ma már nagyon kevesen folyamodnak, mert, amint egyéb városi intézménynél, itt is elkerülhetetlen a protekció. Az alap nemes intencziói ugyan kizárták a közvetítést, de a

helyett, mind a hárman kivesznek a zsebükből egy-egy névjegykártyát melyen ez áll:

JUKA AL BIUTA PÉDA

— sokfelé szaladó —

inspekcziós városi mérnök.

BAGDÁDBAN.

A lelkiösmeretes inspekcziós Juka Al Biuta Péda — vagyis más szóval a kötelesség áldozata — ugyanis olyképen oldta meg az egyszerre „sokfelé szaladás” nehéz problémáját, hogy egyszerűen fölszeletelte magát, mint a parizert.

— Így aztán, — gondolta némi hamissággal — legalább: jut is, marad is.

Mig a balláb, jobbláb, s a félkar tudniillik az építkezési szerencsétlenségeknél a felülvizsgálatot végezte, odahaza, a gyöngyfogu Dubajka gránátpiros ajkán ugyanakkor végezte az inspekcziót egy magános fej, valamint a mérnök többi, odahaza maradt alkotó részei.

Scherezád után
szabadon:
Bagdádi.

modern fejlődés másszóval klikk szellem ennél is megtette a maga hatását.

A kölcsönt kérő fél, akinek sürgös szüksége van a 40, vagy 100 forintokra, februárban beadja az alázatos kérést a tanácshoz. Innen megfelelő időtartam után: márciusban az előjárósághoz ment a kérvény azzal az utasítással, hogy a kölcsöntkérő erkölcsi és anyagi viszonyairól tüzetes információ szereztessék be. Kedvező esetben a kölcsönért folyamodó alapos megzaklatása után az adatokkal fűszerezett információ visszament a tanácshoz, ettől a IX. ügyosztályhoz, amely, ha sommásan gyűlte össze a kérvények, egybehívta az alap „házi bizottságát” és szavaztatott a kölcsön ügyében — úgy augusztus körül. A közbeeső idő alatt a kölcsönre szorult kisiparos tizszer tönkre ment, ha volt módja hozzá s végre is ott hagyta veszni a kérvényét a megszavazott kölcsönrel együtt.

Ez a rendes eljárás menete. Ebbe azután belejátszott még a választási manőver is aképp, hogy a kölcsöntkérő csak abban az esetben juthatott kölcsönhöz, ha a választásoknál kielégítő módon viselkedett.

Számtalanszor nógatták már a tanácsot a kölcsönosztás ósdi rendszerének megváltoztatására. Végre a tanács kötelnek állott. Készített egy új szabályrendeletet, amely lehetőleg még nagyobb zaklatásnak tenné ki a folyamodókat. Eddig ugyanis csak az előjáróságok avatkoztak a kölcsöntkérő privát ügyeibe. Az új szabályrendelet ezután az ipartestületek meghallgatását is kiköti, sőt ha a szükség úgy kívánja, *kezes állítást* is követel a folyamodótól.

Igen kedves előzékenységre vall a kezes állításnak a szabályrendeletbe való foglalása. Legalább tanúságot tesz arról a naivitásról, amelylyel a tanács ezt a kérdést kezeli. Mert hiszen dőreség annak a feltevése is, hogy valaki, akinek kezesei vannak, a kérdéses alaphoz folyamodjék kölcsönért s várjon 5—6 hónapig, amikor 8—10 nap alatt zaklatás nélkül, sokkal kulánsabb feltételek mellett juthat intézeti kölcsönhöz.

A tanácsnak végre komolyan kellene foglalkozni az Albrecht-Hildegardé alap sorsával. Kötelessége az alapítók intencióinak szellemében eljárni, de kötelessége a megszorult kisiparosok érdekében is változtatni a mostani bürokratikus eljáráson. Adja ki az alap kamatait a kerületi előjáróknak, akik a választmányokkal rövid uton intéznék el a kölcsön kérvényeket. Az előjárók s a választmányok jól ismerik a kerületük szegény, de érdemes embereit s bizonyára méltányosabban fogják elintézni a hozzájuk érkezett kérelmeket.

A mostani rendszer megcsufolása annak a nemes célznak, amelynek az alapítvány a születését köszönheti. Szociális és emberbaráti tekintetek parancsolják a segítés módjának gyors és praktikus megváltoztatását s ezelőtt a tanácsnak is meg kell haladni. Ha segíteni akar, ne feledje, hogy bis dat, qui cito dat; de elítélendő az, aki sehogy sem ad.

Papir boldogság.

Nincs boldogabb város a papiroson, mint Budapest. Itt nem jöhet senki zavarba, minden ügyben és minden rossz helyzetben biztosan tudhatja, hogyan és miként kell viselnie magát.

Ha valami szokatlan dolog esik meg, másnap már kész a szabályrendelet, hogy ily körülmények között mit és hogyan kell cselekedni. Kétes esetekben azonnal intézkednek, régi rossz szokásokat megörvösölnak, becsontosodott bűnöket megszüntetnek a polgármesteri rendeletek.

Csak egy kicsit gondolkozzunk és egész kazal rendelet jut az eszünkbe, a melyeknek mindegyike valóságos áldás a fővárosra. A restaneciákat rendeletileg beszüntették, a hosszas patriarkális tizorázások csak a mesében élnek még, az előzékenytelenségről úgy beszélnek mint a mammutokról és a mastodonokról — egy szóval a mi rossz volt a városnál, az már mind csak volt — a papiroson.

Nem jutna épen most eszünkbe mind ez, ha megint egy igazán kiváló rendeletet nem adott volna ki a polgármester, a kinek figyelme mindenre kiterjed s a ki minden bajnak megtalálja orvosságát, sajnos csak a papiroson.

A legujabb rendelet igazán milliókat van hivatva meg takarítani a fővárosnak. Szabályozza a köz munkák ellenőrzését és azoknak miként való végrehajtását.

Beszünteti a mérnöki hivatal napidíjasait mint ellenőrző közegeket s meghagyja, hogy anyag átvételknél, köz munkálatoknál, utépítéseknel stb. stb. csak kinevezett okleveles és fölsküdtött mérnökök teljesíthetik az ellenőrzést s ezeknek a hivatott közegeknek szigorúan meghagyja, hogy ezt a kötelességüket is pontosan és lelkiismeretesen végezzék.

És mi — a kik őszinte becsüléssel viseltetünk a főváros műszaki közegei iránt — mert meg vagyunk győződve, hogy egy-két notorius tagját leszámítva, ennek a hivatalnak a zöme lelkiismeretes, csak képzett és lelkes munkása a közhatóságnak. — mi mégis szomorúan olvassuk ezt az üdvös rendeletet, a mely megszüntet óriási visszaéléseket, csodas rendetlenségeket és mesés slendriánt — a papíron.

Mert tényleg, valóságban csak a papíros állja ki ezt az üdvös rendelkezést, azon fog maradni, s azon fog elsárgulni az új boldog érát hirdető betű, mint ahogy elsárgul őszszel a falevél.

Nem a polgármester komoly akaratán, sőt a műszaki hivatalnokok buzgóságán sem fog mulni, hogy a rendelet a papírostól a valóságig vívó utat megtegye, nem, egyszerűen a fizikai lehetetlenség fogja szárnyát szegni.

A főváros mérnökeit oly nagy mértékben veszi igénybe már eddig is, hogy azokra újabb terheket — csak papíron lehet róni, valóságban nem.

És épen ezért Budapest csak a papiroson boldog város. Adminisztrációja oly bonyolult, oly nehézkes, oly hirtelen esenált, hogy azt rendeletekkel, jóakarattal, toldozgatással, megjavítani nem lehet.

Ez az amerikai város, amely ugyszólván szakállal, bajszszal született meg, egyszerre éli gyermek, ifjú és férfi korát, s így egyszerre van szüksége a legelemibb és a legraffináltabb dolgokra.

De amint meg van benne az életerő és a tettvágy, épen úgy nincs meg benne a konszolidáltság és a céltudatosan dolgozni tudás s amíg a fiatal, könnyelmű Budapest költ és pazarol, addig a felnőtt Budapest nem tudja hová hajtani gondtelt fejét s leplezett nyomorán nem tud segíteni.

És ezen nem segít sem jóakarát, sem üdvös rendeletek, amelyeknek az az egyetlen hibájuk, ami a szegény ember orvosságának, hogy szívesen be is venné, használna is neki, csak épen pénze nincsen reá, hogy megvehesse.

És ezért boldog Budapest csak a papíron.

Az elveszett belvárosi paradicsom.

— Szabadon Milton után. —

Az eskütéri hid építését a Belváros sürgette legerősebben, a közmunkatanács pedig ellenezte. Végre győzött a közvélemény, meghátrált a közmunkatanács és születik lassan az új hid. A közmunkatanács azonban rettenetes bosszút állott a belvárosiakon. Elsőben segített létrehozni a központi vásárcsarnokot, segítette az eskütéri nagy piac tönkretevését, aztán felforgatta az egész Belvárost.

Kő kövön nem maradt a nagy kereskedelmi centrumban s a fényes boltok vevők nélkül szűkölködnek immár évek óta. A belvárosiak közel a tönkrejutáshoz, mindenekelőtt megátkozták az új hidat, aztán a közmunkatanácsot, utoljára pedig a sorsuk javításáról kezdtek elmélkedni. Egyszerű kereskedelmi észszel belátták, hogy az elpusztult nyílt piac helyett kell egy másik, ha zárt is. Kezdték egy külön belvárosi vásárcsarnokért mozgolódni. Először a politikai választásokba keverték a vásárcsarnok dolgát, aztán a községi választások keretében fejtették ki nagy tevékenységet. Ezuttal czélt értek — papíron,

A törvényhatóság belátta, hogy a vásárcsarnokra égető szükség van s miután az ötven millió kölcsön még friss keletű volt, ki is jelöltek belőle erre a célra 550.000 frtot. Persze a belváros atyái mód felett büszkéek lettek az eredményre, csak a kereskedők maradtak némiképp nyugtalanok.

Mult az idő, a vásárcsarnok ügye stagnált, bár pénz volt rá, de nem akadt megfelelő hely. Mert a hely is fontos ilyen hatalmas intézménynél s a jó gazda mindent megfontolva tesz. — A városatyákról pedig nem lehet az ellenkezőt feltelezni.

Tehát a hely! Neki fogott a mérnöki hivatal, a közlelémezési ügyosztály, a vásárcsarnokok igazgatósága és keresték a megfelelő helyet. Persze nem találtak, mert a Belvárosban rémdrága a házhely s nincs olyan bolond háziúr, aki egy ilyen hatalmas közintézmény felállításánál ne iparkodnék a lehető legnagyobb haszonra szert tenni.

Időközben világra jött a központi városháza ideája s most már e miatt függesztették föl a vásárcsarnok ügyét. A piac után áhítozó kereskedő világ ebbe is betetörődött volna; végre is egy állandó nagy piac nem bolondság, sokat tür érte a megszorult emberiség.

Ámde mi történt? A Károlykaszárnya üres lovarda helyiségét bérbe akarja venni valami bicikli czég az V. kerületből. Erre megijed a belvárosi biciklista telep s tüzzel vassal dolgozik a veszedelmes konkurrenzia ellen. A nagy erőlködésben kisüti, hogy a lovarda helyiséget már az istenben boldogult József császár is vásárcsarnoknak szánta, nem bicikli iskolának. A belvárosi kereskedők tréfának vették ezt az állítást és nem törődtek vele. Vesztükre. A városatyák ugyanis hitelt adtak az állításnak s a sokat hányatott vásárcsarnokot bedirigálta a lovadahelyiségbe. A határozat faktum.

A belvárosi kereskedők pedig ökökbe szorított kezekkel fenyegetik a — biciklistákat, mert nekik köszönhetik, hogy lesz vásárcsarnokjuk, de mégsem lesz.

Az ő nagy igényeiknek szűk az a kis, rozoga helyiség és három évi várakozásnak igazán szomorú eredménye az ideiglenes csarnok, amely voltaképp a végleges vásárcsarnoknak ásta meg jó időre a sírját.

S a legnagyobb baj az, hogy mostanában még választások sem lesznek.

A mérnöki hivatal bajai.

III.

A mérnöki hivatal bajairól nagyon sokat lehetne beszélni. Fel lehetni említeni azt, hogy tagjai azáltal, hogy úgyszólván rendszeres előléptetésre igénynyel nem bírnak és hogy fizetésemelést csakis a hivatalnoki listában előttük állóknak kidülése útján érhetnek el, meg azáltal, hogy a magánygyakorlattól el vannak tiltva, — olyan kedvezőtlen anyagi helyzetben vannak, hogy nem is lehet tőlük megkövetelni azt az ügybuzgalmat és hivatásuknak azt a szeretetét, melyet fontos szerepük a városi adminisztrációban megkövetel; rálehet mutatni a munkának aránytalan elosztására, mely abban is nyilvánul, hogy igen gyakran egy-egy segédmérnök kezére sok százezer forintra rugó építkezés van bízva, míg a mérnöki kar magasabb tisztviselői közül némelyek úgyszólván tétlenül hevernek. De ezeket a detail kérdéseket most nem akarjuk feszegetni. Sokkal nagyobb baj és a városi adminisztrációt sokkal inkább sújtja az, hogy a mérnöki hivatal feje, a középítési igazgató a többi főtisztviselőkkel szemben úgyszólván alárendelt helyzetben van és hogy még azzal a joggal sem bír, hogy a tanácsban helyt foglaljon, ott álláspontját védje és a technikai dolgokhoz nem értő tanácsosokat a legapróbb részletekig felvilágosítsa. A városi adminisztráció reorganizációjának egyik első és fő fontosságú feladata az, hogy ezen a visszasságon segítsen és hogy a középítési igazgatónak biztosítsa azt a helyet, mely őt a közönség érdekében a tanácsban okvetlenül megilleti.

Azonban e reform keresztülvitele még nem nyújtana elegendő orvoslást; épp úgy szükséges az is, hogy azok a tanácsosok, akik technikai természetű szakosztályok élén állanak, a technikusok sorából legyenek kiválasztva, névszerint a középítési és magánépítési szakosztályok vezetői. Személyekről szó ne essék, mert távol áll tőlünk még a szándék is, hogy e két szakosztály mostani vezetői ellen a legcsekélyebb mértékben is, talán a személyes ténnyel át vitt agitáció fegyvereivel akarnánk élni. A jelenlegi fejei ezeknek a szakosztályoknak kiváló erők, akik már bele is élték magukat, amennyire csak lehetséges, nehéz szerepükbe, — de jogászok, és ez a tény már maga olyan anomalia, melyet, ha nem is most, de később az utódoknál meg kell szüntetni. — Tudjuk, hogy a köz- és magánépítési szakosztályok tisztán technikai ügyekkel foglalkoznak, s így a legközönségebb jőzan ész is azt parancsolja, hogy azok vezetői, sőt alárendelt hivatalnokai is ne jogászok, hanem mérnökök legyenek. Ha az említett reform keresztülvitelével két mérnök kerülne e szakosztályok élére, akik tanácsosi címmel és állással bírnak, a középítési igazgatóval együtt helyet foglalhatnak a tanácsban, akkor egész nyugodtan lehetne a magisztratus működését szemlélni, s a nagyfontosságú technikai kérdéseket nem laikusok, hanem hozzá értő és tájékozott emberek végeznék.

Egy másik igen lényeges feltétele a viszonyok javulásának az, hogy a központ kezéből kivegyék azt a számtalan apró-cseprő ügyet, amely figyelmét elvonja a nagyobb szabású koncepcióktól. A központ jelenleg absorbeálja a technikai dolgok kilencetizedrészét. Az egyes előjárósághoz beosztott mérnökök ügykörébe sajnos nem tartozik egyéb, mint a kövezési munkák és az apróbb út- és épületjavítási fel-

adatok. A központba tartozó mérnök készíti a terveket és végre is hajtja azokat, sőt horribile dictu saját magának az ellenőrző közege is. Ez azonban még nem lenne olyan nagy baj; a legviszásabb állapot az, hogy az apróbb ügyek tömkelegében nem ér rá a nagyobb corupciókra, vagy ha kénytelen nagyobb feladatokat teljesítésére, nincs meg a nagyobb tervek kifogástalan készítéséhez a szükséges ideje.

Az említett baj egyetlen orvosszere az, hogy kivégjük a központi hivatal kezéből azokat az apró ügyeket, a melyek munkarendjére csak bénítólag hatnak. Ezeket az ügyeket feltétlenül a kerületi mérnökök hatáskörébe kellene átutalni, a kik így a kisebb ügyek tervezését is végeznék. Őket kellene megbízni az összes tervek kivitelével is, úgy hogy a *központ hatáskörében más nem maradna, mint a nagyobb szabású dolgok szervezése és a kerületi mérnökök által végzett munkák ellenőrzése.*

E rendszabály életbeléptetése végetvetne annak a gyakran és indokolatlanul hangoztatott panasznak, hogy a városi központi mérnökök nem bírnak elegendő szakműveltséggel a nagyobb koncepciókra. Igaz ugyan, hogy e reform életbeléptetéséhez a kerületi mérnökök helyébe szervezni kellene a *kerületi mérnökséget*, értvén ezalatt azt, hogy minden egyes előjáróság kebelében nem egy szál mérnöknek, hanem egy kis mérnöki hivatalnak kellene működnie. De még ez a változás sem okozna jelentékenyebb kiadásokat, minthogy a központi hivatal kevésbé tehetséges tagjait át lehetne transferálni a kerületekhez, úgy hogy a központban nem maradna meg, csak a mérnököknek egy elite gárdája, a melynek működésére büszkeséggel tekinthetne a főváros.

A központ tehermentesítése a lélekölő apró munkától és a bele nem illő személyzettől! Ez legyen a mérnöki hivatal reformjának egyik jelszava.

St. O.

Tanügy.

Szabó Károly tanácsos. Tegnapelőtt az összes községi iskolák tantestületei testületileg felkeresték hivatalában a közoktatásügyi osztály főnökét, Szabó Károly tanácsost, hogy öt nevenapja alkalmából üdvözljék. A küldöttséget Gyulay Béla az V. ker. polgári leányiskola igazgatója vezette, kinek Szabó tanácsos meleg szavakkal köszöntö meg a nem remélt, kitüntető figyelmet.

Reformok a főváros iskoláiban.

A székesőváros iskoláinak száma a közelmúltban rövid idő alatt igen nagy mértékben, mondhatni: bámulatramélló módon növekedett. Nem csodálható tehát, ha a gyors fejlődéssel úgy járt a főváros iskola-ügye, mint a hirtelen növének indult gyermek, a kinél tudvalevőleg a hirtelen növés rendszerint a szervezet egyik vagy másik részére káros hatással van. Így a főváros iskolaügye körül egy vagy más tekintetben mutatkozó hiányok alig róhatók fel, mert a rohamos fejlődés mellett nem lehetett idő az apróbb részletekről előrelátólag gondoskodni; de különben is természetes fejleménye minden, különösen nagyobb fejlődésben levő intézménynek, hogy egyes hiányok csak bizonyos idő múlva, az intézménynek csak bizonyos fejlettségi stádiumában válnak érezhetőkké.

A székesőváros iskolái *számban* immár elérték azt a fejlettségi fokot, a melyen, mondhatni, teljesen kielégítik a jelenlegi szükségletet, s most már alig kell a múltban felmerült hiányokat, legalább nagyobb mértékben, pótolni, inkább csak a jövőbeli természetes szaporodásról kell gondoskodni. Itt az ideje tehát, hogy a főváros iskolái ne *mennyiségileg*, hanem *minőségileg* fejlesztessenek!

Rend, egészen az aprólékosságig menő rend a jó adminisztráció legelső alapfeltétele. S ebből a szempontból kiindulva, amikor a fővárosi iskolaügy terén megindult reform-mozgalmat örömmel regisztráljuk, nem tartjuk szükségesnek a tervbe vett egyes reformok fontosságát, vagy jelentőségét külön is hangsúlyozni. Mert a reformnak nem mindig kelléke az, hogy nagy fontosságú legyen: a rend szempontjából s kszor egy, magában véve különben kisebb jelentőségű dolog is nagy horderejű lehet következményeiben. A jelen esetben már maga az a tudat, hogy a megindult mozgalom a legkisebb szabálytalanság kiirtására is irányul, elegendő lehet arra, hogy sokan ne engedjenek meg maguknak olyasmit, a mit megengedni amúgy sem volna szabad. Azért nem helyezkedhetünk a kérdés kicsinyítő nézet álláspontjára, a mely nagyon hasonlít a Pató Pál uréhoz s a mely a megindított tárgyalások folyamán tudtunkkal egy ízben már hangot nyert, hogy ez vagy az a dolog, mely eddigelé szabályozva nincs, nem igényel szabályozást, mert hiszen eddig is meg voltunk nagyobb baj nélkül. Ne feledjék, hogy a megtört, az elnézett kis szabálytalanságok képezik legtöbbször az indító okot nagyobbak elkövetésére.

A székesőváros tanügyi osztálya által az iskolák terén megindított reformok között fontosságára nézve első a szakfelügyelet kérdése, a melylyel már lapunk 1. számában foglalkoztunk. Most azokról a további reformokról akarunk megemlékezni, amelyek a múlt hónapban tartott ankétszerű tárgyalással indultak meg, — s azok kapcsán mondunk el egyet-mást.

Első helyen került szóba az iskolák fűtése, s az e körül követendő eljárás. Ez a kérdés eddigelé az iskolaigazgatóknak épen nem egyöntetű, de sokszor annál inkább önkényes eljárása szerint nyert megoldást. Épen lapunk múlt számában közöltük dr. Rigler Gusztávnak a fővárosi iskolák egészségügyéről az országos közegészségi egyesület iskolaorvosi szakosztályában tartott felolvasását, a melyben arról szól, hogy a fővárosi iskolák fűtésénél több hiányt tapasztalt, s többek közt javasolja, hogy a termek hőfokát ne a tanárok, vagy igazgatók határozzák meg önkényesen, hanem legyen az egyöntetűen szabályozva. Azt hisszük, hogy az iskolák fűtése körüli eljárásról most készülő szabályzat úgy ezen hiányt, mint az esetleg létező egyéb bajokat is orvosolni fogja.

A fűtés körüli eljárással kapcsolatos még egy, következményeiben nagy jelentőségű ujtás, amelyről a jelzett ankéten szó volt, s amely oda irányul, hogy az iskolaépületekben lakó fővárosi alkalmazottak kötelesek legyenek a főváros fűtőanyagából fűteni, s ennek megváltása fejében egy bizonyos, méltányosan megállapítandó átalányösszeget fizetni. Fontos ez az ujtás azon régóta kifejezésre jutott, s immár közhelyivé vált gyanúsítás folytán, hogy az iskolaigazgatók a főváros fűtőanyagát privát céljaikra ingyen használják. A mily elszomorító világot vet ez azoknak jellemére, s a hivatali eskü szentségét sem respektáló lelkiismeretére, akik e gyanúsításra rászolgáltak, annyira méltatlanul ér többeket. A jelzett ujtás valószínűleg gazdasági előnyökkel is fog járni. Következtetni lehet erre abból a nagy túllépésből, amely az iskolák fűtőanyagának költségei tekintetében évről-évre felmerül. Hiszen a folyó évben is úgyszólván kizárólag ez okozta az év első negyedére vonatkozólag az iskolák költségeloirányzatában mutatkozó túlkiadást. De ha nem is eredményezne megtakarítást, amit esetleg arra való tekintettel lehetne vitatni, hogy a megváltási átalányösszeget méltányosan, minimaliter kell megállapítani, sőt többet mondunk: még ha ez némi költség-többletet okozna is a városnak

— ami azonban ki van zárva — még akkor is kívánatosnak és üdvösnek kell tartanunk ez újítást a fentebb jelzett gyanúsítások megszüntetése szempontjából. Különbözik pedig az a nézetünk, hogy nemcsak az érintett újítás, hanem a fűtésről szóló szabályzat is gazdasági előnyt fog eredményezni, mert habár az ilyen szabályzatok rendszerint csak egészségügyi intézkedéseket tartalmazznak, de a kérdésnek ebből a szempontból való helyes megoldása bizonyára maga után fogja vonni azt is, hogy a fűtőanyag felhasználása gazdaságosabb lesz, mint ahogy az minden irányító szabály hiányában önkényszerűen és rendszer nélkül történik.

Egy másik kérdés, mely a jelzett tanácskozáson előfordult, az iskolaigazgatók és az iskolaszéki gondnokok kezeire bízott *előlegek* kérdése. Ez is olyan kérdés, mely eddiggel rendezve nem volt. Teljes hiányában voltak az illetők olyasféle utasításnak, hogy mit lehet egyik vagy másik fajta előlegből beszerezni. Az egyik egészen más természetű kiadásokat vél az előlegekből fedezhetőnek, mint a másik, sőt a tág lelkiismeret a visszaélésekre is bő teret talál. Ily körülmények között nem csodáljuk, hogy megtörténhetett az, amit az anketén elnöklő Szabó Károly tanácsos felemlített, hogy t. i. egyik-másik iskolaigazgató az előlegből politikai napilapokat rendelt meg, sőt ugyanazt a kiadást az előleg terhére is elszámolta s azonkívül a városi pénztárból külön is kifizettette.

Az előlegek kérdésével némileg kapcsolatos és ugyanazon elbirálás alá esik az iskolaépületek jókarbantartására vonatkozó munkálatok végrehajtásának rendezése. Ez a kérdés eddigelé szintén szabályozatlan volt, úgy hogy az igazgatók nem tudták, hogy egyes esetekben hova kell fordulniok, ami, míg egyrészt az adminisztrációt nagyon megnehezítette, másrészt azt okozta, hogy e tekintetben is az öletszerűség dominált.

Végül a tanácskozás tárgyai között az utolsó volt az iskolaszolgák számának elvi megállapítása, arányosítva az iskolai helyiségek és teendők mérvéhez. E tekintetben is meg lehetős nagy volt a rendetlenség s ez tette szükségessé a kérdés rendezését. Előfordult ugyanis az, hogy egyik iskolánál, teljesen ugyanazon számú helyiség és ugyanolyan mérvű teendők mellett, több iskolaszolga van, vagy volt, mint egy másikonál. E téren is többnyire az öletszerűség — hogy egyéb okot ne említsünk — döntött, de ez is elég arra, hogy ez a kérdés, már a főváros adminisztrációja tekintélyének megóvása érdekében is, a közeljövőben rendeztessék.

Ime, ezeknek az alárendelt jellegűnek látszó kérdéseknek a szabályozása van most folyamatban. Látszólag kis jelentőségűek, következményeikben azonban igen fontosak lehetnek, ha a megoldásuk helyes lesz, amit remélünk. A megindított reformokért dicséret illeti Szabó Károly tanácsost, a tanügyi osztály vezetőjét. Az ügy érdekében azonban ne álljon meg a megkezdett uton, hanem menjen bátran előre, s taposson át az ugynevezett *kényes* kérdéseken, amelyek, bármennyire fájósak legyenek is némely köröknél, mégis csak kiirtandó fattyuhajtások. S kiirtásuknak bizony itt az ideje!

Szegény-ügy.

Világváros — boldog város.

Ha székesfővárosunk fejlődésének egészséges voltát palotáink és bérkaszányaink szaporodásával, kényelmi eszközeink sokasodásával akaróknak bizonyítani, teljesen hamis következtetésekre jutnánk.

Igaz, fővárosunkban a paloták és palotaszerű bérházak sora villamos gyorsasággal nő. A vagyon és a spekuláció valóságos csodákat művel. Egész városrészek gombamódra támadnak, méltó bámulattára mindmagunknak, kik a főváros területén lakunk. Nap-nap után itt járunk-kelünk.

És méltán felvethetjük azt a komoly kérdést: fenéig tejföl ez mind, vagy csak egy része uszkál a felszínen, míg a többi fenéig csak savó? Vagy közgazdasági műkifejezéssel szólva: csak bankkölcsonökbé burkolt tulfeszített hitel?

Mindenkép érdekes föladat lenne, ha statisztikai hivatalunk az építkezésekre fölvelt jelzálogkölcsonök összegét, ezen építkezések reális értékével egybevetné. Hisszük, hogy elszörnyűködnénk a bankkölcsonök horribilis összegén és aligha csalódunk, ha azt állítjuk, hogy a mérleg serpenyőjében nem a reális vagyon, hanem a terhes hitel a túlsúly.

De hát baj ez?

Nem tény-e, hogy Budapest rohamosan fejlődik? Hogy minden talpalatnyi tér beépítődik? Lakossága évről-évre ezrekkel nő, szóval, hogy óriás léptekkel haladunk a világvárosok sorai közé?

Hát az érem egyik fele határozottan azt mutatja.

Lássuk a második felét.

És ime nyomban fölvonul szemünk előtt a nagy árnyék. Csak a süket optimista nem hallja a proletár had lábadobbanását és csak a vak nem látja a tönkrement kisiparosok, a munka- és a keresetnélküliek napról-napra szaporodó tömegét. Azt a tömeget, melynek felszíne a nyomorúságban, alja a züllöttség sorában fetreng.

Ezt az árnyat ugyan ma még jól-rosszul eltakarja a világváros fénye, de azért az árny marad, mely fokozatosan nő és nemcsak hű kísézője a fénynek, de lassanként el is sötétíti.

De mire való ez a sötét kép?

Nagy városok sorsa, hogy a nyomor bennök tanyáz. Avagy elképzelhető-e, hogy a félmillió lakos között ne akadjon egy pár ezer szegény, egy csomó koldus, csavargó és több eféle?

Vajjon mi dolga volna a sok jótékony egyesületnek, a hatóság és a társadalomnak, no meg a rendőrségnek, ha nem úgy lenne a mint van. Bizony még el is unnák magukat. Mindezen nincs mit búsulni. A kinek nincs, az szerezzen. A ki pedig nem bír, nem tud, vagy nem akar szerezni, az éljen a hogy tud. Elvégre holtáig valahogy mindenki megél.

A korszerű önzés ezen stereotip válaszával, fölvetett témánkkal körülbelül végezhetnénk. Hozzáfűzhetnők még az egyszeri csizmadia aranymondását; hogy valahogy mindig lesz, mert hisz hogy sehogy se lenne, úgy sohase volt.

Tehát valahogy csak lesz, már ez szinigazság. De vajjon a társadalom, a hatóság józanul követheti-e ezt a struczpolitikát és azok, kik a szocialisztikus fejtelenség mai háborgó tengerében, valamivel tovább látnak a hajó orránál, megnyugodhatnak-e ebben a politikában?

Hogy a társadalmi együttlétnek ma a paloták és bérházak szaporodásán túl, jóval fontosabb föadatai is vannak, azzal legtöbben már tisztában vagyunk. Ennek legtisztább kifejezője maga a közművelődés. De a szocializmus sok egyéb elemi követelményeivel még mindig nem vagyunk tisztában.

Főképp nem azzal, hogy Budapestnek nemcsak világvárossá, de boldog várossá is kellene lenni.

Mit értünk boldog város alatt, arra csak a szegény tud megfelelni, midőn azt ohajtja, hogy legyen keresete, egészséges lakása, olcsó tápláléka, közlekedése és szórakozása. Az ingyen iskoláztatás és gyógyításról nem is szólva.

Ezen a téren maig csak vontatva, rendszerint nógatva teszünk egy-egy lépést, legtöbbször ezt is csak félig. A társadalmi bajok megelőzéséről nálunk alig merül föl egy egészséges eszme és ha ötletszerűen mégis néhanapján fölmerül. — agyonbizottságolják.

A valódi társadalmi politika nem bir nálunk gyökereket verni, mert a kik vezetnek, azokban hiányzik a helyes érzék, a kikben pedig megvan, azok nem vezetnek.

Hitelbe bérházakat építeni és egyéb módon üres fényüzést csinálni, ehhez kitűnően értünk, de minden téren olyan közintézményeket létesíteni, melyek a közjólét tartalmát képezik, ebben csak kontárkodunk.

Szomorú példa erre vízvezetékünk, az o'csó munkáslakások dugába dőlt terve, az olcsó élelmezés fiaskója, közuti közlekedésünk drága mizériái és sok egyéb nagyszabású dolog, a mi egy rövid czikk keretébe nem szorítható.

De mégis van egy vigasztalásunk.

A X-ik kerületi előljárátság fölfedezte, hogy Kőbányán a szegénysorsuk egy része sziklaodúkban és föl hagyott bányák üregeiben lakik. Indítványozza tehát, hogy a hajléktalanok részére Kőbányán is létesítsék egy menedékhely, azok mintájára, melyek az Alföldi-, a Rottenbiller-utczában, a külső váci-uton és Ó-Budán vannak.

Ez lenne tehát a tervezett soroksári utival a hatodik. Ime egy hosszú fekete sáv abból a világvárosi árnyékból. Az eszmét különben csak üdvözölni lehet, nemcsak azért, mert megtestesítésére — fájdalom! — nagy a szükség, de azért is, mert a hajléktalanok menedékházai nálunk — a példák után ítélve — kitűnően sikerültek.

Talán egyetlen közintézményünk, mely a hatóság bőkezősége és az illető egyesület kiváló buzgalma és szakértelme folytán, humanitárius czéljainak teljesen megfelel.

Mikor kerítünk sort a társadalmi politika egyéb közhasznú intézményére és mikor valósítjuk meg azt az üdvös eszmét, hogy Budapest necsak világváros, de *boldog* város is lehessen? az a jövő titka.

A ki megéri, írhat róla!

A szegényügy centralizálása.

Hogy filantropikus századvégünk egyik legnagyobb feladata: a szegényügy rendezése, az kétségtelen. S most, hogy küszöbön a tél, időszerű, hogy legalább a kérdés anyagi részével foglalkozzunk. Mit jelent a tél a szegények életében? Tűrhetetlen nyomort, foszlott, rongyos ruhát, fagyoskodást, éhséget. Nem elég a zord, kemény idő okozta nélkülözés, ilyenkor gyérül a munka és sok munkás, dolgozni vágyó ember még csekély keresetét is elveszti. Hány példáját láttuk annak is, hogy a nyár közepén az éhség halálba kergette az önzetese embert, hányszor tapasztaltuk azt, hogy a szegénylős szegény inkább életétől fosztja meg magát, semhogy a koldulás megalázó mesterségéhez folyamodjék. De még ha koldulni megy is, leginkább zárt ajtókra és még több csukott fülre talál. Mindegyikünk előhozakodik azzal, hogy ennek vagy amannak a jótékony társaságnak vagy egyesületnek a tagja, a kéregetőt tovább küldjük, megnyugtatta lelkiismeretünket, hogy a jótékonyság oltárára meghoztuk amúgy is a magunk áldozatát.

Nem akarjuk ezuttal kritika tárgyává tenni közönségünknek, de leinkább a vagyonos osztálynak a jótékonyság terén való részvételét. Jól ismerjük az emberi gyarlóságokat és még jobban tudjuk azt, hogy a szűkkeblűség hibájától csak kevés ember ment. De azért nem tagadhatjuk, hogy a szocializmus napról-napra nagyobb igényeket támaszt s ha felismerjük

a társadalom mozgóerőit, ha felismerjük az emberi lét mivoltát, mindinkább arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy különösen a szegényügy az, amely érdeklődésünket a legnagyobb mértékben és a legigazságosabban megköveteli.

Fáj a szívünk, elfog a szánakozás bennünket, amikor keresés nélkül is uton-utfélen látjuk a nyomort, a nélkülözést ezerféle alakban és ha eltökéltük, hogy a szegényügy támogatására mindent megteszünk, nem is harsogó dobszóval és követelésekkel lépünk fel, hanem a lehetőség határain belül feltárjuk azt a hiányt, amelyen egyelőre segíteni kell, hogy a helyzetet javítsunk.

Legelső helyen és különösen ez alkalommal a szegényügy centralizációjával akarunk foglalkozni.

Számos jótékony intézmény áll fenn a székes fővárosban és mégis bizvást mondhatjuk, hogy távolról sem érik el azt az eredményt, amelyet az adakozásra szánt összeggel elérni képesek volnának és amit elérhetnének akkor, ha a szegényügy centralizálva lenne. A székesfőváros is jócskán költ a szegényekre, elég joggal irányíthatná az összes jótékony intézményeket, mert egyesült erővel bizony mindig többet használhatunk a nemes ügynek, mintha mindegyik egyesület külön-külön aspirál a babérokra! Hisz ezért nem követeljük, hogy az egyes intézmények beleolvadjanak egy nagy egészbe, mert jól tudjuk, hogy sok embertársunkat még mindig a hiúság ösztönzi az adakozásra és készletti arra, amit a szociális viszonyok úgyis mindinkább megkövetelnek, de amit különben is a humanitás parancsol. Legfeljebb a sok czeremóniás ünnepély marad el, amelyen többet szónokolnak, mint amennyit osztanak! Hagyjuk abba a fényes helyiségekben rendezett öltöztetést, hagyjuk abba a népkonyha ebédre vaió chekk osztogatást, mert evvel sajnos gyakran csak azt érzük el, hogy a szemes és ügyes szegény jut valamihez. Csak az kap búsas alamizsnát, aki ismeri jól az ide meo oda járást, míg a szerény, szegénylős szegény elesik mindentől és felkopik az álla!

A székesfőváros centralizálja a segélyezést. Az a sok különböző egyesület hadd tartsa meg a dísz és tiszteletbeli állásokat, de a gyűjtött filléreket hordják össze egy helyre, ahonnan észszerűen és okosan támogassák az igazi szegényeket és enyhítsék a valódi nyomort.

(L. B.)

Közelelmezés.

A marhavásártérről.

A marhavásártér elkülönített istállóiban és rekeszeiben elhelyezett fejős tehén-vásáron hetek óta folyton emelkedő árak mellett élénkül a forgalom. A vidékről, különösen pedig Somogy és Vas vármegyéből felhajtott anyag gazdát cserél, még mielőtt a vásárra felhajtatóknak és a rendes csütörtöki hetivásáron csak a selejtes maradék áll a vevők rendelkezésére. A rendkívül nagy keresletnek oka abban az intézkedésben rejlik, mely a ragadós szájszég és körömfájás behurcolásának megakadályozása végett *Tirolnak egy részével* szemben a feltétlen határzárt rendelte el. Helyeseljük a határzár szigorú betartását, mert a legesekélyebb elnézés végzetessé válhat és ragálylyal fenyegetheti egész Magyarország marhaállományát és a szomszéd államok által ily esetben a magyar provenienciákkal szemben követett eljárás mélyen sújtja az egész mezőgazdaságot. Országos érdek követeli ezt az eljárást és a tirolai tenyésztők-

nek, valamint tejtermelő gazdáinknak is el kell, hogy ismerjék az önvédelem jogát és szükségét. Mikor azonban arról a veszélyes eljárásról veszünk hírt, mely Tirolban most lábra kapott és amely abban áll, hogy a koronataromány *hatóságilag elzárt kerületeiből a nyílt területre csempészik át a teheneket* és innen minden akadály nélkül szállítják közvetlenül a magyar tejgazdaságokba, akkor a leghatározottabban azt kell követelnünk, hogy a földmivelésügyi miniszter a ragadós száj és körömfájás ellen való védekezés czimén *egész Tirol és Vorarlberg ellen sürgősen mondja ki a határozatot*, mert különben a becsempészett szarvasmarhával végre mégis sikerül a ragályt átplántálni a magyar istállókba, és akkor már késő lesz a szomszédal szemben tanusított lojalitást megbánni.

A hideg husvásár.

November elsejét jelölte ki a vásárcsarnokok igazgatósága, mint azt a napot, amelyen a hideg husvásár kezdetét veszi. A vidéki hentesek, akik minden esztendőben ezen a vásáron szokták a főváros közönségét *jobb és olcsóbb* sertéshussal és zsiradékkal kiszolgálni, az idén nem törődtek a hivatalos megnyitással és a szokatlan enyhe időjárás miatt nem jelentek meg a vásáron és nem is jelennek meg mindaddig, míg a nagy hideg be nem áll. Így tehát hivatalosan meg van a hideg husvásár, amely tényleg még nem létezik. A hideg husvásár, mely hajdan az István-téren és a vásárcsarnokok megnyitása óta a vámház melletti téren és a Ferencz József-rakparton volt elhelyezve, az idén a vámház melletti *alsó rakodón* is helyet talált. Az idény vásárok eszméjét feltétlenül helyeseljük; tesszük pedig ezt azért, mert a vásárcsarnokok megnyitása óta a fogyasztó közönség kizárólag (de nem mindig) csak az idénypiacra juthat a termelővel közvetlen érintkezésbe. Nem helyeselhetjük azonban, hogy a sertéshus, zsir és szalonna idényvásárját is oly módon helyezik el, mint a gyümölcs, konyhanemű és egyéb idényvásárokat. Oly nagyra voltak valamikor azzal a *hygienikus szemponttal*, amely elkerülhetetlenné tette azt a nagy anyagi áldozatot, amelylyel a főváros a vásárcsarnokokat létesítette és amelylyel a főváros közönségét azért a *drágaságért* vigasztalják, amely a csarnokok megnyitása óta oly súlyosan érezhető. Hová lett, hova törpült az a közegészségügyi szempont, hogy ma már sertéshust darabokban, zsirt és szalonnát kicsinyben, poros, egészségtelen és miazmás helyen bocsátanak áruba és még a legelemibb óvintézkedést is mellőzik. A *hideg husvásárt* nem volna szabad nyílt piacra megtartani és van még sok más ételmi czikk, amelynek az elárúsítására ugyanezt a szabályt állítjuk fel. Ha annyi pénzbe, annyi millióba kerülhetett a hygienikus szempont, mint amennyit a vásárcsarnokok elnyeltek, úgy méltányos volna, ha a nagyobb és keresettebb idénypiacok, különösen pedig a hideg husvásár számára fedett és védett helyiséget teremtenénk. Ha a főváros hatósága igazán szívtelenül fektet a fogyasztó közönség egészségére, akkor maradjon következetes és ne hazudtolja meg maga magát ilyen rövid idő alatt.

Hírek a városházáról.

A főváros jubiláris alapítványa.

— Tenczer Pál gróf indítványa. —

A főváros huszonöt éves jubileuma alkalmából Budapest törvényhatósága rendkívüli közgyűlést tartott, két részletben.

A közgyűlésről kiküldött tudósítónk a következő jelentésben számolt be nekünk:

Elnök megnyitván az ülést, örömét nyilvánítja a fölött, hogy Magyarország két fővárosa Buda és Pest immár huszonöt esztendeje olyan szép egyetértésben férnek meg egymással. Kéri, hogy a jubileum emléke jegyzőkönyvbe iktattassék.

Az éljenzéssel fogadott elnöki megnyitó után fölemelkedik Tenczer Pál gróf, a jambikus léptű ősz főrend és máltai lovag, és a következő nagyhatású beszédet mondja:

Tisztelt közgyűlés!

Minden telivér budapestinek, föltéve, hogy hamisítatlan magyar vér buzog az ereiben — örömmel kell hogy eltöltse a keblét szép székesfővárosunk ezüst-jubileuma. Ugy gondolom, ezen a nagy napon minden budapesti lakos szíve egybeforr, mint egybeforranak, óh látom, idővel a közuti és a városi villamos vasutak is. Igaz ugyan, hogy őseim (a közgyűlés tagjai föllátnak) reám nagy, dicső történelmi nevet hagytak (Ugy van!), hanem azért én ebben a mai rangkörös világban is nem röstellem bevallani, t. közgyűlés, hogy demokrata vagyok (Éljenzés), és a mai napon keblemre szeretném ölelni Budapest összes demokrata elemeit. És így ettől a magasztos érzéstől áthatva szükségét látom annak, hogy Magyarország székesfővárosa a jubileum alkalmából egy olyan alapítványt tegyen a főváros szegényei számára, melyből ne csak mi, az adományozók, de az alapítványból részesedő szegény elemek is örömet meritenek a jelenben, büszkeséget a múltban, és reményt a jövőben. Indítványozom, hogy a két dunai lánczhidon — a régi Lánczhidon és a Ferencz-József lánczhidon az átkelés úgy rendeztessék, hogy míg a régi, a felső Lánczhidon megmaradna a Pestről Budára való átkelésnél kötelező hidpénz fizetése, addig a Ferencz-József lánczhidnál csak Budáról Pest felé kelljen lefizetni a 2 kr hidvámot, míg Pestről Buda felé díjtalanul mehessen át a közönség. Így aztán, a kinek esetleg nem telik hidpénzre, teljesen díjtalanul is átkelhet a Duna fölött, úgy t. i., hogy Budára a Ferencz-József hidon, Pestre pedig a felső Lánczhidon megyen keresztül, s így teljesen kikerüli a hidpénzfizetés kellemetlenségét. (Ugy van! több felől; nyugtalanság másfelől) És, mint már volt alkalmam megjegyezni, bár ősz fürteimet grófi korona diszíti, (hévvel) én demokrata vagyok t. közgyűlés, és itt ebben az ünnepélyes pillanatban ígérem önöknek, amaz ősom emlékére kinek a szerencsétlen emlékü II. Lajos király közvetlen a Csele patakba való fulladása előtt pecsétnyomó gyűrűjét saját fölkeztől lehuzva, ujjára huzta, s aki arra kérte a királyt, hogy adja inkább át neki az értékes gyűrű viszonzékét, — mondom, ennek a kiváló ősomnak emlékére ígérem, uraim, hogy én leszek az első, ki a nagy jubileum iránt való kegyeletből fölemelt fővel igénybe fogom venni a hidkedvezményt. Éljen a demokrácia!

(Viharos éljenzés! A szónokot számosan üdvözik. A sasok hizelegve röpdösik körül a grófot)

Jegyző: dr. Rácz Béla.

Dr. Rácz Béla: Örömmel, mondhatnám szívesen ragadom meg az alkalmat, melynél ő méltósága Tenczer Pál gróf máltai lovag ur, a jubileum emlékeztetése tételére nagylelkűbbet, fönségesebbet csakugyan keresve sem találhatott volna. De nem mulaszthatom el ugyanekkor, hogy annak az eddigi rendszert a leglesújtóbb kritikával ne sujtsam. (Halljuk! Halljuk!) Mert, uraim, az látnivaló, hogy míg Pest immár valódi világváros, addig Buda bizony messzi elmaradt tőle. S ha kérдем, mi ennek az oka? — nem felelhetek reá mást, mint, hogy egyedül és csupán csak az a lelketlen politika, melyet a város a hidvámval üz. Mert, mért van könyörgöm, Budának kevesebb lakossága, kisebb forgalma és minden tekintetben akkora hátramaradottsága Pest fölött? Azért, uraim, mert a hidvámrendszerrel malomkövet hengerítettek Buda felendülésének lehetősége elé. Mert ugyan ki volna boldog pl. átmenni Budára 2 krért, mikor Pesten ingyen is megmaradhat, vagy, ha már erővel 2 krt akar kiadni, ropogós vizes zsemlet vehet rajta, melyhez némely a konkurrencziától hova lenni nem tudó pékmestereink pláne gyakran még „husfélét” is mellékeltek. És viszont, a ki Budán van, nem örömmel ragadja-e meg az alkalmat, hogy, ha csak teheti, átjöjjön Pestre, a hova ingyen jöhet át a hidakon? Hát nem óriási különbség-e ez a két part fejlődésére nézve? A pesti oldalon még a föld alatt is villamos létesítenek, Budán pedig, hogy a Lánczhidon átkelőket még jobban megadóztassák, még a pusztá, sima földre is hegyet építettek — a várhegyet — s csupán egy hosszú: keskeny és nyirkos lyukat hagytak meg alatta, a melyen azonban szintén fizetni kell, a ki tovább akar menni alatta? Szóval, a balparton minden csak a lakosság előnyére, Budán pedig hátrányára volt eddig. (Helyeslés a budaiak padjaiban. Ellenmondások a balpartról.) Ezért üdvözlí örömmel a nemes grófnak igazán nagy lélekről tanuskodó indítványát.

Jegyző: Steiger Gyula (Halljuk.)

Steiger Gyula módosítást nyújt be, olyképen, hogy a hidakon való díjtalan átkelést ne csupán azok élvezzék, a kik tényleg átmennek a hidon, hanem azok is, a kik sohasem jönnek át a hidakon. (Helyeslés) Az alapítvány áldásaiban egész Budapest részesüljön! (Éljenzés.)

Elnök: fölteszi a kérdést.

A többség elfogadja Tenczer Pál gróf indítványát, a Steiger Gyula módosításával. (Éljenzés.)

Elnök: az ülést bezárom.

Tenczer Pál gróf, máltai lovag, Steiger Gyula és többen hazafias nótákat énekelve a Ferencz-József-hid felé vonulnak.

A főszerűség nyugalmában. Lampl Hugó főszerűség, tekintettel azokra a támadásokra, melyek őt az utóbbi időben úgy a közgyűlésen, mint a sajtóban érték, mint szavahihető helyről értesülünk, el van határozva, hogy a jövő restauráció alkalmával állására semmi esetre sem reflektál.

A registratura. Bürokratikus kifejezés, de azért igen fontos dolog, mert a nyilvántartás adja az egyedüli módját annak, hogy a hatóság fejei az egyes

szakosztályok és hivatalok működését ellenőrizzék. A számonkérőszék legutóbb tartott ülésén kitűnt, hogy az egyes hivatalokban a nyilvántartást oly pongyolán végzik, hogy a restanciák megállapítása teljes lehetetlenség. Egyes hivatalokban ugyanis a registraturák csakis tárgymutatóval, másokban pedig csakis ügyszámmal vannak ellátva, a miből a legképtelenebb kaosz is származik. Mint teljesen megbízható forrásból értesülünk, a polgármester szigorú rendeletben fogja az egyes ügyosztályokat és szakhivatalokat figyelmeztetni arra, hogy az akták nyilvántartására a legnagyobb gondot fordítsák és hogy a registraturákat mind tárgymutató, mind ügyszám bejegyzéssel ellássák.

Újítások a vigadóban. Az operaház zenekarából alakult filharmonikus társulat a múlt évben tudvalevőleg beadványt intézett a tanácshoz, amelyben arról panaszkodik, hogy a vigadó nagyterme némely tekintetben nem alkalmas művészi hangversenyek megtartására. A panaszok főleg a rossz fűtés, a léghuzam, a hiányos világítás és az utczáról a terembe hallatszókocsirobozás ellen irányultak, mint olyan dolgok ellen, melyek a hangversenynek nemcsak művészet, hanem anyagi szempontból is sokat ártnak. A társulat azt kérelmezte a tanácstól, gondoskodjék a terem kellő fűtéséről, alkalmazzon ajtófüggönyöket, szerezzen be villamos lámpákkal ellátott hangjegyalványokat és a vigadó körül lássa el az utczákat faburkolattal. A tanács a beadványt a mérnöki hivatalhoz tette át véleményezés végett, a mely már benyújtotta jelentését. A jelentés szerint a fűtés és világítás iránt már történt intézkedés, az ajtófüggönyök alkalmazását azonban a hivatal nem tartja czél szerűnek, mert azok részint tűzveszélyesek, részint pedig a közlekedést akadályozzák. Az ajtófüggönyök helyett inkább szélfogó ajtók alkalmazását ajánlja. Az utczáknak fával való burkolását a mérnöki hivatal indokoltnak tartja s ezért javasolja, hogy vegyék föl azt a jövő évi közmunkák programjába.

Építkezési akadályok egy iskolánál. A II. kerületben a Ponty- és Szalag utczák sarkán létesítendő elemi és felsőbb kereskedelmi iskola építésénél a napokban váratlan akadályokra bukkantak. A telek egyik sarkában óriási tömör sziklatömegre találtak az ott dolgozó munkások. Hogy ez a szikla mekkora, azt még közelről nem lehet megállapítani. Mellette kutüreget találtak s emellett egy ciszternát. A telek egy másik sarkában dolgozó munkások ásás közben egy 2 méter széles és beláthatatlan mélységű aknára találtak, a mely valószínűleg egy a török időkből fenmaradt pöczegödör. Az akna oly mély, hogy egy 17 m. hosszúságú ruddal nem lehetett a fenekét elérni. Az építésre felügyelő bizottság a mélységet betömeti, a sziklatömeget vagy felrobbantatja, vagy pedig felülboltoztatja. Mig az akadályokat el nem távolítják, addig az építkezés szünetel.

Színház, zene.

Az idei hangverseny-évad.

Irta: Márkus Jenő.

Az a föllendülés, melyet a legutóbbi években a fővárosban a zenei-élet terén tapasztaltunk, s a mely az idén — mint majd az alábbiakból látni fogjuk — még az eddigieknél is élénkebb szárnyalást nyert, két körülményről győz meg bennünket. Meggyőző először arról, hogy a mi közönségünk tud lelkesedni az igazi, a komoly zene nyújtotta élvezetért, s másodsor, hogy a hangversenyrendezők megtalálták végre a helyes utat arra nézve, hogy egy, közel öt hónapos hangverseny-évadban változatos, és mindig a legmagasabb színvonalon álló estélyekkel lehet csak a közönség folytonos érdeklődését fenntartani, s hogy csak így lehet a hangverseny-közönséget állandósítani.

Az idei hangverseny-évad oly fényesnek ígérkezik, hogy a legkényesebb igényeknek is teljesen megfelelhet.

A nyolcz filharmoniai hangverseny közre adott részletes műsora igen gazdag, s így derék filharmonikusaink valóban megérdemlik azt az érdeklődést, mely az általuk rendezett hangversenyek iránt évről-évre fokozódik. Az előadásra kerülő ujdonságok között a magyar elemet: Buttkay „Scherzo“-ja, Dohnányi: „Zongoraverseny“-e, Major: „Romantikus Suit-je, és Bloch: „Magyar Nyitány“-a, a külföldit: Svendsen: „Zorahayda“ című legendája, Strauss Rikárd: „Don Juan“-ja, Chabrier „España“-ja, Dvorák: Sinfoniai változat-ai, Bruckner: „Romantikus Sinfonia“-ja, Smetana: „Sárkák“-ja és Tschaikovszky: III. Suitje képviselik. Mint ujdonságot szerepeltetik: Händel Dmol koncertját is; (két obligát hegedű és gordonka vonós zenekarral) azonban e mű előadásánál az elsőség a „Nemzeti Zenede“ zenekarát, illetve Gobbi Alajos karnagyot illeti, ki tudtunkkal e művet tavaly már előadatta.

Azonkívül előadásra kerülnek Beethoven, Mozart, Mendelssohn, Cherubini, Weber, Spohr, Schumann, Brahms, Volkmann, Bruckner, Berlioz, Liszt, Wagner, Goldmark és Mihalovics művei.

Közreműködésre megnyert művészek: Schmedes Erik, cs. és kir. udvari operaénekes, Bauer Harold és Risler Ede zongoraművészek, Mildenburg Anna, cs. és kir. udvari operaénekesnő, Rothauser Teréz, porosz kir. udvari operaénekesnő, Wittek Antal hegedűművész és Dohnányi Ernő zongoraművész.

A hangversenyek közül ötöt Erkel Sándor főzeneigazgató, háromat Richter János dr. karnagy fog vezényelni, s e két körülmény elég magyarázat ahhoz, hogy e nyolcz hangverseny magas színvonalon álló lesz.

Az előző évekhez hasonlóan egy rendkívüli hangverseny megtartása is tervbe van véve, a melyen örömmel fogadnánk egy nagyobb szabású karmű előadását. Az ebben az irányban már eddig is megtett lépéseikért Mészáros titkárt dicséret illeti meg.

A „Budapesti Kamara Zeneegyesület“ hat rendez és két rendkívüli hangversenyt rendez. A rendez hangversenyeken előadásra a következő ujdonságok kerülnek: D'Albert, Dvorák, Götz és Strauss új vonós négyesei, a hazaiak közül: Végh János hegedű szonátája, Bátor Szidor zongora triója. Ez estélyeken vendégképpen: Gmeiner Lula, Lichtenstein Dóra, Róth Ernesztin, D'Albert, Forray és Polónyi működnek közre.

A két rendkívüli estélyt a „Rosé“ és „Joachim“ quartett társulat fogja kitölteni, mely estélyek iránt már most is nagy érdeklődés mutatkozik.

A Grünfeld-Bürger féle vonósnégyes társulat az idén is nyolcz népszerű hangversenyt rendez, a melyeken: Diósyné, Lindh Marcella, Eibenschütz Ilona, Menter Zsófia, Dohnányi Ernő, Grünfeld Alfréd, Ney Dávid és Szendy Árpád fognak közreműködni. Előadásra kerülő új művek: Dvorák hatosa, Sinding zongora triója, továbbá a hazaiak közül: Bátor, Jámhor és Szabados vonós négyese.

A cseh-vonós négyes társulat az idén ujjalag két hangversenyt ad, mely estélyek ünnepei lesznek a kamara zenekedvelőinek.

A már nálunk megfordult külföldi nagyságok ugyszólván teljes számban látogatnak el hozzánk, mintegy tanujeleként annak, hogy szívesen játszanak a mi közönségünk előtt, ismervén annak műértelmét s lelkesedni tudó elismerését, melylyel szívesen adóz az igazi nagyságoknak. Sauer Emil, a nagy zongoravirtuoz, Busoni Ferruccio, a virtuozitas terén Sauer legkomolyabb vetélytársa, Isaye, belga hegedűvirtuoz, Thomson Cézár, a lüttichi boszorkánymester és Landi Kamilla a kiváló koncerténekesnő, mind örömmel viszontlátott ismerőseink, míg a nálunk ismeretlen Chaminade Czeccilia, zongoraművésznő február 6-án fogja virtuozitását bemutatni.

Ezeket kívül valószínű D'Albert, Carreno, Ondricsek, Sistermans és Mescheart belga énekes jövetele is, továbbá hírlik, hogy a filharmoniai hangversenyeken közreműködő: Schmedes, Mildenburg Anna és Rothauser Teréz szintén önálló hangversenyeket rendeznek. Ha még hozzászámítjuk a „Nemzeti Zenede“, három s a Budai Zeneakadémia két, mindenesetre számottevő zenekari hangversenyait, az idei hangverseny-évad elé a legnagyobb érdeklődéssel tekinthetünk.

Színházi hét.

A mult hét végén valóságos premier áradást rendeztek a színházak. A Nemzeti, Vig és Magyar színház szinte egyszerre rukkoltak ki a maguk ujdonságával s mindegyik igyekezett valami szokatlanul kedveskedni.

A Nemzeti színház egy hosszú egy felvonásossal és egy rövid három felvonásossal kedveskedett. Az előbbiben egy kitűnő színészt Gabányi urat tett ki annak a hálátlan sorsnak hogy összehasonlítsák Zaccónival, noha tudhatta volna, hogy ez az összehasonlítás nem Zaccóni sorsára fog esni. A második darabban egy régiséghez volt szerencsénk, amely arról nevezetes, hogy senki sem akarta magára vállalni a szerzőségét.

A bűnhődés a czime és a legkézzelfoghatóbb csinálmány, amely valaha is a Dumas fils czége alatt torgalomba került. Egy minden áron új megoldása a házasságtörésnek s tulajdonképen replikája a *true la elvnek*. Tehát ne öld meg, mert úgy kegyetlenebb lehetne.

Valóságos gyönyörűség volt azt a nagy hazugságot a Nemzeti színházban látni. Soha enél stilszerűbben ezt a darabot nem játszották. Valóságos anázgolási dűhben szenvedett az egész játszó személyzet s világosan és láthatóan hazudta azokat a hazug érzelmeket, amelyeket a szerző reája kényszerített.

Ivánfi ur, a tuczat spanyol olyan hangosan csevegett, hogy nem a szomszéd szobában levő férj, de a Népszínházban levők is bátran meghallhatták volna.

Gyenes ur nemes resignációval mondta el mondókáját, de legalább nem akarta megtéveszteni a közönséget. Ő komédiázott, mert komédiáznia kellett.

Márkus Emma asszony mesés szépen mondott és cselekedett tudva nem igazat, de egy perczig sem feledtette el a közönséggel, hogy ő csak jászik de nem él. És ez igazán nagyon stilszerű volt, mert a darab is csak meg van írva, de soha sem élt. Hogy teljesen van megírva, az bizonyos, hiszen Dumas is írta.

A Vigszínház egy angol bohózzal rukkolt be.

Különösen vagyunk mi magyarok ezekkel az angol darabokkal. Olyan idegenek ezek a mi szívünknek, hogy talán csak Mihály dr. érzi meg az ő jószágukat.

Az a pojácza jó kedv, medve humor és mázsás boldogságok, amik az angol bohózatot jellemzik, nem magyar kedélynek valók s ha az *Aenasz papa* mégis megneveztette a közönséget, az igazán nem annyira *Pinero* úr érdeme, mint a Vigszínház kitűnő tagjaié, akik még a legfurcsább idegenszerűségekbe is annyi hazai vonást tudnak vegyíteni, hogy a közönséget a saját kedvességükkel, művészetükkel és pompás humorukkal mulattatni tudják.

A Magyar Színház egy egyfelvonásos valamivel kedveskedett közönségének és felelevenítette tavalyi darabjainak egyik legbájosabbját, a *Báránkykát*.

A Tíz év után minden igény nélkül való darab féle, amelynek némi pikáns izt ad az, hogy *Vlád Gizella* a színház szubrettje drámazik benne. Nem nagyon, csak egy kicsit kedvesen.

A *Báránkykák* egész határozottan megfiatalodtak tavaly óta. Olyan üdék, olyan naivak, s olyan bájosak lettek, hogy öröm nézni őket. *Bilkey* és *Haller* kisasszonyok ha nem is kész művésznők még, mindenestre csinos és ügyes tehetségek s ugyan ki kívánhatna többet, két intézeti növendéktől, főleg mikor mind a kettő olyan csinosan csicsereg, mint két kis szülő kanári madár.

Az elmúlt hét szignaturája különben határozottan szerencsésnek mondható, mert ha ugynevezett slágere egyik színháznak sem volt is, mindhárom szerencsésen esett túl az első előadáson.

—y.

Hangverseny-naptár.

(III. J.) Az idei szezonra eddig bejelentett hangversenyek sorrendje a következő:

Nov.	9. I. Filharmoniai hangverseny.
"	11. A kamara egyesület II. estélye.
"	14. Sauer Emil hangversenye.
"	20. II. Népszerű kamara-hangverseny.
"	23. II. Filharmoniai hangverseny.
"	25. A „Rosé“ quartett hangversenye.
"	28. A „Cseh“ vonós négyes I. estélye.
"	30. Bussoni hangversenye.
Decz.	4. III. Népszerű kamara hangverseny.
"	5. Bussoni II. estélye.
"	7. III. Filharmoniai hangverseny.
"	10. A „Joachim“ quartett estélye.
"	12. A „Cseh“ vonós négyes II. estélye.
"	18. IV. Népszerű kamara-hangverseny.
"	21. IV. Filharmoniai hangverseny.
"	30. Fels. Stefánia dalestélye.
Jan.	4. A kamara zeneegyesület III-ik estélye.
"	10. Isaye I. hangversenye.
"	11. V. Filharmoniai hangverseny.

Jan.	15. V. Népszerű kamara hangverseny.
"	16. Isaye II. hangversenye.
"	18. A kamara zeneegyesület IV. estélye.
"	25. VI. Filharmoniai hangverseny.
"	28. A kamara zeneegyesület V. estélye.
"	29. VI. Népszerű kamara hangverseny.
Febr.	5. A kamara zeneegyesület VI. estélye.
"	6. Chamirade hangversenye.
"	8. VII. Filharmoniai hangverseny.
"	12. VII. Népszerű kamara-hangverseny.
"	13. Thomson hangversenye.
"	22. VIII. Filharmoniai hangverseny.
"	26. VIII. Népszerű kamara-hangverseny.
"	27. Landi K. I. estélye.
Márcz.	6. Landi K. II. estélye.
"	8. Rendkívüli Filharmoniai hangverseny.

Közgazdaság.

A kötelező koronaérték bevezetése.

A kiegyezési javaslatok között a kötelező koronaérték bevezetését elrendelő törvényjavaslat is szerepel, a mely természeténél fogva a monarkia valamennyi államára egyaránt rendkívüli fontosságú. A javaslat kiváló tartalmánál fogva méltán megérdemli, hogy pártkülömbőség nélkül helyesléssel fogadták. Első sorban a kötelező koronaérték, másodsorban az általános ércpénzforgalom szabályozásáról szól, végül pedig a koronaérték alkalmazásáról a jogi viszonyokra. Az új rendszerről annak megértésére rövid összefoglalásban és áttekintő formában a következő ismertetést adjuk:

Az új rendszer gyakorlati keresztülvitele céljából a javaslat első tételnek azt az elvet állítja fel, hogy 1899. január 1-étől fogva az eddigi osztrák érték helyébe a koronaérték lép, mint kizárólagosan törvényes fizetési eszköz. Ebből önként következik, hogy valamennyi jogi és kereskedelmi ügyletnél e naptól fogva minden más formát kizáró módon a koronaérték tekintendő általános fizetési eszköznek, a mely pénztartozások bekövetelésénél és törlesztésénél, a felek részéről követelhető, illetőleg elfogadandó. Csakis az osztrák értékű egy forintok maradnak forgalomban és minden fizetésnél 2 korona ellenértékeként korlátlan mennyiségben elfogadandók.

A javaslat alaposan tárgyalja azt a hatást, a melyet az új rendszer az államháztartás, valamint a magánjellegű ügyletek összes ágára gyakorol. Elrendeli, hogy mindennemű nyilvános elszámolás (u. m. az állam, a tartományok, községek, kerületek és járáások elszámolásai) koronaértékben végzendő. Ezt az intézkedést kiterjeszti a nyilvános számadásra kötelezett vállalatokra, a bankok, hitelintézetek, vasutak stb. könyvezetésére és számláira, valamint az összes hatóságok és a közokiratokra. Az új rend fentartása céljából az állam külön rendeletben megtilthatja, hogy olyan külföldi ércpénzekkel fizetést teljesíthessenek, a melyeknek használata azt eredményezhetné, hogy az értékes belföldi aranykoronákat a külföldi ezüst-

pénz nemek a forgalomból kiszoríthatnák. E rendelet megszegése súlyos pénzbírsággal, sőt szabadságvesztéssel is büntethető.

Különös jelentőségűek azok a határozatok, a melyeket a javaslat a magánjellegű pénzügyletekre állapít meg. Első sorban meghatározza azt, hogy az 1899. január 1-eje előtt vagy után keletkezett osztrák értékről szóló pénztartozások koronaértékben fizetendők. E határozat azokra az esetekre is kiterjed, a melyekben olyan tartozásról van szó, a mely az osztrák értéket megelőző értékről, az úgynevezett konvenciós értékről (*Conv. Münze*) szól. Ez utóbbiak osztrák értékre és azután koronaértékre számítandók át. A hitelező károsodása minden esetben ki van zárva, miután reá nézve irrelevans az, hogy a tartozás összegét a keletkezésakor érvényben volt pénznemben, vagy pedig az ujonnan bevezetett koronaértékben szedi-e be.

A koronaérték hitelének emelése céljából, a törvényjavaslat azt is kimondja, hogy olyan tartozások, a melyek osztrák értékű, de elfogadásra nem kötelező pénznemekről (pl. aranyokról, nyolcz- és négyforintos aranypénzről, tallérokról stb.) szólnak, tetszés szerint az eredetileg megállapított pénznemben vagy pedig koronaértékben törleszthetők. Az említett pénznemek csak kereskedelmi jelleggel bírnak, törvényes fizetési eszköznek azonban nem tekinthetők.

Kivételt képeznek azok az esetek, a melyekben az efajta pénznemek effektív szállítása volt kikötve. Ezekben az esetekben a hitelező feltétlenül követelheti, hogy a fizetés a meghatározott pénznemben teljesíttessék és nem köteles a tartozás kiegyenlítését koronaértékben elfogadni akkor sem, ha az adós az árfolyamkülömbőség megtérítését ajánlja fel. A törvényjavaslat az átszámítások megkönnyítése céljából végül azt is meghatározza, hogy fél filléren alóli törtek egyáltalán nem, fél filléren felüli törtek pedig egész fillérnek számítandók.

T. T.

Köszénbányák fúziója.

A magyar általános köszénbányának a Salgó-Tarjánival való egyesítése még sem folyik oly simán, a mint azt a két intézet vezetősége kezdetben hitte. Sok helyen éles modorban kelnek ki az egyesülés módozatai ellen, de különösen az általános köszénbánya részvényesei között akad a fúciónak számos ellenzője. A részvényesek nagy többsége ugyanis joggal kárhoztartja, hogy a társulat pénzszükségeit arra a célra használják fel, hogy néhány valóban értékes objektumát, nevezetesen a gazdag tatali bányát potom áron dobják oda. Súlyosan károsítja az általános köszénbánya részvényeseit ama határozat, hogy 7 darab részvényük ellenében egy Salgó-Tarjáni részvényt kapnak, mely két éven át kamatot nem hoz. Az általános köszénbánya részvényei nem rég 115 frrtal kerültek aláírásra, és ma mintegy 86 frrtal

értékesíthetők. Számos részvényes, aki az osztalékra rá van utalva, kénytelen alacsony árakon eladni részvényeit. Ez eladások eredménye, hogy a 86 frrtos árfolyam napról-napra esik. A részvényesek elkeseredése teljesen indokolt s nagyon kétséges, hogy a közgyűlés elfogadja-e az egyesülési javaslatot.

A zugolódó részvényesek csoportja mellett a fúzió erősen érinti az általános köszénbánya tisztviselő karát is. A Salgó-Tarjáni társaság a fúzió megtörténte után az általános köszénbánya alkalmazottai közül csak néhányat akar átvenni. A többit, egész sereg embert szélnek bocsátják. Ezek a sorsukért aggódó tisztviselők a napokban küldöttséget menesztettek a társaság egyik befolyásos igazgatójához s azt a méltányos kérést fejezték ki előtte, hogy az elbocsátandó tisztviselőknek a társaság megfelelő végkielégítést adjon. Legalább annyit, a mennyivel tisztességes uton kivárhadják, amíg új álláshoz jutnak. Az igazgató azonban nagyon leverő választ adott a küldöttségnek. A társaság, szerinte, nem gondoskodhatik az ő megélhetésükről. Gondoskodjék kiki a maga és családja sorsáról. Ez a válasz, ha igaz, nem lehet komoly válasz. Végtére is a tisztviselőknek is megvan a maga joga, nemcsak az igazgatóknak és a részvényeseknek. Az általános köszénbánya társaság sem emancipálhatja magát a még általánosabb emberi és társadalmi kötelezettségek alól. Ha fuzionál egyesek vagy a részvényesek érdekében, a mi egészen a társaság privát ügye, köteles az alkalmazottairól is gondoskodni. Nagy uri dölyffel, zsugoriságból nem szabad a proletariátust szaporítani.

Szerkesztői üzenetek.

F. H. Budapest. Kérvénye elintézetlen. S valószínűleg tagadó választ kap rá. Egyébként figyelemmel leszünk az ügyre s alkalmilag értesítjük.

Józsefvárosi. Csak személyes jelentkezés esetén. Szóval többet.

Kereskedőnek. Kívánságát teljesítettük. E heti számunkban foglalkozunk vele. Jövőre részletesebben. Biztatását köszönjük. Rajta leszünk, hogy minden jogos panasz megtalálja a maga igazságos orvoslását.

J. L. 1. Nem tehetjük. — 2. Dr. Czinczár J. bőrgyógyászt (lakik VII., Kerepesi-ut 14.) ajánlhatjuk első sorban, — 3. Talán; — sok mellékdologtól függ. — 4. Köszönjük, — alkalmilag.

345. Az ön illetékes elüljárósága áttette a tanáchoz. Jelenleg az I. ügyosztályban van (IV. Borz-utca 7. sz.) Elintézetlen.

N. K. A vízdíj kiszabás igazságos. Ön tévesen számított ki. Köteles. A felebbezéssel elodázhatja, de jobb, ha tul van rajta.

Dr. B. Szívesen tettünk eleget a kérésnek s minden előfizetőnk bátran fordulhat hozzánk. Ami a kérdéses építkezést illeti, csak a középítési bizottság határozata után mondhatunk biztosit. A javaslat kedvező. Az a kisajátítás régi terv, a megvalósításában magunk is kételkedünk. Legjobb, ha nem is számol vele.

M. F. Két számot is küldött, hát melyik az igazi?

U. H. Lehetetlen. Az elüljáróságnál kell keresni. Kérünk számot, majd utána nézünk. Azzal a fiatal ural ne törődjék. Legközelebb megmosdatjuk a kis pökhendieket. 2. — Persze, városatya az illető, de megbízható.

Magyar Székesfőváros

KÖZIGAZGATÁSI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
Egész évre 6 frt.
Félévre 3 frt.

SZERKESZTI ÉS KIADJA:
DR. BARTHA SÁNDOR.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ:
IV. ker., Reáltanoda-utca 5. szám.

Bukás előtt.

A társadalmi test koponyájára — a fővárosra — súlyos csapást mért a vastag önzés, mely erőszakos módon kíván célhoz jutni. Csak radikális trepanáció segíthet a bajon, mert különben kitöri a rossz a társadalom testét s évtizedek kellenek, hogy egészsége helyre álljon.

Elvitázhatlan, hogy a nemzeti szellem központja a főváros, innen indul ki minden, az országot illető mozgalom.

Mi bátorítja hát föl a legkevésbé hivatottakat arra, hogy a legképtelenebb helyzetet teremtsék meg az ország szívében. Mire való a lakosság egységes közületét megbomlasztani. Ki felel érte, hogy az önkormányzati körök egységes vérkeringését politikai injekciókkal megmételtyezik?

Ne hurcolják a parlament besározott szerkerét a törvényhatóság gyűléstermébe, mert van ott annyi szemét, hogy vállalkozó legyen aztán, aki azt onnan kihordja.

A főváros rendbehozására tervezett új törvényjavaslat a bizottsági tagok számát 120-ra kívánja apasztani.

Helyes; mert nincs még a nemzetben eléggé kifejlődve a közügyek intézésére való rátermettség.

Adófizetők! Polgárok! Ne nézzék tétlenül, zsebre rakott kezekkel, hogy zsákmányolják ki egyesek a közület minden egyedének sarkalatos jogát, hisz nem csak az az állampolgári kötelesség, hogy a polgár hozzá járul verejtékével az állami és társadalmi test föntartásához.

Nem csak joga, de kötelessége az is, hogy döntő szavával természetes irányt szabjon a fékevesztett praepotentiának.

Nincs a polgárságban kötelességérzet. Mert ha volna, úgy csak a személyes erényt és érdemet koszorúzná a babér, most pedig félve vonulnak félre szégyenükkel, azt látva, hogy azok, a kik nem fáradalmas munka és szorgalom, hanem kívül álló tényezők egymásra hatása által jutnak szerephez, eltiporják körmönfont ravaszsággal az arra hivatot-

takat s minden kigondolható fegyverrel, nem ritkán az erkölcstelenséggel vállvetve vivják a harczot a hegemoniáért.

Igába az ökörrel; arra való.

Nézzük a közgyűléseket, Van-e ott érdemverseny a közület javára? Nincs, de nem is lehet. Mert ott, a hol e század minden furfangjával a zsákmányolási rendszer nyert polgárjogot, hasztalanul keresünk önzetlenséget, polgári erényt.

Ne a vastagon kendőzött politikai morált vigyék be a közigazgatás bástyáiba, hanem nyujtsanak módot a városi tanácsnak, — a mely a feje fölé tornyosuló deficittel szemben tanácsalanul áll, — a gazdasági válság kibontakozására.

Nagyon nehéz időket élünk. Megbomlott a rend. A józan észnek fölébe kerekedett a rideg önzés, mely erőszakos módon akar kielégíttetni.

A legképtelenebb helyzetbe sodort bennünket kulturánk harminczéves pangása. Az emberekből kiölte a tudás iránti hajlamot, a politikai érettség fejlődését senki semmivel sem támogatta, s a mi egy bilincseiből felszabadult nemzet életfentartó eleme, nem akadt egyetlen egy fenkölt lélek, ki a kötelességérzetre a nemzetet megtanította volna, azért fajult el minden nemesebb érzéke a polgároknak a közügyek iránt, azért tapasztaljuk napról-napra, hogy azok győznek minden téren, akik a külső körülményeket s más egyéb konjunkturákat a maguk javára merészen kihasználják.

A tisztességes elem, mely mindenkor készségesen tesz eleget az állam és község iránti kötelezettségének, teljesen megnyugszik a változhatatlanban, sőt szépen meg is köszöni, ha a felkapaszkodott Gulliver kegyesen megengedi, hogy a lábai között átsétálhat.

Emiatt hiányzik a közgyűléseken az igazi érdem versenye az önkormányzati test javára. Nincs, de nem is lehet erről szó ott, ahol a pénzügyi válság idején személyes ügyekkel foglalkoznak a városatyák. Nem

keressük körükben az önzetlenséget, de a legkomolyabban intjük őket a mai rendszer megszüntetésére. Tegyük kötelességüket, úgy amint azt legjobb lelkiismeretük sugallja s a melyre a polgárságtól megbízást kaptak, segítsék a tanácsot, amely tanácstalan, hogy a főváros elkerülje a csőddel járó szégyent és kárt, a melynek óriás felelőssége egyedül az ő lelkiismeretüket terheli, amelyért egyedül ők, a rendszer teremtoi, a felelősek.

Dr. Bartha Sándor.

Új személyzeti beosztás.

Halmos János polgármester a fővárosi fogalmazó és szakhivatali személyzet körében szükségessé vált beosztások és áthelyezések tárgyában a következő rendeletet adta ki:

1., *Perger* Ignác tanácsjegyzőt a III. kerületi előjárósághoz, — a kerületi előjáró állandó helyettesül osztotta be.

2., *Kállay* Jenő II. kerületi és *Szalay* Sándor V. kerületi jegyzők kölcsönösen áthelyeztettek — szintén állandó helyettesül a II., illetve V. kerületi előjáróknak.

3., *László* Iván fogalmazót, a III. kerületi előjáró helyettesítése alól való egyidejű felmentése mellett a VI. ker. előjárósághoz;

4., *Szigethy* Károly fogalmazót a IV. ügyosztályba osztotta be.

5., *Schmelhegger* Árpád fogalmazó gyakornokot a tanács i. ügyosztályból a II. kerületi előjárósághoz, az I. kerületi előjáróságtól *Jankó* Béla fogalmazó gyakornokot a VII. kerületi előjárósághoz helyezte át. 6., *Halász* Elemér fogalmazót a VII. ker. előjáróságtól, az I. kerületi előjárósághoz; az I. kerületi előjáróságtól dr. *Szlavits* Lajos helyettes fogalmazót a VII. kerületi előjárósághoz;

7., Dr. *Eöry* Gyula fogalmazó gyakornokot a tan. I. ügyosztályba; innen dr. *Barta* Ödön fogalmazó gyakornokot az V. ker. előjárósághoz és az V. ker. előjáróságtól *Reissberger* Nándor fogalmazó gyakornokot a III. kerületi előjárósághoz helyezte át.

8., *Kemény* Géza fogalmazó gyakornokot a VI. kerületi előjárósághoz, *Sántha* Imre fogalmazó gyakornokot az árvaszékhez osztotta be.

9., a közp. számvevősnél: *Érczhegyi* István és *Holba* István számtisztek, *Wolfram* Gyula és ifj. *Herrein* Károly számgyakornokok, *Melly* Károly számsegéd a VIII. ker. előjárósághoz; *Előd* Aladár számtiszt a közp. számvevőséghez, *Hallamaschek* Arthur számtiszt az I. ker. számvevőséghez osztott be.

10., *Sümegey* Ferencz vásárfelügyelő a IV. ker. előjárósághoz, *Virágh* Gyula vásárfelügyelő a X. ker. és *Szelecsényi* Ernő vásárfelügyelő a IX. ker. előjárósághoz helyeztetett át.

Ez a rendelet e hónap 13. án lépett hatályba.

A közjövödelmek szaporítása.

A főváros válságos napokat él át pénzügyi zavarai következtében. A tanács minden lehető és lehetetlen módon töri a fejét, hogy a hatalmas testet megmentse az anyagi romlás szégyenétől. Nem mondhatjuk, hogy megtaláltuk a megszabadítás egyetlen módját, de elő állunk bizonyos dolgokkal, a melyek legalább is közelebb segítik a zavarban levő vezető elemeket a kibontakozás irányához.

Amikkel mi előállunk: czéltudatos, rendszeres gazdálkodás; a háztartásnak reális alapon való berendezése; a „szegődött bér osztott konc“ elvének megfelelően a főváros által kiadott, haszonnal járó üzleteknek olyan formán leendő realizálása, hogy a vállalkozó mellett a főváros is megkapja a maga jogos hasznát.

Mindezeket a reformokat a jelenlegi tartatlan állapotok elsorolásával okoljuk meg, abban a reményben, hogy a tanács is belátja az eléggé világos igazságot és jövedelem után kinyújtott kezével ott markol, ahonnan a legjogosabban követelhet: a főváros bérlői, vállalkozói, szállítói busás hasznából. A közjövödelmek szaporítására vonatkozó indványainkat a bérletek, hirdetési ügyek és a kisajátítások pertraktálásával kezdjük:

I.

A bérletek.

Talán nem titok, hogy a fővárostól bérletet szerezni sok embernek a vágya. Az sem ujság, hogy az apró bérlők, akik rossz helyeket drágán fizetnek meg, rendesen tönkre mennek. Ellenben a nagy bérlők, akik a jó bérlethez olcsón jutnak, majdnem valamennyien megszorították amúgy is dús vagyonukat.

A fővárosi bérletrendszerre igen jellemzők a következő adatok:

Egyik 100.000 forintos ingatlanából kap 3000 forint bérjövödelmet; egy 38.400 forintos ingatlan után 500 forintot; a rudasfürdői vendéglőért 980 forint évi bért; a gellérthegyi kioszkrt kap 800 forintot (ennek csupán az építése 24 800 forint, telek nélkül).

A rakodópartok bérleténél a *Ferencz* József rakodópartból: 284 méter hoz 9200 forintot; 775 méter 3262 forintot; 379 méter 1075 forintot; 136.54 méter 4590 forintot; a *Rudolf* rakodópartból: 148.87 méter 4941 forintot; 373 méter 13070 forintot.

A vigadó kioszk bérlete — persze 1906-ig lekötvé: 1714 forint; az Erzsébet téri kioszké 10340 forint. A városligeti nagyvendéglő bérlete azelőtt 6521 forint volt, most már 1903 ig az arena-uti korcsmával együtt csak 2500 forintot fizet érte *Wampeties* Ferencz.

De a korcsma építgetésnek magunk nem lévén hívei, egyszerűen konstatáljuk, hogy a főváros az ő 56 milliót érő beépített ingatlana után összesen 1.631.523 forint évi hasznót szerepeltet a mérlegkönyvében. Hogy tényleg mennyit vesz be, azt csak a

hátrálékok nyilvánosságra hozatala után lehetne megállapítani.

A fővárosnak azonban telkei is vannak, még pedig értékes beltelkei és legeltetésre, kertészkedésre alkalmas kültelkei. Ezeknek a feltárási értéke 69.536.853 forint, az évi jövedelem pedig ezután a horribilis summa után 91, mondok kilenczvenegyszer forint.

Természetesen ezeknek a telkeknek a bérleti között is vannak apró és nagy bérlok; magas és alacsony bérösszegek. Közülük csak az érdekesebbeket említjük csak:

A Lipót körut, Balaton- és Szemere-utczák sarkán levő 555 négyszögöles, 166.701 forint értékű telket *Luczenbacher* Pál bérli ötszáz forintért.

A Balaton és Honvéd-utca sarkán levő 343 négyszögöles, 79.051 forint értékű telket *Kohn* Adolf bérli hatszáz forintért.

A Szalay- és Honvéd-utca sarkán levő 422 négyszögöles, 147.752 forint értékű telket *Zelder* Alajos bérli kétszázötven forintért.

A honvéd-utczai 1028/9 helyrajzi számu 244 és 202 négyszögöles, összesen 134.376 forint értékű telkeket *Gruber* János bérli kétszázhatvanöt forintért.

Azután tovább: a Kemnitz- és Izabella utca sarkán 231 négyszögöles, 32.427 forint értékű telekért *Müller* Rezső 120 forintot, az izabella-utczai 29 négyszögöles terjedékért a Magyarszínház évi husz aranyat fizet.

A Mosonyi utczában 349 négyszögöl telekért (értéke 34.910 forint) *Andretti* Anzelm 300 forintot, az Üllői-ut és Markotányos-utca sarkán 772 négyszögölért (értéke 46.356 forint) *Schön* Rezső és *Lux* Endre 160 forintot fizet.

A csepel-rakparti szántóból *Büchler* János egy holdért (négyszögölének értéke 15 forint) ötszáz forintot, *Greger* G. négy holdért négyszázhatvan forint évi bért fizet.

Csak szemelvények ezek a nagy tömegből, amelyben a villamos vasut egy forintot áldoz egy négyszögöl terület bérére, amely a szomszédjának: a *Kölber* cégnek csak ötven krajczárba, egy másik szomszédnak már három forintjába kerül.

Az a nagy deficit, amelylyel a főváros küzd, igen könnyen megfejtethető: a gazdálkodás ötletszerűségével. A főváros óriás vagyona vagy parlagon hever, vagy illetéktelen módon lesz értékesítve. A tanács azonban ezekből a szemelvényekből újra szert tehet egy olyan segítő eszközre: a bérletek komoly részrehajlás nélküli rendezésével, amely nem a polgárság életszükségletének újabb megterhelését vonja maga után. Találjon módot a főváros a tulajdonában levő száz milliónyi vagyon megfelelő kamatoztatására és ne kapkodjon sercegő és futó ábrándok: a szóda és bicikli után Ne a nagy bérloket, hanem a megfelelő bért fizetőket pártfogolja.

II.

A hirdetési ügy rendezése

A fővárosban nem tud lábrakapni a falragaszokkal való hirdetés. Sokféleképp kommentálták ennek az okát: némelyek a hirdetési bélyegnek tulajdonítják, mások a stílnélkül való, otromba falragaszoknak.

Maguk a hirdetők azt a szörnyű adót okolják, amelyet a falragasz közzétételéért *Emmerling* Vilmos Károly kizárólagos hirdetési oszloptulajdonosnak kénytelenek fizetni. A hirdetők évek óta panaszkodnak az áldatlan privilegium miatt, amely a reklám

fejlődésének óriási kárára van, anélkül, hogy abból akár a főváros, amely a privilegiumot adta, akár a közönség hasznát huzna. Egyedül E. V. K. urnak lett a révén jó dolga.

A főváros törvényhatósága 1888. évi június hó 20-án szerződést kötött E. V. K. urral, harmincz esztendőre szóló kizárólagos jogot adván neki a főváros közterületén, a fővárosi ingatlanokon és a hatóságilag megállapítandó egyéb helyeken hirdetési oszlopok és táblák felállítására. Megengedte neki, hogy az első három évben legalább ötven, esetleg, ha szükséges, még harmincz oszlopot állítson fel. De jogot adott nyolczvannál több hirdetési oszlop felállítására is. — Ezekon kívül a szerződés arra is kötelezte E. V. K. urat, hogy ötven hirdetési táblát a fővárosi ingatlanokon, ötven táblát magántulajdosok ingatlanán állítson fel.

A hirdetési oszlopok és a fővárosi ingatlanokon alkalmazott hirdetési táblák után darabonként az első tíz esztendőben 5 (öt) forint bért, a második tíz esztendőben 8 (nyolcz) forint bért, a harmadik decenniumban 12 (tizenkét) forint bért köteles E. V. K. ur a fővárosnak fizetni.

A hirdetési oszlopok felén és a hirdetési táblákon 90 centiméter magas és 50 centiméter széles hirdetési teret köteles a főváros részére fenntartani, amelyen a főváros, ha 24 órával előbb, sürgős esetekben pedig 6 órával előbb bejelenti: díjtalanul hirdethet közérdekű hirdetéseket. Ha a főváros ezt a teret nem veszi igénybe, a vállalkozó másnak adhatja ki; ha pedig a főváros hirdetési több teret foglalnának el, a többletért a rendes díjakat köteles fizetni.

A szerződés többi pontjai, a 10. pont kivételével, amelyről alább lesz szó, jelentéktelenek. Sem a főváros érdekeiről, sem valamely terhes kötelezettségről nem rendelkeznek. Szokásos formulárék, sablonos kikötésekkel. Nem is ezekről akarunk szólni, hanem a hirdetési ügyről.

E. V. K. ur azt szokta mondogatni, hogy a hirdetési ügyet Budapesten ő fejlesztette a mai nivójára. Eltekintve attól, hogy ez a nivó nagyon is alacsony a főváros viszonyaihoz mérve, de ha E. V. K. ur tett valamit, első sorban a maga érdekében tette s aligha eredménytelenül.

A fővárosi hirdetési viszonyok az ő keze alatt egyszerűen megbénultak, de nem fejlődtek s ennek a szerződésbeli privilegium és a hozzáfűzött árszabály az oka. A privilegium kizárta a versenyt, az árszabály lehetetlenné tette, hogy a hirdető felek az igényeiknek megfelelő módon használják a reklámot. Egyetlen konkrét esettel sem akarjuk bizonyítani, hogy az árszabály feltételeinek a gyakorlatban egyáltalán nem vehették hasznát a hirdetők. Mert az árszabály maga azzal a kijelentéssel zárul, hogy a szerződésben meghatározott nagyságu plakátoktól eltérő formákért *Emmerling* egyezségileg megállapítandó árat követelhet. Ez a kis klauzula az egész árszabályt halomra dönti, mert az abban foglalt méreteket nem ösmeri senki s így minden plakát eltér az árszabály-szerű formáktól a méreteire és természetesen az áraira nézve is. Hogy az árszabály szerződésszerű megállapítása a nagy közönségnek semmi előnyére nem szolgál, fölösleges bizonyítanunk. A hirdetők ezreinek méltányos panaszai a mi legnagyobb bizonyítékunk. Ám meghajolnánk a szerződés és az árszabály előtt, ha azt látnók, hogy a privilegiumból

a közvagyon is huz hasznot a vállalkozó mellett. Az eredmény azonban föltöte nevétséges.

A szerződés 8. pontja ugyan kiköti, hogy a főváros bizonyos nagyságu hirdetési teret díjtalanul foglalhat le, de ha a kikötött területnél többet igényel, a rendes taksát fizeti. A fővárosnak természetesen kevés a kikötött hely s így évről-évre 1500—1800 forintot fizet a falragaszos hirdetéseiert.

Emmerling pedig a szerződés 6. pontja értelmében fizeti az o-zlopok és táblák után darabonkint megállapított öt forint bért s így áll elő az a kómikus állapot, hogy a főváros kap Emmerlingtől:

219 hirdető oszlopért és 88 hirdető
tábláért öt forintjával 1535 forintot
viszont fizet a saját hirdetési többletéért
Emmerlingnek 1500 forintot

Annyit tesz ez, hogy a kizárólagosság Emmerlingnek évi 35, mondj harminczöt forintjába kerül.

Nem fessegetjük, hogy a vállalkozónak mi az évi haszna. Annyit tudunk, hogy ő 25—30.000 forintot vall be, a roszakarói pedig 150—180.000 forintról beszélnek. De ez mellékes. A fontos az, hogy a főváros ezt a nagyszabásu és jövedlmező vállalkozást mielőbb rendezze a fővárosi közvagyon hasznára.

Nehogy pedig azt mondják, hogy ez a rendezés harminc, illetőleg husz esztendő előtt lehetetlen, teljes világosság okáért ide igtatjuk az Emmerling-fele szerződés 10. pontját, amelyből határozottan kitűnik az, hogy a kizárólagosság bármikor megszüntethető, ha van hozzá akarat és szándék.

A szerződés hivatolt 10. pontja így szól:

Ha a jelen szerződés tartama alatt a hirdetési ügy egységesen szabályoztatnék s ennek folytán a főváros egész belterületére nézve kizárólagos joggal, vagy saját maga kívánná gyakorolni, vagy pedig vállalkozónak átadni: az esetben jogában áll a fővárosnak a jelen szerződést egy évi felmondás mellett bármikor minden kárpótlás nélkül felbontani és a hirdetési oszlopok és a fővárosi ingatlanokon alkalmazott hirdetési táblák felett szabadon rendelkezni, oly kikötéssel azonban, hogy a vállalkozónak a jó és kifogástalan állapotban átadott hirdetési oszlopok és a fővárosi ingatlanokon alkalmazott táblák beszerzési árából készpénzben azon aránylagos összeg térítettik meg, mely — 30 évi törlesztést alapul véve — addig még törlesztést nem nyert. Ezen megtérítést szabadságában áll a fővárosnak azon vállalkozónak szerződési köteleességévé tenni, a kinek a hirdetési ügy a főváros részéről kiadatni fog, még pedig olyképen, hogy a megtérítési összeg kifizetése mellett a hirdetési oszlopokat átveheti.

Nem támadunk a szerződés miatt senkít. Végre is rossz szerződés a legjobb emberek között megcsik. De igenis követeljük a leghatározottabban, hogy ez a rossz szerződés a legrövidebb idő alatt reparáltassék, mert minden késedelem a főváros anyagi megkárosítása s aki ezt a kárt — ezentul már tudatosan — okozza, szenvedje érte a felelősséget is.

III.

A terjedék beváltás.

Azok között a szervezetlen közigazgatási funkciók között, amelyekből anyagi kár háramlik a fővárosra, nem kis jelentőségű a terjedék beváltására a ma divó eljárás. A főváros az egyesítése huszonöt esztendeje alatt egész területében megváltozott. Számátalan új külső területet csatolt a belső területhez, mindenféle nagyszabásu átalakításokat végzett s alig van nevezetesebb helye, amelyen kisajátítani valója nem lett volna, vagy esetleg még nem lenne.

Minden nap hallunk egy-egy kisajátításról s a mérnöki hivatal egyre több olyan térképet őriz, amelyen a fővárosi kisajátítást egy felmaradt, önálló telkeknek nem használható terjedék jelöli. Ezek a terjedékek gombamódra szaporodtak, mert a beváltást semmiféle szabályzat nem rendezte.

Eddig az volt a szokás, hogy a terjedék a szomszédos telek-tulajdonosra várt addig, mig ez a tulajdonos jónak látta beváltani. Ha akarta 5, 10, 15 vagy husz esztendő múlva válthatta be a rá eső terjedéket. Sietnie nem kellett, mert akármikor jelentkezett a beváltással, mindig csak azt az értéket fizette, amennyit a főváros husz esztendő előtt fizetett a terjedékért. Ez az eljárás azzal volt megokolva, hogy a főváros nem spekulálhat, nem nyereszkedhetik a telkein. Ebből a magyarázathól azonban bölcsen kimaradt annak a veszteségnek a megállapítása, amely a fővárosi közvagyon a terjedékbe fektetett tőkénél kamatveszteség czimén érte. Nem számítva azt az óriási hasznot, amelyhez az érdekelt szomszédtulajdonos úgy jutott, hogy a terjedék beváltásával a telke esetleg új homlokzatot is kapott.

Ezt a szokás szentesítette avitikus eljárást számtalanszor próbálgatták kiküszöbölni. Megmagyarázhatatlan módon: eredménytelenül. A terjedék-beváltás ma is függő kérdés, daczára a főváros zilált pénzügyi helyzetének. A közvetlenül érdekelt III. ügyosztály dolgozik ugyan valamely szabályrendeleten, amelynek a beváltás módjait kellene rendeznie, de úgy látszik nem sokat bizik a szabályrendelet életbeléptetésén, mert nem siet az elkészítésével. Az új tervezet főbb tételei ezek:

A kisajátítás után fennmaradó terjedéket a főváros öt éven belül olyan árban engedi át, amennyiért vette. De a tulajdonos köteles 5% kamat-megtérítést fizetni; ha pedig a terjedék megvételével új homlokzatot nyer, még külön, egyezségileg megállapítandó értéktöbbletet. Ha a terjedéket az érdekelt tulajdonos öt éven belül meg nem váltja, akkor azt a főváros a kisajátítási idő óta elért értékemelkedésének megfelelő árban engedi át. A mennyiben pedig az érdekelt tulajdonos a terjedéket egyáltalán nem akarja beváltani s a főváros azt, mint önálló telket nem értékesítheti, abban az esetben a főváros az 1881: 41-ik törvények 22. §-ának 2-ik pontja értelmében a terjedékekkel szomszédos telket kisajátíthatja és ekkép az egészet,

mint önálló telket értékesítheti. Az említett törvényben megadott joggal a főváros mindeddig nem akart élni, csak ezután akarja felhasználni, hogy a terjedék-beváltásnál szenvedett veszteségeit lehetőleg apaszsza.

Ez a tervezet az ügyosztály jóakarataról tesz tanúságot, késedelmét azonban a jóakarat nem menti, mert a hozzávetőleges számítások szerint is százezrekre rug a terjedékbe fektetett, kamatot nem hozó közvagyon.

Igy:

az I. kerületben	16 négyszögöl	1.600	frt értékkel
" II. "	272.331	"	272.332 " "
a II. "	57.566	"	198 042 " "
" III. "	45.200	"	45.200 " "
Ó-Budán	10.837	"	10.837 " "
az V. kerületben	92.20	"	36.880 " "
" " "	547	"	10.940 " "
" " "	408	"	4.080 " "
a VI. "	38	"	950 " "
" " "	18.84	"	471 " "
" " "	1.063.50	"	26 587 " "
" VIII. "	44.20	"	2.873 " "

Összesen: 388.161.74 ^{□-öl terjedelemben} 610.792 forint értékkel

szerepelnek a terjedékek. De ez a számítás sem a területre, sem az értékre nem pontos. Mert a terjedékek pontos mérete sehol kereztül vezetve nincs az értékre nézve pedig, hogy lehet irányadó az olyan kimutatás, amelyben egy gellérthegyi terjedék négyszögöle *egy forinttal* van felvéve. A 610.792 forint nyugodtan tehető 1.200.000 forintra, amelyet a főváros pénztárából kivettek, de elfeledtek visszatenni.

Ez a hozzávetőleges számítás csak indító ok akar lenni arra a komoly felhívásra, hogy a szokás szentesítette eljárással immár szakítson a főváros. Az adó-emelések helyett a tanács készíttesse el sürgősen a terjedék-beváltás szabályrendeletét és abban mondja ki, hogy a szabályrendelet életbelépésétől számított egy esztendő alatt mindazok a terjedékek beváltandók, amelyeket az új rend létrejöttét megelőző öt esztendő előtt a főváros kisajátítás útján megszerzett. Ez a kis rendelkezés megfelelő súlyosbbitással legalább egy milliót eredményez a közpénztárnak.

A telekkönyvi korlátozások ellenőrzése.

A főváros iparpártolás címén milliókat érő telkeket adott egyeseknek azzal a korlátozással, hogy a telken csak a szerződésben megjelölt ipar folytatására szükséges gyárépület emelhető. Az ekkép elpotyázott telkek felhasználása a gyakorlatban legtöbbször eltért az eredeti rendeltetésétől. Tömegek visszaélés után most a VI. tanácsi (pénzügyi és gazdasági) ügyosztály dolgozik egy olyan reformon, amelynek az lenne a hivatása, hogy a telekkönyvi korlátozások kijátszását meggátolja. Arról van szó, hogy a telekkönyvi korlátozásokkal eladott városi ingatlanokra vonatkozó feljegyzéseket minden egyes ember ellenőrizhesse. Ma az általános ellenőrzés lehetetlen volta miatt százezreket veszít a főváros. A mostani uzus szerint a főváros potom áron elad egy ingatlant, azzal a kikötéssel, hogy azon csak is gyárat szabad felállítani és üzemből tartani. Az

eladás azzal a fentartással történik, hogy abban az esetben, ha a vevő azt a rendelkezést megszegné, az egész telek a vételár visszafizetése ellenében visszazár a fővárosra. Ilyen ügyleteknél tíz eset közül öt esetben a főváros az ellenőrzés teljes hiánya miatt kiszámíthatatlan kárt szenved. Mert sok esetben nem gyárak, hanem bérházak emelkednek az ipar támogatása címén potom áron eladott telkeken, amelyek csakhamar a második, harmadik, sőt negyedik *jóhiszemű* tulajdonos kezére kerülnek, a kik ellen már minden perbeli lépés sikertelen. Ennek a lehetőségnek főoka abban rejlik, hogy a telekkönyvi korlátozások ellenőrzése majdnem lehetetlen. Mert ezek a telkek nem csoportosítva, hanem elszórtan vannak bejegyezve és alig akad olyan türelmes utánajáró, aki az egész napját az egyes telekkönyvek keresgélésére fordítaná. Másszóval a telekkönyvek nem nyújtanak átnézetes képet a fővárosnak korlátozásokkal eladott telkeiről. Ezen a nagy bajon akar a pénzügyi és gazdasági ügyosztály segíteni akkép, hogy javasolni fogja, hogy a fővárosnak összes telekkönyvi korlátozásokkal eladott telkeit a korlátozásokkal együtt tüntessék fel átnézetes táblázatban a zárszámadásokban.

Az ügyosztály ezzel a reformmal lehetővé gondolja tenni azt, hogy a korlátozásokkal eladott telkek az összes polgárság ellenőrzése alá kerülnének. Amennyiben módot nyújtana valamennyi bizottsági tagnak és bárki másnak, hogy közvetlenül meggyőződhessek arról, hogy nem játszik-e ki a fővárost a közvagyon kárára.

Munkakönyvek.

Elnevezhetnők: modern eselédkönyveknek is. Mert hisz annak a *számonekérőszéknek*, melynek agyában e munkakönyvek behozatalának eszméje fölfakadt, a székesfővárosi hatóság tisztikaráról valójában kicsinyítő véleménye lehet, ha azon hitben él, hogy e tisztikar önértetét, munkakedvét és szorgalmát ilyen módon fokozni fogja, holott félé, hogy ezen rendelkezésével ép ellenkező hatást fog elérni.

A bürokráciának meghonosulása óta mindig az volt eredendő balfogása, hogy sokat markol keveset fog. Hogy formáságokba temeti a lényegét és gépnek tekinti az embert, a kit csak föl kell húzni, aztán meg minden, mint a karikacsapás.

Ebben a szarvas hibában lelelzik a mi székesfővárosi hatóságunk vezérkarának jó része is, midőn azon balhitben él, hogy az alája rendelt tisztikar munkakepeségét üres, de azonfölül még haszontalan időtöltéssel járó formáságokkal ébren tarthatja.

A tisztviselői munkásság helyes ellenőrzésének nem az a módja, hogy egy-egy munkakönyv rovatát töltsük ki vele, hanem a , hogy munkakörének teljes és okszerű betöltésére szorítsuk.

Hogyan? Ugy hogy első sorban mindekit arra a helyre állítsunk, a hova való. Ha pedig sehova sem való, úgy távolítsuk el.

Az erő helyes kihasználásának titka ezen erő ismeretéből rejlik. És mert a munkaerő az egyénekben különböző arányokban oszlik meg, a munkának megfelelő fölosztásában rejlik gyors és kielégítő elvégzésének titka is.

Olyan nagy apparatussal működő hatóságnál minő a székesfővárosé, erre minden osztályban és hivatalban bő alkalom nyílik, csak élni kell vele.

Ez pedig csak úgy érhető el, ha a főnökök nemcsak maguk jó példával járnak elől — a miben nem kételkedünk — de egyuttal behatóan megismerkednek a rendelkezésükre álló személyzet szellemi és lelki világával.

Azzal, ha valakit valamilyen minőségben az író asztalhoz ültetnek és valami munkát rábízva hónapokon, sőt éveken át, szó nélkül ott hagyják, míg csak véletlenül vagy ötletszerűen ismét más munkával meg nem bízzák, nem öntudatosan dolgozó embert, hanem csak szűk korlátok között tespedő gépet nevelnek.

Önértetét, munkakedvét neveljék. Tanítsák gondolkodni, a saját lábán járni és szeretetessék meg vele azt a munkakört, melyet vele betöltetnek, az által, hogy időközönként megérdemelt elismerésben és jogosult előmenetelben részesítsék és a hatás nem fog elmaradni.

Igaz, hogy ezen üdvös irányzatnak napról-napra nagyobb utját állja a protekció.

A bizottsági tagok gyakran legyőzhetetlen nyomást gyakorolnak a polgármesterre és a tanácsra. Ez a választási rendszer átka, mely a kenyér kérdése miatt a legönállóbb gondolkodásut is megingatja és a tisztikart is sok esetben teljesen hasznavehetetlen egyénekké megbénítja, de ha a napirenden lévő nemtörődést a tisztikar szellemi és erkölcsi nevelése váltaná föl, a munkakönyv behozatalán kívül mégis csak maradandóbb sikereket lehetne elérni.

Kevés, de kipróbált és jól díjazott munkaerővel bizonyára többre mennének, mint azzal a szerencsétlen rendszerrel, mely a hatósági hivatalokat koszt-házzá változtatja.

Követeljük meg a jó és gyors munkát, de osszák is föl arányosan és fizessék is meg jól és felényi erővel többre fognak haladni.

A munkakönyv sem ügyességet, sem munkaképességet, sem szorgalmat nem fejleszt.

Laikusnak port hinteni a szemébe, talán alkalmas eszköz és arra is jó, hogy a tisztviselő önértetét sértse, de más haszna nincs, ha csak nem az, hogy néhány százforinttal nagyobb lesz a papiros és könyvkötő számla.

Valóban különös, hogy az a sok okos és tapasztalt bürokrata, a ki abban a számonkérőszékben ül, a tisztikar munkaerejének és hasznavehetőségének fejlesztésére és biztosítására valami tartalmasabbat nem bírt kitálatni.

Ukázok, munkakönyvek és több efféle bürokratikus biztatók, vajmi üres szurrogatumok, midőn a hivatalos ügymenet valódi reformjáról az egyéni felelősség és önálló hatáskör megteremtéséről is lehetne szó.

Lényeget, lényeget keressenek tisztelt uraim!

A formalitások, a rubrikák és a slendriánból való már elég részük, önöknek is, meg a hivatalokat járó érdekelt közönségnek is.

Itt az idő, hogy ne csak az emberek mai gépies alkalmazásán, de rendszert is változtassanak. Hogy megszabadítsák a sok fölösleges sallang és cafrangtól. Hogy önállóvá, de felelőssé is tegyék a tisztviselőt. Akkor majd nemcsak dolgozni, de gondolkodni is megtanul és felényi idő alatt lesz képes munkakörét betölteni.

Míg azt nem teszik, hiábavalók lesznek a munkakönyvek. Mert nem a munkakönyv, hanem a végzett munka, nem a holt iktatószámok, hanem az elért munkaeredmény számít.

Ne komplikálják a rendszer gépezetét még egy kerékkel, hanem egyszerűsítsék és pótolják friss, józan észszel.

Erre van nagy szüksége mindenkinek, ki az élet praktikumával őszintén számot vet.

Az új városháza helye.

Vessünk egy merész pillantást a jövőbe.

Képzeli el, hogy egynémely bontó Temesváriak már lebontatták saját külön töljikkal a Károly-kaszárnyát s annak tégláiból, köveiből már épül a százhetvenhetedik tisztviselő- vagy egyéb családi lakóház-kolonia valahol a „Kutitói” határban, a mely, mint a telekparcellázók hirdetik, a legeslegközelebbi jövőben okvetlenül a fővároshoz fog csatoltatni; nyervén ez által rövid idő múlva vízvezetékét és csatornát, villanyos világítást és épp oly villanyos vasutat, telegráfot és — telefónt, postát és vigadót, granitkocka-kövezetét és külön központi vásárcsarnokot, iskolát és rendőrséget, vágóhidat és külön temetőt s számos egyéb kényelmet is.

Azt is el tudom képzelni, az Új-épület terület közmegelegedettségnek örvendő példája nyomán, hogy a lebontás után így maradna a hely, a jövődjő új városháza helye egy ideig pusztán; addig, a míg képzeletünk leszokik az otromba kaszárnya száz ablakos homlokzatát ott látni a Károly-körut utvonalaiban s megszokjuk azt a nagy területet, a mely a jelenlegi Deák-térrel együtt egy óriási térséget alkot, a melynek közepéről az evangélikusok temploma és iskolája a mi jövőbe látásunkban a kaszárnyával együtt esett a csákány áldozatául, hogy utat adva a főváros szabályozásának, talán még szebb, de mindenesetre megfelelőbb helyen nyerjen újra elhelyezést. Képzeli el ezzel, hogy a Károly-körut, mint olyan, már a Rostély-utca sarkánál ér véget s az a terület, a melyet a Károly-körut VII. kerületi oldala, a Deák-tér határvonalai, a Sütő-utca a Gránátos-utca megtört részének főposta oldala és a Rostély-utca határolnak, mint egységes tér áll rendelkezésünkre, hogy erre tetszésünk szerint helyezzük el a főváros új székpalaotáját. A mikor ez így szépen elő van készítve, akkor én meghívom a világ legnevesebb építészeit, a kik teljesen elfogulatlanul, nem ismerve a mi sokszor kicsinyes, nagyobb szabásu, vagy nálunk szokatlan eszméktől fázó gondolkodásunkat, jönnének el, nem hogy bírálatot tegyenek pályázati tervek felett, mert az már meg volt és bírálat előtt mindenki tisztelettel meghajolni tartozik, hanem hogy eszmét adjanak saját felfogásuk szerint arra, miként kellene elhelyeznünk a városházát, s szabályoznunk környékét.

Együtt érkeznek meg vendégeim mind a nyugati pályaudvaron s én végigsétáltatom őket a hosszú, egyenes Váczi-köruton s a míg az elejére érnek, kissé megismertetem velük a várost. Lássák tisztelt uraim, a kiket, hogy kartársaknak nevezhetek, reám nézve le sem írható dicsőség, ime itt van az a Budapest, a melyet Önök legnagyobbbrészt szeretetreméltó tájékozottsággal Bukaresttel szoktak összetévesztetni. Mi vagyunk az az amerikai gyorsasággal fejlődő város, a melynek egyik városrészét a házspekulánsok előkelő kasztja Chikágó névre keresztelt főleg azért, mert az amerikai Chikágóban aránylag kevés házban igen sokan laknak és sok a pénz, míg a pesti Chikágóban sok házban kevesen laknak, ellenben ugyanott semmi pénz sincsen, de üres lakás annál több.

Mint méltóztatnak nem látni, ezen az utvonalon, a melyen haladunk, volna a mi Szent-István bazilikánk, a mely látszanék, ha megfelelő téren állna s a mely méltó haragjában hátat fordít annak az utnak, a mely legjobb akarat mellett sem tud elég széles lenni arra, hogy kellő szemlélő pontot nyújtson ezen legmonumentálisabb templomunknak.

És ime uraim itt van a mi hires szépségű Andrassy-utunk, a melynek ott, két és fél kilométernyi messziségben van vége, de eleje nincsen sehol.

„De talán, — így kérdené egyikük, a Marokkói házra mutatva — ez a kaszárnya-épület azért maradt meg a palotasorok között, hogy legyen alkalmuk e páratlan utjukat valamikép egyenes irányban folytatni. Nincs talán abban az irányban valami terük, a mibe az utat torkoltatni lehetne?”

„Hja uram! felelném — volna bizony, az Erzsébet-tér is, azontul a Gizella-tér is, de úgy vagyunk mink az elődjünk megkezdett szabályozásaival, mint politikusaink a Deák-Ferencz csinálta kiegyezéssel, alkotmányával. Akkor többet nem lehetett kapni, hát elfogadtak annyit a mennyit, — abban a reményben, hogy az utódok majd fejlesztik. De az utódok megszokták úgy, a hogy van, jobbat nem kívánnak s a méglévőt megbolygatni nem igen merik.

De Uraim e helyről már egész terjedelmében láthatják azt a területet, a mely új városházánk elhelyezése céljából rendelkezésünkre áll. Mit szólnak hozzá?! Ugy-e impozáns térség! Azon túl van a mi Belvárosunk, a legelegánsabb, legélénkebb városrészünk pezsgő, világvárosi élettel, fényes üzletekkel. Ott jár, kel a nyüzsgő tömeg: monoklival született ifjak s fehér csontkötésű imakönyves gyönyörű hajadonok; pensiót élvező miniszterek is elvegyülnek a társaságba. De mégis csak kellemetlenné válik, mikor az ember a Haris-bazár kapujánál éppen hatodszor akad össze egy és ugyanazon ismerős arczu ismeretlenével, esetleg hitelezőjével.

Abba a Belvárosba most e nagy téren át egyenesen csak azon a velünk szemben látszó uton keresztül lehet jutni, a melynek háttérében éppen az a szép templom-torony, a Ferencziek templomáé látszik s az a Gránátos-utca egyenes része, a mely a Kossuth Lajos-utczába vezet. — Ezek után még hallgassák meg uraim azokat az irányelveket, a melyek kell, hogy vezéreljenek bennünket városházánk felépítésénél és környékének szabályozásánál.

Kell, hogy minden újabb kisajátítás nélkül hozzáfoghassunk a városház építéséhez s azt így be is fejezhessük, mert nincs pénzünk a nagy költsézésre és nincs sok időnk a várakozásra.

Mindnyájunkban él a tudat, hogy a Váci-körut forgalmát valamikép közvetíteni kell egyenes irányban a Belváros szívébe, irányt kell szabni, mindezt kijelölni a hullámzó sokaságnak a Belvárosból kifelé. A Váci-körutnak, mint hosszú egyenes szép utvonalnak kellő szemlélő végpontot kell adni, viszont az új városháza főhomlokzatának a kellő perspectivikus érvényesülést biztosítani.

S végül — mondám némi szégyenkezéssel — mi türes-tagadás, tisztelt uraim, — ha valamikép némi tisztességes, a mi büszke fővárosunk méltóságát nem sértő jövedelmecskéhez is lehetne jutni, hát bizony azt sem vetnök meg.

Erre aztán megindult a nagy tanácskozás.

A fölött, hogy mely irányban helyeztessék el az épület, alig volt vita közöttük; nem látták ők a Károly-körutat régi formájában a kaszárnya végtelen ablaksoraival s így egyik sem állt a megszokás nyomása alatt.

Átlátták azonnal, hogy a Károly-körut maga nem elég széles arra, hogy ily nagy monumentális épület főhomlokzatának perspectivikus hatását biztosítsa, s ezen még az sem segítene, ha a főhomlokzat közép

tengelye irányában új, széles (de oh igen drága) utvonalat nyitnánk a király-utczáig. (Hoc)

Még kevésbbé segít ezen a bajon, ha az egységes városházunkat felszeleteljük három épületre, a melyek egyikét sem lehet aztán igazán monumentális arányokkal kiképezni, s a melyek egymást eltakarják, s nem hogy elősegítenék egymás térhatását; sőt még az sem segít, ha ebből az igazán nagy s csak az újvilág-utca kényszeredett köröskörül vezetése által és 6600 []-öl beépítendő terület kihozása által indokolható hibából érdemet kovácsolunk mondván: „Nagyszerű! Egyik lesz a disz, a reprezentációs városháza, a másik kettő meg a hivatalos.

„De Uraim, kollega urak” — így szólt a müncheni — minálunk még a laudon-utczának a tengelyében is van valami kellemes szemlélőpontja a szemnek. Utvonalaink terekből indulnak ki s terekbe végződnek, végpontjaikra mindig jut valamely nagyobb középület vagy szobor; erre kell törekedni mindenütt, erről csak nem lehet vitatkozni?! „Nálunk is így van, nálunk sincs másként” kiáltoztak közbe valamennyien. A városházát itt úgy kell elhelyezni, hogy egyttal a váci-körutnak is szép háttérét képezze. Miután hallottuk az előbb, hogy a város nem oly nagyon gazdag, mint a milyennek látszik s így újabb kisajátításokba nem mehet bele, a városházát az utvonal tengelyére teljesen merőlegesen állítani nem lehet, mert nagyobb kisajátítással járna. Ezért hát egyszerűen tágas teret kell hagyni az épület előtt s állítani úgy, szemben a váci-köruttal, hogy újabb kisajátításra az építkezés alatt szükség ne legyen.

„Helyes, helyes” dörögtek a világ mindenféle nyelvén a többiek. „Igen ám, de hol akkor az ut a belvárosba?” kérdém félénken.

— Az ne aggassa önt fiatal barátom — így szólalt meg a triesti kartárs. Ha az ember nem mehet el mellette, hát egyszerűen köröskörül megy rajta, úgy mint minálunk otthon, a hol a mi municipal-palotánk átjárója közvetíti a forgalmat két városrész között

— De kérem — szólt ismét a müncheni — a mi régi városházánk földszintje teljesen fel van oldva pillérekre, oszlopokra, az alatt megy el a villamosvasuti-, a kocsis- és a gyalogforgalom.

Akkor legalább nem lesz oly barátságtalan, komor és elhagyatott négyszögletes tömb, mint a mienk Bécsben — szólt közbe a bécsi kollega szomorúan. Azt ugyan csak az idegenek nézik s azok látogatják, a kiket hivatalos dolguk visz a városházába.

De ha közlekedő utvonalat nyitnak a városházán át — így elmélkedett a nagyszabású ideákért lelkesülő francia — úgy képezzék ezt a főhomlokzatban hármas diadalkapu formájára, képezzenek ki belül a városházán egy nagy udvart, mint szép, diszes loggiás közteret, amely körül földött helyen sétálhat a közönség.

De nehogy aztán drága milliókon törjenek új utat a belvárosuk felé — így intett a takarékos és praktikus angol — a mikor itt van az orruk előtt készen, egyelőre krajczár költség nélkül a gránátos-utca, amely a Kossuth Lajos-utca kigyó-téri torkolatához vezet. Ez az ut legyen irány a városháza fő-tengelyének, s ha fölösleges pénzük lesz, szélesítsék ki.

— Pompás! pompás! — így kiáltott fel a szerezetreméltó milanói kartárs, aki eddig gondolataiba volt mélyen elmerülve. Ha mindezt megcsinálják,

nyissanak a városházán belül az átjárás mentén elegáns üzemhelyiségeket s készen áll a mi „Galleria Vittore Emanuele”ünk, a mi főbúszkeségünk, a melynek felépítésére milliókat áldoztunk s amit ők most megkaphatnak ugyyszólván ingyen, a helyi viszonyok alakulása folytán.

Micsoda élet! micsoda forgalom lehet majd itt, ha megindul a belváros árja ide, a váci-kört felé és viszont. S aztán szerencsés kópék önök, hiszen így minden szégyenkezés nélkül tehetik zsebre azt a rengeteg jövedelmet, amit ez a tréfa hajtani fog.

Biztos, hogy lesz évente vagy 150.000 forint.

Némileg hasonló majd a dolog a mi régi „Ufficiainkhoz Flórenzből” — így szólt a régi művészi dicősegre büszke olasz.

— Dehát hiszen nálunk a császár házában, a Burgon át is szabad átjárás, kocsiközlekedés van — így szólt újra a bécsi — s az az argumentum aztán teljesen meggyőzőtt.

Urain! így szóltam — fogadják hálás köszönetemet szíves tanácsaikért. Tudom, hogy a művészet érdekében tették.

Ha becses véleményeiket összegezem, ráismerek a magam tervére, a melylyel a legutóbbi pályázat alkalmával szerencsésen megbuktam; s a jeligém volt:

Deák-tér I. és II.

A renitens közuti vasut.

— Az alkotás-utca — Farkasvölgyi temető vasut.

Nem szabad egyetlen közhasznú vállalatot sem dédelgetni — a köz rovására. Ezt a jeligét tanulja meg a főváros adminisztrációja és megmenekül az olyan áktáktól, amilyeneket a közuti vasut ad be majdnem szakadatlan folytatásban hol a kereskedelmi miniszterhez, hol magához a fővároshoz.

A tanács, valamint a törvényhatóság a közuti vasutársasággal szemben tulment az engedékenységre azon a határán, amelyet a *közhatóságnak* minden körülmény mellett meg kellett volna őriznie. A tanács és a törvényhatóság egye emlegetesen magukra szabaddították a közutiakat s ma előállott az a lehetetlen helyzet, hogy a magán cég vagy felesel, vagy dirigál az előtt a forum előtt, amelytől rendes esetben csak kérésre volna szabad.

A közuti vasutársaság átalakítási szerződése rossz — a fővárosra; ez köztudomású. De annak enyhe feltételei mellett meg van az a hibája is, hogy magyarázható. Ahogy akarja a társaság; egyszer a főváros ellenére, másszor a főváros kárára, harmadszor sehogy. De mindig úgy, hogy az igazság, ez a vak istennő, a társaság javára billenti a mérleget. Nem tudom, hogy a jogerős szerződés megváltoztatható-e, vagy nem. De annyit okvetetlenül meg kell tenni a fővárosnak, már a reputációja érdekében is, hogy a szerződés szövegét világos magyarázattal lássa el, amelyet se jobbra, ne balra se lehessen csavargatni.

Mert hogy a lipótmezői vasut dolgában tisztára a fővárosnak van igaza, ahhoz szó sem fér. S hogy mégis a közuti társaság győzött, az meg holt bizonyosra volt vehető. A főváros nem tudja a maga érdekeit kellően megvédeni, mert az átalakítási szerződés homályos pontjai nem adnak neki elég támogatást. Lépten-nyomon megütközik a társasággal, folyton vere

séget szenved és kénytelen tünni. Nem kérdezzük, miért. De őszintén sajnáljuk, hogy *Vosits* tanácsos ur, biztos lévén a maga, illetőleg a főváros igazában, megelégszik azzal, hogy a mérnöki hivatal vizenyős előterjesztése, a ti zti ügyesség jogi teoriákkal telt véleménye elmegy a magas kormányhoz, ahonnan pedig mindig merev elutasítással, gyakran hosszú orral jönnek vissza a néma ügyiratok. A tanácsos ur elég verzált a vasuti kérdésekben; neki kellene kezdeni a sokat bolygatott szerződés kétes pontjainak tisztázását, hogy egyszer s mindenkorra végét vessék annak a fölényes viselkedésnek, amelyet a közuti épp a szerződés alapján tanusít a főváros irányában.

Hiszen abszurdum számba megy az a legujabb beadványa, amelylyel a *farkasvölgyi zsidó temetőbe* építendő vonalról szóló tanácsi határozatot megfellebbezte. S a tanács, dacára a részben álló tiszta igazságnak, igen enyhén akképp jár el, hogy a felebbezés elutasítáát javasolja a közgyűlésnek.

Nem helyes ez az előterjesztés. A tanácsnak ebben a kérdésben szerencsés alkalmat van a társaság rabulisztikus eljárását leleplezni. Ne mulassza el ezt az alkalmat. Minő kolosz-zális orációval állt elő a társaság a lipótmezői vasut dolgában: pedig nem volt igaza! És a tanács nem látja be annak a szükségét, hogy épp most, a társaság multkori, szinte denuncziáló beadványa után kissé erősebb formában kell fellépnie a tulságos prepotencia ellen?

*

Az egyszerű tényállás abban az ügyben a következő:

A főváros felhívta a közuti vasutársaságot, hogy a *Déli Vasutól* — a *Farkasvölgyi temetőbe* szerződésileg kikötött vonalat építse ki, még pedig az Alkotás-utczában és Enyedi-uton egyelőre ideiglenes jeleggel. A társaság — bár a kiépítés ellen több okból kifogást tett — benyújtotta a kérdéses vonal terveit, a melyeket a főváros a kereskedelmi miniszterhez fel is terjesztett a közigazgatási bejárás elrendelése végett.

Időközben a zsidó hitközség kérvényt adott be a tanácshoz, hogy az új vonal építésénél legyen tekintettel a zsidó temetőre is és a vasutat ne csak a katolikus temetőig, hanem a szomszédos zsidó temetőig építtesse meg. A kérvényben támogatásul előadták, hogy a kerepesi temetőhöz épített villamosvasut két részletben készült, először a katolikus, azután a zsidó temetőig. Ezt az eljárást most még idejekorán egyszerűsíteni lehet.

A tanács a kérvényt kiadta a *mérnöki hivatalnak*, hogy a vonal-vezetés lehetőségére mondjon véleményt, és az *ügyész* hivatalnak, azt kérve ez utóbbtól, hogy a kérelem teljesítése nem ütközik-e a társasággal kötött szerződésbe.

A *mérnöki hivatal* azt felelte, hogy a vasut-vonalnak a zsidó temetőhöz való meghosszabbítása két irányban is lehetséges: a katolikus temetőn leendő keresztülvezetéssel, vagy a temető mellett való egyenes meghosszabbítással.

Az *ügyesség* jogi szempontból teljesíthetőnek találja a kérelmet. Mert a társasággal kötött szerződés 9. szakaszának B. 3. pontja világosan kötelezi a társaságot arra, hogy a kérdéses vonalat a farkasvölgyi temetőbe (tehát nem temetőhöz) tartozik megépíteni. A szerződés 8. szakasza pedig azt rendeli, hogy az esetben, ha az anyavagány (a jelen ügynél a Déli vasut-farkasvölgyi temető-vonal) kész: akkor a főváros felhívására köteles a társaság a meghosszabbítást is elkészíteni.

A tanács a két vélemény alapján felhívta a közuti vasutat, hogy a meghosszabbításra vonatkozó terveket 15 nap alatt terjessze be. A terveket ugyanis sürgősen fel akarta terjeszteni a kereskedelmi miniszterhez, hogy, amennyiben lehetséges, a közigazgatási bejárást az egész vonalra egyszerre tartásuk meg.

A közuti társaság a tanács felhívását megfellebbezte. Kép telen kifogásokkal áll elő a tervezett meghosszabbítás ellen, természetesen szintén a szerződéséből bizonyítgatván azt, hogy a kérdéses vonalat neki nem kell megépíteni.

A tanács a felebbezést elutasítani javasolja. Ez azonban nem elég. Erősebb eszközökkel kell, mint mondtuk, a társaság kötédeit megtorolni.

*

A II. kerületi bizottsági tagok, értesülvén a mérnöki hivatalnak arról az alternatív javaslatáról, amely a farkasvölgyi vasutat a *katolikus temetőn keresztül* akarja a zsidó temetőig meghosszabbítani: sürgős kérelemmel fordultak a tanácshoz a terv elejtése végett. A tanács a kegyelettel meg nem egyeztethető tervet maga sem helyeselte és előterjesztésében, amelyet a jövő közgyűlésnek tesz, a temetőn keresztül tervezett vonal vezetést mellőzendőnek javasolja.

A közgyűlési csap.

Több oldalról hallottuk már azt az állítást, hogy az érmenek két oldala van. Nem akarunk tulzásokba bocsátkozni, mikor mi viszont azt állítjuk, hogy a közgyűlésnek is — pl. a szerdaiaknak — szintén két oldala van (a közgyűlési teremnek pláne négy. Szerk.). Mivel pedig Budapest törvényhatósága szerdai közgyűlésének a lapok eddigéig csak egyik — fényesebb — oldaláról számoltak be a közönség előtt, kötelességünknek tartjuk, hogy az érmet — helyesebben a szerdai közgyűlést — megfordítsuk s a másik gyászosabbikát is bemutassuk. Ime, ahogyan tudósítónk jegyzetei nyomán következik:

A királyhoz intézendő föltratra vonatkozó indítványt a közgyűlés elfogadván, Márkus főpolgármester leszáll az elnöki emelvényről s ki akar röpdülni a teremből.

Több tiszteletreméltó gentleman azonban utját állja.

Báró Podmaniczky Frigyes, a nevezett gentlemanek vezére, pedig fejcsóválva megszólal:

— Márkus, Márkus mért üldözesz engem?

Ezt a kérdést a közmunkák nemes bárója mögött álló gentleman-csoport — köztük Falk Miksa, Lukács Béla stb. — kórusban megismétli:

— Márkus, Márkus, mért üldözesz minket?

A főpolgármester térdig felhuzza a szemöldökét és kérdi:

— Hogy értsem ezt uraim?

Lukács Béla így felel:

— Én államtitkár voltam s így állandóan bokros teendőim vannak. És...

Most Podmaniczky:

— Én a közmunkák tanácsának alelnöke vagyok, ami tudvalevőleg annyit jelent, hogy minden, ami munka, közömbös előttem és...

— És — harsogják mindannyian — nem szokott időnk lenni rá, hogy fővárosi közgyűléseken megjelenjünk. És éppen ezért nem is szoktunk megjelenni. De ma Bánffy Dezső diszpolgársága volt napirendre tűzve és mindnyájan eljöttünk.

Egy aggasztán (nyögve). Engem halálos ágyamból huzott ki a máltai lovag (Tenczer grófra mutat).

Mindnyájan: Eljöttünk tehát, hogy megszavazzuk Bánffynak a diszpolgárságot. Eljöttünk, hogy megvédjük a miniszterelnököt Polonyiék ádáz haragja ellen: eljöttünk mindnyájan, még csak a haldoklókat és nyomorékokat sem véve ki, s ime, most kislát, hogy a napirendet elhalasztottátok, hogy hazamehetünk a nélkül, hogy Bánffyt megvéddhettük volna. Szóval: hiába jöttünk.

Lukács Béla: Pedig én nem mozdulok el mindaddig, a míg Polonyiék ádáz haragja nem látom. Én nem jövök ide hiába!

Mind: Én sem! Én sem!

Márkus: De uraim!

Mind: Semmi kifogás. Mi szenvedni akarunk Bánffyért. Mi követeljük Polonyi dühét és az obstrukció gyötrelmeit a diszpolgársági indítvány ellen! Hozzák nekünk ide Polonyit! Kaas Ivort! Kasicsot! Hadd egyenek meg! Hadd szomorodjunk mink is a hazáért egyszer!

Márkus kétségbeesetten tekinget körül.

— Hogyan...?

E perczben alulról az utcáról dörgő éljenzés hallatszik.

Többen az ablakhoz sietnek.

Az utcán nagy tömeg előtt Polónyi beszél. Az elmaradt obstrukciós beszédét mondta...

— Föl kell hivatni! Mi is hallani akarjuk!

Néhány ajtónálló leszalad, s Polonyit vállaira emelve hozzák fel a lépcsőkhöz. Nyomában a tömeg. Polónyi, aki ezalatt beszédének épp ahhoz a passzusához jutott, amelyben az obstrukció általánosan észlelhető áldásait fejtegeti, a lépcsőn is megszakítás nélkül beszél. Behozzák a terembe, leteszik egy padba. Ő pedig beszél, folyton, szakadatlanul.

A tiszteletre méltó gentlemanek arca kiragyog.

— Ah, obstrukció!

— Hát mégsem jöttünk hiába!

Gróf Tenczer Pál máltai lovag, akinek eddig, legnagyobb fujdalmára, csupán karzatról volt alkalmja obstrukciót hallani, a mellét kengeti. Ajkai körül kéjes mosoly játszadozik.

Márkus főpolgármester, aki visszaült az elnöki emelvényre, több ízben megakarja szakítani a szónokot.

Báró Podmaniczky Frigyes (int): Oh hagyjátok beszélni, oly szépen beszél.

d. u. 5 óra 45 percz. Polónyi még mindig az obstrukció áldásait fejtegeti.

d. u. 6 óra 30 percz. Polónyi a főváros jogaira és kötelességeire tér át.

esti 7 óra, Polónyi hasonlatokat és paralóákat mond.

7 óra 40 p. Ujabb parabolák.

7 óra 45 p. Polónyi pohár vizet vesz magához (Éljenzés).

8 óra 50 p. Márkus főpolgármester az elnöki emelvényen az asztal alatt titokban szalámit hámoz, a mit gróf Tenczer máltai lovag észrevéve, felrohan az emelvényre, s nagy mozgás közt elvéve tőle a szalámit, falatozni kezd.

(Nagy zaj, gunyos felkiáltások a sasok padjaiból: Hát nemcsak igével élünk? A teremőrök Tenczerhez lépnek, és erővel visszaveszik tőle a szalámit.)

Elnök csönget.

10 óra 20 p. Polónyi Bánffy áldatlan ténykedéseire tér át.

11 óra. Báró Podmaniczky Frigyes hortyogni kezd.

(Eláll: a sasok részéről) Elnök: felkelteti a bárót.

11 óra 25 p. dr. Szalai Mihály (sas): konstátalom, hogy a közgyűlés tagjai közül többen alusznak.

Tenczer: Nini, hiszen az elnök is elalszik! (zaj. közben dr. Szalai Mihály és Tenczer is elalszanak.)

Polónyi Géza (folytatólagosan): a mini zterelnök álomkört hozott a fővárosra, melynek vezetését erkölcsi zsibbadás lepte meg. (Éljenzés és horkolás.)

12 óra 10 percz. A közgyűlés folyik. Lassacskán mindenki elalszik.

Éjfél után 1 óra. A közgyűlés folyik.

1 óra 30 p. Folyik.

2 óra Folyik (Márkus főpolgármester fő ébred: Hol vagyok? A padokban mindenki alszik; Polónyi folyton beszél. Báró Podmaniczky álmában szintén beszélni kezd.)

2 óra 10 p.

Elnök: Kérem a szónokot, hogy a késői órára való tekintettel rövidítse meg a beszédet.

Polónyi: Még terjedelmesebb lesz.

Elnök: ismétli a feszültséget.

Polónyi: Tovább beszél.

A közgyűlés folyik.

Elnök: Látva, hogy Polónyi nem hallgat el a közgyűlés még folyik, fölkel és elzárja a csapot. A közgyűlés nem folyik tovább. Polónyi meredten néz maga elé; hörgöve. Elzárták a csapot! kijátszottak. Hisz ez rosszabb, mint a klotür.

Márkus elnök (gúnyosan nevet)

— A jövő közgyűlést szerdára tűzöm ki.

(Odamegy a csaphoz s ólommal lepecsételi. Ezenkívül a következő táblát akasztja reá):

Közgyűlési csap.

Zárva nov. 16-ikáig.

Polónyi haraggal el jobbra.

Márkus szeliden a bal fenéken el.

Közelelmezés.

A vásárcsarnokok intézménye.

A budapesti vásárcsarnokok igazgatósága legutóbb kiadott évkönyve annak a megállapítására iródott, hogy a vásárcsarnokok intézménye, különösen pedig a központi vásárcsarnok sehogysen felelt meg azoknak a várakozásoknak és reményeknek, amelyeket a csarnokok létesítése alkalmával azokhoz fűztek. A jelentés nem mondja ugyan rideg egyszerűséggel, hogy az intézmény rossz, de keresi az okokat, hogy azokkal mentegesse a kudarcot és megnevezi az eszközöket, amelyekkel a meglevő bajon segíteni lehetne. A termelő mezőgazdától kezdve a fogyasztó közönségig minden és mindenki hibás, akár az állam, akár a magánvállalkozás lépjen a kettő közé közvetítőnek vagy szállítóknak; sőt a főváros változó fogyasztó képességét úgy tünteti fel, mintha ez utjabban csak a vásárcsarnokok megrontására keletkezett volna. Pedig mindazok a hátrányok meg voltak előbb is, sőt köztudomású dolog, hogy a közvetítés költségei: a szállítás, fuvarozás, hatósági eladás és a raktározás mind olcsóbb lett, mióta a vásárcsarnokok megnyitak és mégis drágább lett a közelelmezés. A fogyasztási adó nem magasabb, mint volt azelőtt; az elárutással foglalkozók száma majdnem változatlan, a termelés előrehaladt, a fogyasztók száma napról-napra szaporodik és a mezőgazdaság már a saját érdekében is megbarátkozik a vásárcsarnoki áruk termelésével. Budapest azonban az élelmi cikkek vonatkozáslag csak helyi érdekű piac maradt. A kiviteli piac, melynek számára nagy fényűzéssel csinálták meg a központi vásárcsarnokot, az most is ott van, a hol volt: Bécsben és néhány vidéki városban.

A haladás egy szerény jelét látjuk ebben az őszinte beismerésben. Ha az intéző körök az intézmény elhibázott szervezetét kezdik észrevenni és mikor arra kényszerülnek, hogy az okokat és a javítás módjait keressék, akkor meg van adva annak lehetősége is, hogy a helyzet valamikor mégis javulni fog. De tegye meg a hatóság még azt a második lépést is és ne keresse a hibákat ott, a hol azok nincsenek.

»A mig Budapesten a vásárcsarnokok mellett nyílt piacok is vannak, addig az élelmiszerek árai

nem nivellálódhatnak.“ Ezt panaszzák fel és adják okul azoknak a tarthatatlan állapotoknak, melyekkel a fogyasztó közönséget a vásárcsarnokok megnyitása óta zaklatják. Nézzük meg a panaszt közelebbről. A nyílt piacokon lehetne tul tenni: vagy eltörölni azokat, vagy csarnokokat emelni helyükön. Fontoljuk meg azonban első sorban, hogy a nyílt piacok a vásárcsarnokok övezetén kívül esnek és hogy a várost vásárcsarnokkal ellepni alig lehetne, de még az esetben is maradna övezeten kívül való piac. De engedjük meg, hogy a nyílt piacokat eltöröljék, igazán és komolyan gondolja a vásárcsarnoki igazgatóság, hogy azzal, ha a kültelek közönségét is a vásárcsarnokokba kényszerítjük élelmiszerek beszerzése végett, hogy akkor a nagyobb kereslet következtében olcsóbb lesz az élelmezés? Vagy pedig ha csarnokokat emelnének a külteleken is és ott is azt a drága kezelést, magas raktár és helyberekkel hozzák be, hogy akkor a beltelek fogyasztói épp oly olcsón fognak vásárolni, mint a kültelekiek most? És mégis igaza van az igazgató urnak, mert mindkét esetben az élelmi cikkek árai tényleg fognak nivellálódni, de nem abban az értelemben, hogy az övön belül épp oly olcsón lehet vásárolni, mint az övön kívül, hanem megfordítva, az övön kívül az élelmicikkek épp oly drágák lesznek, mint a központban. Ha az árak alakulását a vásárcsarnokok igazgatója úgy képzei, akkor nem kérünk ebből az áldásból, mely a szegényebb sorsu lakosságot, a munkás népet oly mérvben sujtaná, hogy az az egész intézmény megrontására volna kénytelen törekedni.

Maradjunk meg tehát a mai keretben, a melyet lépésről-lépésre kibővíteni, de erősíteni, fejleszteni és javítani is kell. Első sorban gondoljunk azonban arra, hogy a vásárcsarnokok tervezője a *hatósági közvetítők* intézményéről kivételes bölcseséggel azt állította, hogy az intézménnyel áll és bukik a *vásárcsarnokok intézménye* is.

A hatósági közvetítők intézménye *bukó élelben* van; ezt egy alapos ujjaszervezésnek kellene tehát alávetni, mert igazán kár volna, ha a vásárcsarnokok intézménye csak azért bukna el, mert két hatósági közvetítőnek existenciáját akarják biztosítani. A főváros hatóságánál egyetlen ember sincs, akit a hatósági közvetítők működése kielégítene. Tudja mindenki, hogy rossz az intézmény, de senkisé nem tanulmányozza a kérdést, hogyan kellene ezen javítani. Fogja meg a kérdést a szarvánál maga a vásárcsarnokok igazgatósága, ne állapodjék meg a szomorú tény megállapításánál, hanem adja elő a hatósági közvetítésre vonatkozó módosításokat. Hic Rhodus, hic salta!

A vásárokról.

A központi vásárcsarnok forgalma az elmúlt héten kielégítő volt, az árak alakulása a fogyasztó közönségre nézve kedvezőnek mondható. — Szárnyas, vad, marhahús és gyümölcs, különösen pedig alma, nagy mennyiségben is kielégítő minőségben érkezett. A baromfi tekintetében a kínálat meghaladta a keresletet, az árak csökkentek. Tojás és vaj változatlanul magas áron keltek.

A *kőbányai sertésvásár* forgalma nem volt kielégítő, noha az előző héthez képest némileg javult; a hét átlag árai 48 és 50 frt közt váltakoznak. Érdek-

lődéssel várják a németországi határzár feloldását és azért tartózkodók az eladók és tartottak az árak. A sertéslétszám 38.000 drb.

A ferencvárosi konzumvásáron a kedvezőtlen idő miatt gyenge volt a forgalom; a legjobb minőségű áru 49 krajcárért kelt el a szokásos árengedéseket bele nem értve. A süldők átlagára 40 frt, az elsőrendű hizott áru átlagára 48 kr. volt.

A vágó-marhavásár. A héten a felhajtás 681 darabbal kisebb volt, mint az előző héten. A legutóbbi vágómarhavásra felhajtottak 3894 drb vágómarhát ezek közt 2364 drb volt szerbiai eredetű. A hizott ökrök ára élősulyban 27 és 32 frt közt váltakozott; az üzlet lanyha volt.

A borjűvásár. Az elmúlt hét borjűvásárain gyenge volt az élő szopós borjúk felhajtása; lanyha üzletmenet mellett az árak 46 frtig emelkedtek 100 kilogrammonként élősuly szerint.

A borkartell. A budapesti mészárosok egyesülete, hogy tagjainak érdekeit hathatósan megvéddesse, a kereskedelemügyi miniszteriumnál kérelmezte a bórakucziók létesítését, hogy a szabad verseny útján a budapesti bórgyárosok kartelljét megtörhesse. Miután azonban a kereskedelmi miniszter előbb a budapesti kereskedelmi és iparkamara véleményét kérte, mely fórum a kartell ellen nyilatkozott, jónak látta a mészárosok egyesülete, hogy a bécsi mészárosok bórértékesítési szövetkezetével érintkezzék és a Budapesten termelt nyersbőrök értékesítésével a bécsi egyesületet bizza meg. Ez meg is történt és az eredmény elég kedvező volt, mert a bécsi szövetkezet útján eladott nyersbőrökért nagyobb árakat fizettek, mint a budapesti borkartell. A kereskedelmi miniszterium most már újabb kérdést intézett úgy a kamarához, mint az iparegyesülethez, mely arra vonatkozott, mily hatással lehet a budapesti mészárosok szecsessziója a kereskedelemre. A válasz mindkét részről tagadásba vette a mészáros egyesület akciójának sikerét és kétségbe vonta, hogy az befolyással lehetne a kereskedelem további alakulására. Ez a válasz nem volt őszinte és nem volt nyílt. A mészárosok Bécsben tényleg kedvezőbb feltételek mellett adják el a nyersbőröket és ezt alig lehet balsikernek nevezni; a mi pedig a bórkereskedelem jövőjét illeti, hangsúlyozzuk, hogy a budapesti gyárosoknak okvetlen szükségük van a zöld (nyers) bőrökre, melyekből a szecsesszionista mészárosok, ha számszerint nem is gyarapodnak, Budapesten évenként 50.000 drb nyersbőrt szállítanak Bécsbe. Ha pedig a vidék mészárosai ehhez a mozgalomhoz csatlakoznának, akkor legalább félmillió nyersbőrt szállítanak Bécsbe, és azért mégis érdemes volna a bórakucziókat rendszeresíteni.

Hírek a városházáról.

Folytatása következik . . .

A mult heti közgyűlést megelőző közgyűlésről már lemaradt néhány fontos tárgy a kö-vita miatt. A mult hétről meg épen az egész napirend lemaradt erre a hétre. A törvényhatóság az üléseit folytatásokban akarja érdekesebbé tenni, abban a reményben, hogy kapós lesz, mint a jófajta regény. A legutóbbi ülésről lemaradtak a következő fontosabb tárgyak:

A Heltai és társai indítványa a báró Bánffy diszpolgársága ügyében. — Béla király névtelen jegyzőjének a szobra. — A Mátyás templom környékének a rendezése. — A budai körut rendezése. — A fiumei árvízkarosultak segítése. — A könyv nyomdai munkák szállítása. — A lipótzmezei vasut. — A mérnöki hivatal ideiglenes személyzetének folytatólagos alkalmazása. — A Ferenc József-jubileumi díj képzőművészeti szakjára vonatkozó jutalom odaitélése. — És több elég érdekes ügy.

A Népszínház vagyona.

A népszínházi bizottság mult heti ülésén megállapította a népszínházi alap vagyoni állását, továbbá a jövő évi kiadásait és bevételeit.

A népszínházi alap vagyona jelenleg a következőből áll:

Vagyon: Ingatlanok	1.032.600	frt	kr
Butorok, fölszerelések	46.828	"	51 "
Tőke	20.000	"	"
Követelés	1.003	"	10 "
<u>Összesen</u>	<u>1.100.431</u>	"	61 "

Tartozás: Jelzálogos tartozás	180.644.66	"	"
Bérlő biztosítéka	10.000	"	"
Folyó tartozás	51.894	"	"
<u>Összesen</u>	<u>242.538.66</u>	"	"

A tiszta vagyon értéke: 857.892.95 " "

A bizottság a színházi alap jövő évi bevételeit: 23 250 frtra, kiadásait: 22.926 frtra irányozta elő. Ezek szerint a fölösleg 324 frt.

A deficit.

A tanács befejezte a budget tárgyalását. A kiadások és bevételek összevetése 32.360 frt fölösleget mutat. Jelentésében azonban megjegyzi a tanács, hogy ez a fölösleg nem adja hű képét a főváros vagyoni helyzetének, mert a budgetből kimaradt 1,624.437 forint deficit, a melyet már elköltöttek. De födözet nélkül maradt a köpartok és a Váci-ut építésének 2,828.000 frtja, úgy, hogy a födözet nélkül való hiány 4,452,437 forint. Ebből harmadfél millió forintot már most kellene födözni, a többi két év alatt. A fedezetre vonatkozólag Vaszilievics János tanácsos azt javasolta, hogy hat éven át 750.000 forintot állítsanak be a budgetbe. A tanács a javaslatot elfogadja, de csak akkor, ha a közgyűlés elfogadja az iskola-adót, a szódavíz-adót és a bicikli-adót, a melyeknek jövedelméből a 750.000 forintot fedezni lehet. A tanács azt kéri, hogy az adóemelési javaslatokat úgy tárgyalja le a közgyűlés, hogy januar elsején már életbe léptethessék. Ha a közgyűlés nem akarja az adójavaslatokat már most sürgősen elfogadni, akkor a fedezetet csak a jövő évben veszik be a budgetbe. A tanács azonban a legkomolyabban figyelmezteti a közgyűlést, hogy a közjövödelmeket a jövő évben okvetlen emelni kell, még pedig az 1900 évi budget összeállításá előtt, különben a főváros a legveszedelmesebb és legképtelenebb szituációba jut. A közjövödelmek emelését tovább halasztani nem lehet.

Az új járda foglalási díjak. A II. kerületi előljáróság a tanács felhívására a napokban bejelentette, hogy a jelenlegi járdafoglalási díjak a kerület viszonyai-

nak teljesen megfelelnek s így a megváltoztatásra semmi szükség nincs.

Rakodópart bérlet. A Delnémet Dunagőzhajózási társaság arra kéri a fővárost, hogy az V. kerületi magas rakodópartnak, a Margithid mellett elterülő részéből 247 folyométert adjon bérbe. A társaság folyóméterenkint 18 frt 75 krajczár bért hajlandó fizetni.

Elmaradt pótlék. Az ideiglenes, illetőleg áthelyezett tanítók a héten a polgármesternél jártak, hogy az új alkalmazásukkal járó pótlék kiutalását sürgessék. Ez a kiutalás mielőbb megtörténik sürgetés nélkül is. A szabályzat értelmében a pótlék kiutalása mindaddig nem történhetik meg, míg az ujonnan alkalmazott, illetőleg áthelyezett tanító új állásában két hónapig nem működött. Ezután az idő után felettes igazgatója jelentést tesz a tanácsnak, hogy az új tanerő bevált-e. Ha igen, akkor az elmaradt pótlékot a tanács azonnal folyósítja.

Póthitel a bérkocsi kiadásokra.

Minél jobbá és olcsóbbá teszik a villamos helyi vasutak a közlekedést, annál inkább ragaszkodnak egyes tisztviselő urak a *fiakkerhez*. Erről tesz bizonyosságot az, hogy majdnem valamennyi elüljáró *póthittel* kér a bérkocsi kiadásokra. Az I. kerületi elüljáró e czímen 600 forintot, a II-ik 30 forintot, a IV. kerületi 200 forintot, az V. kerületi 250 forintot, a VI. kerületi 250 forintot, a IX. kerületi 841 forintot. Az egyetlen megnyugtató momentum ebben az ügyben csak az, hogy e kérelmek *Lampl* Hugó főszámvevőhöz kerülnek véleményezés végett. Remélhető így, hogy a póthitelre a kocsikázó urak pótlékából fogja előteremteni a fedezetet.

A városligeti árubódék megrendszabályozása. Új szabályrendelet készül a pénzügyi és gazdasági osztályban a városligetben levő bódétulajdonosok megrendszabályozására. Az új szabályrendelet célja az, hogy megszüntesse az egészségre áralmas élelmi és élvezeti cikkek elárusítását, illetőleg, hogy a közegészségügyi rendelkezések ellen vétő bódétulajdonosokat szigorú büntetésekkel sújtsa.

A tabáni új iskola. A főváros tudvalevőleg elhatározta, hogy Tabánban az Árok-utca, Fehér Sas-tér és Kereszt-tér környékén az igényeknek megfelelő modern községi iskolát építtet. A mérnöki hivatal el is készítette az új iskola elhelyezésének tervét, amely az egész érintett terület: Árok-utca, Czipő-utca, Aranykakas-utca, Kereszt-utca, szabályozását vonta maga után. A szabályozás és az iskola céljaira *tizenhat ház* kisajátítása vált szükségessé. A kisajátítás hosszas alkudozás után valamennyi tulajdonossal egyezségileg történt meg s 146.000 frt vételárért ma már az összes ingatlanok a főváros tulajdonában vannak. Az iskola építését a jövő ősszel kezdik meg.

Színház, zene.

Filharmonia.

Hangverseny-évadunk legkiemelkedőbb mozzanata s legfényesebb estéje mindenesetre az a kilencz hangverseny, amelyet filharmonikusaink évente rendeznek, s amit leginkább az a páratlan érdeklődés igazol, mely közönségünk részéről e hangversenyek irányában évről-évre fokozódik. Ez az érdeklődés, valamint az a lelkes támogatás, melylyel a székesfőváros tanácsa e nemes intézményt mindenkor felvirágozni segíti, tették lehetővé, hogy filharmonikusaink mult heti hangversenyükkel immár a 46-ik évadot nyitották meg. Őszinte örömmel üdvözljük ez alkalomból úgy a társaság derék tagjait, mint lelkes vezetőit, kiket a gazdag műsor összeállításáért, de különösen azért, hogy az idej hangversenyek vezetésére újlag Erkel és Richter karnagyokat sikerült megnyerniök, dicséret illet meg.

Bizonyításra alig szoruló állítás az, hogy egy filharmonikus zenekar egy általa ismert karnaggal képes csak kiváló produkálni, a lehető legjobban kell ismernie a zenekarnak karnagya egyéniségét, szokásait, pálcavezetését, viszont a karnagnak az egész zenekart, mert csak így lesz e kettő egy test, egy lélek, mely együtt érez, együtt működik. Hi-zen alig néhány év előtt, midőn minden filharmonikus hangversenyt más-más vezényelt, bizony nem igen sikerültek ez estélyek, s bátran állithatjuk, hogy az a zenekar, mely Erkel és Richter alatt csodákat művelt, alig adott a jó közepszerünél valamivel is többet, s általában az ilyen estélyek valóságos dirigens produkciók voltak. S ha egy ideig talán létezett is ez, a fennebb vitatott állítás igazságáról különösen a tavalyi évad után győződhetett meg legjobban közönségünk.

Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy ellenségei volnánk az idegen karnagyok vezényelte hangversenyeknek, de mindennek meg van a maga helye és ideje! S midőn két oly kiváló karnaggal rendelkezünk, mint Erkel Sándor és Richter János dr., kit szintén a magunkénak mondhatunk, s kik mindketten úgyszólván összenőttek filharmonikusainkkal, valóban nincs értelme annak, hogy idegenbe szaladjunk karnagyért.

A mult heti megnyitó hangverseny fényesen sikerült. Beethoven „Coriolán” nyitányával kezdték meg a műsort, melynek különben tökéletes előadása még egy kevésbé több lendületet kívánt volna meg. Ezután Händel „D moll Concertjét” adták elő, s e szám volt egyuttal az est fénypontja. A föltétlen tökéletességgel, a legfinomabb árnyalatokkal s finomsággal előadott mű közönségünket szünni nem akaró tapsokra ragadta, különösen a harmadik tétel (allegro moderato) után, melyet filharmonikusainknak meg is kellett ismételniök. Schmedes Erik bécsi énekes közbejött rekedtsége miatt lemondott s így a mai hangversenyen jelzett 2 énekszámot Wagner: „Szigfrid halála” az „Istenek Alkonyából” című gyászindulóval pótolták, s bármily hatást gyakorolt a hallgatókra e váratlan műben nyilvánuló mély drámai erő, mindenesetre szivesebben hallottunk volna más zenekari művet, mivel az előbbi alkalmunk van az operában is hallhatni. Befejezésül Goldmark nagystylű II. Es-dur simfoniáját adták elő, melynek óriási arányai, művészi rythmikája s poetikus dallamai filhar-

monikusaink remek játékában a legközvetlenebbül jutottak érvényre. Maga az egész est különben rokonszenves tüntetés volt Erkel Sándor karnagy mellett s a felhangzó tapsviharak különösen Erkel nagyságának, az ő kiváló művészetének szóltak. Ennyit az első hangversenyről.

* * *

A zenekar elhelyezésénél közönségünk egy újítást tapasztalhatott. A vonósok ugyanis lépcsőzetesen voltak elhelyezve, állványonként 8—8 eméletes emelkedéssel. Ez az újítás sikeresen bevált, amennyiben sokkal jobban jut érvényre így az erős rézfúvó harmoniával szemben a gyöngébb vonós harmonia. Egyáltalában, különösen a filharmoniai hangversenyek éreztetik legjobban velünk egy hangverseny-terem hiányát! A vigadó nagyterme hangversenyek megtartására a lehető legalkalmatlanabb. Nem rendelkezik sem kellő beosztással, sem megfelelő akusztikával, s különösen a filharmonikus hangversenyek alkalmával, midőn a kisterem is nyitva van, az egész terem egy feneketlen szörnyeteg! Nem juthat a terembe semmiféle zenei árnyalat, sem a piano, sem a fortissimo érvényre, mert az előbbi elnyeli, az utóbbit agyonnyomja. — A szögletes sarkok, a tükör folyosó, a felső nyitott karzat, a czukrászda üvegfal, a hiányos világítás, mindmennyi tarthatatlan állapot egy hangverseny-teremben. S ha hozzávesszük még azt is, hogy a kövezett „Vigadó“-térén egy kocsi, éppen talán egy pianissimo alatt — ami különben fatumszerű dolog — robog végig (impozansan) felhangzó zörejjel, igazán nem mondhatjuk, hogy a közönség nyugodtan engedheti át magát az amúgy is *drága élvezetnek*. Egyébként ez a közreműködőkre is a legzavaróbban hat.

Ezen a tarthatatlan állapotokon a filharmonikusok, addig is, míg egyszer igazi hangverseny-teremmel rendelkezünk, némi javításokkal iparkodnak segíteni. Most legutóbb egy kérvényt nyújtottak be a Vigadó-tér faburkolattal leendő ellátása és a zenekari emelvénynek a „Nitsche“-féle villanyos lámpákkal felszerelt állványok beszerzése iránt. Az előbbi kérelem valószínűleg csak a Vigadó-tér és környéke rendezésénél jöhet majd figyelembe, de mindenesetre nagyon kívánatos dolog volna s valami nagy költségbe nem is kerülne az átalakítás. Az utóbbi kérelemre vonatkozólag a tanács a mérnöki hivatal által javaslatot dolgoztatott ki, amely szerint 74 drb. „Nitsche“-féle állvány 2300—2400 frtba kerülne. Kívánatos volna, ha a székesfőváros tanácsa a kérelem sorsa fölött jóakarólag döntene, mert valóban égetően szükséges a zenekari emelvény megfelelő kivilágítása.

Ismerve a székesfőváros tanácsának minden művészeti intézmény s így a filharmonikusok irányában mindenkor tanusított atyai jóindulatát s nagylelkűségét, remélhető, hogy tőle telhetőleg módot fog találni arra, hogy fejlődő zenei életünk legfőbb tényezőjének, a filharmoniai társaságnak felvirágozásán a régi szokásához híven, ezentúl is a legnathatósabbán fog közreműködni és lehetővé teszi, hogy támogatásával filharmonikusaink a közel jövőben európai színvonalra emelkedhessenek.

Márkus Jenő.

Zenei hírek.

(M. s.) Schmedes Erik, es. és kir. udvari operaezenes, a bécsi operaház tenoristája f. hó 9-én tartott I. filharmonikus hangversenyen közbejött rekedtsége miatt nem énekelhetett, a hetedik filharmoniai hangversenyen fog közönségünknek bemutatkozni. E dán ézenes szereplése elé annyival is nagyobb érdeklődéssel nézhetünk, minthogy Schmedes tudvalevőleg eredetileg baritonista volt, s csak később képezte ki hangját tenorrá.

Alvay Miksa az egykori hírneves ézenes, Tabaczbán meghalt. Talán nem érdektelen ez esetet annyiból felemlitenünk, mert az illető régebben a hamburgi opera egyik legkiválóbb tagja volt, ki amerikai körútja alkalmával páratlan sikereket ért el. Legkiválóbb alakításai a Wagner szerepek voltak.

Színházi hét.

nov. 12.

Tulajdonképen haretéri tudósítokat kellene küldeni a Népszínházba, amikor ott egy-egy premier lezajlik. Virágzakértőkkel kellene súlyosbitani ezeket a saját különöket és az sem volna rossz, ha mindjárt egy szakértő divattudósító is rendelkezésére állana a „műtésznek“.

Mert a Népszínház premierjeinek sorsát a virágok döntenek el. Mentül több virág és mentül kevesebb kosztüm — ez a jelszó s a siker el nem marad.

Ha pedig a premierről künn rekedt publikum azt olvassa, hogy az első előadáson három mázsa virágot nyújtottak fel a színpadra és azonkívül egy kisebb majorságot, ez annyit jelent, hogy a darabot meg kell nézni, mert ott nemcsak a darabot játszzák, hanem csatát is vívnak, szép szemekkel, bódító mosolylyal, mesés trikóval.

Igaz, hogy mindehez a szent művészetnek édes kevés köze van, de annál nagyobb köze van hozzá a pénztárnak s a Népszínház művésznői ezeket a színpadi párbajokat nemcsak a lovagiasság, de a művészet szabályai szerint vívják meg s így míg a kecske jóllakik — azaz a pénztár megtelik, a művészet káposztája is épen marad.

Körülbelül ilyen elmélkedést folytattak azok, akik a Bibliás asszony premierjén ott voltak.

Mesésen hossza nyult az első előadás. Olyan éhezésre nagypénteket és a hosszú-napot leszámítva, a legöregebb emberek sem emlékeznek, ámde mindenki szívesen tette, mert míg egyrészt gyönyörködött a primadonnákban, másrészt kellemesen izgatta a vértelen, de annál virágosabb színpadi csata.

Maga a darab, az ugynevezett barátságos középszerűség közé tartozik. A szerző ravaszul úgy csoportosított mident és mindenkit, hogy két szép asszonynak legyen alkalma magát minden oldaláról bemutatni (hony soit qui mali pense.)

Ha ehhez hozzáadjuk a fordító Heltai Jenő elmésségét, verseinek graciozitását, ötleteinek frissességét, akkor megértjük, hogy a közönség még az ilyen gyöngé darabot is szívesen hallgatta el jóval 11 utánig.

Küry Klára, Z. Bárdy Gabi, Csatai Zsófi, Németh József és Szirmai Imre a legkellemesebb quintett különben is manap a vidámság birodalmában és a Bibliás asszonyban sem tagadták meg magukat.

—y.

Közigazdaság.

A gazdasági helyzetről.

Szomorú jelenetek folynak az utóbbi időben a magyar képviselőházban. Nem foglalkozunk e helyen azzal a kérdéssel, vajjon indokolt és helyes-e az az adózó harc, a melyet mindkét részről elszántan vívnak, hanem csak azokat a következményeket akarjuk szem-

ügyre venni, a melyek e küzdelemből a nemzet gazdasági viszonyaira hárulnak. A kiegyezés közeli megvalósulása reménytelen. A kvóta-bizottság a napokban közzétette ultimátumát, amely minden lehetőségét kizárja annak, hogy a kvóta megállapítására egyezség jöjjön létre. A korona hatalmi szavával fogja a jövő évi kvóta arányát megállapítani.

Bizonytalanság uralkodik úgy nálunk, mint Ausztriában. Kihat e bizonytalanság a közgazdaság minden egyes ágára. A *kivitel*, a mely hazánk gazdasági jólétének nervus rerumát képezi, megakadt és a *bevitel* Ausztriából, amely tudvalevőleg főképp az iparcikkekre szorul, oly alacsony színvonalon áll, mint 1867 óta még sohasem. A pénzpiacz ugyancsak alaposan érzi ennek az állapotnak a hátrányait. A pénz drága és semmi kilátás, hogy a pénzpiacz helyzete kedvezőbbre váljék. Nem csodálhatjuk tehát, hogy a vállalkozási kedv, amely nálunk amugy sincs tulságosan kifejlődve, mindinkább hanyatlik, a minek a következtése a munkaerő értékének alábbszállása. Küzdünk a szocializmus elfajulása ellen, de mi célja mind-e törekvésnek, ha a baj indító okát kiirtani nem tudjuk; sőt szaporítjuk az elmérgesítő okokat. Hitetlenül ugyan, de a közjó érdekében reméljük, hogy végre megis csak vagy az egyik, vagy a másik irányban határozott fordulat áll be a mai helyzetben és akár a kiegyezés létrejöttével, akár pedig önálló rendelkezési jogunk érvényesítésével olyan szilárdult állapottal fogunk találkozni, amely véget vet a jelenlegi fennakadásnak és a kereskedelmi forgalmat a régi rendes mederbe tereli vissza.

(T. T.)

Könyves Kálmán irodalmi és könyvkereskedő r. trsg.

E társaság a múlt héten tette közzé mérlegét, a mely siralmas helyzetet tár a részvényesek elé. 225.900 frtnyi részvénytőke és 67.223 frtnyi tartalékalap mellett a veszteség 271.602 forint. A könyvszerű vagyonból nem marad hátra több mint, 21.000 frt, vagyis alig 10 százalék. A veszteség főképp a 212.000 frtra rugó leírásokból és egy újságvállalatnál vesztett 37.293 forintból áll. Mint értesülünk, a társaság jelenlegi vezetése véget vetett a régi gazdálkodásnak, amely alatt a vállalat vagyona elveszett és a részvényesek közgyűlése elé azt az indítványt fogja terjeszteni, hogy a törzsrészvények a névérték 10 százalékára bélyegeztessenek le és a már kiadott 70.000 frtnyi elsőbbségeken kívül még további 30.000 frt értékűt bocsássanak ki, amelyeknek jegyzése biztosítva van.

Nadrági vasipar részvénytársaság.

Bécsből jelentik: A nadrági vasipar részvénytársaságról az utóbbi időben nyugtalanító hírek terjedtek el. E hírek alapos megegzafolása céljából a vállalat elnöke báró wiesenbergi Klein több részvényest egybehívott, részletesen eléjük tárta a társaság helyzetét, amelyet a részvényesek megnyugtatónak találtak. Az elnök kijelentette, hogy a vállalat részéről a közel múltban a pesti magyar kereskedelmi banknál felvett 300,000

frtos jelzálogkölesön csakis arra szolgált, hogy a társaság két régebbi hasonló összegű tartozását törlessze két más helyen. Ennélfogva csakis a kölcsönök konverziójáról lehet szó. Szintugy alaptalan az a hír is, hogy a társaság erre az évre nem fizet osztalékot. Az eredmény részvényenként legfeljebb 2 frttal lesz kedvezőtlenebb mint a múlt évben, amikor az osztalék 12 frt volt. A részvényesek végül azt indítványozták, hogy a választmányt a legközelebbi rendes közgyűlés alkalmával két új taggal bővítsék ki és pedig egy pénzügyi emberrel, valamint egy mérnökkel. A javaslatot a választmány elnöke el is fogadta.

(tt.)

A villamos látócső.

Négy magyar fiu, Béky Béla és Bálint Dezső hirlapírók, Laszky Zsigmond mérnök és Laszky Albert zeneszerző furfangos kis készüléket találtak föl, amely nagy dicsőséget szerezhet a magyar névnek a világ minden részén, ahol színházba járnak az emberek. A színházakban ugyanis minden ülésre önműködő tartót alkalmaznak, amely 10 krajczár bedobására kinyílik és a közönségnek elsőrangú látócsövet ad rendelkezésére egy kis darab, naponként kicserélt antiszeptikus szarvasbőrrel együtt, amelylyel mindenki maga tisztíthatja meg az üvegét. A bedobáskor az előcsarnokban elhelyezett és a nézőtér rajzát feltüntető táblán villamos jelzés mutatja, hogy mely látócső van használatban s ez a jelzés egész este megmarad, úgy hogy a táblán egy szempillantással meg lehet olvasni, hogy hányan vették igénybe az automatikus látócsövet és mely helyeken. De van a dolognak még érdekesebb fortélya. A látócsövet tudniillik a belső készülékhez erős bórzinórok csatolják, amilyenekkel az elegáns nagytüvegeket szokták felszerelni. Ez a zsinór közelebb-távolabb húzható, s a nézőt még akkor sem zavarja, ha föláll a helyéről és úgy gukerozza a nézőteret. Az elmés találmány 18 országban van szabadalmazva. Elsősorban valószínűleg a budapesti vig-, nép- és magyar színházban fogják bevezetni, azután a bécsi udvari színházakban, amelyeknek vezetője, Wlassak udvari tanácsos, nagy elismeréssel fogadta a bemutatott mintát.

Szerkesztői üzenetek.

F. H. A fővárosi törvény és a hozzá fűzött szabályrendelet értelmében mindig a napirend előtt. Minden más kombináció ki van zárva.

G. O. 1. — Nem szabad. 2. — Nem. 3. — Dr. Czinczár J. bőrgyógyász VII., Kerepesi-ut 14.

B. vendéglős Budapest. Az Engel-féle borhamisítási ügyben küldött adatait azért nem közöljük, mert a B. Hirlap cikkei szerint a hamisítás ténye nem nyert bebizonyítást. Egyébként a dolognak eddig is utána járattunk s amennyiben pozitív dolgot szerezhetünk be, legközelebbi számunkban az ön adataira is visszatérünk.

Közigazgatási Hetilap.

SZERKESZTI:

DR. BARTHA SÁNDOR.

MEGJELEN

MINDEN HÉTFŐN.

Székesfőváros

Magyar

Előfizetési ára:

Egész évre 6 frt

Fél évre 3 frt

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

IV., Reáltanoda-utca 5. szám.

Előfizetőinknek a városi hatóságoknál levő ügyeiben díjtalanul jár el a szerkesztőség.

Előkelő czégek hirdetését felvesszük.

Magyar Székesfőváros

KÖZIGAZGATÁSI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:		SZERKESZTI ÉS KIADJA:	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ:
Egész évre	6 frt.	DR. BARTHA SÁNDOR.	IV. ker., Reáltanoda utca 5. szám.
Félévre	3 frt.		

Helyzetünk.

A mi területi közönségünket megsarkantyúzták a politikai zsoldosok lovagai, belső harcot vivén a közigazgatás keretébe.

Hova jutunk, ha e rakoncátlan hadat romboló versenyében fel nem tartóztatjuk.

Ébredjen fel a polgárság mélységes közönyéből, s ne nézze tétlenül jogainak csorbulását, mely jogok az ő jól felfogott érdekének szentelt helye.

Aki nem él jogával, az eldobja magától szabadságát. Szabadság és jog, test és lélek, egymás nélkül meg nem állhat.

Nem veszi észre a polgárság, hogy a közigazgatási ügyek figyelmen kívül hagyásával önmagát emészti föl?

Nagy baj az, hogy nincs áthatva attól az erkölcsi szellemtől, mely ennek a törvényhatósági testnek megfagyasztott életerét működésbe hozhatná.

Uraltatja maga fölött mások önkényét, s megrögzött szokásként követi alárendelt engedelmességgel a vezető cserebogarakat.

Pedig a társadalmi aesthetika már megundorodott azoktól az alakoskodó komediásoktól, kik mások jóhiszeműségét, félszeg hibáit, gyengéit, a maguk javára fenéig ki tudják aknázni.

Minden csak szemfényvesztés; a hova fordulunk, a corruptió borzalmaira akadunk; az üzleti élet is elvesztette erkölcsi alapját, az utolsó döfést az áruk hamisítása mérte rá.

Még csak az hiányzott, hogy a törvényhatósági nyomorúság mellé faragott képet állítsanak ör gyanánt.

Kellett nekünk az ünnepi közgyűlés?

Dehogy kellett!

Nem, mintha én Bánffy Dezső báró diszpolgárságát méltatlannak tartanám, sőt merem állítani, hogy megérdemli, mert én, a magam részéről, oly sok érdemes dolgot tudom Bánffy Dezső bárónak, — amit illetékes helyen a haza

javára, a kellő alkalmakkor kihasználni soha el nem mulasztott, — s amiről a nagy közönségnek sejtelve sincs.

Ha Bánffy diszpolgárságának indokolására alkalmasak a haza és a főváros körül szerzett érdemei, mégis kérdés tárgyát képezheti, hogy ezen kitüntetés napirendre tűzésére a legalkalmasabb volt-e éppen a mostani időpont, midőn Bánffy ellen a kiegyezés és a Hentzi-szobor ügyében, hogy úgy mondjam, a haza érdekeinek mellözése miatt, erősen kikelnek. Továbbá, ha Bánffy miniszterelnököt az ország fővárosának diszpolgárságára érdemesnek tartjuk, nem-e él és működik közöttünk, hála az égnek, még több jeles hazafi, kik az ország javára akarattal és számbavehető eredménnyel lendíteni iparkodnak? Ha megadtuk volna a szép kitüntetést egyuttal még más arra érdemes férfiaknak, úgy kétségtelenül veszít a kérdés az éléből.

Wlassics vallás- és közoktatásügyi miniszter az elemi iskoláktól kezdve a tudományegyetemekig iskoláink, intézeteink minden ágát oly ernyedetlen buzgalommal gondozza, a közműveltség fokozásán oly atyai gondoskodással fárad, miniszteriumában annyira igazán eszmedús munkásságot fejt ki, a művelődésre töle telhetőleg oly lelkesedéssel nyújtja az eszközöket, hogy a legtöbben méltónak fogják itélni a diszpolgárságra kulturánk ezen messiását. Kétséget nem szenved, hogy Dániel báró az ezredéves kiállítás létesítése körül, nemkülönben a kiállítási év alatti fáradhatlan tevékenysége által, az országot és a fővárost a külföldnek a lehető legelőnyösebben mutatván be, érdemeket szerzett. Ha Bánffy nem az egyedül kitüntetett, akkor nem oly heves az ellenséges tábor haragja, nem oly erőszakos, hangos a kitüntetés elleni támadás.

Nekünk azonban távolról sem az az intenczió, mintha az ország vagy a főváros emelésén fáradozásra diszpolgársággal vagy más kitüntetés elnyerésével akarnánk serkenteni — habár a közjó iránti érdeklődés ijesztően cse-

kély, hanyatló, és habár a kitüntetések iránti élénk előszeretettel időnkben feltűnően növekedő.

Mi Bánffyának érdemeit elismerjük, azoknak értékét kisebbiteni nem akarjuk, de diszpolgárrá meg nem tettük volna, legalább mostanában nem.

Szerintünk a haza szolgálata egyáltalán nem az elérhető kitüntetések kedvéért kötelesség.

Az igazságos történet mindenkor azok iránt volt a legőszintébb bámulattal és magasztalással, kik a közjót a haza, az emberiség nagy érdekeit önzetlenül szolgálták.

Dr. Bartha Sándor.

1 forint 28 krajcár.

Annak a könnyelmű gazdálkodásnak, amely a főváros valamennyi intézményénél konstatalható, a jövő évi költségelőirányzat egyik eldugott rejtekében nagyon szomorú nyomát találtuk.

A jövő, 1899. évben a Rókus kórházban és fiókjaiban 1 forint 28 krajcár lesz az ápolás napidija.

A fényűző, pompakedvelő gazdálkodásnak, a luxuriózus berendezéseknek mérhetetlen költségeit a főváros a szerencsétlenül járt munkásnépen, a kétségbeesett szobalányokon, a dologtól, éhségtől, nyomortól elbetegedett proletárnépen, vagy, ha lehet, annak illetékes községén fogja bevasalni.

Amikor 1897-ben az ápolási költséget 1 forint 19 krajcárra emelték, a fővárosnak az a része, amely gondol a Rókusha jutók sorsával is, megdőbbsent, — de hallgatott. Abban a reményben hallgatott, hogy a

főváros nem fog uzsoráskodni azokkal a szerencsétlenekkel, akiknek utolsó menedéke a kórház s ennél is: a Rókuskórház. Nem is gondolhattak arra, hogy, amikor egy-egy beteg élelmezése átlag 33.5 krajcárba kerül, a főváros magáért az ápolásért 86.5 krajcárt követeljen.

Ennek a szinte hihetetlen eljárásnak okát azokban az óriási kiadásokban kell keresnünk, amelyeket a főváros a Rókus kórházra fordít. De ha átvizsgáljuk a kiadásokat, megtaláljuk ugyan a költségek emelkedését, de az emelkedés magyarázatára nem akadunk. Szóval konstatalhatjuk azt, hogy mint minden téren, a főváros itt is rendszer és belátás nélkül költekezik. E rendszertelenség következményeit azonban nem szabad azokra a páriákra áthárítani, akik a Rókushan kénytelenek gyógyulást keresni. Az a nyomorult cseléd, aki 6—8 forintot kap havonként, az a napszámos, aki egész családjával átlag 15—20 forintból tengődik: miképpen fizesse meg az 1 forint 28 krajcár napi díjat, négy-öt heti fekvés után, amikor munka nélkül egyenesen az éhhalálba megy ki a kórházból? . . .

Az 1 forint 28 krajcáros tarifát a törvényhatóság nem szavazhatja meg, a belügyminiszter nem hagyhatja jóvá. Tegyenek mást. Revideálják a Rókus kórház kiadásait, amelyek nem éppen normálisak.

Tessék csak egybevetni a tiz esztendő előtti állapotot a maival s azután megállapítani a kórház háztartási mérlegét. Ez a kis összehasonlítás igen érdekes és jellemző képét adja az egész gazdálkodásnak.

1899-re a tanács a Rókus kórházra előirányoz
414.895 ápolási napot 1 forint 28 krajcár napi díjjal. Ennek összege 531.065 frt
Miért? Mert a Rókus kórház kiadásai 605.676
forintra ruznak. Ezt a kiadást tehát valamiképp fedezni kell.

T Á R C Z A.

Az új diszpolgár

vagy:

A szépség hatalma.

Motto: Nem nehéz azt kitalálni
Hogy diszpolgár báró Bánffy.
(Énekli Gyöngyi Izsó.)

Ritka közgyűlés mutathat fel olyan nagy eredményeket, mint a székesfőváros szerdai közgyűlése, amely báró Bánffy Dezső miniszterelnököt Budapest diszpolgárává választotta. A közgyűlési terem zsúfolásig megtelt, s a karzatokról fej fej mellett lógott alá, akárcsak egy jól felszerelt éléskamrában a zsinigre fűzött szőlő fürtök.

Tudósításunk a gyűlésről a következő:

Az elnöki emelvényen Márkus József, a Nemzeti színház kiváló tagja ült, s már november 16-ikára járt az idő, mire a közgyűlést megnyitotta.

Első felszólaló dr. Szalai Fruzina volt, a ki a „Magyar Estilapban Bánffy Dezsőhöz irt és folytatólagosan” megjelent néhány hangulatos költeményét olvasva föl, felhívta a közgyűlést, hogy a miniszterelnököt egyhangulag a főváros diszpolgárává választák. (Eláll! a többség padjaiból.)

Polónyi Géza szól ezután, összetett kezekkel

kérve a plénomot, hogy járuljon hozzá dr. Szalai Fruzina indítványához. A maga részéről ugyan — tekintve, hogy báró Bánffy Dezsőben legbensőbb személyes barátainak egyikét tiszteli — nem tartja ilendőnek, hogy a miniszterelnök érdemeit ismertesse, hanem átadja e téren a szót:

Kassits Péternek, a ki tekintve azt a benső viszonyt, a mely őt Bánffyhoz ugyszólván elválaszthatlanul fűzi, az Isten szerelmére kéri a közgyűlést, hogy ne hozzanak szégyent a magyar fővárosra, és válasznak meg egyhangu lelkesedéssel Bánffyt diszpolgárnak. (Eláll! Nem hallgatjuk! kiáltások. Nem kell Bánffy!)

Vázsonyi Vilmos hasonló értelemben szól (Folytonos láрма és ellenmondások).

Elnök: Csiky Gergelyé a szó.

Csiky Gergely, a jeles drámaíró megjelenik a falon (Felkiáltások: Hah! szellem. Mozgás!) és ezeket mondja: T. közgyűlés! Igazuk van a t. kiáltozóknak, mikor azt mondják: szellem vagyok. Szellem vagyok én, esprit, az az esprit, amely, míg gróf Festetich lesz annak a színháznak az igazgatója, addig itt sohasem lesz prit.

En, t. közgyűlés, ismerem, mi az a dráma, mi a tragédia, de mondhatom önöknek, hogy ilyen tragédiát, mint forrón szeretett miniszterelnökünké, még sohasem láttam. Képzeli csak el, egy férfi, a ki a

Ma határozottan a Krisztinaváros az, amely leginkább emelkedik. Szerencsés fekvése, a budai hegyekből eredő tiszta, szabad levegője, szinte praedestinálja arra, hogy lakónegyede legyen a jövő Budapestjének. Gyárak füstje, a nagyváros kiáradó nehéz levegője nem fertőzi, mert a Duna árja megőrzi a pesti levegő átáradásától, a gyárak füstje pedig nem hatolhat a Krisztinavárosba.

Lassan-lassan a főváros közönsége is meggyőződik arról, hogy lakónegyednek a budai részek alkalmasabbak. A környék erdőségei pormentessé teszik, a hegyi levegő folytonos áradása pedig állandóan friss, egészséges levegővel látja el a városrészt.

Ennek a negyednek a föllendítése tehát természetes és szükségszerű, de épen ilyen szükségszerű emelkedésnek néz elébe az első kerület másik ikerestvére: a Tabán.

Az új hid fölépítése egy egész új városrészt fog teremteni, amelynek a főváros centrumához való közelsége adja meg majd azt a szükséges túlsúlyt, amellyel a Krisztinavárossal konkurrálhat.

Ily viszonyok között, meg nem feledkezve a most fejlődő Lágymányosról, az új színház helyét csak két ponton lehet elképzelni. Az egyik, amely mindenestre jobbnak és a színház jövőjére biztatóbbnak ígérkezik, az a telektömb volna, amely az új hid mellett kisajátított házhelyekből alakíthatnák, s bár keskeny főhomlokzata nem a Dunára, hanem az eskü-téri hid budai fejére nézne, a színház épülete mégis úgy volna

emelhető, hogy a Duna-sorra is impozáns homlokzatot nyerhetne.

Ez a terület már csak azért is biztosítaná a színház jövőjét, mert főként az első időkben, amíg a budai közönség hozzászokik a színház látogatáshoz, amíg szükségévé nem válik a színházba járás, az új hidon át, a pesti közönség egy része is közel jutna a színházhoz s így a színház anyagi megélhetése biztosabb volna.

Ez ellen a terv ellen, tisztán és kizárólag finánciális szempontokból lehet kifogása a fővárosnak, amennyiben ezek a telkek drágák és a főváros anyagi állapota nem engedi meg esetleg a drága telken való építkezést.

Ez esetben a másik telek a Horváth-kert volna. A Horváth-kert, a Krisztinaváros nagy sétatere, ma is színház-kert. Nagy előnye az, hogy a közönség hozzászokott már e helyhez s így ha nagyon nagy közönségre télen át nem is számíthat, mindenesetre van törzsközönsége, amely kitart mellette.

Itt azonban egy másik kérdés komplikálja az új színház kérdését. A budai oldalon föltétlenül szüksége van nyári színházra s ha a Horváth-kert arénája helyén, állandó színház épül, akkor a budai nyári színház kérdése marad megoldatlanul.

Ezekkel a körülményekkel pedig számolni kell. Mert hiába épül fel az állandó színház, az a nyári színházat nem pótolhatja, mert semmiféle környezet kedvéért nem megy nyáron közsínházba a közönség.

Az elnök: (folyton csönget; egy félórai hasztalan törekvés után azonban, látva, hogy semmi áron sem tud rendet csinálni, így szól.) A gyűlést öt percze felfüggesztem.

Szünet után a bizottsági tagok óriási meglepetéssel látják, hogy az elnöki emelvényt nem Márkus József, a Nemzeti színház tagja foglalja el, hanem P. Márkus Emilia, a bájos koloratur-énekesnő.

Márkus Emilia: T. közgyűlés. A gyűlést újra megnyitom. (Felkiáltások a plénumon; Éljen az elnök!)

Márkus Emilia: A táblán még kétszázötvenhat szónok van följegyezve az indítvány ellen. (Bájos mosollyal:) Kérem ezeket az urakat, sziveskedjenek az én kedvemért a szótól elállni.

Erre mind a kétszázötvenhat szónok eláll a szó-lás jogától. (Éljen Márkus Emilia! Éljen az elnök! — Kiáltások a plénumon.)

Márkus Emilia: T. Közgyűlés! dr Szalai Fru-zina urhölgy indítványt tett arra nézve, hogy b. Bánffy Dezsőt Budapest diszpolgárává válasszák. Tudom, (a plénumhoz) hogy önök azt semmi áron nem akar-ják megengedni, de mégis kérem a t. Közgyűlést, az „én kedvemért“ szavazza meg egyhangulag az indít-ványt. (Éljen az elnök! — felkiáltások.)

A közgyűlés óriási lelkesedéssel megválasztja Bánffy Dezsőt diszpolgárnak.

Márkus Emilia: Dr. Hegedűs János Bánffy lo-vasszobrának felállítását is indítványozta. Kerem a t. Közgyűlést, az „én kedvemért“ . . .

A közgyűlés közfelkiáltással elhatározza a lovas-szobor fellállítását.

Márkus Emilia: Még egy indítványom volna, te-kintve, hogy a diszpolgár-választás mindig bizonyos időt vesz igénybe, időmegtakarítás szempontjából kérem a t. Közgyűlést, — mondja ki határozatilag, hogy a jövőben minden miniszterelnök már kormányra léptekor egyuttal hivatalból Budapest diszpolgá-rának is tekintessék. No (mosolyog) . . . az „én ked-vemért“ . . .

A közgyűlés ehhez is egyhangulag hozzájárul.

Márkus Emilia: (mosolyog) Még egyet. Van ne-kem egy derék sógorom, okos ember, Pulszky Gusztáv. Kérem, „az én kedvemért“ . . . válaszszuk meg egyuttal őt is diszpolgárnak.

A közgyűlés Pulszky Gusztit is egyhangulag diszpolgárrá választja.

Márkus Emilia: Köszönöm, uraim. A közgyűlést ezzel bezárom.

A bizottsági tagok: Éljen Márkus Emilia! felkiál-tásokkal a „Nem nehéz azt kitalálni“ kezdetű ismert induló hangjai mellett távoznak a teremből.

Tudósító.

A Horváth-kertben ugyan, ahol kellő térség áll rendelkezésre, ezt a kérdést akként lehetne megoldani, hogy iker színházat építsenek, amint egy Berlinben is már megvan, oly képen, hogy a színház színpada közös marad, nézőtere ellenben kettős. Az egyik a rendesen épített kőszínház, a másik pedig a favázas, nyílt ablaku nyári színház.

Ez a Horváth-kertben könnyen megoldható, mert csupán a mostani színház udvart kellene beépíteni s a kertnek magas platóját kellene a kertből elfoglalni a színház épület számára.

Ez a két hely jöhet komolyan szóba a budai színház helyéül. A Krisztina-város emelkedő lakossága és föllanduló társadalmi élete megköveteli a maga szórakozó helyét. A Vizivárosnak ott áll rendelkezésre a Vigszínház. Ó-Budának a Kisfaludy színház. Egyedül a főváros első kerülete van manap még teljesen elzárva minden színházról.

Más kérdés, miként kellene a színházat minél rövidebb idő alatt létesíteni.

Nézetem szerint a főkérdés mindig csak az, hogy ennek a színháznak a lehető legrövidebb idő alatt föl kell épülnie, ha arra alkalmas és megbízható vállalkozó akad, akkor a főváros ingyen telekkel, ha segíti, ez teljesen elegendő, magától értődő azonban, hogy ebben az esetben a színház eddigi szubvenencióját továbbra is meg kell adni a színháznak.

Épen ezért megfontolandó kérdés az, nem-e helyesebb pénzügyi szempontból, ha a főváros a maga regiejében építi fel a budai színházat, amely esetben nemcsak a 7000 frt szubvenciót takarítja meg, hanem mindenestre bérjövedelemhez is jut az új színház útján, ily módon a mellett, hogy az építkezési költsége megtérül, még a színházra gyakorolandó ingerenciát is biztosítja magának a főváros.

Az idő azonban igen sürget. Hosszas meditálásra, végtelen bizottsági tárgyalásokra idő nincsen s nem szabad a jövő színház jövőjét kockáztatni azzal, hogy az esetleg évekig színház nélkül szűkös közönséget, a színházba járástól teljesen elszoktassák.

Épen azért sürgősen és azonnal napirendre kell tűzni ezt a kérdést s határozni kell ugy a hely, mint az építés módozatai felett, hogy kellő időben meg lehessen nyitni a budai színházat.

Zboray Aladár.

A mérnöki hivatal bajai.

— Levél a szerkesztőhöz. —

Igen tisztelt szerkesztő ur!

A fővárosi mérnökök bajaival komolyan foglalkozó becses lapjában sziveskedjék az alábbi panasznak is helyet szorítani, abban a reményben, hogy az illetékes körök ilyen módon talán értesülnek a mai lehetetlen állapotokról.

Nem akarom azt az állítást kockáztatni, hogy a műszaki személyzet, az oly fáradságos és annyi felelőséggel járó munkát

végző technikusok a városi adminisztrációnak mostoha gyermekei majdnem minden tekintetben.

Mert eltekintve a pénzügyi elhanyagottságtól, a melyben szenvednek, hadd említsem most néhány szóval egészségügyi szempontból a mérnöki hivatalt. Ebben a tekintetben az ország első műszaki irodája valóságosan szánalomra méltó állapotban van.

A mérnök, különösen a magasépítési mérnök, akinek ugyszólván állandóan több négyszögletes rajzlapokon, és táblakon van dolga, hely tekintetében sokkal szűkebb helyre van szorítva, mint a fogalmazó, akinek működési területe egy 21×34 centiméteres akta papír darab.

És daczára annak, vannak a Borz-utcai mérnöki hivatalban szobák, a hol 4—5, sőt 6 műszaki ember dolgozik, zavarván egyik a másikat, elvevén egyik a másik elől a világosságot, eltekintve, hogy a sűrűn közlekedő felek úgy szólván alig jutnak a szobába a sok akadályozó táblák, papirtekercsek stb. miatt, a bennlevők egészsége rendkívül szenved a zsúfoltság miatt és a rossz levegő következtében.

És míg a fogalmazói szakosztályoknál a legkisebb fogalmazónak is megvan a maga diszesen butorozott szobája, a műszaki hivatalokban még a főmérnökök rideg és barátságtalan odujába is jut rendesen még egy-két rajzoló.

Igazán itt volna az ideje, hogy ezt az égető kérdést kelősen megoldják. A mérnöki hivatal számára kellene egy direkt épített új és modern épületet emelni, méltó ahhoz a fontos és életbe vágó munkához, a melyet ez a sokszor gáncsolt, de nagyon is szükséges hivatal kifejt.

Fogadja Szerkesztő ur nagyrabecsülésem őszinte nyilatkoztatását.

Budapest, 1898 november 19.

Fővárosi mérnök.

Ne quid nimis.

A felső kereskedelmi iskolákról 1895. augusztus 20-án kiadott miniszteri rendeletben a *Rendtartás* című szakasz 11. §-ában először olvastuk: „Egy-egy osztályba 40 tanulónál több nem vehető fel.” Azóta e passus végig kísért minden iskola új szervezetében, még az iparos tanonciskolákéban is.

Kérdjük: gondolt-e a székesfőváros hatósága arra, hogy e rendelkezés újabb terheket ró vállaira? Tett-e óvást az ellen az indokolatlan megszorítás ellen? . . .

Nem kell mondanunk, hogy mi a haladás emberei vagyunk s így az újításoknak sem lehetünk ellenségei; de ebben a megszorításban mi épen semmi okos dolgot nem látunk.

Igen sok külföldi iskola értesítőjét tekintjük át, de alig találtunk egy-két olyanra, (s azok mintaiskolák voltak!) hol 40-nél több tanuló ne volna osztályonkint. Sőt a hazai állami középiskolákban is túllépik e számot. Tehát látszik, hogy a kormány maga sem tartja azt valami szent korlátnak.

Azt is figyelembe kell venni, hogy a beiratkozott tanulók egyrésze év közben kimarad, s így a szám ugys kisebb lesz.

De a paedagogusok is elismerik, hogy nem épen a tanulók számától függ az évi taneredmény. Láttunk mi is már igen kis létszám mellett gyenge eredményt, és megfordítva.

Egészen más volna az, ha a miniszter szigorúan meghagyná, hogy a tanulók létszámát a *helyiség nagysága szerint határozzák meg* s ezt ellenőriztetni is az egészség és testi épség szempontjából. De a 40-es számot irányadóul venni épen egészségi szempontból nem szabad; mert lehet oly tanhelyiség, amelyben még a 40 tanuló is sok. De megfordítva is áll: ha az egészség veszélyeztetése nélkül elfér 50–60 tanuló, miért ne lehessen akkor 40-nél többet befogadni?

Legyünk a terhek kirovására igazságosak?

Az állam kimondhatja, hogy a tanítás jobb sikerének könnyebb elérhetése céljából a 40-es létszámmal kell törekedni; s az lehet szerinte az *ideális* létszám, sőt saját tanintézetekben ahhoz alkalmazkodhatik is; de a többi iskolafentartóra ezt ráerőszakolni nem szabad. Örüljön az állam, hogy az iskolafentartás terheit akár a községek, akár egyesek megosztják vele; de ne tegye azt lehetetlenné.

Ellenőrizze a létszámot egészségi szempontból; figyelje meg az eredményt is, ehhez van joga, sőt kötelessége! — s ha az nem felel meg a kívánalmaknak, intézkedjék. De a létszámot ennyire korlátozni fölöslegesnek s oly túlságba menő intézkedésnek tartjuk, mely az iskolafentartókra újabb terheket ró; a magánintézeteket pedig teljesen lehetetlenné teszi, holott azokra is szükség van.

Ismételjük tehát, hogy a székesfőváros hatóságának is lépéseket kellene tenni e rendelet ellen, mely mint a lavina, egyre tovább gördül s ma holnap az elemi iskolára is kiterjesztik. —y.

Fővárosi Múzeum és Könyvtár.

— A tanügyi osztály javaslata. —

Régi história az, amelynek sikeres megvalósításán fáradozik a tanügyi osztály. A sokat emlegetett fővárosi Múzeum és Könyvtár ügyét keríti napirendre életrevaló javaslatával, amelyet alább ismertetünk. Még a három Károlyok virágzó uralma alatt 1884-ben indítványozta *Gerlbözy Károly*, hogy a főváros létesítsen egy olyan Múzeumot, amelyben a főváros életére vonatkozó régiségek, valamint fejlődésének és mai állapotának emlékei láthatók legyenek és egy olyan könyvtárt, amely egyrészt a főváros történeti forrásműveit magában foglalja, másrészt olyan közgazgatási szakmunkákkal legyen felszerelve, amelyekre a tisztviselőknek, de a polgárságnak is szükségük van.

Az azóta eltelt idő alatt mindössze annyi történt, hogy az 1885-iki kiállítás régi műcsarnokát kijelölték a Múzeum helyéül, abba beraktározták az ezredéves kiállításból szerzett értéktárgyakat, a fővárosi kiállítási pavillon tárgyait s elköltöttek körülbelül 7000 forintot. A végleges berendezés különböző kulissza harcok miatt huzódott, míg végre a tanügyi osztály komolyan hozzálátott a kérdés megoldásához, azzal az előköltséggel, hogy ettől a tisz-

tán kulturális ügytől távol tart minden illetéktelen beavatkozást és jogosulatlan aspirációt. Célja elérésére az ügyosztály a legjobbat tette, amit tehetett: hozzáértő szakemberrel alkalmas javaslatot dolgoztatott ki a Múzeum és a Könyvtár létesítésére. Ez a javaslat így szól:

Létesítendő volna egy *fővárosi múzeum* és vele kapcsolatosan egy *történeti könyvtár*, egyesítvén magában minden emléket, amely hű képét adja a főváros történetének.

A múzeumnak két osztálya lenne.

I. A *római osztály*, az aquincumi régiségekkel, úgy amint ma is már fönnáll.

II. Az *őskor, középkor, jelenkor* osztálya, továbbá a képtár és a történeti könyvtár.

A II. osztály csoportjai a következők:

I. Budapest őskori és népvándorlási régiségei, az azon időkről felmaradt térképei.

II. A főváros egészét és egész részeit feltűntető metszetek, képek, modellek.

III. Budapest régi templomi emlékei.

IV. Budapest történeti emlékei. (Mátyás király palotája, a törökvilág emlékei, Budavár visszafoglalása, árvíz, a szabadságharc, a koronázás, uralkodók látogatása stb.)

V. Irodalom, színészet és művészeti emlékek. (Írók, művészek relikviája, régi színházak stb.)

VI. A főváros ügyében érdemeket szerzett nagyok arcképcsarnoka.

VII. A városi kormányzás emlékei. (Oklevelek, szabályzatok, emlékpénzek stb.)

VIII. Festmények és szobrok. (Itt a javaslat fölveti azt az ideát, hogy a fővárosi pályázatokon részt vevő szobrokat és festményeket a pályázók nem engednék-e át a Múzeumnak?)

IX. A főváros rendezésére és építkezésére vonatkozó tárgyak és emlékek.

X. A főváros technikai, gazdasági és kulturális fejlődését dokumentáló tárgyak. (Közlekedés, csatornázás, vízvezeték, világítás, vásárcsarnok, iskolák, kórházak stb.)

XI. Történeti szakkönyvtár.

A római osztály, mint jeleztük, maradna Aquincumban. A másik egyelőre, amíg az Újvárosházában (Károlykaszárnya helyén) megfelelő helyet kapna, a régi műcsarnokban volna berendezendő. A múzeumnak hivatalos közlönye lenne a *Budapest régiségei* szak folyóirat. Az új intézmény ügyeit a tanügyi osztály látná el a *múzeum bizottsággal*, amelyet a jelenlegi régészeti szakbizottság és a képzőművészeti bizottság egybeolvasásából kreálnának.

A Múzeum személyzete: egy vezető, egy őr, egy segéd, egy díjnok és szolgák.

A *történeti könyvtár*, kapcsolatosan a múzeummal kizárólag a főváros történetére vonatkozó műveket tartalmazná. Ettől elkülönítve állana a *tisztán közgazgatási szakkönyvtár*, esetleg a levéltárral kapcsolatban.

A javaslat a Múzeum személyzeti költségétől eltekintve, a Múzeum létesítésére, berendezésére egyelőre nem igényel többet annál a 8830 forintnál, amely az intézmény léte nélkül már most is szerepel a budgetben. A személyzeti és történeti könyvtár költségeire külön előterjesztést tesz. A javaslatot az osztály már legközelebb tárgyalhatja.

A terjedékek beváltása.

Megirtuk mult számunkban, hogy a főváros igen sokat veszít a kisajátításokból nyakán maradó terjedékekbe tett befektetéseinek, amelyek hosszú évek során kamat nélkül hevernek a megvett ingatlanokban. S mindez amiatt, mert a terjedék-beváltás nincs szabályozva.

Erre vonatkozólag a tanácsi III. ügyosztálytól megkaptuk azt a tervezetet, amelylyel a terjedék-beváltást rendezni akarják. A tervezet, miután elmondja, hogy a fővárosnak igen sok kára van a terjedékek függő ügyével, kiterjeszkedik az eddig divó azokra a szokásokra, amelyek alapján a terjedék beváltása történt. (Helyesebben: *nem történt.*) Hangoztatja, hogy a beváltásnál meglehetősen ingadozó eljárást követtek, természetesen eredménytelenül. Azután így folytatja:

„Hogy ezen ingadozástól a kibontakozás mielőbb szükséges, ez természetes; kívánja ezt egy város érdeke, mert a hatóságnak tudnia kell, mily értékek állnak rendelkezésére, mint a magánfelek érdeke is, kik megkívánhatják, hogy egyenlő elbánásban részesüljenek s ne legyenek kitéve állandó bizonytalanságnak. A kérdés csak az, az értékesítés mily módja fogadtassék el. Erre a felelet általánosságban igen egyszerű, t. i. oly értékesítés, melynél a városrendezési és a pénzügyi szempontok a legkedvezőbbben kombinálhatók. Hogy a városrendezési szempont helyezendő első helyre, ez a dolog természetéből folyik. A terjedékek keletkezését okozó kisajátításoknak legtöbbször, maguknak a terjedékeknek pedig mindig célja a szabályozás végrehajtása. Ennélfogva a terjedékek értékesítésénél is ezen szempont érvényesítendő, nevezetesen, hogy a terjedékek úgy értékesíttessenek, hogy a szabályozás végrehajtása mielőbb megtörténjék. E mellett a másodsorban a pénzügyi szempont is tekintetbe veendő, hogy t. i. az értékesítés a lehető legkedvezőbb feltételek mellett történjék.

Ezen szempontok szemmeltartásával van szerencsénk a székesfőváros tulajdonában levő telekkönyvvezett terjedékek értékesítésére nézve a következő konkrét javaslatot előterjeszteni, kérve a Tekintetes Tanácsot, hogy ezen javaslatunkhoz hozzájárulni, és elvi elhatározássá emelése végett a t. törvényhatósági közgyűlés elé terjeszteni méltóztassék:

A székesfőváros tulajdonában levő telekkönyvvezett terjedékek a következő feltételek mellett adatnak el:

1. A hatósági felszólítástól számított egy éven belül önköltségi áron, hozzáadva az időközi törvényes kamatokat, de azzal a kötelezettséggel, hogy a terjedékkel kiegészített telken három év alatt egy az építésügyi szabályoknak megfelelő épület tető alá hozandó, a hatóság által megállapított kötbér mellett az egyesített telekre telekkönyvileg feljegyeztetve azon tulajdonjogi korlátozás, hogy a telektulajdonos, a mennyiben ezen építési kötelezettségének meg nem felel, a terjedékért a hatóság által a három év elmúltával egyoldalul megállapítandó forgalmi érték és az annak idején fizetett ár közt levő különbséget a székesfőváros hatóságának megfizetni tartozik;

2. a hatósági felszólítástól számított egy év után a tényleges forgalmi értéken;

3. úgy az 1. mint a 2. pont alatt foglalt esetekben a terjedék vevője a terjedék árán felül még a gyakorlat vagy a netán alkotandó szabályrendelet által megállapított homlokzatnyerési díjat önköltségi árban megfizetni tartozik, továbbá köteles viselni a terjedéket terhelő kövezési, csatornázási vagy járdafektetési járulékokat, végül az adásvétel után járó összes bélyeg és kincstári vagyonátruházási illetékeket.

Az 1. és 2. pontban említett felszólítást a már meglevő terjedékekre nézve ezen határozat hatályba léptétől számított hat hónap alatt, a jelen határozat hatályba lépte után keletkező terjedékekre nézve pedig a terjedék birtokbavételétől számított 30 nap alatt a székesfőváros tanácsa intézi és pedig az 1881. évi 41. t.-cz. 22. § a értelmében első sorban a kisebb utcza homlokzattal, illetőleg kiterjedéssel bíró telek tulajdonosához. A felszólított tulajdonos a vételre nézve hatvan nap alatt tartozik nyilatkozni.

Ha a felszólított tulajdonosok a kitűzött határidő alatt a terjedék megvételére nézve nem nyilatkoznak, köteles a székesfőváros tanácsa az illető szakhivatalok és szakbizottságok meghallgatása után a törvényhatósági közgyűlésnek haladéktalanul előterjesztést tenni az iránt, hogy a szomszéd ingatlan a terjedék értékesíthetése végett kisajátíttassék-e vagy bevarassék-e egy későbbi eladási alkalom.

Egyebekben az 1881. évi XLI. t.-czikk irányadó.

A székesfőváros tanácsi III. ügyosztálya:

Kun Gyula
tanácsnok.

dr. Harrer Ferencz
fogalmazó.

A közuti vasutak menetrendje.

— Beküldetett. —

A székesfőváros közlekedési eszközeinek történetében nevezetes az az időszak, amelyben a lóvasuti közlekedést villamos erőre változtatták át. A közel multban ki ne emlékeznék vissza a lassu lóvasuti közlekedésre, a tulzsufolt és ritkán közlekedő kocsikra, a kocsis fülsiketítő tülök fuvására, csupa kellemetlenségekre. Mind ez megszűnt az intézőkörök bölcs erélyes tevékenysége folytán s ma már büszkén elmondhatjuk, hogy a közönség igényeit a gyors, kényelmes és olcsó közlekedés kielégítheti s így az igazgatóság a polgárság részéről méltán megérdemli a hálás köszönetet. Azonban sokszorta hálásabb lenne a főváros közönsége akkor, ha a nagyérdemű Igazgatóság teljesítené nemrég tett azt az ígérését, — hogy mint az európai nagyobb államokban — *éjjel is, legalább óránkint járatna kocsikat.*

Hogy ennek létesítése mily nagy lendületet adna a főváros extensiv fejlődésének, azt bővebben indokolni nem szükséges. — Reméljük, hogy a tekintetes

Igazgatóság a kérdést ismét beható tanulmánytárgyává teszi s ígéretét nem hagyja sokáig megvalósítatlanul; de addig is, a míg az éjjeli közlekedést létesíti — kérjük, hogy a most, ilyenkor megállapítani szokott téli menetrendet, (mely szerint tudvalevőleg este a közlekedés beszüntetése sokkal előbb történik, mint a nyári menetrend szerint) az idén ne lépesse életbe, hanem a nyári menetrendet, mely különösen a vámvonalon kívül lakók érdeke, változatlanul tartsa fenn.

Egy kültelki lakos.

Tanulmány uton.

— Jelenet. —

Történik Párisban, Londonban, Münchenben, Berlinben, Milanóban, Rómában és még sok más helyen.

Szereplők: Első, második, harmadik X-edik tanulmányozó.

Első, második, harmadik X-edik szakértő.

1. Tanulmányozó: Nini kolléga -- maga itt.
2. „ És ön?
1. „ Én tanulmányozok.
2. „ Mit?
1. „ Sertés-vágó hidakat es ön?
2. „ Én termokémiai intézményeket.
3. „ Ah! önök is?
1. 2. „ Ki ön?
3. „ Én szakértőket tanulmányozok.
1. 2. 3. „ (elkesen) Éljen Budapest székesfőváros.
2. „ És hogy sikerült a tanulmány-ut.
1. „ Pompásan! A francia, angol, olasz, spanyol, portugál, porosz, bajor és honolulu sertések el vannak ragadtatva. Biztosítottak, hogy sertés-vágóhid nélkül, egyáltalán nem érdemes sertésnek születni.
3. „ Nagyszerű! A szakértők is hasonlóképen nyilatkoztak.
1. „ A sertés-vágóhidról?
3. „ Dehogy a székesfővárosunkról. Ők úgy nevezik röviden, hogy a kis magyar fejős tehén.
2. „ Igazán elmés név. De higgyék el, bárha kissé illatos, a termokémia külföldön igazán mesés.
- 1—3. „ Persze, persze!
2. „ De bocsánat, nekem mennem kell. (el)
1. „ Kolléga?
3. „ Parancsol
1. „ Mi az a termokémia.
3. „ Termokémia? Hát termokémia. Azt hiszi, hogy ha nálunk ott-hon többet tudnának róla, kiküldték volna tanulmányozó kollégáinkat.
- * külföldi szakértő: Vidám jó reggelt, kolléga!
2. „ Mi ujság?
1. „ Itt van a vidám termokémikus és a kis magyar szaktudósok.
2. „ A kis magyar fejős tehén adja a tejet?

1. külföldi szakértő: Nekem már kezd leadni: Hivnak!
 2. „ Mit kell szakérteni?
 1. „ Az mindegy — hisz te tudod. A fő dolog, hogy külföldiek legyünk. Majd ajánlak.
 2. „ Vigyázz, jönnek a kis magyarok.
 - 1—2. „ (vidáman) Halló! Halló!
- Tanulmány utazók kara: Bejártuk kétszer a világot
S boldogságunk a szaktudás,
Tanulmányozzuk a villámot,
A teret s termokémiát,
Bejártuk kétszer a vi-hilágot
És boldogságunk a szahahak-tudás.

Szakértők kara: Amig utaztunk
Sohse haboztunk
S meg volt a hasznunk
Mindég nekünk,
Szép Budapesten
Bár hogy is fessen
Mindent szívesen

Dicsérgetünk,
Vizvezeteket
Közbégőszéket
S egyéb izéket
Dicsérni kell,
S ha haza térünk
Zsebünkbe bérünk
S vígan megélünk!
Szerencse fel!

Mind: Bimbam, bimbam, bimbam

Bimbam, bimbam bam

Nosza rajta vígan

Csengjen az arany.

(Polkázva el a bal fenékon.)

—ra

Közelelmezés.

Borhamisítók.

Ha nem volnának oly végtelenül indolensek legfontosabb közgazdasági érdekeink iránt, akkor most a parlamentben nem szolgabírák választási históriái, hanem a borhamisítások ügye foglalkoztatná a képviselőket.

Egy vidéki cég manipulációi irányították végre a közfigyelmet arra a mérhetetlen kárra és veszedelmre, mely az országot a borhamisítások miatt fenyegeti. Szörnyűség, hogy nekünk, magunknak kell bevallani, de a tény immár tovább nem titkolható:

Magyarország árasztja el egész Európát hamisított borokkal.

A magyar bor jó hírre, mely százados múltra tekintett vissza, kompromittálva van, ha nem is örökre, de nagyon hosszú időre. A külföld nemcsak elvesztette bizalmát, de föl van lázadva ellenünk. Konzuli jelentések adják hírül ma Oroszországból, holnap Romániából, s holnapután a kontinens más tájairól, hogy a Magyarországból bort hozató kereskedők panaszokkal és följelentésekkel ostromolják a hivatalokat a nekik szállított panes miatt. Előkelő külföldi hotelek és vendéglők egymásután törlik borlapjaikról a magyar származásu borokat, mert nem akarják kitenni magukat vendégeik szemrehányásának. Morális és fizikai vesztetgár készül egész Európában a magyar bor ellen. Ennek pedig súlyos konzekvenciái lesznek.

Mert a bizalmatlanság nem szokott záros formák közt maradni. A ki engem megcsalt borral, az megcsalhat más áruval is: tehát nem kísérletezem vele, hanem egyáltalán szakítok. És amint mi, egyesek gondolkodunk, úgy gondolkodik a külföld egész fogyasztó közönsége. A magyarországi borhamisítók ennél fogva nemcsak borkivitelünket tették tönkre, hanem megrendítették összes export cikkjeink hitelét is.

Abban az óriási versenyben, melyet a nemzetek most folytatnak egymással a kereskedelem terén, ez az eljárás több a bűnnél, ez valóságos merénylet az állam közgazdasági léte ellen, melyet túrni eddig is vétkes könnyelműség vala úgy a kormány, mint a sajtó részéről.

Azért, hogy tiz-tizenöt lelkiismeretlen borkereskedő milliókat szerezhessen, egy ország gazdasági és kereskedelmi hitelét nem szabad áldozatul dobni. Ez az első és legkardinálisabb ok, mely a könyörtelenségig menő szigor, megtorlás és elrettentő példaadást megköveteli.

Beszélnék még önmagunkról is és felpanaszolatnók, hogy idehaza sem vagyunk képesek tiszta, élvezhető bort vásárolni. Korcsmárosaink részben ártatlanok, mert már ők is meghamisított állapotban kapják az italt; pinczében szűretel vízből, szeszből és esszenciákból nemcsak a kereskedő, hanem egyes vidékeken a parasztgazda is, kit a rossz példa elcsábított. A főváros jóformán megszűnt borfogyasztó lenni: a gyomorégést és fejfájást elkerülendő, télen is inkább sört fogyasztunk bor helyett. Hogy a közegészségre mily befolyással van a hamisított boroknak általános elterjedése; arról orvosaink tudnának beszélni. De ezt mellékesnek tekintjük ezuttal. Mi kinlódhatunk, panaszkodhatunk és sovároghatunk tiszta bor után a külföldnek azonban *nem szabad* okot adni a panaszra.

Azokat a meggazdagodott borkufárokat Pécsen, Sopronban, Kolozsvárott, Villányon, Brassóban és Tokaj vidékén irgalmatlanul rendszabályozni kell. Nem titokban és a nyilvánosság kizárása mellett, hanem trombitaszóval. Ha már rajtunk van az ódium és ama vádnak arepítő szígyene, hogy megcsaljuk a külföldet, hadd lássa ez a külföld, hogy a hamisítás csak egyesek bűnös manipulációja, mely ellen kormány, bíróság és közönség egyforma szigorral lép föl. Dokumentálni és mentől hangosabban hirdetni kell, hogy az ilyen üzemek nem türetnek tovább s a bűnösök elnyerik megérdemelt büntetésüket.

Törvényünk van a hamisítás ellen. De fájdalom, épen ezen a téren a törvény eddig csak a papíron meresztgette paragrafusait, s a törvény áthágói vigan osontak el a komoly és szigorú §-ok mellett. Hanyagságot, sőt vétkes mulasztást követtek el a járási szolgabiráktól és városi kapitányságoktól kezdve föl a minisztériumokig mindazok, kiknek kötelessége lett volna a törvény rendelkezéseinek érvényt szerezni. A közérdeknek ama laza felfogása, mely állami életünknek csaknem minden ágában nyilvánul, a magyar bortermelés és kivitel tekintetében már megtermette keserű gyümölcsseit. Az a szolgabíró, vagy rendőrkapitány, ki a nála följelentett borhamisítót büntetlenül elbocsátotta vagy a tessék-lássék végett pár tizzel megbírságolta, korlátozt felfogásában talán nem is sejté, hogy elnézésével vagy engedékenységgel az országnak százazrekre, sőt milliókra rugó kárához hatatosan hozzájárult.

Ha a kérdés nem volna oly szomorúan komoly, azt ajánlanám, hogy az ily engedékeny tisztviselők

éltük fogytáig ne ihassanak mást, mint az illető bepanaszolt czégek borát. De tréfának nincs helye. Védekeznünk és retorziókat sürgetnünk kell.

Ez utóbbi a kormány feladata. Az előbbiről magunk is gondoskodhatunk. A módot is megjelöljük: a hol gyanus borítalt adnak elénk — vendéglőben vagy kereskedésben — vigyünk belőle mintát az állami vegyikísérleti hivatalba s ha ott a hamisítást megállapítják, tegyünk följelentést hatóságnál. A vizsgálat majd kideríti, ki a tulajdonképeni bűnös. A sajtó pedig nem fogja elmulasztani, hogy pellengére állítsa azokat, kik merényletet követnek el polgártársaik egészsége és az ország jó hírneve ellen.

A külföldi szakértők.

Ezelőtt három esztendővel, karácsony táján, egy külföldi német uri ember jelent meg a kőbányai sertésszállásokban és valami állatorvos közbenjárása mellett szorgosan vizsgálta a kőbányai sertéstelepet és a telep megvédésére fogantatba vett állategészügyi intézkedéseket. Ennek az urnak a német birodalom belügyminiszteréhez intézett jelentése a lehető legkedvezőbb színekkel esetelte a kőbányai sertéstelep állategészügyi állapotát és az ott alkalmazott állatorvosok egynémelyikének fejlett tudományát. Ez a német ur a német birodalom főállatorvosa volt kit az 1893 évi állategészügyi egyezmény határozmányai alapján a német állam kiküldött, hogy tegyen jelentést a kőbányai piac állapotáról. Akkor a jelentés első következtetése az volt hogy a kőbányai piacot a ragadós száj és köröm-fájás járványa miatt elzárták.

A héten ismét jártak német szakértők Budapesten. A berlini magisztrátus egy állatorvost, a német földmívelésügyi, a kereskedelmi és a belügyi kormány két-két szakférfiut küldött Budapestre, hogy itt a vágómarha kezelését, a vásár berendezését, a járványok elterjedésének megállítására történt intézkedéseket figyeljék meg, tanulmányozzák és hogy a kőbányai sertéstelepet vegyék alapos megfigyelés alá. A külföldi urakat itt a közlekedési ügyosztály főnöke Herman Béla tanácsos vezette, míg a földmívelési minisztérium Mezőhegyesről Dr. Kócsk Árpádot, Munkácsról a nem régiben Németországból ismét átszármazott Egán Edét rendelte mellejük, hogy a megejtendő vizsgálat folyamán képviseljék a földmívelésügyi kormányt.

Ez a látogatás eredménye annak a nagyszabású akciónak, melyet Ausztria-Magyarország berlini képviselője Szögyény-Marich, a magyar állatkivitel érdekében megindított és mely akció különösen a sertésvész miatt elzárt német határ újból való megnyitására irányult. Hogy ebből az alkalomból maguk, a német birodalom irányadó körei azt a kérdést is fölvetették, hogy a magyar vágómarhát is bizonyos szigorított ellenőrzés mellett boesássák át a német határon, ez az ügy mai állása szerint csak arra a körülményre vezethető vissza, hogy Németországban kiűtött a husinség, mely már hónapok óta hatványozott erővel kétségbe ejti a német nagyobb városok lakóit. Németország, ha nem talál módot arra, hogy fogyasztó közönsége számára megnyerje avagy lehetővé tegye a magyar kivitel, ma-holnap kenytelen azamerikai fogyasztott-hus importjához folyamodni és inkább készül a szomszéd állam jól megfigyelt és kellőképen ellenőrizett vágómarha-importját megtérni, mint saját állattenyésztését az amerikai import meghonosításával agyon ütni.

Amit a külföldi szakértők a kőbányai kiviteli telepen láttak és megfigyeltek és miképen tudósítják a német kormányt erről a most már modern berendezésű kiviteli piacról, azt elismerő nyilatkozataikból ítélhetjük meg, melyek arra engednek következtetni, hogy sertéskivitelünk számára a német határ nem sokára meg fog nyílni. A kiviteli telep elkülönítési rendszere, melyet még a külön vasuti vágányokra is kiterjesztették, külö-

nösen pedig azok a szigorú rendszabályok és mintaszerű berendezések, melyek a szerbiai eredetű sertések vesztegetésére szolgálnak, kellő méltánylást nyertek, mert a felmerülő járványos állati betegségek elhurcolását és tovaterjedését sehol jobban és alaposabban meg nem gátolják, mint a kőbányai telepen.

Ellenben a marhavásártér berendezése sehogyszemimponált a külföldi szakférfiaknak és leginkább a fel- és lerakodás és a lábbon való felhajtás ellen emeltek kifogást. A itteni berendezést primitívnek mondják és attól tartanak, hogy a budapesti marhavásártéren a ragadós állati betegségeket sem kellőképpen ellenőrizni, sem azok tovaterjesztését meggátolni nem lehet. Tettek is a helyszínen általános megjegyzéseket, de behatóan csak jelentéseikben fogják ezt az ügyet tárgyalni és nincs kizárva, hogy a külügyminisztérium útján fogunk felvilágosítást nyerni azokról a kíváncsagságokról, melyeket a német kormány kivitele vágomarhapiacunk tekintetéhez támaszt.

Ennyit a külföldi szakértők látogatásának nemzetgazdasági jelentőségéről, mely szép reményekkel kecsegteti az állattenyésztő mezőgazdaságot, a közvetítő kereskedelmet és a sertés hizlalókat egyaránt. Lokális jelentősége ennek a dolognak már kevésbé épületes.

Mert a főváros élelmezése szempontjából tekintve a dolgot, alig látunk benne mozzanatot, melyet meglepéssel fogadhatnánk. A kőbányai sertéstelep forgalma tízedrése annak, amilyen ezelőtt négy esztendővel volt, mert ez a forgalom 909.989 darabról 141.180 darabra szállt alá s mindamellett hogy 1897-ben 100.000 darab sertést hoztunk be Szerbiából, nem voltunk képesek a saját és az osztrák koronatarományok szükségletét fedezni, mi egyrészt a határzár dacára uralkodó magas sertésárakban nyilvánul, másrészt abban a körülményben leli indokolását, hogy 1897-ben még 399.858 drb sertés körülbelül 9 millió forint értékben hullott el Magyarországon. Ugyanígy állnak a dolgok a vágomarhával, melylyel a belföldi és az osztrák keresletnek már most is alig tudunk megfelelni. Félt, hogy a német határzár megszüntével a husinságban leledző Németország nemcsak a rendelkezésre álló késre érett árura teremti felfeszőkenő árakat, de egyúttal megtámadja hustermelesünk alapját is és hosszú időre magával ránt a megfizethetetlen husárak korszakába. Magyarországon már most is tarthatatlannak az élelmezési viszonyok. A liszt és a kenyér folytán drágul és a megcsappant szállítóképesség következményeképpen folytán emelkednek a sertés- és a vágomarha árak. Budapest fővárosára nézve óriási csapásnak tartjuk a némethatár megnyitását, mert a hatalmas német birodalom pénzerejével a lokális piacon nem vehetjük fel a versenyt és surogátumokkal nem szolgálhatunk a főváros közönségének.

A főváros lakossága sem a kukoricalisztből készült kenyeret, sem az Amerikából szállított fagyasztott húst nem veszi be és ezért óvatosságra intjük az intéző köröket a vágomarha exporttal szemben.

Gombamérgezések.

A legutóbbi időben ijesztő módon szaporodnak a fővárosban a gombamérgezési esetek. Tizennégy nappal ezelőtt egy öreg asszony halt meg gombamérgezés következtében; néhány nappal ezelőtt Budán három családnál konstataáltak gombamérgezést; november 14-én a népszínház-utczában öt ember, november 15-én a retek-utczában nyolcz embert kezelték az önkéntes mentők gombamérgezés miatt és az elősorolt eseteken kívül majdnem naponta fordul elő gombamérgezési eset, melyben a mentőegyesület segélyét nem veszik igénybe és mely a rendőrség tudomására nem kerül. Ilyen esetekben a vásárcsarnok

kok igazgatósága azzal a hivatkozott hivatalos kommunikéval szokott előállani, hogy a mérges gombát nem vásárolták a főváros vásárcsarnokaiban.

Hát ez igaz is. Az előfordult gombamérgezési esetekben egyszer egy mészárszéki kofánál, máskor a vásárcsarnok övezetén kívül eső nyílt piacon, harmadik esetben egy budai hetivásáron vették a gombát és ez a körülmény igazat ad a vásárcsarnokok igazgatóságának, de nem ad igazat a főváros hatóságának. Utóvégre a vásárcsarnokok övezetén kívül is laknak emberek, kik adófilléreikkel éppugy rászolgálnak a fővárosi hatóság egészségügyi gondozására.

A vásárcsarnok övezetén kívül levő nyílt piacok és a budai hetivásárok egészségügyi ellenőrzése oly gyatra, oly szégyenletes, hogy nem csoda, ha a mérgezési esetek napirendre és onnan többé le nem kerülnek. Ezeken a piacokon a vásárbiztosok, azaz oly egyének kezelik az egészségügyi ellenőrzést, kik alig tudnak írni-olvasni, kiket nagyobbára megbízhatatlanságuk miatt léptettek elő hivatalosbol állásukból vásárbiztosokká. Ezek a megbízhatatlan biztosok az egészségügyi felügyeleten kívül előforduló esetekben a vásárjogot és rendet is kezelik első instanciában; ők szolgáltatják a fővárosi statisztikai hivatalnak az élelmicikkek árai és mennyiségére vonatkozó adatokat és teljesítenek kézbesítői és szolgai teendőket is, a vásárfelügyelők pedig ott ülnek meleg hajlékukban és — rovacsolnak.

Közönséges ember el sem hiheti, hogy a budapesti vásárfelügyelőket, azokat a közegeket, kikre az ezrek és százezrek életét és egészségét bizzák, mennyi írásbeli munkával zaklatják, a helyett, hogy őket a vásárok egészségügyi ellenőrzésére szorítanák és attól el nem vennék egy percre sem.

Figyelmébe ajánljuk a fővárosi tanácsnak és a tisztí főorvosnak ezeket az állapotokat és követeljük, hogy a milyen hatásos rendeletet tudtak a vásárcsarnokok számára megalkotni a gombamérgezések, illetve a mérgesgombák forgalmának megakadályozására, éppoly szigorú intézkedést tegyenek a vásárcsarnoki övezeten kívül eső piacok és elárusító helyek számára is. Mert azzal a szegény messze lakó ember be nem éri, ha a vásárcsarnokok igazgatója sub rosa azt a tanácsot osztogatja, hogy ne vegyenek gombát máshol, mint a központi vásárcsarnokban.

Vásárok.

A központi vásárcsarnokban a lefolyt héten nagyobbára előnyös volt az áralakulás. A marhahus a vidékről érkezett nagyobb felhozatal következtében a nagyban való elárusításnál 2 krajcárral olcsóbb lett. A sertéshus ára az enyhe időjárás és a hideghusvásár behatása alatt szintén engedett; szemben a tojás, mint rendesen télvíz idején és a kenyér ára kilogramonként egy krajcárral drágább. A szárnyas, vad és leölt baromfi ára változatlan.

A kőbányai sertéspiacon a hét forgalma tulnyomóan lanya volt. A kiviteli mennyiség csak nem felel meg a belföldről és Szerbiából bejelentett szaporulatnak és a késre érett készletnek. Átlag 48 forinttal fizették a kiviteli árut a szokásos 45 kiló engedménnyel minden pár után és a 4 százalék elengedéssel.

A ferencvárosi sertésvásáron lanya forgalom mellett az elmúlt hét árainál átlag másfél krajcárral olcsóbb árakat fizettek. A legmagassabb ár 49 forint

volt 100 kilogramonként élő súlyban, páronként 45—50 kiló és a vételösszeg 4 százalékának levonásával.

A vágómarhavásáron a vasárnap megtartott országos vásáron vontatott forgalom uralkodott és a felhajtott igavonó marha nyomott árakon cserélt gazdát. A csütörtöki rendes heti vásáron 4524 drb vágómarhát hajtottak fel, 630 darabbal többet mint az előző héten. Első rendű hizott magyar ökörért 28—31 forintot fizettek. A felhajtott vágómarha között 2990 drb szerbiai eredetű szarvasmarha volt. A borjuvásárok rendes keretükben mozogtak; a leölt borjut a központi vásárcsarnokba viszik; az élő borju átlag ára 41 frt volt 100 kilogramonként élő súlyban.

Hírek a városházáról.

Álom az állványról.

A belvárosban, a szép, magastornyú városháza mögött gyönyörű bérpalotát épített Klotild kir. hercegasszony. Ami azonban a pompás épület illúzióit egyelőre némileg összezsugorítja, kétségtelenül az a körülmény, hogy ebből az építészeti remekműből eddig mindössze csak az állványok vannak készen. Már pedig, akár hiszi nekem valaki, akár nem, minden állvány, még ha a legnagyobb szerűbb palotát emelik is mellette, — csúf és kiállhatatlan. Különösen pedig Budapesten, ahol az állványok némelykor leszakadnak, de okvetlenül mindig a nyaktörő halál veszedelmével fenyegetik nem csupán a szegény, becsületes tótokat, akik dolgoznak rajta, hanem rang- és nemzetségi különbség nélkül mindeneket, akiket balsorsuk arra kényszerít, hogy napi elfoglaltságaik közben épülő házak közelében járjanak-keljenek. Kivételt e veszedelem alól legföljebb csak az illető építésszek élveznek, akik tudvalevőleg soha feléje sem néznek az állványaiknak. Ezért kellemetlenek tehát az állványok Budapesten. Valamennyi között azonban mindenesetre legkellemetlenebbik — legalább bizonyos köröknek — az az állvány, amely Klotild kir. hercegasszony épülő palotája mellett meredez alig egy-két méternyi távolságból a régi városháza felé; és annak is éppen a felé a hátsó része felé, ahol az első emeleten a városi központi pénztár helyiségei vannak. Ugyiszólva csak egy ugrás az emeletmagas állványról, s a derék akrobata — elgondolni is szörnyű — már ott kapaszkodhatik a központi pénztár valamelyik ablakján.

... ur a központi pénztár derék kezelője kétségbeesetten nyöszörgött.

A pénztár ablakával átellenben, az emeletnyi magasságban húzódó állványon három sötét alak állott.

— No, — szólt az egyik, — itt jó helyre kerültünk. — Nézzétek, mi van a szomszédságunkban.

— A városháza.

— Több — a városházának az a része, ahol a központi pénztár helyiségei vannak. Ennél jobb vis-à-vis-t négyesben sem kereshettünk volna.

— És hármában leltük meg — szólalt meg most a harmadik, kinek toprongyos alakját épp most vonta körül dicsúgással a holdvilág.

Mert éjjel volt. Odalent valahol az utcán egyhangu, lassu koppanások jeleztek, hogy valaki sétál a közelben. A rendőr volt.

— Hé, — kiáltott föl az állványon levő három alakra, — mikor a holdfény jóvoltából megpillantotta őket — mit keresnek magok odafönt.

Az első, akit czinkostársai csak „ravasz keresztesvitéznek” hívtak (t. i. a keresztkeresztéről, amelyek fölfeszítése szakmájának egyik gyöngyei közé tartozott), rimánkodva felele a rendőrnek:

— Szegény hajléktalanok vagyunk, uram, s ezen az állványon keresnénk nyugvó helyet!

A rendőr reá rivallt.

— Semmi hajléktalanok! Kutya! Bekísérlek mindnyájatokat! Eltolonczzalak! Fölakasztatlak.

És nekiindult, mint Sziklai a Gésák-ban, hogy megmászassa a póznát.

— Rendőr! — ugrott elibé most az állvány szélére a harmadik toprongyos villogó szemmel — közeledni ne merj hozzánk. Mi nem vagyunk hajléktalanok, mi betörők vagyunk, s a központi pénztárt akarjuk kirabolni!

A rendőr visszahőkölt:

— A központi pénztárt?

Ezzel illedelmesen szalutált, és szép csendesen visszamászott a földre.

— Itt van — szólalt meg a második toprongyos, egy koronát dobva le a rendőrnek, — menjen barátom és igyék meg egy pohár szilvóriumot az egészségükre.

A rendőr gondolkodott egy darabig, vajjon csakugyan mit válasszon: a három betörő-c, vagy a koronát?

Választása néhány pillanatnyi tusa után a koronára esett, még pedig nem csupán azért, mert egy korona nem csak egy szegény rendőrré, de akár az orleansi hercegre is csábító dolog, hanem — és főképen — azért is, mivel hogy a koronán lehet szilvóriumot inni, három betörőn pedig nem.

Ismét szalutált, tehát és lábujjhegyen távozott. A városház-utczában szemközt jött vele egy másik rendőr; visszatartotta.

— Pszt! ne menj arra; ott betörés készül.

A három betörő pedig ezalatt még közelebb húzta az állványdeszkákat a városházához, és az ablakon át lassan, de biztosan bemászott a központi pénztár helyiségébe.

— Öcsém, — sugta egy poczakos vén köteg ezresbankó, a mellette heverő százas-csomaghoz, — öcsém, itt jár valaki.

— Tolv...! sikoltott föl rémülten a százas, de nem fejezhette be, mert a szekrény ajtaja ugyanekkor fölpattant, s a százas csomóra pedig egyidejűleg egy hideg kéz nehezedett.

— Ez a befolyt utadó, — jelentette ki az első a toprongyosok közül, — tehát, mint utonállóé, az enyém.

— Ez, — szólalt meg mogorván egy más pénzesomagra mutatva a másik toprongyos, — a jótékonyági alapok pénze; következésképp, mint aki melleleg az emberek jótékonyására utalt koldus is vagyok, — az én pénzem.

— Ez pedig — harsogott a legtoprongyosabb, vagy, ha úgy tetszik, legtoppabbrongyos harmadik — a városi tisztviselők nyugdíjalapja; tehát, mint a naplopás édes nyugodalmában élő személyiségé, — ez az én vagyonom.

Ezzel mind a hárman zsebrezárták a bankjegyesomagokat és a merre jöttek, az ablakon, mind a hárman nyugodtan távoztak a helyiségből.

... ur, a pénztárnok, aki épp ebben a pillanatban nyitott a szobába, felordított:

— Zsványok! ...

Ugyanekkor az éjjeli szekrényről egy heves kézmozdulattal leütötte a gyertyát, amely csörömpölve esett a parkettre.

... ur kinyitotta a szemét. Otthon volt. Reggeledett.

Rudnay főkapitány ur pedig, akinek ez a „betöréses álom” — mint talán nevezni lehet, szintén a fülébe jutott, ha lopásról, sikkasztásról, rablásról, avagy gyilkosságról jön hozzá följelentés, csöndesen, jóízűen mosolyog.

— Óh, óh! ... Önt meglopták, kirabolták, megölték? Talán álmolta az egészet?

Mert Budapest közbiztonsága — naponta néhány száz rablást, gyilkosságot leszámitva, — változatlanul kiábrándító,

Almodó.

A hirdelési ügy rendezése.

Amit tíz esztendővel ezelőtt könnyelműen és nagyon rosszul csináltak: az Emmerling-féle kizárólagos jogot adó szerződést: azt most hamarosan alig tudják reparálni. Egyesek ugyszólván beleélték magukat abba, hogy a hirdelési ügy az a holt tőke legyen, amelynek a főváros mi hasznát se vegye. Sőt vannak olyanok is, akiknek az a hitük, hogy tulajdonképp illegális a harmic esztendőkre kötött szerződés megbolygatása.

Elmondottuk véleményünket erről a kérdésről, amelynek egyetlen elfogadható, a fővárosra nézve lehető megoldása az, ha a szerződést felmondják. Még pedig 1899 január elsejétől 1899 december 31-ig terjedjen a felmondás esztendeje. A főváros ebben a kérdésben csak veszíthet; a várakozás minden percéért kár; a tanulmányozásokra fordított idő minden órája megannyi kidobott ezres, amely nem a főváros közpénztárába folyik.

Tessék ennek a kérdésnek a megoldását szakavatott, tapasztalt, gyakorlati emberre bízni, aki a közérdek nagy előnyeit szem előtt tartva a maga és hivatala dekorumát látja ennek a függő vagyoni kérdésnek gyors megoldásában. Az egész hirdelési ügy különben is nem a jogi teoriák aszaló műhelyének lassu kemencéjében kelhet napvilágra, hanem a szabad verseny korlátlan megnyitásával magában a gyakorlatban kaphatja meg azt a formát, amely a főváros érdekeire a legkiegélítőbb, a hirdetőknak a legelőnyösebb.

Bármely külföldi mintát vesznek is elő, a mi viszonyainknak, amelyek e téren igazán speciálisak, alig találnak megfelelőt. Modell keresgélés helyett legbölcsebb lenne, ha a hirdelési ügyet teljesen a nyílt pályázat, legtöbbször eredményes, terére bocsátának, hadd férközzék hozzá bárki, ha az ügygyel foglalkozni akar.

Akármit tesznek is, annál a 35 forintnál, amelyet ma kap a főváros, bizonyára többet eredményez a legszerényebb reform is. A fővárosnak pedig nagy szüksége van arra a többletre, főképp most, amikor köröskörül a deficit lángja nyaldossa a központi pénztár megesappant kasszáit.

(Halálozás.) Részvétellel kell megemlékeznünk *Richter Ernő* fővárosi fogalmazónak fiatalon, 23 éves korában történt elhunytáról. A főváros egyik buzgó, derék tisztviselőjét veszítette benne el. Nem volt nagy a kör, melyben munkált, de ezt a kört pontosan, lelkiismeretesen betöltötte. Jó tisztviselő, kedves kolléga, felekkel szemben mindig udvarias és előzékeny volt. Halála nemcsak a pénzügyi és gazdasági osztályban, hová beosztva volt, de általában a tisztviselők körében élénk részvétet keltett. Tisztársai pompás koszorút helyeztek ravatalára. Teme-

tése, melyen barátai nagy számmal megjelentek, pénteken d. u. 3 órakor volt a Szent-László kórház hantottas házából. Béke hamvaira!

Kevés az iskola.

A főváros építi az iskolákat egyre-másra, de persze nem tud annyit, amennyire az iskolakötelesek száma után ítélve, szükség van. Így azután sok iskolában tulzsfultak a termek. Viszont ennek meg az aránytalan beosztás az oka, némely iskola kong az ürességtől. Az idei kimutatás eredménye az iskolák befogadó képességét és a beirt tanulók számát a következőkben tünteti fel:

	A tantermek befogadnak:	Beiratkozott: Tavaly	
A reáliskolákban	1.180 tanuló	1.164 tanuló	1.181
A felső keresk. iskolákban	1.020 „	903 „	844
A felsőbb leány „	536 „	485 „	442
Az iparrajz „	600 „	737 „	648
A polgári fiu „	2.991 „	2.854 „	2.558
A „ leány „	4.576 „	4.638 „	4.228
Az elemi népiskolákban	47.999 „	49.768 „	46.748
A kereskedő inasiskolában	—	808 „	756
Az iparos „	—	10.024 „	9.478

Az összes iskolába járók száma: 71.381 66.883
 akiket 1674 fővárosi alkalmazásban levő tanító, illetőleg tanár és tanítónő oktat.

Fővárosi tisztviselők a királyné szobrára. A főváros valamennyi hivatalában, mint annak idején megirtuk, gyűjtöttek a királynénak emelendő szoborra. A kibocsátott gyűjtőíveken aláírt összegeket a központi pénztár szedte be. Az eddig befizetett gyűjtések összege 3400 forint. A még be nem adott íveket most megsürgették, hogy a számadásokat véglegesen lezárhassák.

Tornaterem a műgyetemi hallgatóknak. A műgyetem ezidőszerinti rektora, *Lipthay Sándor*, a napokban egy beadványban azzal a kérelemmel fordult a főváros tanácsához, hogy a IV. ker. főreál- és elemi-iskola közös épületében levő tornatermet hetenkint kétszer, este 6 órától 8 óráig engedje át a műgyetem ifjúságának. A tanács a beadvány fölött még nem határozott.

Átszálló forgalom a közuti vasutakon. A fővárosi közönség egyik régi, sokszor sürgetett vágya, hogy a közuti vasutakon az átszálló forgalom életbe lépjen. Az idén júniusban adta be a közuti villamos és a városi villamos vasuti társaság az átszálló forgalom berendezésére vonatkozó tervezetét. A fővárosi tanács a beadványt még máig sem tárgyalta érdemlegesen, dacára annak, hogy a nyári szünet óta a vasuti albizottság már több ülést is tartott. Az e hónap 15-én tartott vasuti albizottsági ülés napirendjére ugyan kitűzték a tervezet tárgyalását, de a budapest—budafok—promontori és a közuti villamos kelenföldi vasut vonalának tárgyalása következtében az átszálló forgalom ügye újból elmaradt. A törvényhatósági bizottság több tagja ez ügyben különben

interpellálni készül, s így akarják a tanácsot a kérdés sürgős tárgyalására rászorítani, hogy az átszálló forgalom 1899. január hó elsején okvetetlenül életbe lépjen.

Olcsó villamos akkumulátorok. Arra a hirre, hogy a főváros a vigadóban villamos világítást akar berendezni, egy budapesti asztalos cég felajánlotta megvételre a gyártelepén berendezett villamos világító gépezetét. A tanács a mérnöki hivatalt bízta meg, hogy a felajánlott telep használhatóságáról mondjon véleményt. Szokása szerint a mérnöki hivatal alternatív javaslatot terjesztett be a tanácshoz. Az első javaslat szerint a telep már ócskasága miatt sem használható a vigadóban való felállításra. Amennyiben azonban a tanács még is megakarja venni a telepet — ez a második s kétségtelenül klasszikus javaslat, — akkor egy részét a Rákóczy-téri vásárcsarnokban, egy másik részét a központi vásárcsarnokban lehetne felállítani. Megjegyzi a mérnöki hivatal, hogy a telep új korában 16.500 frtba került, most azonban 7000 frtnál alig ér többet s annak elbontása, elszállítása, ujonnan való felállítása éppen annyiba kerül, mint egy új telep felállítása.

Színház, zene.

Hangverseny-terem.

A művelt nyugatnak alig van egy számo ttevébb városa, mely hangversenyteremmel ne rendelkezne. Sajnos, magunkról mi ezt még nem mondhatjuk. — Dehogyan nem, mondják rá a legtöbben, hiszen ott a Vigadó két terme, a Royal s a VI—VII. kerületi kör terme! Talán még ennél is több kell? Bizony kell! Kellene egy igazi hangversenyterem, mely tisztán e célra épült, s aminek hiányát a hangversenyévad, közepette érezzük a legjobban! A Royal s a VI—VII. kerületi kör terméről nem is szólok. Kisebbszerű méretüknél fogva ugyanis csak matinék, vagy kamara-hangversenyek megtartására alkalmasak, s különben sincsenek e célra építve. A Vigadó kis és nagy terme pedig minden másra, csak nagyjobb szabású hangversenyek megtartására nem alkalmas.

Nagyon egyszerű ennek a magyarázata. A Vigadó építésénél egyáltalában nem egy kitűzött cél, hanem az lebegett az építő bizottság szeme előtt, hogy a fővárosnak mindenféle ünnepélyek, bálók s hangversenyek megtartására egyaránt alkalmas épülete legyen. S e szempontból véve a dolgot, s tekintve az akkori viszonyokat, a bizottság nem is készíthetett volna helyesebb tervet, mely jobban biztosíthatna volna e sok követelménynek leendő megfeleltetését, mint a mostani Vigadó terve. — Felépítették a monumentalis épületet, mely az akkori viszonyokat teljesen kielégítette s talán az akkori zenei életnek eléggé meg is felelt.

De változtak az idők, s székesfővárosunk az évek folyamán a társadalmi élet terén is szokatlan lendülettel haladt előre.

S ha más téren a Vigadó még ma is kielégíti a követelményeket, mint hangversenyterem többé nem szerepelhet. Sem beosztása, sem méretei nem olyanok, melyek alkalmassá tehetnék, nagyszabású zenei események színhelyévé.

Okvetlenül szükséges egy megfelelő hangversenyterem melynek építésénél tisztán a zene követelte

feltételeket kell figyelembe venni. Szükséges, hogy a terem nagysága legalább is akkora legyen, mint a Vigadó kis és nagy terme együttvéve. Kerülnünk kell benne minden hiábavaló diszítést, megfelelő akusztikáról, beosztásról kell gondoskodni, hogy úgy zenekari, mint soló estélyek megtartására egyaránt alkalmas legyen. Külsejében is nyugodtságnak, egyszerűségnek kell nyilvánulni, mert egy ily épület csak így bír a kellő hatással. Egy ilyen hangversenyterem felépítése valami nagy költségbe nem kerül, de azt is busásan behozza.

Mindenesetre nagyon fontos és felette szükséges tényező lenne egy hangversenyterem fejlődő zenei életünk előmozdításában. Azt mondják: az Isten meghallgatja mindenütt az imát, de azt hiszem mindnyájan legszívesebben s legáhitatosabban a templomban tudunk imádkozni! Tessék elhinni, hogy a művészetekkel is így vagyunk. Kell, hogy megfelelő templomunk legyen hozzá. Egy hangversenyterem pedig a zene temploma!

Márkus Jenő.

Színházi hét.

nov. 19.

Nem hiába a legfiatalabb színház a Magyar Színház, ugyancsak igyekszik tanúságot tenni, arról hogy él.

Tele van munkakedvvel, egyre készül, iparkodik, próbál, premierez s azután, hogy a kasszának is megadja, ami a kasszáé, kétszer, háromszor eljátsza hetenkint az Aranylakodalmat és a Gésákat s ez a két áldott darab mindig keres a fiataloknak is — egy kis elkölteni valót.

Pedig a múlt héten nagy ágyút gurított ki, az öreg Planquett szököltatta meg, előadván a Garasos kisasszonyt. A Rip-Rip és a Kornevilli harangok mestere ebben a darabban sem tagadta meg magát. Szívhez szól minden hangja a muzsikájának s azok a finomságok, zenei grációzítások, amelyek a partitúrát teszik, bőségesen kárpótolnak azokért a reminiscenciáért, amelyekkel Planquette mester dolgozik.

Mert az tagadhatatlan tény, hogy a Garasos kisasszony szerzője szívesen emlékezik vissza a melódiákra, a melyeket hallott, de van benne olyan nagymérvű zenei ízlés, hogy csak az értékes zenei gondolatokra reflektál.

A Kornevilli harangok óriási sikere felkeltette volt a zeneismerők irigységét s igen jól emlékezem, hogy egy tudós zeneművész annak idején minden egyes számáról megmondotta, honnan kölcsönözte Planquette a zenei gondolatot.

A Garasos kisasszonynál már nem kell ilyen nagy tudomány zeneértőnek lenniök, mert most már a zeneszerző saját magától kölcsönözött legtöbbet. Ennek dacára a zene messze felülmúlja a szöveget, amely egy kicsit tulnaiv és ha Párisban hatott, azt leginkább a császárnak köszönhetette, aki az utolsó tablóban megjelenik s minden francia lelkesedve tapsol.

Az előadás ismét igen jó volt. Komáromy Mariska asszony csodás szépen énekelte dalait, s bizony, bizony könyvet csalt a szemekbe. Méltó partnere volt Kalmár, aki szép tenorjával keltett kellemes feltűnést s akinek alkalmat adott ez a szerepe arra, hogy az első magas c-t ő énekelje a színházban. Vlád Gizella, Sziklay, s a többiek, ügyesen és ügybuzgalommal működtek közre a siker érdekében.

—y

(M—s.) Sauer Emil hangversenye. F. évi november hó 14-én tartotta a vigadó nagytermében Sauer Emil, a nagy zongoravirtuóz ez idei hangversenyét, mely bár külső-

leg igen fényesen sikerült, de magát a művészt illetőleg annál kevésbé! Ismét meggyőződünk arról, hogy Sauer csupán a külsőségekkel tud hatni, s szemképrázta technikáját mindenkor fel is használja erre. S csupán ez az ő tere. Chopin 3 művét, Sgamballi Nenia című szerzeményét, s Poldini egy „Etude“-jét feltétlen tökéletességgel s technikával játszotta, annál kevésbé értelmezte helyesen Beethoven „Polonaise“-t és Schumann G-moll szonátáját, Wagner-Liszt, Tannhäuser nyitányával pedig kinosan felsült. Emlékezőtehetsége s technikája teljesen cserben hagyta, s csak nagy nehezen lábalt ki a hinárból. Talán megtanította őt a mai est arra, hogy bármilyen nagy művész is valaki, sohasem szabad magát teljesen elbiznia, s hogy nem árt soha egy kissé több szerénység, mert mindenkivel megeshetik, hogy a közönség elnézésére rászorulhat, mint ahogy az vele ma megesett. Közönségünk különben a leglelkesebben tüntetett Sauer mellett, a kiról azonban hiszem, hogy nem nagy megelégedéssel távozott a teremből.

Közgazdaság.

Köszénbányák fuziója.

— Beküldetett. —

A legutóbbi hetek pénzügyi eseménye az a fuzió, mely a Magyar általános köszénbánya és a salgótarjáni köszénbánya részvény-társulat között létesülőben van. Nem érdektelen ennek a fuzionak egyes részleteivel a nyilvánosság előtt foglalkozni, mert a magánérdek mellett közérdeket is érint, hogy részvény-társaságaink vezetésében milyen szellem és eljárás nyilvánkozik.

Általánosságban csak annyit, hogy mint több esetben itt is azt tapasztaljuk, hogy a részvényesek által nyújtott eszközök a magánérdek szolgálatában merülnek ki.

Kételyek eloszlátása végett előre is ki kell jelentenünk, hogy a fuzionáló társaságok közül ez csakis a Magyar általános köszénbánya részvény-társulatra vonatkozhatik. Épen ezért a közérdek szempontjából felette fontos, hogy amikor egy még érintetlen hírnevű részvény-társulat, mint a salgótarjáni vagyoni és személyi erőit egy másikkal egyesíteni készül, élénk kritikát tárgyává tétessék ez utóbbinak üzleti szelleme és ténykedése.

Sokak előtt szinte érthetetlen az a jelenség, hogy az a Magyar általános köszénbánya részvény-társulat, amely alig hogy a múlt esztendőben kezdte meg a tatai szénbányászatot, amely az igazgatóságnak a f. évi április 16-án a közgyűlés elé terjesztett jelentése szerint a termelő-képesség olyan stadiumát érte el, hogy két új akna mélyesztése folytán már a f. év november havában napi 70 waggon szén szállítása helyzetetett kilátásba; holott a részvénytőkét ugyancsak a f. év január 25-én tartott rendkívüli közgyűlésén 6 millió forintba emelték fel: rövid 3/4 esztendő múlva odajutott, hogy a részvények fokozatos értéktelenedése után a krízis elől utolsó menekvése egy fuzió, amelyben a részvényesek befektetett tőkéinek és azok hozadékának csak egy részét menthetik meg.

Hasonló tapasztalatok után nehéz is reményleni, hogy a magyar részvény-társulati viszonyok annyira szoliduljanak, hogy a részvényes bizalma és befektetett tőkéje nem tétetik üzérkedés tárgyává.

Nézzük a konkrét esetet.

A f. évi január 25-én tartott rendkívüli közgyűlésen királdi Hercz Zsigmond vezérigazgató élénk színekkel festette a társaság részvényesei előtt a társaság üzleti sikerét. A tatai bányák üzeme — ugymond — már máig is minden várakozást föltűlmutató eredményre vezetett. A Wiener Bankverein-nel kötött kettős tranzakció minden várakozást föltűlmut. A tranzakció

utján a társaság bányái a legnagyobb termelő képességre lesznek emelhetők. Szóval kilátásba helyezte, hogy déli és délnyugati Magyarország fogyasztó piacát a Magyar általános köszénbánya foglalja le, sőt még hangoztatta, hogy kiviteli képessége Ausztriára is kiterjed. Ugyanekkor a boldog részvényesek meleg köszönetet szavaztak királdi Hercz Zsigmond ur munkaképességeért és az általa elért üzleti eredményekért. (Magyar kereskedők lapja 5. sz.)

A boldog részvényesek, kiknek részvényei egy ügyesen összeállított üzleti mérlegben s a vezérigazgató bölcs előrelátásába vetett bizalmon sarkaltak: ma már úgy gondolom másként gondolkodnak, mint a januári közgyűlésen.

Ma már nyilvánvaló, hogy a Wiener Bankverein-nel kötött tranzakció korántsem azért történt, hogy a trifaili köszénbánya társaság versenytől megszababuljanak, hanem ez csak egy rosszul intézett — rablógazdasággal határos — hitelművelet volt: a mai állapotnak előrevetett árnyéka.

Szakértők állítása szerint a trifaili köszénbánya részvény társaság Esztergom vidéki köszénbányái közel sem érnek 2 1/2 millió forintot. Sőt ezek átvétele, amikor azok üzemenek kifejlesztése olyan technikai akadályokba ütközik, miket egy rendezett viszonyok közt levő társaság sem bírna meg: egyenlő az öngyilkossággal. De egyelőre csak ez volt a menekvés, mert annak a 2 millió frt kölcsönnek, amelyet a Wiener Bankverein adott, ezeknek az értéktelen bányaműveknek busás megfizetése volt az ára!

Ilyen és ezekhez hasonló az üzlet vezetésben több irányban előforduló műveletek voltak a mai helyzet megteremtői.

Jól mondja Schmoller: „Az egoizmus hasonlít a gőzhöz; hogy mit eredményez, azt csak akkor tudom, ha tudom, mily nyomás alatt dolgozik.“

Bizonyára, ha tudták volna a részvényesek, hogy királdi Hercz Zsigmond vezérigazgató mily nyomás alatt tette január 25-iki fényes előterjesztését; ha tudták volna, hogy a társaság vezérigazgatója ahelyett, hogy a társaság létező bányaműveit igyekezett volna intenzívvé tenni, a Bakonyban és Vértesben százezer holdakra menő bányaterületeket busás szerződési feltételekkel lefoglalt: ma alig kellene részvényeik elértéktelenedése felett keseregniük.

Mert mint az esztergomi bányaművek megszerzése nem volt a társaság érdekében, ép úgy ezen területek megszerzése a társulat érdeke ellen történt. Hogy mégis miért szerezte meg azokat a vezérigazgató nagy áldozatokkal, azt megint csak a főnti Schmoller mondhatná meg.

A kamatláb kérdéséhez.

A német birodalmi bank f. hó 9-én a váltóle-számítolási kamatlábat 5 1/2%-ra emelte fel. E rendelkezéssel és ennek a pénzviszonyokra gyakorolt befolyásával foglalkozott az osztrák-magyar bank múlt héten tartott ülése és ugyanakkor meghányták azt is, hogy a mi hivatalos kamatlábunk felemeltessék-e vagy sem. Ezuttal a vezértanács magáévá tette a vezértitkár fejtegetéseit és egyelőre eltekintett a kamatláb felemelésétől. Ez álláspont mindenképen csakis helyes-selhető, nem forogván fenn jelenleg oly kényszerítő ok, mely az osztrák-magyar bankot arra indíthatná, hogy a kamatlábat felemelje. — Ama körülmények, melyek a német bankot befolyá-olták, reánk nézve irrelevánsak; nem kell aranyunkat megvédenünk, politikai helyzetünk nem nyugtalanító és legkevésbé

sem panaszkodhatunk arról, hogy iparunk túl nagy pénzigényekkel lépne fel. Addig, amíg a bankjegyek a központi pénztárba visszafolytak, tanácsos, hogy az alacsonyabb kamatláb mentől tovább érvényben maradjon. Ez érvelés épűgy a mi, mint az ausztriai viszonyok érdekeit is szeműgyre veszi. A bank októberi kimutatása igazolja, hogy Magyarország szükséglete Ausztriához képest szerűny körben mozog és minden jel arra mutat, hogy ez évben nálunk nagy pénzszűksűglet nem fog jelentkezni. Ellenben hátrányos volna minden irányban, a pénzt még jobban drágítani, akár csak azzal is, hogy külföldi pénzüzeteket utánozzunk, melyek egész más befolyások alatt állanak.

T. T.

Az új bankjegyek.

Egy cseh lap ad elsőnek hírt az új bankjegyekről. A bankjegyek állítólag világos rózsaszínűek lesznek és úgy a rajz, mint a kiállítás tekintetében igen sikerűltek. Külsejük tetszetűs és a többi követelműnyeknek is minden tekintetben megfelelnek. Az értékek az egyes tartományok nyelvűn vannak jelölve és pedig az első részben a német szűvegen kívül a megjelölés cseh, lengyel, olasz, szláv, horvát cirill, román és végűl rutén nyelven törtűnik. A másik oldal kizárólag a magyar szűvegnek van fentartva.

Magyar osztálysorsjáték r. trsg.

E társaság f. hó 16-án Lőnyay Albert elnűklésűvel rendkűvűli közgyűlűst tartott 20 részvűnyes jelenlűtűben, akik ősszesen 5019 részvűnyt kűpvűsűltek. A napirend tárgyai voltak: az igazgatűsűg indítvűnya a részvűnytűkűnek 1200 drb új, egyenkint 500 korona nűvűrtűkű részvűny kibocsátűsa áltűl 600.000 koronával valű felemelűse irűnt, továbbű az alapszabűlyok nűhűny rendelkezűsűnek műdosítűsa. A közgyűlűs a részvűnytűkűnek javaslatba hozott felemelűsűt elfogadta és az irűnt is rendelkezűt, hogy az új részvűnyek jűvű ővi január hó folyamán bocsátűssanak ki, továbbű, hogy a mostani részvűnyeseknek az elűvűteli jog az ujonnan kibocsátűndű részvűnyekre al pari árfolyamon oly műdon adassűk meg, hogy őt részvűny utűn az elűvűteli jog egy új részvűnyre szűljön. Miutűn meg az alapszabűlyoknak javaslatba hozott műdosítűsűt is elfogadtűk, Tűrűk Kornűl részvűnyes azt a kűrdűst intűzte az igazgatűsűghoz, vajjűn az a hír, hogy az igazgatűsűg a sorsjáték megnagyűbbítűsűt tervezűe, valűsűgűn alapul-e? Stein Ármin igazgatűsűgi tag az igazgatűsűg nevűben azt a felvilűgosítűst adta, hogy az űgyűmenet teljesűn kielűgűtű volta daczűra a sorsjáték-intűzműny rűvid fennállűsűra valű tekintűtűt, a sorsjegyek szűműnűk szűporitűsa nincsen tervbe vűve. E vűlasz tudoműsul vűtelűvel a közgyűlűs vűget ért.

A Franklin-társulat irodalmi intűzet.

A Franklin igazgatűsűga elhatűrozta, hogy a legkűzelebb egybehivűndű közgyűlűsűnek azt javasolűja, hogy az 1897/98. űzletűvre részvűnyenkint 16 frtnyi osztalűk fizetűndű.

G r a u e r M i k s a

cs. és kir. udv. szállítű.

PÁLINKA, LIKűR, RUM ÉS COGNAC-GYÁR.

Legfinomabb teák és francia cognac nagybani raktűra.

Depűt: az udvarban jobbra. Budapest, VIII. ker., Kerepesi-űt 45. szűm. (s a j á t h á z b a n).

F i ő k ű z l e t: VII. ker., Miksa-űtca 3. szűm (sajűt hazban).

Alapított 1852. ővűn.

Telefon: 60-25. szűm.

A budapesti takarékpénztűr és orszűgos zűlogkűlcsűn

rűszvűny-tűrsasűg.

IRODÁI: VI. KER., ANDRÁSSY-űT 5. SZűM (sajűt házűban.)

Befizetűt rűszvűnytűke 10 millió korona.

Elfogad betűteket takarékbetűti kűnyvűcsűkűk és pénztűri jegyek ellenűben 4⁰o-os kamatozűssal, valamint folyű-szűmlűban check-szűmlűn. (A 10⁰o-os betűtkamatadűt az intűzet fizeti.)

Leszűmitűl vűltűkat, elűlegeket nyűjt ertűkpapűrokra.

Vűltűűzlete

megbűzűsűból teljesűti mindenfűle ertűkpapűrok vűtelűt és eladásűt a legelűnyűsebb feltűtelek mellett s foglalkűzik minden a vűltűűzletek keretűbe tartozű űzletűgakkal.

űzleti őrűk: dűlelűtűt 1¹/₂9-1¹/₂1-ig, dűlűtűn 3-1¹/₂5-ig.

Magyar kirűli osztűlysorsjáték fűelűrusítű helye
IV., Koronaherczűg-űtca 11.

Kűzi zűlogűzletei:

IV., Kűrűly-kűrűt 18. — IV., Koronaherczűg-ű. és zűsűbűrus-ű. sarkűn, — VII., Kirűly-űtca 57. — VIII., Jűzsef-kűrűt 2.

Magyar Székesfőváros

KÖZIGAZGATÁSI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre 6 frt.
Félévre 3 frt.

SZERKESZTI ES KIADJA:

DR. BARTHA SÁNDOR.

SZERKESZTŐSÉG ES KIADÓ:

IV. ker., Reáltanoda-utca 5. szám.

Közüny.

Budapest nov. 26.

Mióta tudom magamat, sohasem érdeklődtem a főváros községi ügyei iránt. S most arra szólít fel egy régi, kedves íróbajtársam, írjak cikket ebbe az ő derék lapjába, mely éppen a főváros községi ügyeivel foglalkozik. Irok hát, s magyarázom ezt a közönyömet. Talán sokan vagyunk így, s talán ha egyikünk meggyón a nyilvánosság előtt, ez a kitérője a közöny okának hozzájárulhat majd a jobbraforduláshoz.

Budapestet szeretem, a világ legragyogóbb városa ez nekem. Csinos, kedélyes, mesés erővel lendülő, káprázatos mértékben emelkedő. A közöny, melyet analizálnunk kell, nem magát a fővárost illeti hát, hanem egyebet. Meg is mondom, mit. Az adminisztrációját. Sőt ezt sem egészen, hanem azt a módot, ahogy ezt a községet adminisztrálják. Szűkkeblű ez a módszer és szomorúan autochthon. Benne nem egy metropolis lakosságának egyetemes akarata nyilatkozik meg, hanem a kerületeknek, sokszor csupán a kerületek vezető férfainak az elvi harcoktól irtózó, kényelemszerető s tehát kompromisszumra örökké hajlandó akarata.

Szeretném magam jól megértetni. A főváros tíz kerületből áll. *De tíz kerület még nem teszi a fővárost.* Egy metropolis az más valami. Azt nem úgy kapjuk, ha összeadási műveletet végzünk a részeivel. Az maga egy hatalmas, óriási súlyú individualitás, melynek megvan a maga kollektív jellege; s ennek a jellegnek kell uralkodnia a részeken, ennek kell lüktetnie minden atomjában, ennek kell érvényesülnie parancsoló erővel, korlátlan szuverénitással az egész vonalon. Megvan-e ez az egyetemes vonás a főváros községi életében! Nincs. Itt nálunk minden kerület egy-egy kis metropolisnak érzi magát, a metropolis pedig egy nagyobb terjedelmű kerületnek. Ez szüli azt a

bajt, hogy van kerületi érdekeltsége, de nincs egyetemes érdeklődés a fővárosi ügyek iránt.

A másik baj pedig az, hogy sok a választott és kevés a választó. A feje tetejére állított helyzet ez. Nyolczvan emberből álló községtagnács kell nekünk, nem négyszáz tagból álló községi parlament. A sok szakács elsózta a levest; nem csoda, ha a közönség aztán nem kér belőle. Nyolczvan jól megválogatott ember igenis képviselheti a fővárosi polgárelem közigazgatási lelkiismeretét, szellemi erejét és önértékét. Mindez elzagyvul szükségképp egy ötször akkora testületben. Kimondom nyíltan hogy mi, a főváros polgárai, nem ismerünk magunkra abban a törvényhatósági bizottságban, amelynek sem községi politikája, sem pénzügyi programja, sem városfejlesztési terve nincsen. Bécset a császári hatalom csinálta. Budepestet az Isten alkotó ereje teremtetten meg; a községi adminisztráció bizony silány munkatársául bizonyult a gondviselésnek. A legjobb esetben nem rontotta el a gondviselés művét; fájdalom, sokszor még ezzel a negatív erénnyel sem dicsekedhetett.

Igy látom, így értem én a községi dolgokat. És innen ered az én közönyöm. Ha tévedek, jóhiszeműen tévedek. De ha igazam van, segíteni kellene valahára az inveterált bajon.

Vérszi József.

A jelek.

A államfőnek többek között privilegium osztogatási joga is van. Vagyis midőn, egy már meglevő jognak adnak egy új jogalanyt. Az ilyen királyi megkülönböztetés erősen visszahat a kitüntetettnek társadalmi állására is. Rendszerint a kitüntetések előtérbe tojják azt a nem épen indokolatlan kérdést, vajjon miféle nagy szolgálatokat tehetett az udvari tanácsos ur, a vaskoronarendes ur, avagy a lovag urak?

Nem vehető tagadásba, hogy a kitüntetések következménye a politikai becsvágy, duzzadása, s az ilyen kitün-

tetett eltaszt magától minden önzetlen szívből eredő igazi hazafiságot, s ezentul már csak azért küzd, — vesződik, fárad, hogy az őt kitüntetésre ajánló végrehajtóhatalomnak szolgálai módon szolgálatot tehessen s a kegyosztói hatalom melegében sütkérezzék.

A javakbani részesedés első és sarkalatos tételei kiváló érdemek szerzése, a király — a haza, és a — kormány, miní a társadalom működésének centralis szerve — körül. — A mindennapi tapasztalat szerint, a kitüntetések alzata nem mindig a társadalmi érények mérvesszője.

Egyébként ott, — hol a társadalmi gépezet egészséges, a boldogulás útjára nem fából csinált vashidon lehet eljutni, — ott a közönség az igazi polgári erényt kellőleg tudja méltatni, s annak idején érdeme szerint meg is tiszteli.

A társadalmi fejlettség fokozata szerint növekszik a közönség előítélete a nemesítés és rendjelezés iránt.

Akadnak azonban mégis olyan — az ezrek közül kitünő erős jellemű férfiak, akik évek hosszú során keresztül önfeláldozó hazafisággal szolgálják a közjót, s nem az érdekhajhászat vezeti őket működésükben.

Nem tagadhatjuk meg az elismerést sem az egyik, sem a másik kitüntetettől, mert valamennyi rászolgált a legmagasabb elismerésre. Bár a derék férfiak polgártársaik részéről is mindenkor elismerésben részesülnek, úgy most is méltán ünnepelhetik a törvényhatósági tevékenység zászlóseit, akik a közgazgatás terén férfias magatartásukkal polgártársaik előtt is példaszerűekké váltak, amely a korona részéről is elismerve lett. Mi is a legmelegebben üdvözzük a kitüntetetteket.

T Á R C Z A.

Színházi erkölcsünk.

Színpad és erkölcs, egymást teljesen kizáró fogalom. Festett falak, festett világ nem is lehet az erkölcsök melegágya! Nem is akarok annak a háládatlan s hiábavaló szerepére vállalkozni, ki e festett világba erkölcsöt akar beplántálni; csupán egy körülményre óhajtanék kiterjeszkedni, s azt hiszem, ez egyben mindnyájan igazat adnak nekem!

Két színházunk, melyekben az operette műfajt kultiválják, nagyon eltér attól a hivatástól, melyet egy ily színháznak betölteni kellene. Mindegyik „cassa“-darabot akar magának bárhonnan is előteremteni, nem vizsgálván annak sem erkölcsi sem tartalmi értékét.

Hetekkel előtte szól már a dob, s végre itt a bemutató előadás. Azt hiszem, ha valaki komolyabban tekint a dolog mélyére, az ilyen bemutatókon nem igen fog a többiekkel egyforma jóízűen nevetni. Lesz az ő nevetésében valami keserűség is, mert hiszen a mi egy ily darabban történni szokott, az nem képezheti egy „operette“ tárgyát. Nem operette az,

Iskola adó.

Elhatározott dolog, hogy behozzák az 5%-os iskolaadót. Mint annyi más, ez is az ötletszerű gondoskodás szülötte. Pénzre van szüksége a fővárosnak; segíteni kell a baján. Hol fáj? Kérdik a madame-ok. Az ősi rendszer recseg-röpg minden ízében. Beteg az egész test. Fájnak a kövezési részei, nyomja az oktatási költség . . . Halt! Itt megállunk. Az oktatásból mindenki hasznót lát, fizessen érte. A tandíj ugyanis csak a felsőbb iskolákban kötelező, az elemi oktatás ingyenes, nehogy a szegény ember csemetéi egészen parlagon maradjanak. Ezentul is ingyenes lesz az elemi iskolába járás, de lesz öt perczentes iskolaadó is. Azt fizeti mindenki, akár vannak iskolás gyermekei, akár nincsenek. Fizetik az aggregények is. Tehát ők is megkapják a nőtlenesség adóját — iskolaadó czimen.

A matematikusok mindjárt ki is számították, hogy az iskolaadóból 750.000 forint jövedelme lesz a fővárosnak. Nyiltan azután azt hangoztatják azóta, hogy ez az új adóbevétel éppen jó lesz az iskolai deficitekre. Titokban pedig arra spekulálnak, hogy a 750.000 forint tökéletesen alkalmas némely más hiányok pótlására is. Nem akarjuk zavarni azoknak az örömet, akik az iskolaadóval reparálni vélik a főváros finaciális ballépéseit. Más okból tesszük szóvá az új adótervezetet, amelynek gyors létesítése elé aggodalommal nézünk. Különösen azért szeretnénk ezt az aggodalmunkat jól megokolva átplántálni a törvényhatóságba is, nehogy a bizonyosnak vélt új jövedelmi forrás reményében még merészebben költe-

hanem — magyarán mondvá — egy nagy disznóság, mely egy másodrangu orfeum színpadán találhat csak magához méltó keretet, légkört.

Pedig, hogy közönségünk izlése már ez irányban mennyire ferde, mutatja egy ily darab óriási sikere, pedig ez a siker a legkevésbbé sem erkölcsi, s legkevésbbé örvendetes, mert csupán közönségünk izléstelenségének legerősebb bizonyítéka.

Nem élünk a romanticizmus korában. A hanyatló XIX-ik felvilágosult század végén ne is keressünk romanticizmust, sem idealizmust. Erkölcsnemesítő intézményeink tervet változtatnak s talán a még felvilágosultabb XX-ik században megéljük, hogy színházaink lesznek az orfeumok s mulatók!

Különösen az a két színház, melyekről fennebb is szólottam, volna a nagyközönség: a nép számára teremtvé. Hazafias érzületét, erkölcsi életét volnának hivatva előadásaikkal nemesíteni, s azt erősebbé tenni s e helyett azt a legmeztelebb ledérséggel ismertetik meg. Pedig sajnos, ha hiányzik a népnek az erkölcsök iránti érzéke, mert ennek hiánya oly állapotokat teremt, melyeknek elszomorító következményeit éppen a legutóbbi években tapasztalhattuk legjobban. S ha már a felső tizezer

kezzék s azután sirassa a medve bőrére előlegezett jókedv árát.

Az 1868. XXXVIII. törvénycikk 35. szakasza bölcsen megengedi, hogy a község a népoktatási költségeire iskolaadó czimén, mint maximumot az állami egyenes adók öt százalékát szedhesse be tagjaitól:

Ugyanannak a törvénynek 36. szakasza pedig így szól:

„Azon községi tagok és birtokosok, kik a jelen törvényben kijelölt kellékeknek hitfelekezeti iskolát tartanak fenn, csak annyiban köteleztetnek a községi iskola fenntartásához járulni, amennyiben azon összeg, amelylyel saját hitfelekezeti iskolájok fenntartásához pénzben vagy terményekben járulnak, egyenes adók öt százalékát nem meríti ki.“

A törvénynek ez az imperativ rendelkezése annyit jelent, hogy a főváros, felekezeti iskolákat fenntartó adófizetői az új iskolaadót aligha fogják fizetni. A református, luteránus vagy zsidó adófizető, aki amugy is fizet a maga községénél iskolaadót, bizonyára azt teszi, hogy a rá kivetett iskolaadót, amit meg kell fizetnie, a maga községének fogja adni. A felekezeti iskolákat megjavítják, esetleg megsziporítják s miután a hitközségi tag önkéntelen aláesik egy új adózásnak, a hitközségek arra fognak törekedni, hogy az új adó hasznát a felekezet iskolái élvezzék.

Felébred a felekezetek között a verseny, a féltékenység, a háboruszkodás. A maga érdekét védi mindegyik, a más javára bizony nem fizet egy s-m.

oly nagy gyönyörűségét leli az ily „magasabb szellemi élvezetnek“ nevezett produkciókban, tessék azoknak az illető helyeken: az orpheumokban, a mulatókban szabad teret nyitni, a mi ellen senkinek semmi kifogása nem lehet. Majdnem, hogy azt kell mondani: légy frivolabb, szemtelenebb te orpheumi előadás, mert hisz az operett színházak tul tesznek rajtad, s veszélyeztetik fennállásod ezerszerre ledérebb légkörükkel!

S most rátérek arra, amit tulajdonképen célo-
lom volt elmondani. Ha végig nézünk színházaink, mulatóink ballett-statiszta női személyzetén, megdöbbenéssel tapasztaljuk, hogy majdnem csupa serdületlen, 16 éven aluli személyekből áll.

Mindnyájan a szerényebb polgári családokból kerülnek ki, ami különben világosan érthető. A nyomort, szerénységet szívesen cserélik fel a gond nélkülű, fényes semmíteléssel, pedig e csere hallatlan áldozatot követel, amit gyermekésszel nem képes felfogni: viszonzásul kéri erkölcsét, erényeit. A családfő, a lét-fenntartással nehezen küzdve meg, nem igen törődik gyermekével, sorsával s nem bánja, ha ily személyzet tagjává lesz, mert nem igen tudja, hogy mi ennek a következménye, sőt talán örül gyermeke fényes

Megeshetik ilyenformán az, hogy a községi iskolák javára csak a római katolikusok fizetik az iskolaadót, (pedig azokba az iskolákba vegyesen járnak a felekezetbeliek), a többi, más hitvallásuak pedig a maguk hitfelekezeti iskoláik fenntartásához való hozzájárulásban „merítik ki az öt százalékos új pótagót.“

Kemény diócska lesz ez, amelyet mindenesetre valamely okos, mélyreható novelláris intézkedéssel kell előbb élvezhetővé tenni. Mert hiába, akárhogy haragszik is Steiger Gyula, hogy a lakosság nagyobb s hozzá még a gazdagabb fele menekednék meg az új adótól: a törvény törvény! Az ellen nem szabad hadakozni. Ellenkezőleg, okos politikával meg kell változtatni. De nagyon vigyázva. Mert a veréb nem áll meg a dobszóra. Az iskolaadó pedig csak akkor jövedelem és igazságos, ha általános, ha mindenki fizeti. Ellenkező esetben jelentéktelen és méltánytalan,

Ezt kellett volna mindenekelőtt meggondolni.

Vasut és kő.

— Kégl Árpád és Izsépy József mérnökök
vasuti jegyzeteiből. —

A főváros mérnöki osztályának két tagja: Kégl Árpád, a középítési igazgatóhoz titkári minőségben beosztott mérnök és Izsépy József VIII. kerületi mérnök négyheti szabadságát arra használták fel, hogy röptében beutazzák a kontinens világvárosait. Élményeik közül főképp a vasut és kövezés a bennünket közelebből érdeklő és az e téren tett tapasztalataikat az alábbiakban ismertetjük.

Páris vasutjai.

Abban az óriási Babelben, amely elenyészhetetlen benyomást tesz az idegenre, aki Párist végig-

öltözekeinek, ékszereinek, nem is sejtve, hogy ezért cserébe az a legdrágábbat adta!

A bukás hamar bekövetkezik. A földszint erős látcső tábora lassankint legyőzi a szemérmét, a környezet előkészíti a biztos bukáshoz, s az első kísérés után egygyel több a bukott nő! S ha már ennek úgy kell lenni, legalább arról gondoskodjék a társadalom, hogy ily ifjan, mint gyermekleány ne kerülhessen be e romlott környezetbe. Tessék azt az életkort, mely ily személyzetbe való belépésre képesíti, legalább 16 évre szabni, s tessék elhinni, még ez is nagy áldozat lesz a társadalom részéről, melylyel az kiélt agglégényeinek, örök ifju véneinek adózni fog.

S te, ki e hiábavaló sorokat irtad, szegény háramaradt halandó, te akarsz a mai felvilágosult század művelt társadalmának tanácsokat osztogatni? Te akarod hibáira, erénytelenségére figyelmeztetni, mikor a ledérség orgiákat ül, s a szenvedélyek zablavezetten rohannak a féktelenségbe! Sajnálatra méltó vagy, eredményre ne várj, ne várd, hogy szavaid visszhangot keltsenek. Az igazságot, különösen, ha el-lenünk szól, nem igen szokták ma meghallani!

M—s.

száguldja, hihetetlen keveréke van a közlekedő eszközöknek. S mégis a keverék egységesen oszlik meg, bizonyos határozott irányban történik a különböző közforgalmi intézmények elhelyezése és felhasználása.

Tulnyomó az omnibusz, de csakis a belső, előkelőbb, élénk forgalmu utvonalakon, amelyekre vasutat nem engedélyeznek. Motoros kocsit alig látni, talán épp oly elszórtan, mint Budapesten. Inkább a magánosok használják és a Bois de Boulogne mentén látható néhány motoros bérkocsi. Az omnibuszok jegykezelése patriarkálisan mintaszerű, s ugyanolyan az összes vasutakon.

Az utasok tolongása, lökdösése, tulsufaltság ki van zárva. A váró állomásokon minden utas számot kap s csak akkor ülhet a kocsiba, a mikor a kalauz felhívja a számát. Csakis hétköznapokon, amikor a forgalom gyöngébb, de akkor is csak közbeeső állomásokon van megengedve a szám nélkül való felszállás. A közönség természetesen ezt a rendet szokta meg és türelmesen vár néha három-négy, különben gyors egymásutánban érkező kocsira, a míg felszállhat.

Az omnibuszokon kívül nagy forgalmat bonyolít le a külső városnegyedekben a *lóvasut*. Ez egészen a budapesti rozoga lóvasut mintája, a kocsik talán még otrombábbak az itteni néhai kocsiknál.

Érdekesekek a *sűrített levegővel hajtott motoroskocsik*. Hatalmas alkotások ezek, amelyekbe egyszerre százánál több utas fér. Pöfögve, meglehetősen gyorsan haladnak, de formájuk idomtalan nagy.

Ezek mellett halad a gőztramway és a felső vezetékes villamos. Erről megjegyzendő, hogy élénkebb helyeken alsó vezetékekkel van ellátva, de az alsó vezetékek nem oldalt, hanem a kocsi közepén van alkalmazva, vagyis a hajó csatornája közepén fekszik a két sín között. Jellemző, hogy a felső vezetéknél keresztsodronyokat nem engednek.

Az akkumulátoros villamos kocsik a Madelaine-térről a boulognei erdőig járnak három vonalban.

Valamennyi közül a legérdekesebbek a *kontaktusos villamos kocsik*. Ezeknél az áramot a két sín között az utszinben, egymástól rövid távolságra lefektetett vastuskók szolgáltatják, amikor a kocsi vezetékekkel érintkeznek. Az áram azonban csak akkor működik, a mikor a kocsi a tuskót érinti, egyébként a tuskó teljesen vészmentes. Rendkívül komplikált szerkezetű vasut ez, amely szintén nagy forgalmat bonyolít le a Place de la Republique és az Avenue de la Republique mentén.

A Place de la Republique-től a Belleville-i templomig három kilométer hosszúságban *kábelvasut* közvetíti a forgalmat. Az egyvágányu vasuton, amely helyenként 15%-os emelkedéssel küzd, két kocsiból álló vonatok közlekednek 10 és 5 percenként. A forgalom lebonyolítása zavartalan, dacára annak,

hogy mindkét kötélág, (a felfelé menő és a visszaterő) egy csatornában halad. Ezen a vasuton számológép van alkalmazva a jegyszedő helyett s ez a rendszer is praktikusnak bizonyult.

Az itt említett vasuti fajokon kívül legujabban a földalatti vasutakkal tesznek kísérletet. Sokkal mélyebben aknázzák az alagutat, mint Budapesten és nem foglalják el az utat, hanem tárnaszerűleg furják a talajt. Londonban a Cityben is most kezdték a földalatti vasut építését, amely oly szűk térre szorítkozik, hogy az ottani óriási forgalmat egyáltalán nem alterálja.

A párisi kövezés.

A francia főváros az utca-burkolat tekintetében még inkább, de ezuttal előnyösebben eltér a budapesti rendszertől.

Az anyagkezelésük igen jó s ez kiterjed a faburkolatra is, amely az aszfalttal együtt gyors lépésben szorítja ki a többi burkoló anyagot. Ott is, mint Budapesten, a vállalkozó szolgáltatja az anyagot, természetesen jó drágán. A kövek ék-alakra vannak munkálva és kitűnő alapra rakatnak le.

Ujabb időben majdnem az összes előkelőbb és élénkebb forgalmu helyekről kiküszöbölték a kőburkolatot. Ezekon kívül a nagy forgalmu, bár nem elsőrendű utakat is, amelyeken élénk teherforgalom van, komprimált aszfalttal burkolják. Az aszfalt és a fa járja mindenütt, ahol az utnívó megengedi. Csakis a nagyobb emelkedéseket fedik a függélyes sorokban rakott kövel, bár sokhelyt ott is fakoczkákat használnak.

A műburkolat rendkívül kedvelt, de azért nagy gondot fordítanak a meglevő kőburkolatra s fenntartására sokat áldoznak. Mindamellett tagadhatatlan, hogy igen sok kátyus, rosszul kövezett utca is található a fényes metropolisban.

A kerületi választmányok hatásköre.

Az előjáróságok újjászervezésével keletkeztek a kerületi választmányok. Működésükhöz a törvény, de maga a polgárság is sok reményt fűzött, a melyek azonban alig teljesedtek. Egyik választmányi tag: dr. *Maislís Mór* igen érdekes javaslatot küldött be hozzánk, a mely a IV. kerületi választmány legközelebbi ülésén kerül tárgyalás alá. A javaslat a választmányok működésének, hatáskörének kibővítéséről szól s felsorolván az eddigi mulasztásokat, rámutat a tulajdonképpeni orvoslási módokra is. Az érdekes elaboratum egész terjedelmében a következő:

A Budapest székes-főváros ker. előjáróságairól szóló 1893: XXXIII. t.-cz. abból a helyes szempontból kiindulva, hogy a ker. előjáróságok újabb szervezetük és terjedelmüknel fogva hivatásuknak teljesen elegendet tenni csak akkor lesznek képesek, ha tisztikaruk a polgárok kebeléből választott testület által hathatós támogatást nyer, a külföldön régóta ismert ker. választmányi intézményt nálunk is meghonosította.

Hogy ez az intézmény nem üres czifraságnak, hanem komoly tényezőnek volt kontemplálva, világó-

san kiderül, ha tekintetbe vesszük, hogy az új törvény az előjáróságok azelőtt is már elég terjedelmes hatáskörét jelentékenyen kibővítve a fővárosi tanács ügyköréből egy jelentékeny csoportot kiválasztott, és a ker. előjáróságok hatáskörébe utalt, sőt a közegészségi ügyekben az összes teendőket az előjáróságokra bízta és ez ügyekben őket — mint e. f. közegészségügyi hatóság — a kihágási bíráskodással is felruházta. Ilyformán a ker. előjáróságok sajátos szervezetüknél és hivatásuknál fogva a fővárosi adminisztráció minden ágában és irányában eljárni, ezer aprónak tetsző, de kihatásában igen fontos ügyben intézkedést tenni kénytelen lévén, eredményes működés ugyancsak úgy várható, ha a legközvetlenebbül érintett polgárság a munkából a maga részét kiveszi és ilyformán az előjáróságot szóval és tettel támogatja.

Igy kontemplálta a törvény és így szándékolta a főváros közigazgatási bizottsága, mely a fentjelzett törvény javaslatára vonatkozó jelentése szerint a létesítendő ker. választmányokban a kerület véleményező, ellenőrző és határozó testületét tekinteni kívánta.

Sajnos! Eddig az eredmény nem felel meg a várakozásnak. Ma-holnap négy éve, hogy a ker. választmányok a főváros adminisztrációja keretében működnek, de minden beavatott tudja, hogy ez ideig a kerület közigazgatásában számottevő véleményező, ellenőrző, vagy határozó testület nivójára emelkedni képesek nem voltak.

Oka ennek részint a törvényben, részint annak alkalmazásában rejlik. A törvény fogatkozásai csak újabb törvénnyel kiigazíthatók lévén, azokkal e helyütt foglalkozni meddő munka volna, mert tapasztalatból tudjuk, hogy nálunk valamely hiányos törvény kiigazítása évtizedek után csak nagynehezen vivható ki.

Annak alkalmazását illetőleg pedig egyik sarkalatos hiba az, hogy a fővárosi tanács a választmányok indítványait és felterjesztéseit, melyek nem ritkán az intézmény kiépítését célozzák, saját hatáskörében elintézi, azokat bölcse belátása szerint rendesen félre teszi, vagy pedig nagy idő múlva elutasítja, pedig az 1893: XXXIII. t. cz. 30. §-ának 4. pontja — az 1872. tcz. 58. §-a 0. pontjának megfelelően — úgy *intézkedik, hogy a ker. választmányok előterjesztéseiket és javaslatukat a törvényhatósági bizottságnak teszik, azok tehát mindig a törvényhatósági bizottság elé terjesztendők.*

A ker. előjáróságokról szóló törvény 30. §-ának 4. pontja értelmében a választmányok a kerületet érdeklő minden ügyben javaslatokat és előterjesztéseket tenni hivatva lévén, azok igen sok fontos közigazgatási ügy előkészítésénél közreműködni egyenesen predesztinálva vannak. A praxisban azonban módot nem nyújtanak nekik, hogy ebbeli kötelességeiket teljesíthessék.

Régi panasz, hogy az adók kivetésénél nálunk nem mindig járnak el igazságosan. Az 1833: XLIV. tcz. 17. §-a helyes megadóztatás céljából a ker. előjáróságokat utasítja, hogy ez ügyben a kellő felvilágosításokat adják, a 18. §-a pedig mindenkit feljogosít arra, hogy az adójavaslatok ellen észrevételeit beadhassa. Kétséget sem szenved tehát, hogy az időközben hozott új előjárósági törvény szelleme és intenciója szerint a ker. választmányok ez ügyben

észrevételeket tenni kiválóan hivatva vannak. A választmányoknak azonban nem nyílik alkalom, hogy ezen fontos ügyben ellenőrzőleg eljárhatnának.

Nagy előnyére vállanék a közügynek, és egyik legfontosabb feladatát teljesítenék a ker. választmányok, ha módjukban volna a főv. szabályrendeletek javaslatait behatóan megbeszélni s azok tökéletesbítését véleményezésük által elősegíteni. S íme, a fővárosnál új lakbérleti szabályokat, cselérendtartást, stb. terveznek anélkül, hogy azt a tíz polgári testület — a melyet, ha még nem léteznek, pusztán e végből is alkotni érdemes volna — véleménye iránt megkérdeznék.

Általában véve nagy hiba az, hogy a ker. választmányi tagoknak nem nyújtanak módot arra, hogy azokban az ügyekben, a melyekben tanácsolólág, ellenőrzőleg, vagy határozólag eljárni hivatva vannak, a kellő tájékozást megszerezhessék. Míg a fővárosi bizottsági tag a kézbesített hivatalos nyomtatványokból, s a terjedelmes referádákból a szönyegre került tárggyal és a fővárosi adminisztráció sokfelé elágazó gépezetével és szervezetével alaposan megismerkedik, a ker. választmányi tag közigazgatási ügyekben hivatalos uton tájékozást épenséggel nem nyer, a napirenden levő tárgyra vonatkozólag pedig csak igen hézagosan informáltatik. Ezt a tájékoztatlanyságot fokozza még a választmányoknál szokásos napirend alakja is. A fővárosi bizottsági tag a ki-merítő tárgysorozatból jóval a közgyűlés előtt világosan megtudja, hogy milyen tárgy, illetve kinek milyen ügye fog tárgyalás alá kerülni. Ezzel szemben azonban a ker. választmány napirendje generalizálva csak annyit mond: „Szegényügy“, „Folyó ügyek“ s csak azokat az indítványokat smerteti meg közelebről melyek a választmányi tagok által benyújtanak. Pedig a választmányok működésének lényege nem a szórványosan beérkező indítványokban, hanem éppen azokban az állandó szegény ügyek és folyó ügyekben fekszik.

És ugyanezen szempontból kiindulva, nagyon hátrányosnak tartom, hogy a választmányi tagok részére tüzetesen kidolgozott munkaprogramm behozva nincs. Pedig az építkezések megvizsgálásánál, a hivatalos szemlék foganatosításánál, a havi segélyek kiosztásánál, a törvényben körülírt hagyatékok összeírásánál stb. stb. hivatalos c. eleményeknél, közreműködni, minden tagnak joga és kötelessége lévén, őt attól sem megfosztani, sem felmenteni nem szabad.

A legnagyobb baj, hogy a választmányi tagok az egy havi ülésen kívül hivatalosan soha sem találkoznak és természetellenes, hogy a tíz ker. választmány, a mely mindannyi egy közös cél elérésén fáradozik, egymással soha sem érintkezik.

Elkerülhetlen szükségesnek tartom tehát, hogy az egyes választmányoknál esetről-esetre tartandó értekezleteket, az összes ker. választmányokra nézve pedig, hogy esetről-esetre egybehívandó együttes értekezleteket behozzanak.

Hogy pedig az elméletben oly kitűnő új intézmény a praxisban a fővárosi adminisztráció előnyére és a polgárok javára kellőképpen érvényesülhessen, mindennekelőtt szükséges, hogy azt a fővárosi bizottsági tagok a fővárosi tanács, és az előjáróságok minden kicsinyeskedés felretételével áldozatkészen támogassák és fejlesszék.

Mindezek után indítványozom:

1. A fővárosi közügyeket ismertető hivatalos közlőny a ker. választmány tagjainak díjtalanul kézbesíttessék, a fővárosi tanácssterem karzatán pedig részükre megfelelő számú külön hely fentartassék.

2. Olyan szabályrendeletek tervezetei és javaslatai, melyek természetüknél fogva minden egyes polgárt közvetlenül érintik, milyen a lakbérleti szabályzat, cselédrendtartás stb. a ker. választmányokkal közöltessenek.

3. A III. keresetadóra és a nyilvános számadásra kötelezett vállalatokra vonatkozó adójavaslatnak az illető kerületre vonatkozó kivonata a lajstromnak a városháznál való kitételkor egyuttal a ker. választmányynyal is közlendő.

4. A főváros, mint közmunkaadónak a vállalkozókkal kötött szerződéseinek azon pontjai, melyekre a választmányi tagok felügyeleti és ellenőrzési joga és kötelessége kiterjed, másolatban a választmányi tagokkal közöltessenek.

5. A választmányi ülések tárgysorozatán a kérelmező szegények neve, állása és lakása, a folyó ügyeknél pedig az ügy tárgya is kitétessék.

6. A kerületben lakó összes szegények, árva, lelencz és tartásdíjas gyermekek névsora és lakása a választmányi tagokkal félevenként közöltessék.

7. Minden év elején a választmányi tagok részére ezek közreműködése és a választmány jóváhagyása mellett részletes munkaprogramm állapíttassék meg.

8. Minden választmányi tag arczképpel ellátott, tisztségének tartamát világosan kitüntető hivatalos igazolvánnyal láttassék el.

9. A választmány előadandó fontosabb ügyek megbeszélése végett esetről-esetre értekezleteket tart. E végből a választmány a saját kebeléből egy tagot kijelöl, aki tiz tag írásbeli felszólítására az értekezlet egybehívni tartozik. A részleteket az első értekezlet alapítja meg.

10. A fővárosi összes ker. választmányok esetről-esetre együttes értekezleteket tartanak. A részletek megállapítása az első együttes értekezletnek fentartatik.

Jelentésemet a legközelebbi értekezlet napirendjére tűzni, és az egybehívandó együttes értekezlet alapjául elfogadni kérem.

Budapest, 1898. évi november hó

Kiváló tisztelettel

Dr. Maislis Mór

IV. ker. választm. tag.

A Mátyástemplom — a piaristák.

— Kóborló akták —

Nálunk, a fővároshoz, lassan halad minden. Talán igazságuk van, mert ami késik, nem mulik. De az is bizonyos, hogy annyi forum avatkozik minden kérdésbe, hogy nem csoda, ha a legfontosabb dologban négy-öt ellenvélemény támad s még kevésbé csodálható, ha ezeknek az ellenvéleményeknek az elsimítása hónapokig, néha évekig tart, — nagy kárára magának az ügynek.

Csak két, nem is olyan életbevágó, de azért nem jelentéktelen dolgot sorolunk fel: a Mátyás templom

környékének rendezését és az eskütéri hid miatt kisértetés alá kerülő piaristák ügyét. Hol a mérnöki hivatal, hol a tanács, majd valamelyik szakbizottság, vagy legvégül a közmunkatanács akad olyan mozzanatra, amely nem nyeri meg a köztetszést, s a végleges megoldásnak — fujtak; — az akta kezdheti a vándorlását hivataltól-hivatalba. Lássuk rendre az említetteteket.

A Mátyástemplom környékének rendezése.

A Mátyástemplom környékének szabályozásánál a mérnöki hivatal dícséretes, komoly czélt követett. Azt, tudniillik, hogy a díszes templomot a szabályozással olyan térhez juttassa, amelyről az épületet egész pompájában zavartalanul lehet szemlélni.

Levegőt akart adni a történelmi fontosságú templomnak s ősi környezetétől törekedett megszabadítani. Akképp tervezte ezt, hogy a pénzügyminiszterium épületéből jókora darabot levágandónak jelzett, természetesen akkorra, amikor az épület átépítés alá kerül, nehogy a levágás a fővárosnak újabb kiadásokat okozzon.

A tervhez a közmunkatanács nem járult hozzá. Még pedig azért, mert állítása szerint a pénzügyminiszterium épülete már átesett a szabályozáson s újabban nem akarja zaklatni a magas miniszteriumot.

Ennek ellenében a mérnöki hivatal ragaszkodik a maga tervéhez. Igen szépen megokolja, hogy esztétikai és szépművészeti szempontból milyen jelentéktelen a pénzügyminiszteri épület megeseonkítása és milyen fontos az ugyanazokból a szempontokból a Mátyástemplomra nézve.

A Mátyástemplom homlokzata a hozzá vezető utaknak tágas térre való torkolásával nyer megfelelő perspektívát. Ezt kicsinyes okokból, főképp, ha pénzbe sem kerül, (mert a levágandó terjedék átépítés esetén ingyen megy a főváros tulajdonába), nem szabad elhanyagolni. A mérnöki hivatal tehát az eredeti szabályozási terve elfogadását kéri újra a közmunkatanácstól.

A piaristák gimnáziuma.

A Belváros történetével ugyszólván összeforrt a piaristák gimnáziuma, amely a derék szerzettel együtt maholnap hajléktalanná válik.

Az eskütéri hid építésével kapcsolatosan határoztak el annak idején a hivatott forumok a Belváros szabályozását. Ebben benne volt a piaristák kisajátítása is. A szabályozási tervet készítő Heuffel akkori műszaki tanácsos azt ajánlotta, hogy a piaristák telekomplexumát idejekorán szerezzék meg a főváros, mielőtt a telkek áremelkedése bekövetkeznék.

A megvétel persze elmaradt s azóta a telekárak hihetetlenül magasra szöktek s olyik telekért 1000—1300 forintot fizettek négyszögölenként.

A piaristák kitelepítése akut dolog lévén, Heuffel Adolf középítési igazgató két hónappal ezelőtt javaslatot adott be a tanácsnak a kérdés megoldására. A javaslat azon alapszik, hogy a piaristák telektömbjét a főváros 1.000.000—1.200.000 forintért megszerezheti. A megoldásra tehát a következő alternatívákkal áll elő:

1. A főváros a Károly kaszárnya helyén építendő városháza elkészültével a Lipót-utczai újavárosházát átengedi a piaristáknak és hozzá megszerzi a Zöldfa-utcai Tökölánomot a szerb

templommal együtt, a Lipót utcai új szerb ház nélkül. Vagy:

2. A főváros megszerzi a Papnövelde-utcai Festetich palotát a szomszédos kerttel, amely a Himző-utcára nyílik. Vagy:

3. A főváros megszerzi a görög-keletiek Petőfitéri házát a templommal együtt s azt adja át a piaristáknak.

Mind a három alternatívánál megállapítandó a cserélt ingatlan értéke s aszerint vagy a főváros, vagy a piarista szerzet fizetné rá.

A tanács a javaslatot még ma is időelőttinek tartja, pedig az eskütéri hid építésével a belvárosi telekárak egyre emelkednek. S alig hihető, hogy visszaesés támadjon. A tanács okulhatott már abból, hogy két esztendővel ezelőtt 5—600 forint volt a városháztéri telkek ára; ma pedig a közmunka'anács sem áll szóba 1000 forintnál alul.

A diurnista rendszer.

Nehéz fát mozgatunk és nem szívesen. A diurnista nagyon szegény nép, olyan kegyelem ember. Aki gép azért a napidijért, ami kijár neki. Aki lemond az emberi mivoltáról a hivatalos órák idejére, mert muszáj. Neki örökösen mosolygó képet kell vágnia, nehogy rontsa a principális hangulatát, amelytől függ ő, az existenciája, meg a családja. Mert a diurnista fölött korlátlan ur a kinevezett tisztviselő és a véglegesített szolga. Az életfogytiglan biztosított kenyér emberei, akik sokkal alprább népek ám néha a bizonytalan időre beállított diurnistánál, lenéznek emezt. És a diurnista tűr, koplal, vagy nem tűr, hanem távozik és koplal a szabadságáért. Így ideálisabb, amugy praktikusabb. S az emberek manapság szívesen beállanak gépnek, miután elestek a gépészségtől. S ilyen géppé vágni való ember nagyon sok van. De talán mégsem annyi, mint ahányat a főváros alkalmazni tudna.

Mert csodálni való, de a fővárosnál élnek-halnak a diurnistákért. Szünetlenül alkalmazzák a szerencsétlen napidijasokat, akik szívesen fogadják az 1 forint 50 krajcártól — 4 frtig terjedő napi járandóságokat. A kölcsönös szeretet következménye a napidijas rendszer tultengése. Valamennyi hivatalban ott ül az örökké mosolygó gép, amelynek borotvátalan az arca, fényes a kamarnja. S ezek a gépek egyre szaporodnak, nem nagy hasznára a közigazgatásnak. Mert a legderekabb diurnista is csak fél ember az ő ideiglenes mivoltában. Nem felelős a munkájáért s ha megszidják, odább állhat, de ha hibázik, akkor is azt teheti.

S ugyan miért e szaporaság?

A főváros tisztviselő kara elég jó dotációt kap s mihelyt egy kis fölöslegessé van a kasszában, bizony megtalálják a címét annak az új állásnak, amelyre egy új embert behozzanak.

Ilyenformán a budget megterhelése óriási. A közigazgatási személyzet fizetése 1.834.050 forint. De ez csupán a közigazgatás belső része. Ott vannak a különböző egyéb személyzeti költségek: a nyomda 20.020 frinttal; a háromszögelési és nyilvántartási munkálatok személyzeté: 29.350 forinttal; a felügyeleti költségek: 4443 forint; az erdészeti személyzet:

13.888 forint; a mezőőrök: 27.480 forint; a Rudas és Artézi-fürdő, a vízvezeték, a vásárcsarnokok, csatornák, kórházak, az egészségügyi s a hatalmas tanügyi kiadások. Milliókra rugó költségek, amelyekért bizonyára olyan személyzet állhat munkába, hogy melőzhető legyen mellettük a rengeteg diurnista.

A napidijas rendszert már számtalanszor megtámadták. Voltak, akik a napidijasok alkalmazásáért egyenesen megvádolták a tisztviselőket, azt állítván, hogy a hivatalos órák be nem tartása okozza a munkafelhalmozódást, amelynek elintézése azután kisegítő erőket felhasználását tesz szükségessé.

Tény az, hogy a közigazgatás keretében *négy-száznál több* napidijas dolgozik, s az ellátási költségük megközelíti a *háromszázezer forintot*.

Helyes-e ez az uzus, vagy nem, — nem vitatjuk tovább. De egyet ajánlunk a polgármester ur mindenre kiterjedő figyelmébe:

Csináltasson magának rövid statisztikát arról, hogy tíz esztendővel ezelőtt milyen volt az ügyforgalom és mennyi volt a főváros végleges és ideiglenes személyzetének a száma. Azután hasonlítsa össze a mai állapottal és vonja le a következtetést. Hisszük, hogy a polgármester ur is rá jön arra, hogy az arány a jelenlegi ügyforgalom és a mai létszám között egyáltalán nem hízogó a közigazgatás állapotára. Másrészt pedig, bármennyire sajnáljuk is a nehéz sorsu diurnistákat: arra is rájön, hogy a mostani *végleges* személyzet fennakadás nélkül elláthatja minden vonalon a közigazgatást — ambícióval és jóakarattal. Az óriási személyzeti kiadás mellett a napidijasokra fordított összeg teljesen megta-
karítható.

A székesfőváros thermokémiai intézele.

(K. G.) A székesfőváros jelenlegi gyepmesteri telepe még a két város egyesülése előtti idők öröksége. Az intézmény, mely már akkor sem felelt meg a követelményeknek, ma már egy vidéki városhoz sem méltó. 1861-ben szervezték Pest város gyepmesteri állását 42 frt évi fizetés és szabad lakással.

Dacára annak, hogy azóta 1876 és főleg 1881—82-ben ismét napirendre került a dolog modern rendezése, semmi változás nem történt. A fertőzött állatok megsemmisítése ma is eladás útján történik, az esetleg földolgozott anyagok pedig nyitott üstökben főzetnek ki.

1893-ban a fővárosban volt kolerajárvány idején Gerlóczy Károly a járványbizottság elnöke megvizsgálta a telepet és a legsürgősebb ujjaalakítást találta szükségesnek.

1894-ben terjesztette elő Gebhardt főorvos a részletes javaslatot, melynek alapján a szervezés történni fog.

1896-ban Schermann helyettes főorvos a főváros megbízásából Bécs, Augsburg és München városokban tanulmányozta a hasonló intézményeket és jelentése következtében határozatba ment, hogy a telep a külföldi thermokémiai intézetek módjára lesz kiépítendő.

Ennek folytán 1897-ben Viola tanácsos, az illetékes ügyosztály vezetője és Schermann főorvos Hamburg és Münchenben áttanulmányozták az összes

e fajta intézményeket. Ez alapon került a tanács elé a részletes javaslat, amelyet 1898 május 12-én el is fogadtatott. Ennyit az ügy historikumából.

A mérnöki hivatal azóta elkészíté a terveket és költségvetéssel meg részletes jelentéssel együtt a tanács elé terjesztette.

Az új telep a tervek szerint a IX. kerületben a régi löversenyter mellett 6000 □-öl területen fog létesülni és a következő négy épületből fog állani: az igazgatósági, gazdasági, vesztegzár épület és a thermokémiai intézet.

A főépületben lesz a telep irodája, a gyepmester, a gyár vezetője és a gépész lakása.

A gazdasági épületben lesz a segédek lakása, a szolgálati lovak istállója 12 lóra és a kocsiszin 12 kocsira. Padlása mansardszerűen kiképezve a bőrök szárítására fog használni.

A vesztegzár (kontumák) épületben nyernek elhelyezést a befogott egészséges, gyanús és beteg állatok, egymástól elkülönítve, továbbá az ápoló lakása.

A thermokémiai épületben vannak az elhullott állatok földolgozására való kazánok, gépek, készülékek, a kén'ermékek raktára és a dezinfekciós fürdő.

*

Európa nagyobb városaiban már évek sora óta az elhullott állatok elásása helyett általánosan elfogadtak azon eljárásokat, melyek segítségével a hullák thermokémiai úton értékes ipari termékekké dolgozhatók föl. A szabadalmazott négy legismeretesebb rendszer közül a főváros igényei és viszonyainak leginkább a Podewits-féle felel meg, azért a tervezetbe ezen rendszer vétetett föl. Az elhullott állatok egészben, földarabolás nélkül nagy forgó hengerekbe helyeztetnek, a bennök lévő zsirtartalom forró gőzzel kivonatik, a hus és csontrészek pedig teljesen porrá főzetnek. Az eljárás befejeztével a zsír és huspor mint kereskedésbe hozható anyagok kerülnek elő. A kifejtett nagy hőfok ezen termékeket még akkor is teljesen ártalmatlanokká teszi, ha az állatok fertőző betegségben hullottak is el.

Az előálított zsír, szappangyártásra, a huspor pedig rendkívüli tápláló erje folytán kutya, baromfi, sertés vagy halgazdaságoknál mint elsőrangú etetőanyag használatos, és például Németországban rendkívüli keresletnek örvend.

A thermokémiai intézetek a mellett, hogy az állati hullák földolgozására kitűnően beváltak, még jóvédelmezőség szempontjából is igen előnyösek. A budapesti telepen a havonkinti nyers anyag 925 métermázsára rugott, ez alapon a külföldi városokkal összehasonlítva körülbelül 12,000 frtra tehető a tiszta nyereség egy évben.

Miután pedig a költségvetés szerint a telep összes építkezései, berendezése és felszerelése 160,000 frtba jön, a jóvédelem a befektetett tőke több mint 70%-át teszi, nagy horderejű ez főleg azért, mivel a

telep eddig nemhogy hasznót nem hajtott, hanem a fővárosnak még tetemes költségébe került, a mellett közegészségi és köztisztasági szempontból egyáltalán nem felelt meg.

Mindezen adatok a normalis viszonyokhoz vannak mérve, járványos betegségek esetén, midőn az elhullott állatok mennyisége a rendesnek többszörösévé emelkedik, a telep jóvédelmezősége természetesen ugyanoly arányban fog növekedni.

A thermokémiai intézet tehát a fővárosnak úgy higiénikus mint financiai szempontból igen előnyös intézmény és ennek folytán remélhető, hogy létesülése már csak rövid idő kérdése.

1 forint 28 krajczár.

A „Magyar Székes-Főváros” tekintetes szerkesztőségének.

Helyben.

Becses lapja f. évi nov. 21 ik számában „1 frt 28 kr.” címmel egy cikk jelent meg, amely a fővárosi kórházak gazdálkodását veszi bírálat alá, és azon végeredményre jut, hogy az ápolási díjak emelkedése a rossz gazdálkodás természetes következménye.

Mint a számvevőség kórházi (VII. a.) osztályának vezetője, nem hagyhatom szó nélkül az említett cikkben felsorolt vádakat. Keresve kerestem a cikkben oly adatot, amely helyes; sajnálatomra ilyen nem sikerült benne találnom.

Kezdjük a címen: 1 frt 28 kr.

Nem áll! A törvényhatósági bizottság f. évi szept. 28-án tartott közgyűlésében 1145. sz. a. az összes fővárosi közkórházak ápolási díjait 1899. évre 1 frt 31 krban állapította meg és a költségvetést ezzel az ápolási díjjal terjesztette fel a belügyminisztériumhoz.

Ezzel megdől azon későbbi állítás is, hogy „az 1 frt 28 krajczáros tarifát a törvényhatóság nem szavazhatja meg, . . . mert . . . már megszavazta az 1 frt 31 krt.

Az ápolási díj kiszámítására és megállapítására vonatkozó rész is hibás alapon nyugszik; mert a Szt.-Rókus kórház ápolási díja egyáltalában nem, hanem csakis az „összes fővárosi közkórházak ápolási napi díja” van megállapítva 1 frt 31 krban, olyképpen, hogy az összes kórházak (dunabál- és jobbpartiaké) szükségletéből a kórházi alapok és alapítványok kamat jóvédelmei levonatnak és a fennmaradó nettó-szükséglet összege elosztatott a jövő évben várható 997.508 ápolási nappal.

Ez a közigazgatási bizottság 1896. okt. 12-iki határozatának alapján történt így, amelyben ez a bizottság — megvizsgálván a közkórházak gazdálkodási rendszerét, — azon véleményének adott kifejezést, hogy a súlyosabb viszonyok között levő közkórházak terhein csakis az összes kórházak összevonásával lehet némileg segíteni.

Hisz ha 1899. évre csakis a Szt.-Rókus kórházat és fiókját vontuk volna bele a számításba, nem pedig az összes fővárosi kórházakat, akkor a Rókus kórház jövő évi ápolási díja 1 frt 43 krban lett volna megállapítandó.

Hogy a kiadások 10 év alatt emelkedtek, az igen természetes.

A főorvosok fizetése 1895. előtt 800 frt volt, azóta 1500 frt. Az általános fizetés rendezés alkalmával emelték a fizetést erre az (azt hiszem elég csekély) összegre. Az ápoló személyzet fizetésének emelkedése igen természetes. Tíz év előtt az ápolás ügye nem volt még szabályozva, most azonban, belügyminiszteri rendelet alapján egy ápolónőre 10 betegnél több nem számítható. Itt van a betegőrzők nagy száma, akik a hysterikus, epileptikus és nagy foku lázban szenvedőket őrzik, hogy — miként régebben gyakran megesett — önmagukban kárt ne tegyenek. Mindezek oly annyira indokolt többletek, hogy csak a kórházi ügyekben teljesen járatlanok akadhatnak fönn rajta.

Emelkedtek továbbá az élelmezési költségek is, de bátran állítom, hogy az általános élelmezési viszonyoknál sokkal kisebb arányban. 1886-ban a Rókus kórházban egy beteg napi élelmezése 27'96 krba, a Szt. István kórházban 29'77 krba került; 1897. évben pedig 31'69G krba, illetve 34'22 krba. (*kenyér nélkül.*)

Ez az emelkedés alig 12—13%-os, holott az élelmickek piaci árai az elmúlt 10 év alatt átlag 50—60%-kal emelkedtek.

Ezek után most már legyen szabad nekem megmondani, hogy hol rejlik a baj és mi az emelkedés oka.

A már előadottakon — t. i. az általános megélhetési viszonyok súlyosbodásán — kívül az ápolási díjak emelkedését főleg az okozza, hogy a higienia, humanizmus és tudomány ma kétszerte annyit követel, mint 10 év előtt. Tessék megnézni a kútvölgyi új közkórházat, és azt összehasonlítani nem a 100 év előtt épült Rókussal, hanem a 13 év előtt épült Szt. István kórházzal. Nem luxus ez, hanem a higienia jogos követelménye. Vagy tetszik talán valakinek a Szt. Rókus kórházban létező állapot? Alig hiszem.

A baj főoka azonban nem ezekben, hanem abban rejlik, hogy nincs Európában város, amelyre a betegek ellátása nagyobb súlylyal nehezedik, mint Budapest. Az állam, míg a Lajtán túl minden 20 000 lakossal bíró városban közkórházakat épít, addig itt nálunk egész Magyarországon alig van 4—5 állami közkórház, Budapesten pedig csak kettő, (az elmebetegek angyalföldi kórháza és a lipótmezei tebolyda vagyis: rendes betegek elhelyezésére a fővárosban nincsen állami közkórház. Az állam a legfontosabb közegészségügyi kérdések megoldását, mint fertőző betegek kórháza, fertőtlenítő intézetek, beteg szállítás stb. — a főváros nyakába varrja, és míg külföldön az ily általános állami érdekű intézményeket az állam tartja fönn, addig Budapesten ez a teher mind a fővárosra nehezedik.

Hogy az ápolási díj mily kevésbé fedezi a költségeket, ezt leginkább mutatja, hogy 1873. évtől 1879. év végéig a főváros a kórházakra 406.000 frtot *fizetett rá*, nem is említve azon milliókra menő összegeket, amelyekbe az új kórházak építése és felszerelése került, és amely szintén teljesen inproduktív kiadás. Ezenkívül az *állandóan* künnlevő gyógydíjkövetelés 1.500.000 frt.

Nagy baj továbbá nálunk, hogy míg külföldön milliókra rugó alapítványok vannak, melyek kamatai az ápolási díj összegét csökkentik, addig nálunk az

összes kórházi alapítványok mindössze 108.051 frtot tesznek ki; ennek kamatai az ápolási díjat alig csökkentik $\frac{1}{2}$ krral.

Ime, ezek főbb körvonásaiban azon okok, melyek miatt az ápolási díj emelkedik, de — ismételve kell hangsúlyoznom — csakis parallel az általános drágasággal. Megvagyok győződve, hogy 1799. évben a Rókus kórházban akkor fizetendő volt napi 13 kr. ápolási díj sokkal búsásabban fedezte a kiadásokat, mint napjainkban az 1 frt 31 kr.

Bocsánatot kérek, hogy fentiekben egész nyíltan és őszintén adtam elő véleményemet, mely 21 évi tapasztalaton alapul, és amely, ha hibás is, de *az én saját meggyőződésem.*

Tiszteletem nyilváníttása mellett, vagyok

kész szolgálja

Seregi István

oszt. vezető számvizsgáló
a VIIIa. kórh. osztály vezetője.

* * *

Szívesen közreadjuk ezt a helyreigazítást, amely a beküldő állítása szerint inkább megfelel a való tényállásnak. De kénytelenek vagyunk még ezek után is megmaradni amellett az álláspontunk mellett, hogy az ápolási díj: akár 1 forint 28 krajczár, akár 1 forint 31 vagy 36—46 krajczár: sok és magas. Ha a hatósága csak az államtól követeli azt a fenntartási költsége arányában felemelt ápolási díjat, nincs ellene kifogásunk. De igenis sokaljuk azért, mert többnyire olyanokat terhel, akiknek egész napi keresetük sem ér fel azzal aapidíjjal. Mert nem az illetékes községen követelik ám a díjat, hanem elsősorban az ápolton, vagy hozzátartozóin, vagy a munkaadóján. Az első két esetben valóssággal tönkre teszik a túl magas számakkal azokat a szerencsétleneket; a harmadik esetben pedig a munkaadó kénytelen, ha módjában áll, levonni az ápolási díjat az ápoltnak amugy is kis keresményéből. Ez volt a felszólalás célja.

Közelelmezés.

A vásári rendőrség.

Az a hatóság, amely minden nagyobb városban, különösen pedig a nagyobb kereskedelmi gócpontokon a vásárgyűkeket rendező és minden ebbe a szakmába vágó kérdés elintézésére első fokban kompetens, mely hatóság mindenütt nélkülözhetetlennek bizonyult, mert a vásárok forgalmának gyors lebonyolítása a gyors intézkedést és a spontán ítélkezésre feltétlenül megköveteli: az a hatóság a *vásárrendőrség*, amely Budapesten nincsen.

Ott van a Tattersal részvénytársaság által bérelt *lovásár*, mely egy ad hoc kiküldött vásárfelügyelő felügyelete alatt áll; ott a kőbányai sertésvásár, melynek jurisdikciója a kerületi előjáróság; a vágómarhavásár és a tenyész és haszonállatvásár, melynek vitás ügyeit a vágóhídi igazgató rendező és végre a vásárcsarnokokról nem beszélve, hol a csarnoki fel-

ügyelők szolgáltatják az igazságot, vannak még a nyílt piacok, a hol a vásári biztosok szerepelnek, mint az illetékes hatóság első fóruma. A kompetenciának ilyen való megosztása teremtette meg azokat a tarthatatlan állapotokat, melyeket naponta észlelhetünk és mely a vásári jogrendet a személyektől és azok belátásától teszi függővé. Az alap, amelyen a jogszolgáltatás ezen része nyugszik, már amugy is eléggé ingó, képzelhető, hogy mennyi ellentmondás, mennyi összekuszált ügy merül fel a vásárügy rendjén, hol legalább az egyöntetű és következetes eljárás volna hivatva a hiányzó, és amennyiben megvannak, a hiányos szabályokat pótolni.

Ennek a vásári rendőrségnek a hatáskörében össze kellene csoportosítani, nemcsak a vásár rendezésére vonatkozó ügyeket, hanem első sorban a kellő vásári felügyeletet egészségügyi első fokú hatáskörrel és a vásári bíráskodást, sly illetékességgel, melynek határozatait csak extra dominium lehessen megfélebezni. Igaz ugyan, hogy a vásárfelügyelő és a vágóhid igazgatósága a bíráskodásra hivatva van már most is. Különösen oly esetekben, mikor gyorsan és okvetlenül kell peres ügyekben ítélni; ez az eljárás azonban csak egyes esetekre vonatkozik és csak a vásárrenden alapul, vagy a szokásokon. A jog szempontjából ez az ítékezés nem állja meg a helyét, mert az erre való hivatással legritkább esetekben jár az erre való természettség is.

A vásári ítékezés volna tehát első feladata annak az intézménynek, melynek szervezését megsürgetjük; másik ennél is sokkal lényegesebb teendője a vásár rendezése és az eladásra kerülő élelmicikkek minőségének ellenőrzése, a forgalom megfigyelése, az árak ellenőrzése és a fogyasztó közönségnek nemcsak utbaigazítása, hanem megvédése is. Oly hatóságnak a létesítéséről van itt szó, mely egyes részleteiben megvan, de melynek szervezete kiegészítésre szorul és a melynek hatáskörét kibővíteni, határozottan körülírni és szabályozni kell. Ebből a beismerésből azonban kár volna azt a következtetést levonni, mintha felszólalásunkban csak egy újabb rendszerről volna szó. Egy teljesen új intézményt képzelünk, mely szakít az eddigi fölületes rendszerrel és a vásárigazgatóság és felügyelőség helyére önálló hatóságot állít, mely saját hatáskörében szakszerűen intézkedik és nem a zöld posztóval bevont íróasztalok bürokratikus szelleme által vezéreltetik. A közéletmezési ügyosztály csinálja a közéletmezési politikát, teljesítve azokat a kötelezettségeket, melyek a fogyasztó közönség érdekében szükségeseknek bizonyulnak, de a fogyasztó és a termelő közönség között való egész forgalomnak a lebonyolítását adja át ahhoz értő szakosztálynak, melyet mi a vásárrendőrség elnevezése alatt kontemplálunk.

Vásárok.

A vásárcsarnokok. A központi vásárcsarnokban és a kerületi csarnokokban az elmúlt héten az enyhe időjárás miatt gyenge volt a forgalom és miután a hozatalok mennyiségre nézve a keresetet jóval felülmúlták, az árak a fogyasztó közönségre nézve kedvezően alakultak. A télire való zöldség, a gyümölcs és a burgonya, valamint a sertéshus és a borjúhús ára alászállt, a marhahús és a leölt baromfi változatlan, de kedvező árakon került eladásra.

A kőbányai sertésvásár forgalma az enyhe időjárás alatt szenvedett. A szerbiai hozatalok jóval felülmúlták a keresetet és változatlan mennyiségű készlet mellett az árak hanyatlottak.

A ferencvárosi konzumvásár forgalma csak a hét vége felé élénkült meg, amikor naponként átlag 800—1000 darabot adtak el. Öreg nehéz áru már nem kerül a piacra. Az elmúlt héten a legmagasabb ár 50 kr, a legolcsóbb ár 44 $\frac{1}{3}$ kr volt kiogrammonként a szokásos árleengedésekkel. Nehezebb sertéseket 45 forintjával adták 100 kilogrammonként, páronként 44 kilo és a vételösszeg 4 százalékanak elengedése mellett.

A vágómarhavásárra az elmúlt csütörtöki heti vásárra felhajtottak 3937 drb vágómarhát, 587 darabbal kevesebbet, mint az előző héten. A felhajtott vágómarha több mint fele, 2248 drb. szerbiai eredetű volt. A vásár lanyha volt és az árak engedtek; 31 forint volt a legmagasabb ár, melyet elsőrendű hizott ökrökért fizettek. Az olcsó sertéshus és a leölt baromfi alászállt ára a vizenyős időben lefelé szorította a vágómarha árát.

Borjuvásárok. A hetenkint háromszor megtartott szokott borjuvásárok forgalma meglehetősen szűk mederben folyt le, mert élő borjuból csak mintegy 3—400 darabot hoztak minden vásárra, a leölt borjikkal pedig a központi vásárcsarnokban kereskednek. Az élő szopós borjuk legmagasabb ára 34 frt volt 100 kilogrammonként élő súlyban és a vásárok vontatottan folytak le.

Hírek a városházáról.

A Belváros pusztulása.

Mottó: Mit háborgattok? Takarodjatok innen! Nagy munkába vagyok, sietek; Ostort fonok, belvár-ostort megsemmisítésből (Heltai Ferencz.)

Heltai Ferencz nemes úr ú. á. sz. sz. (magas polgári méltóság, a főméltóságok abécéje szerint ép egy betűvel kisebb, mint a v. b. t. t.) és a toronyórárend lovagkeresztjének tulajdonosa az „aranylánczczal”, izgatott léptekkel mérte végig dolgozószobája vastag szőnyegét. Gondolkozott. Azon gondolkodott, hogy hova tegye a megsemmisített Belváros egyes, megsemmisítetlen részeit.

Mert a fenyegetést, a melylyel az obstruáló sasokat a nemes úr illette volt, már beváltotta ugyan, eltörölvén a föld színéről a közigazgatásilag vett Belváros fogalmát, de a bosszú így nem lehetett teljes: az egész Belvárost a kumpak el kell törölni.

Az éjjel titkos magánbeszélgetést folytatott Rudnay főkapitánynyal a fenti terv keresztülvitelére vonatkozólag, de megállapodásra jutniok nem sikerült. A főkapitány ugyanis mindenkéltől a rendőrség létszámának megfelelő létra-szállítmányt követelt, mert — ugymond — a megsemmisítés így sokkalta kevésbé komplikált, Heltai azonban a kinek a létrára (azon haladván

előre) magának is nagy szüksége van, ezt a kívánságot nem volt hajlandó teljesíteni.

— Létra nélkül pedig — pattant fel a rendőrség feje — én szakképzett rendőrséget létra nélkül el sem tudok képzelni. Létra nélkül — ezt saját tapasztalásomból mondhatom — ma napság semmire sem mehet az ember!

Ezzel fogta a csákóját és a fejét alája dugva, haragosan elsietett.

Heltai egy könnyet törült ki a szeméből. Mert tudnivaló, hogy a Belváros megsemmisítését illetőleg végső reményét vetette a népszerű főkapitányba, ki, mint a polgárok nyugalmának és biztonságának legfőbb őre, már hivatalból is különösen alkalmas lett volna rá, hogy a Belváros lakosait hadaival éj idején megtámadja s lakásaikból, illetve ágyaikkal kiráncigálva biztos helyre, vagyis a rendőrség börtöneibe, innen pedig részint illetékességi helyeikre szállíttassa, részint a Dunába lökesse.

— Már most — fohászkodott az ű. á. sz. sz. — mit tegyek? A tervet, mely szerint az egész városrészt kipusztítom, Rudnay nélkül nem hajthatom végre: az emberek megmaradnak. Így hát be kell érnem — fájdalom — csupán a házak lerombolásával.

Ez aztán már korántsem volt olyan nehéz dolog, mint az előbbi. Egyszerűen névjegyet irt a középítészeti igazgatónak, hogy mint szakember és állásánál fogva erre első sorban hivatott tisztviselő legyen szives és az obstruáló Belváros épületeit kezdje visszafelé építeni.

— Kausert is fölkerhettém volna, — de ő Gerlóczy idejében már úgy is elég sokat épített.

Másnap reggel a Belvárosban járó-kelő közönségnek furcsa látvány tárult a szeméi elé: az összes belvárosi házak tetején munkások nyüzsögtek és nagy buzgalommal szaggatták föl róluk a tetőt.

Mikor ez meg volt, a legfőbb emelet szétbontásához fogtak, majd az alatta körébe és így tovább, lefelé, egészen a pinczéig. Családapák jajveszekélése töltötte be a levegőt. Az emeletek lakói elvesztvén maguk alól a padlót, egymásra estek és sokan közülök meghaltak, vagy súlyos sérüléseket szenvedtek. Mások az utcákra menekültek; tiltakozni vagy szitkozódni azonban senki sem mert, mivelhogy mindenki bölcsen tudta, hogy Budapesten az ilyesminek rettenetes következményei lehetnének: kardlapozás, lovasroham, ötven frt. pénzbírság és más eféle. Nehány hét s az egész Belváros romokban hever. A sasok, a kiknek most már csakugyan nem volt senkijök sem, a kit képviseljenek, vijjogva röpködtek a közhalmazok fölött.

Kasits Péter odaszállt Heltai ablakára és azt veregette a csőrével:

— Megállj, megállj!

Mindez azonban semmit sem használt s a vége az lett, hogy Márkus főpolgármester valamennyi sást szintén összefogdostatta és kiküldte Seráknak, a városliget mellett levő kertjébe. De sajnos, ennek nem lett meg a várt eredménye. A sasok ugyanis, a kik közt több jeles debatter vagyon, annyit beszéltek odakint Seráknak, hogy ő se rák akart lenni többé, hanem sas. Bement hozzájuk a ketrecbe és ő is a többséget, meg Heltait, Bánffy és Csongrádmegyét szidta. Azonkívül kiadta embereinek a parancsot, hogy minden más állatot, a ki nem sas, azonnal mészároljanak le. Az oroszlanok ennek a leverő hírnek a hallatára rettenetesen elkezdtek bögni. A bögsre figyelmessé lett báró Splényi, letrát ragadott és az eset színterére robogott; ott ekkor már javában szurkálták le a kert állatait.

— Mért bántják — szólt a báró bizonyos nemes egyszerűséggel — ezeket a szegény állatokat? Mikor annyi ember is van még a városban!

— Ők parancsolták — szóltak a kertészbeli alkalmazottak — a sasok ketrecze felé mutatva.

— Ők? — kérdezte Splényi felvillanó szemmel.

Kivonta a kardját, elővette a revolverét s hátra szólt a mögötte levő rendőrszázalójnak:

— Fiuk, utánam!

Pár perc múlva már csupán halálhörgés volt hallható a sasok ketrecében. A mire Rudnay nem vállalkozott, azt megtette — legalább részben — a nemes báró. Tehát a miért Heltai annyi forró imát küldött az Egek urához, a sasok meglelték méltó bűnhődésüket.

Polónyinak egyik rendőr jelentése szerint, ez volt az utolsó szava:

— Megjósoltam a minap, hogy nem fogok egyedül meghalni.

A Belváros pediglen szintén romhalmaz volt és pusztaság. A lakosságot különféle toloncházakban helyezték el; kivételt csak a Királyi Pál-, Magyar- és egynehány más utca lakóival tettek, a kiket a többség tagjai részint saját lakásaikba (a nőtlének), részint pedig külön bérelt lakásaikba toloncoltak. Egy szemfüles riporter följegyezte hogy gróf Tenczer Pál máltai lovag, több, mint tizenkét ilyen lakót rejtett el.

Eddig a Belváros megsemmisítésének története.

A mi az egészből megmaradt, csak a két városháza, az új kaszánya és az illemhelyek, a melyekhez külön ürgrófit neveztek ki.

A romhalmazok fölött azonban — ez történelmi tény — néhány hónap múlva impozáns emlékesport emelkedett.

Egy erre járó angol kíváncsian kérdezte Heltai Ferencz ű. á. sz. sz.-től, hogy micsoda épületek ezek?

— Ezek — szólt az ű. á. sz. sz. némi megnyugvással — ezek közgyűlési fertőtlenítő intézet és az obstrukciós barakok.

— Mire jó az? — kérdezte az ostoba angol.

— A főváros közgyűlésének biztosítására baleset ellen.

— Nem értem.

Heltai nem felelt; gondolni pedig ezt gondolta:

— Én azonban értem.

Önkéntelenül is zsebébe nyult, a melyben egy pompás dekrétum rejtőzött.

Ugyanaz a dekrétum, a mely őt, az ű. á. sz. sz.-t, a fővárosi obstrukciós barakok főigazgatójává kinevezte.

Valaki.

Királyi kitüntetések.

A főváros egyesítésénck huszonöt éves évfordulója csöndben mult el az országos gyász miatt. Egyetlen mozzanata volt az a hódoló felirat, amelyben a főváros háláját róttá le szeretett királya előtt a jubileum alkalmából. S a király, hálásan a megemlékezésért, az évfordulót emlékezetesebbé tette azáltal, hogy kitüntette azokat a vezérembereket, akik a főváros sorsát intézik ma és azokat, akik az egyesítés óta tevékeny tagjai a törvényhatóságnak. A királyi kitüntetéseket, amelyekkel más helyen is foglalkozunk, hivatalos lap így közli:

A személyem körüli magyar miniszterium ideiglenes vezetésével megbízott magyar miniszterelnököm felöterjesztése folytán Budapest székesfőváros egyesítésének huszonötödik évfordulója alkalmából: Márkus József főpolgármesternek Lipót rendem lovagkeresztjét, Halmos János polgármesternek a harmadosztályú vaskorona rendemet, Kléh István székesfővárosi törvényhatósági bizottsági tagnak a magyar királyi udvari tanácsosi címet, továbbá Radóczy Já-

nos, *Pucher József, Rupp Zsigmond és Stiller Mór dr.* székesfővárosi bizottsági tagoknak harmadosztályu vaskoronarendemet, végül *Scheich Károly, Schmidl Sándor és Tenczer Pál* székesfővárosi törvényhatósági bizottsági tagoknak a *Ferencz József* rendem lovagkeresztjét, mindnyájuknak díjmentesen adományozom. Kelt *Gödöllőn*, 1898. évi november hónap 20-án.

Bánffy báró, s. k.

Ferencz József, s. k.

Buda új szabályozása.

A közmunkatanács Buda szabályozási tervét teljesen átdolgozza s a Dunajobbparti városrészek egészen új beosztást nyernek. Ez alkalmából a főváros mérnöki hivatala arra kérte, illetőleg figyelmeztette a közmunkatanácsot, hogy a szabályozási terv revíziójánál ne hagyja ki az *Országház-utca* és *Uri-utca* környékének rendezését, a melynek szerencsés megoldására az új szabályozásnál kellő alkalom nyílik. A jelzett utvonalak helyes szabályozásával a Mátyás-templom megfelelő nagy térséghez jutna.

A tüdővész ellen.

Scherman Adolf dr. tisztí főorvos már hetekkel ezelőtt terjedelmes előterjesztést dolgozott ki, amelyben a tüdővésznek a fővárosban való rohamos terjedésére való tekintettel felsorolja azokat az óvintézkedéseket, melyekkel a gyilkos betegség terjedését legalább részben meggátolni lehetne. Hogy az előterjesztésben tulajdonképpen mi foglaltatik, az ez időszertint még titok, mert a tanács nem akarja a kanyaró és vörhenyjárvány miatt amúgy is izgott közönséget még jobban megrémíteni. Ha a jelenlegi egészségügyi viszonyok jobbra fordulnak, a tanács az előterjesztést az egész terjedelmében nyilvánosságra hozza.

A Kazinczy-utca burkolása.

Egyik Kazinczy utcza lakos: *Walser Ferencz* panaszos kérvényt adott be a tanácshoz a Kazinczy utcza kövezetének és világításának elhanyagolt állapot tárgyában. A tanács a mérnöki hivatalnak adta ki a kérvényt, amely a következő javaslatot adta rá: A Kazinczy utcza trachit burkolata teljesen rossz, dacára a folytonos javítgatásnak. Ennek következtében az utcza (a kocsit és a gyalogjáró) teljesen újra burkolandó. A kocsit 4 centiméter, a gyalogutat 3 centiméter vastag aszfalttal kell burkolni. Az egész költség, az alapozással együtt 31.713 frt és 60 kr. Ennek a fedezete nincs benn az 1899. évi közmunkaköltségben, bárha a kerületi előjáró annak idején sürgette az utcza mielőbbi rendbehozását. A javítási költségek megtakarítása végett a hivatal maga is ajánlja az utcza sürgős átburkolását. A világításra vonatkozólag több új lámpa felállítását javasolja, amelynek költsége különben is benne van a jövő évi kiadásokban.

A Kisfaludy-színház szubvenciója.

Kövény Albert, a Kisfaludy-színház mostani igazgatója beadványt intézett a tanácshoz, melyben a színház működésének támogatására 6000 forint évi szubvenció megszavazását és ebből az előadások megkezdése óta elmúlt két hónapra eső 1000 forint kiutalványozását kéri. A tanács a beadvány fölött a közoktatásügyi és pénzügyi bizottság véleményezése után fog határozni.

A vérmező begyepesítése.

Az Ördögárok beboltozási munkálatai következtében a Vérmezőt több helyen felszaggatták. A hadtestparancsnokság megkérésére a főváros a Vérmezőt begyepesítette. A munkálatok 887 forintba kerültek.

A Királyhegy-utca rendezése.

A II. kerületben van a Királyhegy-utca, amely ujabban azzal nyert fontosságot, hogy oda nyílik a „Graf Radetzky Kaserne” egyik szárnya, továbbá ott halad a budai körvasút és a zugligeti villamos. Az utca meglehetősen elhanyagolt állapotban van. Az ócska sinek jóval kiállanak az utnívótól, egyébként az egész utca hepe-hupás. A mérnöki hivatal most az utca első szakaszának rendezését kéri, anélkül, hogy az ott lerakott sinek áthelyeztetnének s illetőleg megfelelőbb felépítménnyel cseréltetnének ki. Egyelőre a praktikusabb felépítmény csak tanulmány tárgya, amelynek eldőltségéig az utca javítása nem várhat. A mérnöki hivatal a rendezési terveket ezekre való tekintettel benyújtotta a tanácshoz és kérte a munkálatok sürgős elrendelését.

A mérnöki hivatal kibővítése.

A mérnöki hivatalnak a borz-utca 7. sz. alatt levő IV. szakosztálya a napokban tudvalevőleg küldöttségileg felkérte Heuffel középítési igazgatót, tegyen előterjesztést a tanácsnak a hivatalos helyiségek szaporítása tárgyában, mivel azok távolról sem elegendők a személyzet befogadására. A középítési igazgató a kérelmet indokoltnak találva, megbízta a hivalt, keressen a borz utcai épület első emeletén levő VIII. és IX. ügyosztály számára más alkalmas helyiségeket, minek megírténte után a két ügyosztály helyiségeit a mérnöki hivatal foglalhatná el. A mérnöki hivalt most a Kaplony-utcaan az egyik Andrassy-palotában talált a két ügyosztály számára helyiségeket, miről már értesítette is a középítési igazgatót. A hivatal kibővítésének kérdése tehát legközelebb a tanács elé ke ül.

Az új járványbarakkok.

Az új járványbarakkok építési bizottsága a napokban künnjárt az építkezés helyszínén, hogy meggyőződést szerezzen a munkálatok előrehaladottságáról. Ez idő szerint már két pavillon teljesen készen áll, a harmadik pavillon és a felvételi épület pedig biztosan elkészül december elejére, mikor is a barakkokat átadják rendeltetésüknek.

Színház, zene.

Színházi hét.

nov. 25.

A múlt hét és a mostani, az eredeti szerzők hete. Szinte el sem képzelte volna az ember még csak 10—15 évvel ezelőtt is, hogy két hét alatt négy eredeti darab kerüljön színre.

Ez a négy darab pedig csak egy kis töredéke azoknak az eredeti daraboknak, amelyeket a színházak ígértek erre a szezonra, hisz majd minden színház ígért három, négy eredeti ujdonságot.

A Vígsház kezdte meg a sorozatot. Nemcsak új darabot de új szerzőt is mutatott be és pedig mondjuk meg mindjárt, ritka szerencsével. *Thury Zoltán*, aki eddig a novella terén aratott sikereket s szerzett jó hangzást nevének, ezzel a darabbal egyszerre a legtöbbet ígérő magyar drámaírók sorába küzdötte fel magát.

„Katonák” címe a darabnak s azt a sötét oldalát tárja fel a katonaeletnek, amelyről mindenki tud ugyan egyet-mást,

de amelyet eddig — nem tudni mért — senki sem mert per-traktálni.

Valóságos szívbe vágó szatírája a sorsnak az, hogy ilyen fényes egyenruhájú, a saját hatáskörében szinte korlátlan ur, annyi ember réme és reménysége, háromszáz forintért a halálban keres menedéket s ez a nevetségesen kicsinynek látszó pénzüsszeg az örökségbe kergeti.

Mert a „Katonák” per-excellence a nyomor — a fénylő nyomor — drámája s bizonyos, hogy a katoná fia Thury ismeri azokat a Scyllákat és Charybdiseket, amelyek között a katonák áthajózták az életet.

A Vigszínház színészei kivételképen nem adták ezt a darabot olyan precizitással elő, mint ezt tőlük már megszoktuk. Egyedül Hegedűs Gyula, ez a perfekt művész és Szerény voltak most is pompások. Érdekesse tette a premiért, a színház szerződött tagjának He t t y e y Arankának föllépte, a kinek tehetsége ebben az előkelő környezetben sokkal jobban érvényesülhetett.

A másik eredeti darabban a Kisfaludy színház szolgált Márkus Józsefnek egy ifjúkori drámáját adta elő. Címe Öld meg s a Dumas-éle tve la elvvel polemizál. A milyen naiv a darab fölépítése, épen olyan érdekes a dikciója s egyes helyzetek előkészítése és beosztása érdekes igazolása a Márkus József most már elismert színpadi talentumának.

A darabban igen ügyesen játszottak a színház nő tagjai, Arday Ida, Gyurman Alice és Krey Irma. A rendezés is elég ügyes volt és gondos kezekre vallott. A közönség a legszívesebb ovációkban részesítette a szerzőt, a ki helyett azonban a tüntető tapsokat a rendező köszönte meg.

Filharmonia.

F. hó 23-án tartották meg filharmonikusaink az idei 2-ik hangversenyüket, mely estélyen egy igen szimpatikus zongoristát: Bauer Haroldot volt alkalmunk megismerni. Kellemes megjelenésű, alig 25 éves ember, kinek szép jövőt jósolhatunk. Már ma is első rangú művész, kinek játékában, felfogásában, a legnagyobb egyszerűség nyilvánul. Kerüli a hiábavaló posokat, az aff-ktálást, s különös dicséretet érdemel bámulatos kéztője, melyet kevés zongoristánál van alkalmunk tapasztalhatni. Liszt Es dur zongoraverse-nyét helyes felfogással, gyönyörű technikával játszotta s a szünni nem akaró tapsokat Chopin egy polonaise-vel s a Taussig-féle Walkür átirattal viszonozta.

Ez alkalomból hallottuk először Svendsen „Zorahayda” című legendáját, s a bájos, fülbemászó melódiák, a finom hangszerezés, s a karakterisztikus mélabus északi hangulat, mely az egész művet átlen- gi, a mesterileg előadott mű befejezte után szinte lelkesedésre ragadták a közönséget. Előadásra kerültek még Cherubini: Medea nyitánya s Brahms III. F. dur symphoniája, melyek Erkel mesteri vezetése alatt szin- tén a legtökéletesebben jutottak érvényre. M—s.

Közzgazdaság.

A kamatláb felemelése. Az osztrák-magyar bank vezértanácsa legutóbbi ülésében a kamatlábat mégis emelte $\frac{1}{2}$ százalékkal. E hónap 25-étől tehát a kamatláb a váltók és értékpapírok leszámításánál 5%, az állami járadékokra és bankzáloglevelekre nyújtott kölcsönöknél 6%. Ezt az új rendszabályt, mely hosszantartó bizonytalanságnak vet véget, az érdekelt körök nem fogadják ellenszenvvel. Az eddigi állapot ugyanis tért engedett a hivatalos és a nyílt piacon alkalmazott kamatláb közötti lényeges eltérésnek, másrészt pedig a német 6%-os kamatlábra való tekin-

tettel az ázsói felszökkenését eredményezhette. Bár e körülmények nem tekinthetők kényszerítő okoknak, az óvatosság szempontja ajánlatossá tette az intézkedést.

Országos ipartanács. A kereskedelemügyi miniszter javaslatára az országos ipartanács szervezési szabályzata október 26-án kelt legfelsőbb elhatározással jóváhagyott és a kereskedelemügyi miniszter meghatalmazást nyert arra, hogy a szabályzat határozatainak értelmében a tanács szervezésére szükséges lépéseket tegye meg. A szabályzat a következő lényeges határozatokat tartalmazza:

Az országos ipartanács feladatát képezi, hogy ipari és munkás-kérdésekben a kereskedelemügyi miniszternek szakértői véleményt adjon és javaslatokat tegyen. A tanács elnöke a kereskedelemügyi miniszter, alelnöke pedig a kereskedelemügyi miniszterium államtitkára. A tanács 70 tagból áll. Egy-egy tagot minden kereskedelmi és iparkamara választ, huszonnégy tagot a kereskedelemügyi miniszter által megjelölendő szaktestületek és egyesületek küldhetnek ki. Továbbá tízenkét tagot a kereskedelemügyi miniszter nevez ki, két-két tagot a pénzügyi és földmívelési miniszter. Ezenkívül még 10 nem hivatalos tag tartozik a tanácsba.

Hivatalból a tanácshoz tartoznak a kereskedelemügyi miniszteriumból: az iparfejlesztés, iparoktatás és munkásvédő ügyosztály főnöke, továbbá az ipari, közigazgatási és belkereskedelmi ügyosztály főnöke; valamint a díj-zabás és vámügyi ügyosztály főnöke, az iparvédő és iparfelügyelői osztályfőnök; a központi statisztikai hivatal igazgatója, az ipar főfelügyelő, a technológiai iparmúzeum igazgatója és végül a magyar kereskedelmi múzeum igazgatója.

A mandátum öt évig tart. A tagok a tanács üléseiben szavazati joggal bírnak. Állásuk tiszteletbeli és fizetéssel nem jár.

Hogy a kereskedelemügyi miniszter által a tanácsba utalt ügyek alaposan előkészítettessenek, a tanács kebelében egy előkészítő bizottság fog alakulni. E bizottság elnökét és nyolc tagját a miniszter nevezi ki. A bizottsághoz továbbá a miniszterium kiküldöttjei is tartoznak.

Az előkészítő bizottság tagjai minden ülésért, a melyen résztvesznek, 10 frtnyi díjazásban részesülnek. A bizottság minden hozzá utalt ügyben jelentést tesz a miniszternek, a ki határozatot hoz az iránt, vajjon a jelentés az országos ipartanács teljes ülése elé kerüljön-e vagy sem. A tanács és az előkészítő bizottság ülései nem nyilvánosak. Minthogy a tanács nem egyéb, mint a kereskedelemügyi miniszter tanácsadó közege, nem áll jogában hatóságokkal és magánosokkal önállóan közlekedni. A tanács összes kiadásait a kereskedelemügyi miniszterium fedezi az ipar és kereskedelmi célokra szolgáló budget terhére.

Az államvasutak fölöslege. November 21-én a m. kir. államvasutak üzleti feleslegeiből 500,000 forintot szállítottak be a m. kir. központi állampénztárba. Ezzel az összeggel az ez évi beszállítások összege 14.900.000 forintra emelkedett.

A magyar általános köszénbánya részvénytársaság e hónap 24-én tartotta rendkívüli közgyűlését Melcer Géza elnöke alatt. Az elnök az ülés megnyitása után közölte a közgyűléssel, hogy királdi Ilere Zsigmond vezérigazgató súlyos betegsége miatt a közgyűlésen részt nem vehet. A formalitások elintézése után kijelentette, hogy a közgyűlés egy-düli tárgya a Salgótarjáni köszénbánya részvénytársulattal való fúzió elhatározása lett volna, de miután a letett részvények száma nem felel meg az alapszabályok 25. §-ában felállított követelményeknek, a jelen közgyűlés nem határozatképes. Ehhez képest az alapszabályok értelmében 30 napra új közgyűlés fog egybehivatni. Ezzel a közgyűlés véget ért.

Az Anker élet- és járadék biztosító társaság (Magyarországi vezérképviselőség: Budapest, VII., Deák-tér „Anker-udvar”) 1898. október havában benyújtott a társaságnál 819 ajánlat 2.457.890 biztosított összegre és kiállított 734 kötvény 2.211.136 összegre. — A befolyt díjak összege 427 695 ft, a kifizetett károké 86.854 ft. A 10 havi időszak alatt benyújtott 8938 ajánlat 21.041.013 frtra és kiállított 8241 kötvény 18 991.245 frtról. Díjakért bevételt 5.824.767 ft. Károkt kifizetett 851.309 ft. A haláleseti biztosításoknál az osztalékterv szerint a nyereség-osztalék az elmúlt évben az évi díj 25 százalékát tette ki. A vegyes- és takarékpénztári biztosításnál B. osztalékterv szerint az összes befizetett díjak 3 százaléka fizetett ki nyereség-osztalék gyanánt. A társaság vagyona 1897. december 31-én 62 millió forint. Biztosítéki állomány 240 millió forint. Eddigi kifizetések összege 101 millió forint.

A főváros tisztviselői a királyné szobrára.

Halmos János polgármester 1898. évi 35.720 eln. szám alatt kiadott körlevele folytán a székesfőváros törvényhatóságának hivatalaiban, intézeteiben és iskoláiban az Erzsébet királyné szobor költségeire történt gyűjtés eredménye a következő:

A gyűjtő hivatal

A gyűjtő neve

Főpolgármesteri hivatal Márkus József főpolgármester 31.50

Polgármesteri hivatal Halmos János polgármester 75.—

Elnöki B. ügyosztály Viola Imre tanácsn. 10.—

Tanácsi I. ügyosztály Lung György tanácsn. 10.—

II. „ „ „ „ „ 20.—

III. „ „ „ „ „ 15.—

IV. „ „ „ „ „ 60.20

V. „ „ „ „ „ 14.—

VI. „ „ „ „ „ 12.—

VII. „ „ „ „ „ 11.—

VIII. „ „ „ „ „ 16.—

IX. „ „ „ „ „ 1.—

I. ker. előjáróság Olhauser Pál előjáró 81.20

II. „ „ „ „ „ 35.20

III. „ „ „ „ „ 58.90

IV. „ „ „ „ „ 36.50

V. „ „ „ „ „ 25.50

VI. „ „ „ „ „ 43.—

VII. „ „ „ „ „ 32.50

VIII. „ „ „ „ „ 108.20

IX. „ „ „ „ „ 30.90

X. „ „ „ „ „ 47.90

I—III. „ anyakönyvi hivatal Márkus Imre tan.-jegyző 6.—

IV., IX, X. ker. anyakönyvi hiv. Rakita Dezső tan.-jegy. 16.—

V., VI. „ „ „ „ „ 10.50

VII. „ „ „ „ „ 20.—

VIII. „ „ „ „ „ VIII. k. előj. iven adakt. —.

Székesfővárosi árvaszék dr. Sipőcz László árv eln. 31.—

„ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 45.—

„ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 23.—

„ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 10.—

Székesfővárosi mérnöki „ Heuffel Adolf közép. igaz. 101.—
számvevőség Lampel Hugó főszámv. 199.75
tan. levéltár dr. Toldy László főlevélt. 14.60
tan. igató László Endre igató 6.30
tan. kiadó Peller Ágost kiadó 12.50
kézbesítő Ilkey László főnök 9.—
házi nyomda Jauernik Nándor igazg. 15.50
központi pénztár Wimmer Antal igazg. 20.—
adószám. Pogány Lajos főnök 84.20
adófpénztár Hoffmann Sándor főpt. 34.50
vizvezetési igazg. Kajlinger M. igazg. 128.55
mértékhit. hiv. Rotmayer István igazg. 27.50
jobbparti gazd. hiv. Kulcsár Ferencz gazda 33.—
balparti „ „ „ „ „ 20.50
erdőmesteri hiv. Guckler Károly erdőm. 31.15
köztisztasági „ Tóth Péter főnök 28.30
főkertészi „ Ilseman Kereszt. főkert. 28.—
vásárcsarn. igazg. Ziegler Nándor igazg. 55.50
vásárigazg. Utry József igazg. 17.50
közvágóhídi igazg. Preuszner F. igazg. 34.60
szőlő és gyümölcs hiv. Deák Tamás intéző 26.05
vegyészeti és tápszv. int. dr. Balló M. igazg. 9.—
Szt-Rókus kórház ig. dr. Müller Kálmán ig. 67.—
Szt-István „ „ „ „ „ 46.—
Szt-László „ „ „ „ „ 16.—
Szt-János „ „ „ „ „ 53.50
Szt-Margit „ „ „ „ „ 12.15
köztemető igazg. Meixner Ferencz ig. 49.40
I. k. Németv. tem. g. Brestyánszky L. g. 11.60

Rudas-fürdő igazg. dr. Sass István igazg. 26.—

Artézi „ „ „ „ „ 20.—

Erzsébet szegényház g. Hertelendy Zsigmond. 16.10.

Tűzoltóparancsnokság Sceserbovszky Szaniszló főp. 58.90

„ „ „ „ „ 40.50

„ „ „ „ „ 2.60

Székes-főv. Bakterológiai int. dr. Nékám Lajos igazg. 14.—

Himlő nyirterm. int. dr. Kresz Géza igazg. —.—

„ „ „ „ „ 14.—

IV. ker. főreál iskola Báthory Nándor igazg. 20.—

VIII. „ „ „ „ „ 25.—

II. „ „ „ „ „ 11.—

VI. „ „ „ „ „ 45.91

IX. „ „ „ „ „ 43.60

I. „ „ „ „ „ 19.—

IV. „ „ „ „ „ 14.—

I. „ „ „ „ „ 12.—

II. „ „ „ „ „ 32.—

II. „ „ „ „ „ 16.—

III. ker. Timár-u. polg. fiu isk. Halász Gyula ig. 8.—

III. „ „ „ „ „ 20.—

IV. „ „ „ „ „ 27.40

V. „ „ „ „ „ 8.—

VI. „ „ „ „ „ 31.77

VI. „ „ „ „ „ 3.50

VII. „ „ „ „ „ 19.—

(Folyt. köv.)

G r a u e r M i k s a

cs. és kir. udv. szállító.

PÁLINKA, LIKŐR, RUM ÉS COGNAC-GYÁR.

Legfinomabb teák és francia cognac nagybani raktára.

Depót: az udvarban jobbra. Budapest, VIII. ker., Kerepesi-ut 45. szám. (s a j á t h á z b a n).

F i o k ü z l e t: VII. ker., Miksa-utca 3. szám (saját hazban).

„Belvárosi Könyvnyomda” Varga Endre és Grósz Bertalan, Budapest, Lipót-utca 43. szám.

Magyar Székesfőváros

KÖZIGAZGATÁSI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:		SZERKESZTI ÉS KIADJA:	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ:
Egész évre	6 frt.	DR. BARTHA SÁNDOR.	IV. ker., Reáltanoda-utca 5. szám.
Félévre	3 frt.		

Budapest.

I.

(B) Váknak vagy elfogultnak kell lenni annak, aki tagadásba merje venni Budapestnek óriási, ugyszólva megdöbbenő arányokban való fejlődését; s aligha szereti hazáját az, akinek szíve örömtől ne dobogjon, ha látja a régi izléstelen városkának üde, duzzadó és a modern követelményeknek megfelelő világvárosi fejlődését, ámde viszont váknak, vagy elfogultnak kell azt is nevezni, aki nem látja, vagy látni nem akarja azokat a hibákat, miket a régebb és közel multban elkövettek, s a mik fájdalom naponként ismétlődve a városnak legjobb barátjaira is lehangolólag hatnak.

Budapest környékét a természet pazar kézzel ruházta fel oly szépségekkel, milyenekkel kevés város dicsekedhetik; és ha több izlés és kevesebb szűkkeblűség lett volna irányadó a modern Budapest kiépülésénél, úgy bizonyára nagyobb összhangba jutott volna a város azokkal a természeti szépségekkel, melyek magukban már lekötik az idegenek bámulatát.

Csak nézzük a Dunapartot, nincsen egyetlen egy mulató, étkezőhely, kávé, vagy sörház, honnan a gyönyörű Dunának szöke habjaiban gyönyörködhetnék a szem, honnan a fel és alá uszkáló hajók tarka képét, elevenségét láthatná az ember! Ott van ugyan a balparton a Vigadó előtti kiosk, de onnan csak a gőzhajók kéményeinek füstjét láthatni; míg a jobb oldalon lévő gellérthegyi fővárosi kiosk oly magasán fekszik, a feljáró ut oly meredek, s a fel és lejutás főképp a nőközönségnek annyira nehéz, hogy azt leginkább csak a férfi közönség látogathatja, különösen az esti órákban. Mily könnyű lenne ma is még a Duna, főképp jobb oldali részén, kiváltkép a Gellérthegy oldalán, olyan mulató, étkező, kávézó helyeket létesíteni, mint milyenekkel hogy példát említsünk, Drezdában az Elbe-part el van látva, hol a világszerte híres és ismeretes Brühlische Terraszon ezrek élvezik a jó levegőt s az Elbén

járó hajók eleven képét, hol az Elbe jobb és bal partján tuczat számra vannak a szebbnél szebb mulatók, de valamennyi olyan magasságban, honnan az Elbe vizének szépségében gyönyörködhetni.

A Gellérthegy oldala valóban ily mulató és szórakoztató helyek felállítására van teremtve, hova egyrészt a Ferencz József, másrészt a most épülő hidon át a hozzáférés végtelenül meg van könnyítve.

De a magyar közönség nem szereti látni a vizet, mert hiszen még a szépségeiben páratlanul álló Margit szigeten is a restaurációk olyan helyekre vannak eldugva, honnan a Dunát s a budai oldal hegyeinek fenséges panorámáját lehetetlen élvezni.

És ahogy vagyunk a vízzel, úgy vagyunk a fákkal is. Minden nagy várost terei és sétányai s faültetvényei tesznek széppé és vonzóvá. Budapest e tekintetben a legszegényebb város, mert terei, sétányai alig vannak, fái pedig a lehető legsilányabbak. De nem is csoda, mert hiszen ha esőt nem kapnak, senki se törődik locsolásukkal. Berlinben hetenként kétszer locsolják meg a fákat, és pedig akként, hogy a fák tövére a földet fölkapálják s ha fölkapálták, a vízvezetékéből színig megtöltik vízzel, s ha beitta a vizet, még egyszer megtöltik és csak ha azt is beitta, huzzák vissza a gyökerekre a földet. Így aztán lombosak és erőteljesek is a fák. Nálunk azonban csak akkor locsolják meg a fákat, amikor elültetik, és hogy ha a jóságos ég megszanja őket s áldásos esőt bocsát rájuk, Különben a vasrácszatok alatti tér szeméttlerakódó helyét képezi a házmeister uraknak.

Az utcákról nem is kívánunk szólni, mert azokról beszélni se lehet akkor, amikor fővárosunknak még megállapított terve sincsen.

A megtörténtet meg nem történtté tenni lehetetlen s ezért nem kívánunk szólni Budapest legszebb utcájáról, az Andrássy-utról, melyért örökre kár, hogy a Lánczhidtól egyenesen

nem vezetett ki a Városligethez. De hogy a szűkkeblűségről szóljunk, lehetetlen fel nem említeni éppen az Andrássy-utról azt a szűkkeblűség számba menő eljárást, melyet ott egyik leghatalmasabb pénzintézetünk a közel múltban elkövetett.

Az Andrássy-ut első számú sarokházát mesés magasságu összegért szerezte meg tulajdonául Magyarország első rangu pénzintézete, a helyett, hogy megvette volna a Lipót-tér és a Marokói-utca között lévő azon két házat, mely homlokzatával az Andrássy-utra néz. Ha e két házat a gazdag pénzintézet megveszi és azok helyén egy hatalmas palotát építtet magának, akkor nem csupán hogy a Bazilika, illetve a Lipót-tér szépségét emeli, de mellé az Andrássy-utnak ad egy oly remek keretet, milyenre ennek a gyönyörű utnak valóban szüksége van.

És kérjük, ki van erre inkább hivatva, mint egy oly gazdag pénzintézet, mely nagyban hozzájárult Budapest kiépítéséhez s melynek feladatát képezné, hogy monumentális alkotásokkal fokozza a fő és székváros szépségét és fejlessze a jó ízlést?

Majd rámutatunk még következő cikkeinkben egyéb más nagy hibákra is.

A királyné szobra és Lobkovitz herceg.

A királyné szobrának elhelyezése kérdésében tudvalevő, hogy a király a szobor helyéül a Szent-György-teret jelölte ki. A Szent-György-tér azonban szűk, mindössze 7300 négyszögöl, amely az új királyi és a miniszterelnöki palota felépítésével, ha terület nagyságából nem is veszít, perspektívája a minimális lesz.

A szobornak pedig mégis a Szent-György-téren kell állani, amelyet tehát valamiképp rendezni kell.

Ezt a feladatot egyik legkiválóbb műépítészünk zseniális tervvel akarta megoldani. A terv a következő.

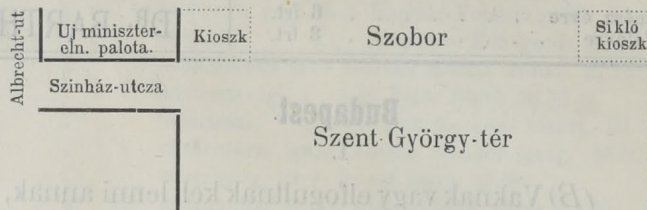
Az Albrecht uttól a Szentgyörgytérig terjedő *Színház-utca*, amely ma a király egyenes útja a palotába, keskeny és idomtalan. A szűk utcában csak a miniszterelnöki palota egy része, továbbá a Várszínház és a főhadparancsnokság épülete áll. A tervező műépítész azt proponálja, hogy a kormány szerezze meg a főhadparancsnokság épületét és egyesítve a Várszínházzal, az új miniszterelnöki palotát ezen a két telken építse fel s ugyanakkor a *Színház-utcát* is megfelelően szélesítse ki.

A mai miniszterelnöki palota telke ekkép üresen maradna s a Szent-György-tér szabad nyíláshoz jutna megnagyobbított terjedelemmel Pest felé.

A királyné szobra az új kibővített térsarkán emelkednék arccal a József főherceg

palotájának. A szobor architektonikus része, amely Pest felé monumentális kiképzést nyerne, teraszszerűen alkotott lejtőkkel a bástyára támaszkodnék, amelyekhez az elipszről lépcsőzetes feljáró vezetne.

Hogy a szobor ne álljon egyedül, a miniszterelnöki palota telkén létesítendő parkban csinos kioszkot lehetne emelni, amely pendantja lenne a síkló ízlésesen átalakítandó kioszkjának.

A tervről azonban egyelőre alig lehet szólni, mert *Lobkovitz* herceg a főhadparancsnoksági épületet semmi szín alatt nem akarja átengedni, dacára annak, hogy a mostani helyhez elég közel akarnak egy alkalmas épületet cserébe adni.

A tervező a kiválóan szerencsés koncepcióju tervről pedig nem szeretne letenni, mert a királyné szobrának megfelelő elhelyezése csakis a tér rendezésével oldható meg. A megoldással pedig sietni kell, mielőtt a miniszterelnöki palota építését megkezdik.

Érdeklődés!

Felelet a múlt szám „Közöny” című cikkére.

A mióta tudom magamat, mélyen tisztelt szerkesztő úr, éber figyelemmel kísérem szép fővárosunk ügyeit. És ha mindenben igazat kell adnom Vészi József úrnak, ha szellemes és bölcs ítélete előtt meg is kell hajolnom, nem érthetek vele egyet abban, hogy mint a „Közöny” című cikkében mondja, a székesfőváros mindegyik kerülete külön metropolisnak képzeletét, nem helyeselhetem azt sem, hogy ő közönnnyel nézi azt az ügyet, mely kell, hogy a főváros mindon polgárát egyaránt érdekelje.

A nagy tömeg közös ügyei iránt joga, de még inkább kötelessége érdeklődni az olyan embernek, a kinek nagy tehetségéről, tiszta igazságszeretetéről és becsületességéről mindenki meg van győződve.

Sajnos volna, ha mindenki közönyt tanúsítana a közösség ügye iránt. Nagy szükségünk van azokra a jóra való emberekre, a kik képesek volnának a korrumpált községtanácsba friss és önzetlen szellemet plántálni, a kik képesek arra hogy a főváros összességének érdekeit tolják előtérbe, az érdeklődés körébe.

Mert higgyék el, elég keserűség bevallani, de a kerületek nem külön metropolisok, a kerületek néha összeállnak és egy egészet alkotnak ott, a hol az erdekes csoportok azt így kívánják meg.

És éppen mert a város választói közönyt tanúsítanak, mert a választásokat semmi érdeklődés sem kíséri és csak néhány befolyásolt választó jelenik meg

az urnánál, hogy gépiesen leadja szavazatát a hivatalos jelöltekre, ép azért jutnak a községtanácsba a kompromisszumra hajló, a minden megalkuvásra kész, kényelmes elemek. A kerületi korifeusok gondoskodnak arról, hogy a beválasztottakat annak idején könnyen lehessen megnyerni a nagy és fontos nyilvános ügyeknek. Olyanok csak nagyritkán jutnak be a város atyák társaságába, a kiket nem egyhamar lehet kapacitálni arra, hogy a közösség érdekeit a magánérdekeknek vessék alá!

A beavatatlanok részére akarjuk csak röviden megjegyezni, hogy a kerületek kiküldötték útján korrespondálnak egymással és barátságos megegyezést kötnek az érdekcsoportok ügyeinek a tanácsülésben való keresztülhajtására és a legtöbb esetben az összetartás és az egymásnak tett ígérek alapján, még a tanácskozás és még a szavazás előtt elintéztnek lehet tekinteni az ilyen ügyeket.

Ha ezen eljárást, a mely különben titkot nem képez, megismeri a választó, ha tudatára jön annak, hogy mily célok eszköze, talán megszállja őt az ihlet és a közöny helyett nagyobb érdeklődéssel fog választani oly egyént, a kit a tiszta igazság, a hamisítatlan közérdek visz a nyilvánosság elé, a kit érdemes megválasztani már azért is, mert a képviselőtestületet nem tekinti hűsostálnak, vagy közkereseti társaságnak.

Találkoznak még jó magyarjaink közt olyanok, a kik a közös jólétet, a főváros érdekeit fogják szolgálni, a kiknek a főváros tervszerű rendszeres fejlesztése komoly gondját fogja képezni, a kik a helyes gazdálkodásra az irányt meg tudják jelölni, anélkül, hogy folyton a zsebükre kacsintának.

Mindeztidáig gazdálkodásról, tervszerűségről jó értelemben szó sem lehet és ha itt zúznak, ott rombolnak, bontanak, hogy egy nagy garra felkapott tervet megvalósítsanak, bizton várhatjuk, hogy csakhamar kiderül róla felesleges volta, célszerűtlensége és az, hogy a magánérdeknek nagyobb szerep jutott, mint a szükségnek.

Ily sivár viszonyok közt nem csoda, ha az egyéni nézetek érvényre nem juthatnak, nem csoda az sem, ha a néhány lelkes és lelkiismeretes városatya mindenképen meddő munkára vállalkozik akkor, a midőn az igazsággal kegyetlenül ellenkezésbe jut a hatalmat gyakorló nagy többséggel szemben.

Mindezeknél fogva nem hallgathatom el azt, hogy az oly tisztátalan üzemek a legnagyobb aggodalmat keltik és helyén való a veszély hangos hirtetése, hogy minden választóban az érdeklődés felébredjen! Sikerüljön ez, akkor kevés választó is képes lesz oly községtanácsot választani, a mely a fővárosra és keményen megadóztatott lakosságára mihamarabb meghozza a maga egészséges gyümölcsseit.

Nagyon helytelenül cselekszenek tehát azok, a kiknek személyéhez nemcsak ragaszkodásunk és elismerésünk is fűződik és a kikhez bizalmunk nagy, hogy közöny-

nyel engedik elharapódzni a leleplezetlen kufárkodást, mert mi méltán elvárjuk tőlük, hogy zászlójuk köré gyűjtsék a választó polgárokat és minden követ megmozgassanak, hogy megbízható, elvű és körültekintő elemekből álló tanácsot válasszszanak a főváros ügyeinek lelkiismeretes vezetésére! *Lindner Bernát.*

A polgári iskolák érdekében.

Egyik aktuális kérdés most a polgári fiu- és leányiskolák reformja. Mégsem azoknak szervezetéről akarunk itt szólni, bizzuk azt a paedagogusokra, a közoktatási tanácsra és magára a közoktatási miniszteriumra. Mi a székesfővárosi polgári iskolák *specialis* dolgait szellőztetjük.

A székesfővárosi polgári iskolák ugyanis oly népesek s tanáraik, igazgatóik annyira elhalmozvák teendőkkel, hogy e körülmények miatt nem emelkedhetnek soha — még új szervezet mellett sem — oly magas fokra, mint azt a főváros méltósága megkívánná, s aethikai hatásuk is azért oly jelentéktelen.

De lássuk az állapotot közelebbről.

Egyes fővárosi polgári iskolában 600—800 tanuló, 10—14 osztály. 14—18 tanár is van; az igazgatónak ez annyira szaporítja a munkáját, hogy nem képes sem a tanulókkal, sem a tanárokkal, sem a szülőkkel kellő nyugodtsággal érintkezni. Az intézet érdeke meg azt kívánná, hogy az igazgató az egyes osztályokat gyakrabban látogassa, a tanárok előadásait meghallgassa, tanári értekezleteket tartson stb. Azonkívül az igazgató szedi a tandíjat, több ízben előterjesztést tesz a tandíjmentesekről, felévenként elszámol; száz féle statisztikai adatot beszolgáltattat majd egyik — majd a másik hatóságnak; apróbb iskolai kiadásokra előlegpénztárt kezel; minden legesekélyebb ügyben jelentéseket, előterjesztéseket tesz, pl. csak egy magánvizsgálat tárgyában 6—8-at; úgy hogy hivatalos iratainak ügyszáma évenként 500—600-ra rug. A tanárok helyettesítése is leginkább őt terheli; az egész ház kezelése pinczétől padlásig az ő vállain van, sőt még az utcára is ki kell terjedni a figyelmének. S amit először kellett volna említenem, még heti 10 tanítási órára is köteles — és mindenért ő felelős. Valóban sajnálatra méltó ember, akinek vállait ennyi teher nyomja! Képes-e ennek *egy* ember igazán, lelkiismeretesen megfelelni? Alig hiszszük.

Francziaországban ez a sok dolog 3—4 ember között oszlik meg. Nálunk is az állami iskolák igazgatói már nem szedik a tandíjat.

A tanárok is annyifelé elfoglalják magukat, hogy az ő működésüknek nagyobb ellenőrzése is igen kívánatos. De az igazgatónak, erre, vagy még inkább a tanítás és fegyelmezés vezetésére, irányítására egy pillanatnyi ideje sem marad; pedig ennek kellene legfőbb feladatának lenni, mert az adminisztratív apróságokat más is könnyen elvégezhetné, pl. egy helyettes igazgató.

Ennélfogva kérjük a tanácsi VII. ügyosztály buzgó vezetőjét, tegyen úgy — mint azt az elemi iskolákkal megkezdte. Ne várjon az új szervezetre; ki tudja, mikor lép az életbe. Hívja össze a polgári iskolák igazgatóit, beszélje meg velük az említett körülményeket s tegye meg a kellő orvoslását a mostani beteges állapotnak. Meg vagyunk győződve, hogy ha a tandíjszedést és elszámolást egy-egy központi szám-tisztre bizzák, az igazgatókat — ahol legalább 8 osztály van — kevesebb tanórára kötelezik, s a polgári iskolai igazgatók és tanárok számára új szolgálati pragmatikát készítenek, esetleg minden intézethez egy helyettes igazgatót neveznek, ki az igazgatói teendők egy részét végezné: nagy és fontos szolgálatot tenne a székesfőváros elposványosodó tanügyének s így a kulturának is.

—y.

Tempora mutantur

Az emberek változnak az idővel, amely nem halad el nyomtalanul felettük. S a változás kirívóan észrevehető és ha igaz lenne: megnyugtató is. Kedvünk lenne erre a változásra utánozni az ifjú szerelmest, amint tépdési a leveleket s megkérdi tőlük, higgyen-e, reméljen-e?

Higgyünk-e annak a felbuzdulásnak az őszinteségében, amely elfogta a törvényhatóságot az ötöd-fél milliós deficit ballatára? Reméljük-e, hogy a mások pénzével, a közpénzzel üzött szertelen pazarlás megszűnik a mai naptól azután a felbuzdulás után? Nem. Sem hitünk, sem reményünk a mai törvényhatóság felbuzdulásában; sem hitünk, sem reményünk az őszinteségükben.

Mert nem az első eset ez a nagy megijedés. Az ötven milliós kölcsön felvétele előtt a törvényhatóságban annyi jót és szépet beszéltek össze, hogy ha csak a felét beváltják az ígéreteiknek, akár a török vagy a görög financiákat rendbehozhatták volna.

Am verba volant. Amit a törvényhatóság ma mond, arról másnap nem tud az ülésező szakbizottság, sem a tanács. És megfordítva. Egyik sem veszi komolyan a másikat s tökéletesen igaza van Weisz Berthold urnak abban, hogy a partikularis és magán-érdekeken kívül a fővárosnál egyebet nem ismernek.

Merész állításokat kockáztatott Weisz Berthold, de arany igazságot. A kár az, hogy *csak* megtapsolták érte. Mire a tapsnak vége volt, a törvényhatóság elfeledte az imént hallott őszinteségeket s nyugodtan bizta a város dolgát a tanácsra. Vesződjön vele, azért fizetik. Hozza rendbe a pénzügyi bajokat. Miképp? Az a tanács dolga. Ha kell adó, megszavazzák az adót, megszavaznak mindent, csak hallgassanak az örökös deficit-tel.

Azaz még sem mindent. Ha a tanács a háziurak, a részvénytulajdonosok zsebébe próbálna nyulni, akkor kiút a reakció s az imént jámbor városatya bő-

szülten támadja a tanácsot, amely rendetlen, kapkodó, ötletszerű, pazar és vakmerő, amiért a tisztelt tőkésnek magán cirkulusait meri bolygatni.

A törvényhatóság műfelbuzdulása csak szemfényvesztés. A bűvész a tanács, amely a fölöslegek arany hálójában mutatja be a rongyos, hiányos költségeloirányzatot, amelyhez színlelt haraggal szórja a görögtűzet a nem mindig hű famulus: a törvényhatóság. Szörnyen kiabálják a tüzet és lesik a hatást. A publikum tönkre silányul a káprázatos jelenet alatt s nem veszi észre, mikor bűvész és famulus a már beszédett belépő díjat behajtja rajta még egyszer, egyre forgatván a ragyogó hálót és köpködven a görög tüzet.

Mert hát ez a jelenet jut eszünkbe, ha a budget tárgyalásokat végig lapozzuk.

Történt ott valami a nagy abajgatás után? Nem. Történtek a sok haszontalan tételt?

Kimondották, hogy a bizottsági tagok a maguk költségén fiakkerozzanak, szintugy a tisztviselők is a főpolgármestertől lefelé?

Utasították a tanácsot arra, hogy a nagys., tettes és t. c. tisztviselő urak ne doboz, ne csomag, ne rizsma, ne bál, ne akó számra fogyasszák a tollat, plajbászt, papírt, spárgát, tintát, hanem úgy, mint egyéb írómesterember: esztendőnkint 5—6 tollat, plajbászt stb. Hisz a főváros szállítói azért nem hálnak éhen!

Utasították a tanácsot arra, hogy a főváros részéről hallatlanul elpotyázott vállalatok ügyében szigorúan járjon el s a hol a szerződés felbontható, azt haladéktalanul bontsák fel?

Megemlékeztek arról, hogy *Emmerling V. K.* ur 35, mondd *harmincöt forintért* monopolizálja a falragaszos hirdetést, és ha igen, utasították a tanácsot, hogy végre tegyen valamit a hirdetési ügy rendezésére?

Szóba hozták azt az abszurdumot, hogy majd minden hivatalban üldögél egy-egy ballaszt, valamely nagy protekcióju ur ivadéka, a ki csak a fizetésért jár a hivatalába. S követelték ennek a rendszernek a kiküszöbölését?

A napidíjas rendszer tultengéséről s a munkakerő helyesebb kihasználásáról volt szó?

A hivatalok egyre pazarabb felszerelése még nem szurt szemet a városatyáknak? Vagy a budget tárgyalásakor nem nézték át a butor, szőnyeg, tükör, mosdó és egyéb toilette cikkek költségeit?

És még ezer más egyéb, a mit máskor mondunk el. Minderről nem volt szó. A bűvész és famulus a görögtűz fényénél jót kacag a buta publikumon, a mely hűségeseen megfizeti azt a kegyetlen játékot, a melyben mindig csak ró'a, az ő verejtékéről van szó, a játszókéről soha.

Tempora mutantur, de sajnos a változás egyre rosszabb: időben, emberben egyaránt.

Huszonöt év Budapest közigazgatásának történetéből.

Az idén huszonöt éve annak, hogy Budapest és Ó-Buda az 1872. évi XXXVI. t. cikk alapján Magyarország fővárosává egyesítették.

Negyedszázada annak, hogy a három városnak nagy részben elavult, egymástól teljesen elütő muni- cipális szervezete modernebb ruhát öltött.

Az erőteljesebb duzzadó, fiatal Pestet összeházasították a vén Budával, anyósul adván hozzá Ó-Budát, a rómaiak Aquincumát és a jelenkorban akoronauraladom teljesen elhanyagolt mezővárosát.

Ilyen divergens elemek egygyőltvasztása, a partikuláris érdekek, vagyonjogi kérdések kiegyenlítése és annak a közszellemnek megteremtése, mely a három város közkormányzatában a nemzeti irány és a modern haladást biztosítsa, az egyesítés műveletét nehéz földattá tette.

Szerencsére a belügyi kormány és Pest városa az időbeli képviselőtestületének vezérferfiái azt a politikai és közjogi súlypontot, mely az egyesítés nagy eszméjében rejtett, teljes mértékben nemcsak fölfogták, de méltányolták is.

De maga a törvényhozó testület is át volt hatva a főváros egyesítésének fontosságától.

A közvéleményt erre nemcsak a köztörvényhatóságoknak alig befejezett rendezése készítette elő, de hangulateltők voltak azon hagyományok, melyek Budapestnek hatalmas nemzeti centrummá való fejlesztésére nézve Széchenyi István és Kossuth Lajostól az epigonokra maradtak.

Mennyire át voltak halva egyes élelátásu politikusok a tudattól, hogy a monarchia súlypontját Budapestre kell helyezni, mi sem bizonyítja jobban, mint az osztrák kabinetpolitika és Ferencz császár egyik benfentesének, a fényes eszü, de gyöngé erkölcsü publicistának, *Gentz* Frigyes bárónak 1806. augusztus 4-én *Müller* Rezsöhöz intézett levele, melyben többek között a következőket mondja: „En tervet fogok kidolgozni egy új osztrák monarchia alkotására. Bécsnek meg kell szünnie székvárosnak lenni. A kormány székhelye Magyarországra, Pestre teendő át. (L. Horváth M. „Huszonöt év Magyarország történetéből“ cz. művének bevezetését a 12. lapon.)

Ez a politikai és közjogi eszme képezte a bécsi kabinet által századunk elején tervezett egységes alkotmányos állam magvát.

„Magyarország mint központ és Budapest mint a monarchia székesfővárosa.“

A tervezett egységes állam helyett az u. n. ausztriai császárság alapított meg és Pest teljes hátra szorításával ismét Bécs maradt meg az osztrák birodalom székvárosul.

De a már egyszer életre keltett eszmét nem birták többé elnyomni. Életre kelt az Széchenyi írott és megcselekedett műveiben.

„Kedvessé, a haza központjává kell tenni Budapestet“ hirdeti a „Hitel“-ben a Tudományos Akadémia, a lánczvid és a nemzeti kultúra sok más intézményeinek megteremtője.

„Budapestnek kell lenni minden szellemi és anyagi élet központjának“ ezt vallotta, hirdette s hogy eszméjét megvalósíthassa 1832. elején egyület alakít, mely céljául tűzte az ikerfővárosokat, nem kevésbbé azok díze és kényelme, mint a közlekedés, kereskedelem élénkítése végett, állandó hiddal összekapcsolni.

Az 1830-iki országgyűlésen merül föl határozottabban ama szükség érzete és tétetett is ez irányban indítvány, hogy az országgyűlésnek helye állandóan a nemzeti élet és értelmiség mindinkább központjává vált fővárosba, Budapestre tétessék át.

Ime ilyen eszmékkel szálltak sikra Budapest fejlesztése érdekében. Ezek hatása alatt támasztotta föl hullámsíkjából *József*, a dicső emlékü nádor és tette a törvényhozás útján a nemzeti vérkeringés lüktető szívévé 1848 ban *Kossuth* Lajos.

Rendkívül kedvező befolyással volt Budapest fejlődésére továbbá a 67-iki kiegyezés, migsem *Andrássy* Gyula agyában megfogamzott a közmunkatanács és azzal egyidőben a három város egyesítésének korszakalkotó eszméje is.

Ilyen remniszcenciák hatása alatt utal az 1872-iki országgyűlést megnyitó trónbeszéd arra, hogy a mult országgyűlés rendezte ugyan a törvényhatóságokat, de hátra van még az ország fővárosának sürgős rendezése, mig 1872. márczius 12-én *Jókai* Mór országos képviselő és társai határozati javaslatot nyújtottak be a házhoz aziránt, hogy miután Budapest rendezése sürgős és elodázhatlan: határozza el a ház, hogy az idevonatkozó törvényjavaslat napirenden kívül, haladéktalanul vétessék tárgyalás alá.

És most menjünk huszonöt évvel vissza, a főváros egyesítéséről szóló 1872. XXXVI. t. cikk megalakításának fázisaihoz. Mert ez a törvény az, melynek keretében az egyesített főváros maig adminisztráltatik, hol jól, hol rosszul, amint a törvényhatóság bizottságának érdek-csoportjaiban egy-egy reformeszmének a villáma ki-kigyúl, vagy a mint egy-egy ilyen eszmét agyonbizottságnak, mert hiszen tervszerű, a közszükségleteket évtizedes jövőre mérlegelő adminisztratív politikáról nálunk, az ötletszerű közigazgatás hazájában, szó sem lehet.

A köztörvényhatóságok rendezéséről szóló törvény (1871. 42. t. cz.) 1871. augusztus 1-én szentesített; s végrehajtásával az összes miniszterium bízott meg.

Ugyane törvény első szakaszában kimondatott, hogy „Buda és Pest városok beligazgatási szervezetéről külön törvény fog rendelkezni.“

Nehogy tehát az ország összes törvényhatóságainak szervezkedésekor ép a fővárosok hátra maradjanak, s hogy azon időre, midőn a municipalis törvény életbelép, a fővárosok rendezésére vonatkozó törvényjavaslat is előterjeszthető legyen, *Tóth* Vilmos, akkoriban belügyminiszter, 1871. márczius havában saját elnöklete alatt a két főváros több képviselőiből bizottságot hívott egybe. Ez alapul vette a törvényhatóságokról s a községekről szóló törvényt s amit azokban a városokra mint községekre alkalmazhatót talált, a Pest város kebelében e célra már korábban készült munkálatok figyelembe vételével*) törvényjavaslattá földolgozta s elvi nézetkülönbségeit minden pontra nézve kimerítően indokolva, munkálatát a kormánynak beadta.

*) Pest városa 1871. nov. 25-én tartott rendkívüli közgyűlésének sőrelmi fölrat, mely a fővárosok egyesítését tárgyzó törvényjavaslattal részletesen foglalkozik, a minisztert határozottan desavouálja, kijelentvén, hogy sem a hatóság képviselői nem voltak az enquete meghiva, sem a város rendezési javaslatai nem vétettek figyelembe. Furcsa, de történetileg így van.

Ezen előterjesztés alapján a kormány a törvényjavaslat lényegére nézve abban állapodott meg, hogy azt szorosan a municipális törvény alapjára és beosztására fekteti. Eltérésnek csak ott lehet helye, ahol és amennyiben ezt a főváros önkormányzati és közigazgatási érdekei multhatlanul követelik, s hogy a megyei tisztviselők elnevezései (főispán, főügyész, ügyész, jegyző, levéltáros) a fővárosi törvényjavaslatba is változatlanul átveendők.

A kormány itt azon szempontból indult ki, hogy a mely törvény a többi municipiumok rendezéséről intézkedik, annak kell legfőbb részeiben a közjogilag hasonló fővárosra is alkalmaztatnia és hogy ez által a törvényjavaslat országgyűlési tárgyalása is megkönnyítettnek, ha egy már szentesített törvénynek a fővárosra alkalmazandó szokásai nem új, hanem a törvényhozás részéről megállapított szerkezetben vétetnek át.

Az első szemponthoz sok szó fér és helytelen voltát később a kormány is kénytelen volt beismerni és egyben-másban ezen álláspontjából engedett is. Az utóbbi gyakorlati értékű, de olyan nagy közjogi akcióhoz, minő a három város egyesítése volt, nem méltó.

Másrésről azonban nagyérdemű tudandó be a kormánynak, hogy míg a többi városok belügyeinek ellátása iránti szervezkedést, az illető város szabályrendeleteinek tartja fenn, a főváros részére ezt a beligazgatási szervezetet külön alkotandó új törvénybe tüzetes intézkedésekkel oly módon illesztette be, hogy a főváros törvényhatósági működését azonnal megkezdhetette, ami nem történhetett volna meg, ha a belső szervezés berendezése iránt előbb a három város küldöttei, azután a közgyűlések tanácskoznai, aztán a külön átdolgozandó szabályrendeleteket a belügyminiszter jóváhagyása elé terjesztetni s azt bevárni kellett volna, hogy mindezek után egy újabb közgyűlés a szervezet tényleges életbeléptetéséhez lásson.

Művelődéstörténeti szempontból örök időkre emlékeztető marad az a magas szempont, melylyel a törvényjavaslat megokolása a három város egyesítését tárgyalja.

Röviden adjuk belőle a következő érdekes részt.

„A magyar államnak — mondja a javaslat — oly központra van szüksége, mely érdekeinek valószínűs gyűlhelye, ezeknek legfőbb támasza és előmozdítója legyen. Mely a magyar államiság eszméjét méltóan képviselje és a nemzeti fejlődés érdekében egy szellemileg, mint anyagilag a részekre ellenállhatlan vonzerőt gyakoroljon.

E központ egy hatalmas, alkatrészeiben egységesen szervezett főváros, mely a nemzet szellemi és anyagi fejlődésének leghathatósbb eszközeit folytonosan gyűjtögetve, helyhatósági intézményeinek lehető legcélszerűbb berendezése és kezelése által együtt a jó rend, a valódi műveltség és társadalmi magasabb élvek kellemes gyűlhelyévé válnak.

Az állam érdekeinek hathatós előmozdítása, a helyhatósági intézmények célszerű berendezése és kezelése a fővárosban nem képzelhető anélkül, hogy a közigazgatás, mely egyrészt az állam főtartására és erősbítésére szükséges eszközöket szolgáltatja, másrészt pedig a lakosság jólétéről, kényelméről és jogosult igényeinek kielégítéséről kell, hogy gondoskodjék, egységesen és összhangzó működésre képesen ne szerveztessék.

A törvényhatósági összes működés és végrehaj-

tás egységes berendezése és ez utóbbinak minden irányban biztosítása, a központban annnyival inkább szükséges, minél nagyobb mérveket öltött az évről-évre gyorsan szaporodó népesség és a mindinkább fejlődő ipar és kereskedelem sokoldalú igényei által előidézett hatósági teendők halmaza, melyek gyors és szabatos ellátást kívánnak.

Ily egységesen szervezett és a hozzákötött igényeknek megfelelni tudó fővárosa Magyarországnak még nincs.

De a három város egyesítése mellett nemcsak államjogi és nemzeti, hanem igen fontos közigazgatási és művelődési érdekek is szöletnek.

A népnevelés, a birói jogszolgáltatás, a közadók, különösen a közvetett adók kezelése, a rendőrség egységes vezetése és fejlesztése, a közmunkák létesítése mindmegannyi nagyfontosságú érdek, melynek kielégítése sürgősen követelte, hogy a testvérvárosok közigazgatása egységesen történjék.

Ma mindennek felismerésén persze régen túl vagyunk, ámde 25 év előtt az egyesítés eszméje főleg Buda és Ó-buda partikularis szellemű társadalmában még propagandára szorult.

A dunajobbparti viszonyok ismerője nagyon is tisztában lehetett aziránt, hogy az egyesítés végrehajtása, nagy visszahatással lesz Pest városa közpénztárára; mert hiszen csak a vak nem látta azon elhanyagolt és visszamaradt állapotokat, melyek Buda és Ó-buda közigazgatásában megnyilatkoztak.

Rozoga iskolák, silány közutak, sármalmas állapotban levő közkórházak egyrészt, de más részt leginkább mindaz, a mi e két városban közintézmények dolgában még csak csirájában sem volt meg, már jókor elővetette annak árnyékát, hogy az egyesítéssel nem Pest városa lesz a nyertes.

Jellemző a korra és az uralkodó fölfogásra, hogy az egyesítéstől mind a három város irányadó körei meglehetősen fáztak és az ide vágó mozgalmakat nagyon vegyes érzelmekkel fogadták, bár nem lehet tagadni, hogy a kormány az időbeli eljárásával szemben az egyesítés sikeres megoldására nézve komoly aggodalmak is voltak.

A történelmi igazság kedvéért közbe kell jégyeznünk, hogy Pest város törvényhatósága már 1870. június 8-án tartott közgyűléséből erélyes hangon föliratot intézett a képviselőházhoz a megyék rendezése tárgyában akkortájt veleközölt törvényjavaslatnak mindazon rendelkezései ellen, melyek a városi municipiumot a közigazgatás egész vonalán a megyékkel egy kalap alá vonták. Ami szeliden szólva, bizony szarvas hiba is volt.

Ezt a hibát úgy hozták helyre, hogy a megyék rendezéséről szóló 1870. XLII. t.-cikkben kimondották, hogy Buda és Pest városok beligazgatási szervezéséről külön törvény fog alkotni.

Tóth Vilmos akkori belügyminiszter Budapest egyesítése tárgyában 1870. márcziusban enquettet tartott, melynek eredménye az volt, hogy a kormány az egyesítésre nézve azt a törvényjavaslatot vette alapul, melyet a belügyminiszter 1871. nov. 9-én a képviselőháznak bemutatott.

E javaslat úgy az osztályok, mint az ezek előadóból alakult központi bizottság tárgyalásain csakhamar átment és már a ház elé volt terjesztendő, midőn a 69—71-iki országgyűlés végével fölmerült akadályok miatt a napirendről leszorult.

Folyt. köv.

Budapest közlekedése.

Irta: Szerdahelyi Agoston.

I.

Budapesten a vasúti forgalom hatalmas arányokban terjed, csupa sürgés, forgás, eleven élet hullámzik mindenütt, amiben a város belső személyforgalmának legfontosabb közlekedő eszközei: a közúti vasutak járnak legelől. A személyforgalom 1890. óta, 1897. év végeig terjedő idő alatt, a városi villamos vasúti vállalat hálózatán: 342%-kal és a közúti vaspálya-társaság hálózatán 53%-kal növekedett. Az 1896-ban megnyílt Ferencz-József földalatti villamos vasut személyforgalma 1896. év végétől 1897. év végéig 13%-kal, az ugyanakkor megnyílt Budapest-Ujpest-Rákospalotai villamos vasut személyforgalma pedig, ugyanez alatt az idő alatt, 12%-kal emelkedett. A közúti vasutak összes személyforgalma Budapesten, 1890-től 1897. végéig 137%-kal nagyobbodott és ma már, csupán e most említett közlekedő vállalatok 53,5 millió emberforgalmat közvetítenek. A társasköcsi forgalom a közúti vasutak terjedésével csökkenőben van, de az 1897. év végével még mintegy 1,5 milliónyi személyszállítással szerepel. A m. kir. államvasutak, valamint a déli vasut személyforgalma, Budapesten 1890. év óta megkétszereződött. A m. kir. államvasutak budapesti személyforgalma 1897-ben, mintegy 10 millióra rugott és a déli vasut budapesti személyforgalma 1897-ben, a négyszázezret közelítette meg. A h. é. vasutak budapesti személyforgalma 1890. óta 250%-kal gyarapodott és e vasutak, az 1897. évben 3,5 millió embert szállítottak. Mindezeket összevéve, Budapest jelenlegi személyforgalmát mintegy 70 millióra tehetjük s ebből a fővasutakra és a h. é. vasutakra 14 milliót számíthatunk.

Noha Bécs lakossága Budapest lakosságánál több, mint kétszer annyi, a közlekedő vállalatok, 1896-ban, csupán 74 millió embert szállítottak, tehát aránylag fele annyit, mint Budapesten.

London közlekedő vállalatai. beleértve a nagy omnibusz-vállalatot, a két földalatti gőzvasutat és a vill. földalatti vasutat, 1896-ban 546,8 millió embert, New-York közlekedő vállalatai pedig, nevezetesen: a magas vasutja, továbbá a Metropolitan Traction Company és a Third Avenue Surface Company, 1896-ban, 366,6 millió embert szállítottak. Ha e két utóbbi világáros forgalmát a lakosság számával arányosítjuk, ekkor azt látjuk, hogy ezekben a nagy városokban talált forgalmi eredmények, majdnem teljesen megegyeznek a budapesti közlekedő vállalatok forgalmi eredményeivel.

Páris városi vasutai távolról sem közelítik meg a forgalom ily nagy mértékét. Egyébként Párist, hosszabb kísérletezések után, csupán most látják el egységes városi villamos vasutakkal.

E vasúti berendezések az 1900-iki világkiállítás alkalmával lesznek közforgalomba helyezhetők; addig is ma még az omnibuszszerű közlekedés dominál, ami Londonban ugyancsak, nagyon jelentékeny forgalmat közvetít.

Mindezek után egész bátran mondhatjuk, hogy Budapestnek máris világvárosi, hatalmas személyforgalma van s e tekintetben csupán Berlin szárnyalja túl, ahol a közlekedő vállalatok személyszállítása, — beleértve a „Stadtbahn“-t is, — 1896-ban 350 millióra rugott.

Arányosítva ezt a lakosság számával, az eredmény kétakkora forgalomnak felel meg, mint amennyit a budapesti közlekedő vállalatok kifejtene, úgy hogy Berlin, e tekintetben, páratlanul áll az egész világon.

Mint a nagy városok személyforgalma általában, úgy Budapest nyüzsgő élete is, a szív működéséhez hasonlóan, a város súlypontja, tehát a Belváros felé lüktet és annak a 70 millióra rugó személyforgalmának legnagyobb része az itt összetalálkozó, sugárirányú főutvonalakat tölti be; de ennek a nagy forgalomnak a mai módon való lebonyolítása szemmel látható nehézségekkel jár.

A fővasutak és a h. é. vasutak okozta átmenő forgalom következtében, a nap némely élénkebb szakában, a pályaudvarok felé vezető utakon a közlekedő eszközök már most is gyakran összetorlódnak, Budapest pedig mindegyre fejlődik és terjed, lakossága a legvérmesebb reményeket meghaladó számban növekedik, (1890. óta a létszám 23%-kal nagyobbodott), legfőbb ideje, hogy az ország fővárosának közlekedés-ügyét egységes alapon olyképpen rendezzük, hogy egyfelől a fővasutak és a helyiérdekű vasutak, az utcai közlekedésnek, illetőleg a város belső, helyi forgalmának megzavarása nélkül, a város középpontjái eljuthassanak és hogy másfelől a belső helyi forgalmat a mainál megfelelőbb módon bonyolíthassák le.

Első sorban a pályaudvarhoz vezető fővonalaink azok, melyeknek sűrű forgalmuk mielőbbi rendezésre szorul. E földadatot pedig akkor oldjuk meg a legtökéletesebben, ha a főváros utcáin egyre alkalmatlanabbá váló, átfutó forgalmat a város közúti közlekedéséből kivonjuk és egyuttal lehetségessé tesszük azt, hogy egy újabb, még pedig földalatti városi vasúti hálózat megteremtésével a mindinkább és gyorsan fokozódó helyi forgalom is kellőképen előmozdítható legyen.

Budapest tágas határai a város megnagyobbodására ugyszólván önmagukat kínálják; a lapályos pesti oldalon egyes városrészek min egy varázsütesre jöttek létre.

Ebben az erőteljes emelkedésben előreláthatólag még igen hosszú ideig visszaesés, avagy szünet beállani nem fog: de ezenfelül még nem is elég az, hogy a forgalom növekedésével intézményeink csupán lépést tartsanak, hanem a létesítendő intézményeknek elől kell járniuk, még pedig olyképpen, hogy a forgalom egészséges és biztos fokozódását is lehetségessé tegyék.

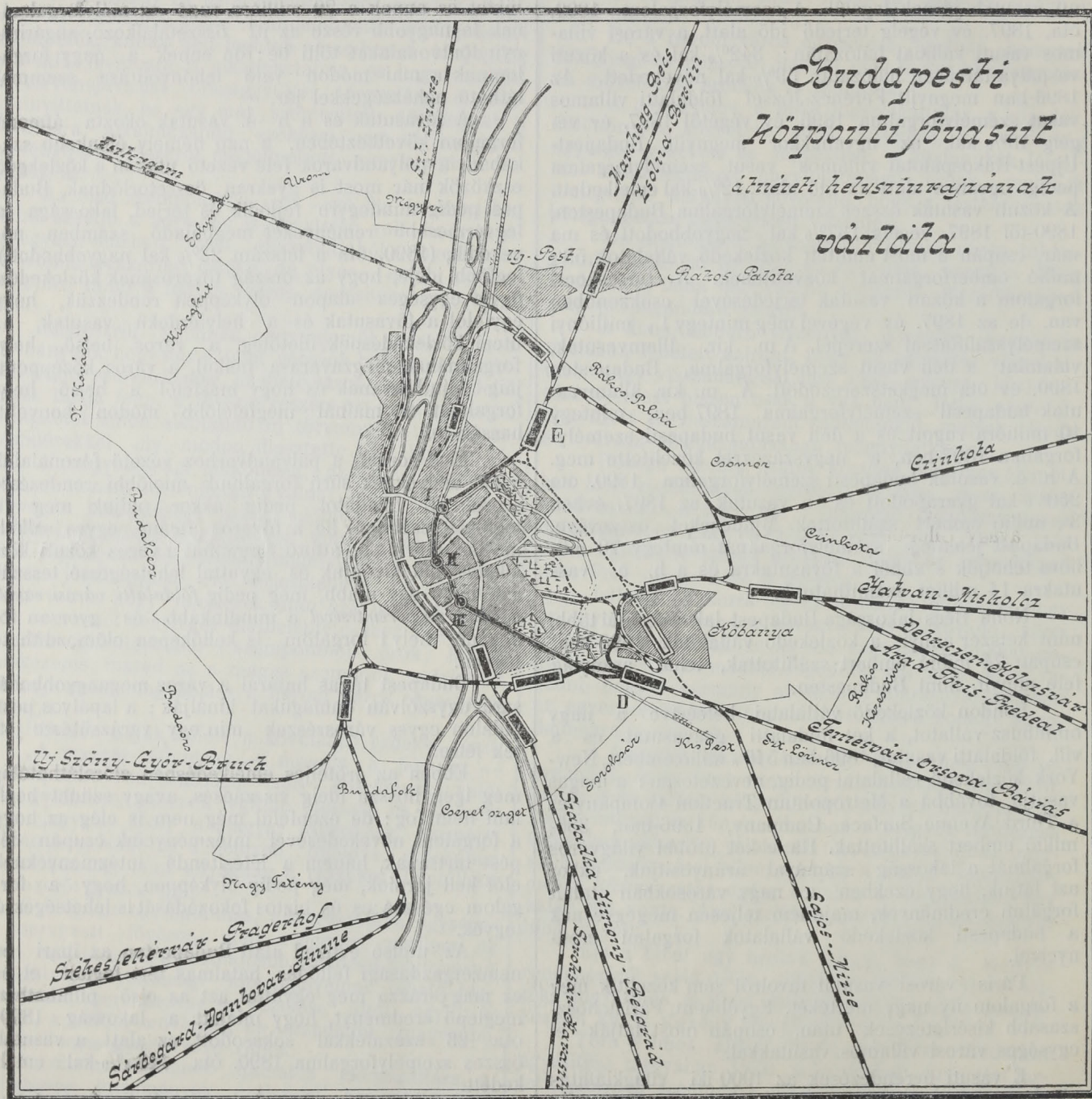
Az utolsó évtized alatt Budapesten az ipari és nemzetgazdasági fejlődés hatalmas tért foglalt el és ez magyarázza meg egyuttal azt az első pillanatban meglepő eredményt, hogy mialatt a lakosság 1890. óta 23 százalékkal sokasodott, ez alatt a vasutak összes személyforgalma 1890. óta 1434%-kal emelkedett.

Ez a haladás utja, melyen át Budapest a keleti Európa fővárosává emelkedik; miért is ezt az utat szem elől tévesztenünk nem szabad és ha Budapest közlekedésügyének rendezéséről van szó, akkor nem időleges, hanem a jövő századokra kiható művet kell létesíteni.

Az olyan törekvéseknek a megvalósulása, hogy például a cinkotai h. é. vasut a Kerepesi-ut alatt építendő tunelban a Belvárosig bejuthasson; a pályaudvarok pedig a Hungária-köruton át tervezett viaduktos

vasutal összeköthetők legyenek; vagy pedig, hogy a nyugati pályaudvar, mai helyéről, az *Angyalföld* felé, hátrább tolassék és az összes fővasuti forgalom, a *ceglédi* vonal mentén megszorítandó vágánycsoportozat útján jusson a pályaudvarba, ahonnan azután, esetleg villamos közuti vasutak segítségével továbbíthatnák a város belsejébe; a mai közlekedés ügyét két-

az ugynevezett magasvasut: letárgyalt téma. A berlini *Sladtbahn*-t akarták vele nálunk reprodukálni minden eredetiség nélkül, viszonyaink fölszínes mérlegelésével, olyképpen, hogy ez a *Hungária-uton* tervezett viaduktos vasut egyelőre egybekötné az összes pályaudvarokat, majd annak idején pedig a *Kerepesi-uton*, *Kossuth Lajos-utcán* át, valamint a *Dunaparton*

ségtelenül megjavítaná és előbbre vinné, ezekből a tervezetekből azonban hiányzik a teljesség és a gyökerezés rendezés alapeszméje, hiányzik belőlük a nagyszabású és magasabb látkörű alkotásnak csirája, sőt a városszabályozás érdekeinek előmozdítása helyett, a respektálandó érdekek elé — akaratlanul is — újabb nehézségeket gördítenek.

A Hungária-köruton tervezett viaduktos vasut,

tervezett földalatti vasutal két teljes körben záródó forgalmi fővonalat írta le.

Nem is szólva arról, hogy a viaduktos városi vasutak az utca építészeti és esztetikai képét rontják s az utcák közuti forgalmát elnyomják, nagyon időszerűnek találnám már, ha a külföldi példák szolgálai utánzása helyett, az ott szerzett tapasztalatokat arra fordítanók, hogy időhaza mindent jobban és tökélete-

sebben valósítsunk meg. Nem is kell sokáig kutatnunk, hogy megtalálhassuk a legjobb tervezetet, mely Budapest közlekedésügyének rendezése érdekében, nézetem szerint kitűnő gondolatot hozott felszínre és a megoldásnak eddig legtökéletesebb alapjára helyezkedve, általános érdeklődést keltett.

Ezt a gyökeres megoldást *Zielinski* Szilárd kartársunk tervében látjuk kibontakozni.

A Budapesti Központi Fővasut eszméje szerint ugyanis a szétszórt, ugyyszólván elkülönített pályaudvarok helyett két szerelő-főpályaudvart kellene létesíteni, még pedig egy *északi szerelő-pályaudvart*, a mai, rákosi rendező pályaudvar helyén és egy *déli szerelő-pályaudvart*, Kíspeszt szomszédságában, *Kőbánya* alatt a ceglédi vasutvonal és az *Üllői-ut* közötti területen.

A két főpályaudvart a Váci-körut, Károly-körut, Muzeum-körut, Calvin-tér és Üllői-ut irányában földalatti vasut kötné össze.

A Károly-kaszárnya előtti téren, az uttest alatt nagy Centrális földalatti pályaudvar, az ugyanitt kisajátítandó házak helyén pedig a központi főpostát is magában foglaló hatalmas fölvételi épület létesítenék, melynek földszintjét hivatalos helyiségek, városi menetjegyiroda, várótermek és éttermek számára, az emeleit pedig szálloda céljaira rendeznék be úgy, amint az Londonban is kitűnően bevált.

E centrális pályaudvarral kapcsolatba hozott fölvételi épületen kívül még a mai nyugati pályaudvar környékén, valamint a Calvin-tér—Üllői-ut, avagy Üllői-ut—Nagy-Körut tájékán kisajátítandó házteleken szintén egy-egy szállodaszerűen felszerelt fölvételi, a vasut állomása gyanánt szolgáló épületet létesítenének. A vasut üzeméhez szükséges elektromos energia előállítására pedig alkalmas helyen nagyobb áramfejlesztő telepet rendeznének be.

Míndezekután az új fővasuti közlekedés a következőképen történnék: Az Északi szerelő-pályaudvarba érkező vonat gőzlokomotívját elektromos lokomotívval fölcserélik, a vasut a leírt uton végighalad, az egyes állomásokon kiürül és a Déli szerelő-pályaudvarba jut el. A Déli szerelő-pályaudvarban összefutó vonatok hasonló módon jutnak az Északi szerelő-pályaudvarba, tehát az összes fővasutak, valamint Budapest vidékén levő helyiérdekű vasutak vonalai, ily módon minden közvetítés és átszállítás nélkül a főváros belső területéig, ugyyszólván a város szívéig juthatnak el.

Ami most a Budapestről való elutazást illeti; a Déli szerelő-pályaudvarból induló vonatokat az Északi szerelő-pályaudvarban állítják össze, a központi fővasuton villamos lokomotívval átvontatva, fölszedik a nyugati, valamint a centrális és a keleti pályaházakból (a terven I., II., III-mal jelzett pályaházakból) az utasokat és az így megtelt vonatokat a D. szerelő-pályaudvarba érnek, ahol lokomotívot cserélve, elhagyják Budapest területét.

Az É. szerelő-pályaudvarból induló vonatokat a D. szerelő-pályaudvarban állítják össze, s azok az előbbi módhoz hasonlóan jutnak az É. pályaudvarba és továbbbi céljuk felé. A szerelő-pályaudvarokon a lokomotívoknak minél rövidebb idő alatti átválthatása végett megfelelő mennyiségű, gőzerejű és villamos hajtású lokomotívok készentartásáról, megfelelő vágánykapcsolások és vágányzatok építéséről kellő gondoskodás történnék, a mi a vasutaknak mai

fejlettsége mellett semmiféle nehézségekbe nem ütközik.

A három városi állomás számára Budapest legélénkebb forgalmu helyei vannak kiszemelve, ahol azok az útszínben haladó közúti vasutakkal szoros kapcsolatba hozhatók, tehát Budapest bármely részéből a legkönnyebben érhetők el.

Budapest távolsági forgalmának, ebbe az új rendszerbe való foglalása, a pályaudvarok kérdését ugyyszólván örök időkre megoldaná, mert ez a tervzet, a személyforgalom lebonyolítását a legegészségesebb mederbe tereli, az egész intézmény még továbbra is fejleszthető és a város rendezését számtalan előnyös helyzettel igen nagy mértékben segíti elő; míg ellenkező esetben a mai pályaudvaroknak fokozatosan távolabbra való helyezésével a város — centrális fejlődése helyett a külső részek felé terjedne szanaszét és elszórt területeken, a pályaudvarok közelében épülne tovább. Az ily módon csakhamar körülépített pályaudvarok ezután, a forgalom megnagyobbításával megfelelően terjeszkedni nem fognak, miáltal évtizedenként újból fölmerülne annak szükségessége, hogy a pályaudvarok még továbbra helyeztessenek.

Világfürdő a városligetben.

Ismeretes a főváros tanácsának az az elhatározása, hogy a városligeti artézi-fürdőt, egy a mai kor igényeinek megfelelő világfürdővé alakíttatja át. A tanács a nagyszabású munka tervének elkészítésével *Czigler Győző* műegyetemi tanárt bízta meg, aki az új fürdő terveit és költségvetését, részletes jelentés kapcsán már be is terjesztette a főváros tanácsához. A jelentésből közöljük a következőket:

Az új fürdő, nagyság és kényelem tekintetében, a világ legelső gyógyfürdőivel is kiállja a versenyt.

Mikor a fürdő létesítésének eszméje fömerült, sokakban aggályok támadtak, hogy az artézikut vízbősége nem lesz elegendő ilyen nagyszabású fürdő fenntartásához. Az időközben eszközölt talajfurások azonban az ellenkezőt bizonyítják. Az artézi-kut vizszolgáltatási képessége ugyanis 20 év alatt mivel sem csökkent. A kut naponként 7600 hektoliter vizet szolgáltat s ez a mennyiség tökéletesen elegendő a fürdő fenntartásához. Ehhez a vízmennyiséghez képest az újfürdőben 54 kádfürdőt, két közös fürdőt és egy nagy thermál-fürdőt terveznek, melyek fenntartásához naponként 7350 hektoliter vízmennyiség szükséges, vagyis 250 hektoliterrel kevesebb, mint amennyit a kut szolgáltatni képes.

Az artézi-kut vize 73.87 fok meleg. Jelenleg vízvezetékí vizzel kell a kut vizét vegyíteni, hogy abban fürödni lehessen. Az új fürdőben mesterségesen hűtött thermál vizet fognak alkalmazni. A hűtést a fürdő két udvarában tervezett két hűtőmedenczében lég által fogják eszközölni, melyek mindegyikében naponként 200 köbméter vizet lehet lehűteni.

A fürdő-épület első sorban gyógyfürdőnek van tervezve, olyan thermál fürdővel, mely a világfürdők minden kényelmével és kellékével fog dicsekedhetni.

A thermál fürdővel közvetlen kapcsolatban svédgyógytorna-terem lesz, mely a thermál fürdő öltözőivel, ruhatárával és mell helyiségeivel áll összeköttetésben. Ilyen czélszerű berendezés nincs a világ egyetlen gyógyfürdőjében sem.

Mint kiváló gyógyhatású medence-fürdő, 14 kabin fog a közönség rendelkezésére állani. Ezenkívül még 10 két kádás kabint rendeznek be gyógyfürdőként. Az egyik kád a gyógyhatású termál víz befogadására szolgál, a másikban pedig közönséges hideg víz lesz lehűtés céljából.

A nagy közönség számára 30 kádfürdőt és két nagy társasfürdőt terveznek, egyet férfiak és egyet nők részére. Az új fürdő város és pihenő termeire különös gondot fordított a tervező. Ezek a termek az elképzelhető legnagyobb kényelemmel lesznek berendezve. A főépület középső részében lesz az ivócsarnok, mely egyúttal a fürdő fő előcsarnoka. Innen ágaznak ki a folyósók, melyek a különböző fürdőkhoz vezetnek.

A központi épülettől elkülönítve fedett uszoda és vendég lakóház is áll a közönség rendelkezésére.

A fürdő költségeire nézve a tervező ötféle módozatot terjesztett be. A legdrágább módozat szerint, az új fürdő felépítése és berendezése *1.219.231 ft 38 krba*, a legolcsóbb módozat szerint pedig *797.288 ft 84 krba* kerül.

A várható jövedelem az első módozat elfogadása esetén *260.539 ft-ra*, az utóbbi módozat elfogadása esetén *183.175 ft-ra* rúgna. Bármelyik módozatot fogadná is el különben a tanács, a fürdő a tervező véleménye szerint *minden körülmények között 13–14% jövedelmet biztosít.*

A tanács a jelentést, a tervekkel és költségvetésekkel együtt a mérnöki hivatalba tette át sürgős véleményezés végett.

Budapesti közszellem.

(Kihallgatott párbeszéd.)

Több oldalról hallottunk már olyanféle panaszokat, hogy a budapesti közönség indolens a székes főváros ügyei és érdekei iránt, s hogy teljesen közönyösen veszi, akár, teszem azt, világváros vagyunk, akár nem; akár piszkos a város, akár nem; akár van nekünk köztereink, akár nem; akár szépek a szobraink, akár nem, avagy, hogy messzire ne menjünk, akár van az új-városhásán obstrukció, akár nincs. Így azután — fűzi tovább a panasz — igazán nem csoda, hogy ha a város vezetősége, a közgyűlés etc. azt csinál, a mit akar, és sem Budapest fejlődésére, sem közigazgatására maga a közönség épenséggel semmi befolyással nincsen.

Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy ezt a vádat, a mely szeretett székesfővárosunk közéletét valóban igen gyászos világításban tüntethetné föl, egy szerencsés véletlen folytán a leghatározottabb formában megczáfolhatjuk. Lapunk egyik munkatársának ugyanis a minap alkalmá nyílt, hogy két előkelő fővárosi polgár magánbeszélgetését — hangsúlyozzuk azonban, a diszkréczió teljes épségbentartása mellett — kihallgathatta, s tekintve, hogy az említett két ur éppen Budapest főváros ügyeiről és annak vezéralakjairól társalgott, örömmel konstatálhatta a nagy szakavatottságot és érdeklődést, melylyel a polgárság minden rétegében, de kivált az előkelőbb körökben a város ügyei iránt viseltetnek.

Ime, a beszélgetés:

X. ur (J. urhoz, akivel a Kossuth Lajos utcában sétál) Bizony, nagyot változott ez a város.

J. Az ám, néhány év múlva rá sem lehet ismeri, kérem.

X. A Kossuth Lajos utcát is kisajátítják.

J. Ezt? Ön téved, kérem. A legutóbbi tanácsulésen azt határozták, hogy az egész utcát el fogják tolni.

X. Hova?

J. A megyeháza helyére. Ide pedig behúzzák a kerepesi-utat.

X. És miért?

J. Kénytelenek így tenni, mert a közuti villamos vasut vágányt akart építeni a Kossuth Lajos-utca alatt. Hanem a szakaszt nem akarta idebb hozni, s ez csak a régi Szikszayig szólt volna azután is. Onnan már be a Kossuth-utczába 10 kros jegyet adtak volna. Ezt pedig a város nem akarta, mert úgy gondolkozott, hogy ez a 4 kr. különbözetet inkább megszerzi a publikumon ő adóban és így . . .

X. Ah, értem. Ugy játszotta ki a vasúttársaságot, hogy a Kossuth-utczát egyszerűen félretolja, és végig Kerepesi-utat csinál rajta:

J. Igen; s így a Kerepesi ut sarka lejön az Esküterre, s a szakasz a jövőben odáig fog majd szólni, lévén a Kerepesi ut sarka ezentúl ottan.

X. Zseniális terv!

J. Toldy Lászlónak, a főmérnöknek az ideája.

X. Hát már nem Lampel a főmérnök? kibukott?

J. Persze; most világítási igazgatónak tették meg. Rémy Róbert akarta így, a főjegyző.

X. Ugy? Hát az meg már tuladott a szállodáján?

J. Kénytelen volt vele; igen rossz volt ellene a *hangl*-at. Incompatibilitást emlegettek . . .

X. No persze; itt Budapesten máskülönben is mindig olyan furcsa hangulatban vannak. Most is ez az obstrukció, kérem . . . Mire való volt az?

J. Hja, kérem mért akartak a sasok erőnk erejével csatlakozni Pécs város föllíratához . . .

X. Ahoz a melyben az Engel-cégnek udvari szállítói czímet akartak kérni?

J. Helyesen mondta. Hanem ez, kérem, végre is nem volt egyéb túlkapásnál.

Istenem, hisz' másutt is lehet még tiszta bort kapni Magyarországon.

X. Na, nem sok ilyen hely van . . . És, hogy a tárgynál maradjunk, Márkus főpolgármester nagyon helyesen tette, hogy ezt a javaslatot leszavazta. Itt kérem, a többség kénytelen volt obstruálni. Mert mit tehet mást egy többség a tulnyomó kisebbséggel szemben?

J. Hozzák be a klotürt.

X. Hiszen behozták, kérem, de még nincs hol elhelyezniök. De hála Isten, az is meglesz nemsokára. Már építik a számára a régi városháza mögött a

nagyszerű *Klotür*-palotát. Ha fölépül, ott aztán valamennyi klotür kényelmesen elfér.

J. No, jaj lesz akkor gróf *Tenczer* Pálnak. Az sem fog többet erőszakoskodni a főpolgármester ellen!

X. A máltai lovagot érti?

J. Azt. Hát lehetséges volna-e két *Tenczert* elképzelni a világon?

X. Nem; csakhogya ön nincs eléggé tájékozva. A nemes gróf akkorra már édeskeveset fog törődni Budapesttel.

J. Hogyan!

X. Hát csakugyan nem tudja?

J. Mit édes barátom?

X. Na, ez nevezetes.

J. Mi? Ne tegyen kíváncsivá.

X. Hát meghívták a lengyel trónra.

J. A lengyel trónra? kit?

X. Hát *Tenczert*.

J. És elfogadta?

X. Habozott egy keveset; hanem az'án mégis elfogadta. Már a nevét is meglengyelesítette most *Tenczerszki*-nek hívják.

J. No, ez igazán nagyszerű! Képzelem, milyen büszke az öreg!

X. Ellenkezőleg; Most szerfölött nyájas mindenkire.

J. Még a főpolgármesterhez is?

X. Most már ahoz is; azt mondja, most ő nagyobb úr, mint Márkus.

J. (nevetve) És nem ad neki egy rendjelet?

X. (Komolyan) Milyen jól van értesülve; hogya! Már meg is ígerte neki a Csája-rend nagy keresztjét.

Riporter.

Közelelmezés.

A sertésközvágóhid.

A fővárosi költségelőirányzat bizottsági tárgyalása alkalmával szóba hozták a sertésközvágóhid ügyét is. Azt a fővárosi intézményt a jövő évre adják át a forgalomnak, de egyelőre sem annak berendezése, sem szervezése és kezelése tekintetében még nem határoztak. A hűtőkamrák különféle rendszereinek tanulmányozására kiküldött szakértői bizottság nem régiben fejezte be működését, de egyelőre sem a közvágóhidra, sem a sertésvágóhidon alkalmazandó hűtőrendezés irányában még nem hoztak végleges határozatot.

Azonban nem a sertésvágóhid berendezésére voltak tekintettel a költségvetési bizottságban felszólalt bizottsági tag és a közelelmezési ügyosztály vezetője, ki a kérdésre nyomban megadta a választ: hanem szó volt arról a szabályrendeletéről, melyet a sertésvágóhid megnyitásával együtt akarnak életbe léptetni és a melyről a főváros hatóságánál ezuttal először tettek említést. *Herman* Béla tanácsos nyilatkozata, melynek értelmében a szóban forgó szabályrendeletet tavasszal terjeszti az illetékes bizottság elé, némileg megnyugtathatja az első sorban érdekelt buda-

pesti henteseket, mert még a városházán és a különféle bizottságokban divó lassúság mellett is, még hozzá lehet szólni a tárgyhöz és a közgyűlés nem juthat abba a kényszerhelyzetbe, melyet számára a vásárcsarnoki szabályrendelettel megteremtettek, a mikor t. i. a közgyűlés idő hiányában kénytelen volt a határozottan rossz szabályrendeletet minden vita és megváltoztatás nélkül egy esztendőre való érvénnyel elfogadni.

Herman Béla tanácsos nyilatkozata szerint ezt az eljárást a sertésközvágóhid szabályrendeletével nem fogják ismételni és bár nincs okunk arra, hogy a tanácsos komoly kijelentéseiben kétkedjünk, az imént említett vásárcsarnoki szabályrendeletnek egy alaphibájára hívjuk fel figyelmét. A vásárcsarnoki szabályrendeletet a külföldi mintákról egyszerűen lemásolták. Átültették hozzánk azokat a berendezéseket, melyek a német vásárcsarnokokban az ott uralkodó viszonyok, eladási szokások és forgalmi viszonyok között helyen valók, de amelyek nem bizonyultak alkalmasaknak arra, hogy a nálunk való alkalmaztatásukkal megkíméljenek azoktól a rázkódásoktól, a melyekkel a közlelmezés kezelésének mélyre ható reformja minálunk járt. Átültették a magyar különleges viszonyok közé a külföldi csarnokok rendőri intézkedéseit anélkül, hogy azoknak a kereskedésre kiható súlyos határozmányait gyengítették vagy elsimitották volna. És az eredmény mutatta, hogy a magyar viszonyok közt a német szabályrendelet alig félévig tarthatta magát és azóta javitgatják és foltoztatják anélkül, hogy a vásárcsarnokok érdekét ezekkel a toldásokkal előmozdították volna.

A sertésvágóhidnak a kezelésére és az üzletmenetére való szabályrendeletnél nem szabad a hentesek együttműködését mellőzni, nem szabad róluk nélkülök határozni és nem szabad ezt az iparágat oly kényszernek alávetni, melynek a fogyasztó közönség fizetné meg az árát. A sertéshusfélék árai már most is tulságosan magasak, ha azoknak eladási árát a sertéspiaczokon fizetett árakkal vetjük egybe és óriási az aránytalanság, mely ennek az iparnak közvetítői nyereségében mutatkozik, de ha ezt az ipart szükségtelen és ezért felesleges, oly intézkedésekkel sújtánók, melyek a sertéshusfélék kezelését, előállítását, szállítását és eladását megszorítanak és költségesebbé tennék, akkor ugyanaz az átkos állapot áll be, mely a vásárcsarnokok kényszerének beállta után mutatkozott.

A sertésközvágóhid szabályrendeletének megalkotásánál nem csak az arra hivatottaknak, hanem nyilvánosan az ahhoz értőknek is ott kell lenni.

Vásárok.

A központi vásárcsarnok. A központi és a kerületi csarnokokban az elmúlt héten gyenge forgalom mellett a hus, a leölt baromfi és a sertéshus ára olcsóbb lett, ellenben a télire való gyümölcs és a konyhaneműek megdrágultak. Ez az alig kielégítő üzletmenet az enyhe időjárás rovására megy, mely a romlékony cikkek értékét veszélyeztette és az árusítók tehát a minden áron való eladásra kényszerítve voltak.

A kőbányai sertéspiacz forgalma nem volt kielégítő, az árak az elmúlt hóban az 51 $\frac{1}{2}$ forintot nem haladták meg. Ezen az áron fizették a legjobb minőségű és fajtájú kiviteli árut. A piac készlete meghaladja a 37000 darabot.

A ferencvárosi konzumvásár az elmúlt héten igen élénk forgalmat mutatott fel. Többnyire 1500

darabnál nagyobb volt a készlet és az eladásra került áru majdnem naponta meghaladta az ezer darabot. Az árak nyomottak és a legjobb minőségű áru 48 krajcáron kelt kilogrammonként. Páronként 45—50 kilo és a vételösszeg 4 százalékának elengedése mellett.

A vágómarhavasárra 3130 drb marhát hajtottak fel, 807 darabbal kevesebbet, mint az előző héten. A legutóbb felhajtott szarvasmarha közt 1507 drb szerbiai eredetű volt. Az elsőrendű vágómarhát Bécs számára vásárolták 32 frtjával 100 kilogrammonként.

Borjuvásár. Gyenge felhajtás mellett, mely a három vasárnap egyikén sem haladta meg a 400 darabot, az árak átlag a következők: élő borjuért 40 frt. leölt borjuért 44 frt 100 kilogrammonként.

Hírek a városházáról.

Igaz történet a munkakönyvről

avagy:

miképp lehet olecsón sokat dolgozni?

Mikor *Márkus József* Isten kegyelméből Budapest főpolgármestere lett, úgy találta, hogy a városnál sok az ember, több a munka és legtöbb a restancia.

Ez az utóbbi szemet szúrta a főpolgármesternek — aki nagyon helyesen úgy gondolkodott, hogy a restanciának azért restancia a neve, mivel, hiszen már bizonyosan ki is tetszett találni, ez a restek ancija — és komoly szándékkal föltette magában, hogy véget vet ennek az állapotnak.

— Ezentul — mondta magában — minden embernek, aki normális körülmények közt jött a világra és a városnál van alkalmazásban, szorgalmasnak kell lennie, és szakadatlanul dolgoznia kell. Munkája eredményeiről pedig mindenkinek be kell számolnia. Ott a számonkérőszék, amely már huszonöt év óta szerepel ugyan a fővárosi hivatalok listáján, hanem ezalatt a negyedszázad alatt soha össze nem ült, számon pedig — és nemcsak az én számon, hanem a saját száján is — soha nem kért semmit.

Nos tehát — fűzte tovább gondolatait — működésbe fogom hozni a számonkérőszéket.

Az elhatározást tett követte.

Budapest főpolgármestere beiktatásakor mondott programbeszédében erőlyes hangon kijelentette, hogy a számonkérőszék: működni fog.

A hivatalokban erre az enunciacióra óriási ijedelem támadt.

— Számon akarják tőlünk kérni a restanciákat! — dagdolták kimeredt szemmel a hivatalos szobák íróasztalai mellett mindenfelé.

A mi restanciánkat! — El akarják venni tőlünk! Pogányok, gyilkos! stb!!!

Jajveszékelés, fogak csikorgatása és kezek tördelése, — ez volt a kép, amely a városi hivatalokat ez időben leghűbben jellemezte. E mellett sajtóságtos suttogások az emberek között, akik összebujtak egy-egy ablaksarokban, hogy halk hangon a jövő várható eseményeit megbeszéljék. Azokban az épületekben, ahol városi hivatalok vannak, a szolgák, kézbesítők, sőt néhol maguk a tisztviselők is, hetekig nem tettek egyebet, mint, hogy éjjel-nappal szakadatlanul jártak-keltek a hivatalos szobák és a padlás-között, ahonnan vállaikon irtózatossomagokban hordták le a negyedszázad óta feltorlódott restanciákat. E közben egy szolga, aki már a tizenötödik bál restanciát cipelte le a padlás-lépcsőn, a borzasztó súly alatt összeesett és meghalt.

A tisztviselők pedig, bent a szobájában érdeklőleg nézegettek a barrikádoknak is beváló impozáns iratesomagokat, ame-

lyekkel a szolgák lankadatlan buzgalommal rakták teli az íróasztalokat, s a szobák parkettjét.

Némelyik öregebb hivatalnok valóságos szeretettel cirógatta őket, miközben nem egynek köny szökött a szemébe.

— Restanciám, — rebegték elérzékenyülve, — édes kis restanciám, hát válnunk kell egymástól? Válni? . . .

Itt-ott halk zokogás fejezte be ezeket a szavakat.

Aztán bizonyos idő múlva — jött a számonkérőszék, és számonkérte a restanciát. Ugyanekkor konstálhatta, hogy ez a 25 év óta való restancia olyan iszonyatosan sok, hogy teljes lehetlenség a hivatalnokoknak megbirkózniuk vele.

— Hát jó, — egyezett ki a polgármester — ha a restanciát nem lehet kipusztítani, hát legyen; a restancia maradjon restancia és kerüljön fel újra a padlásra. Ott majd elfödi a felledés fátyola.

— De — és itt hajába kapott — de a hivatalok legalább ezentul végeznék gyorsabban a dolgukat!

Ez a szerény kívánság tudomására adatott a hivataloknak; ezentul nem szabad restanciának lenni.

A hivatalnokok, főnökés beosztott tisztviselők tudomásul vették a szerény kívánságot, és bizonyos idő múlva jött ismét a számonkérőszék, és újra konstátálta, hogy a régi restancia ugyan már eltűnt, mivelhogy megint a padlásra van, az új restancia azonban igenis szépen gyarapodik.

A számonkérőszéket elfutotta a méreg. Merészet gondolt.

— A gázt gáz-, a vizet vízmérő-órákkal ellenőrzik; nos, a tisztviselői kart is ellenőrizni fogjuk valamiképp. Munkakönyvet fogunk neki adni.

És ha a számonkérőszék egyszer valamit ígért, akkor azt meg is teszi. A munkakönyv — hogy az írás szavaival éljünk — „testét lőn“.

Minden egyes tisztviselő kap egy rendes munkakönyvet — tetszik tudni olyant, mint a cselédek — abba beleírják az illető nácionáléját, úgy, hogy azelőtt hol szolgált, és belevezetik azonkívül minden ügydarabról, hogy mikor érkezett, mikor intéztetett el stb.

Most már nem lehet restancia!

A dolgoznak azonban van egy bibéje.

Mivel a tisztviselőkhöz naponta igen sok elintézendő ügydarab érkezik, és mivel ezt a sokat mind pontosan be kell vezetni a munkakönyvbe; mivel másodszor a tisztviselők idejét a hivatalos órák alatt a sok mindenféle ki-be járó fél is nagymértékben lefoglalja, most egyszerűen az történik, hogy minden egyes városi hivatalnok, ha csak féllal nincs dolga, íróasztala fölé görnyed, és egész delelőtt nem tesz egyebet, mint az érkező ügydarabokat a munkakönyvbe bevezeti, kevezeti, elvezeti, átvezeti. Aztán megint bevezeti, és újra kivezeti. Akárcsak az abizonyos ur, aki az ingeit mindig csak fölveszi, leteszi, fölveszi leteszi . . .

A restancia pedig most már még ijeszteőbb mértékben rohamosan nő. Mert hát a darabok elintézésére most már fizikai idő sincsen.

A munkakönyveket azonban — és ez nagy megnyugtatósára szolgálhat a főváros közönségének — a munkakönyveket azonban szorgalmasan kezelik a hivatalokban.

Bevezetik, kivezetik; bevezetik és újra kivezetik.

Valaki.

A királyné szobrára begyült összeg.

A királyné szobrára az eddigi hivatalos számítások szerint *háromnegyed millió forint* gyűlt egybe. A végleges leszámolás még nem történt meg, mert igen sok gyűjtőív nem érkezett be s a magánosok gyűjtését sem számolták el teljesen. Hozzávetőlegesen becsléssel az országos gyűjtés majdnem a millió felé jár. A miniszterelnök legközelebb felhívást tesz közzé a kiadott gyűjtőívek beszolgáltatására.

A vasuti forgalom egységesítése.

A kereskedelmi miniszteriumban nagyszabású tervvel foglalkoznak Zielinszky mérnöknek a vasuti forgalom egységesítésére vonatkozó memoranduma révén. Mai számunkban közöljük *Szerdahelyi* Ágoston közmun-
tanácsbeli főmérnök tollából a Zielinszky-féle terv ismertetését. Ennek kiváló aktualitást kölcsönöz a kereskedelmi kormányban ez idő szerint folyamatban levő szaktanulmányozás, amely részben a Zielinszky tervével, részben a Máv. Igazgatóságának egy más ugyancsak a pályaudvarok rendezésére vonatkozó tervével foglalkozik. Mind a két nagyfontosságú tervet a vasuti forgalom lebonyolításában korszakos változást idézhet elő s különösen a fővárosi személyforgalom a pályaudvarok célszerűbb elhelyezésével nagy lendületet nyer. A Zielinszky terv ellen egyik főérve a kormánynak az, hogy a fővárosnak nincs meg az az idegen forgalma, amelynek érdekében a tervben foglalt nagyszabású beruházások megokolhatók, szükségesegek volnának.

Az állami felső ipariskola növendékei a fővárosnál.

Hegedűs Károly az állami felső ipariskola igazgatója arra kérte a fővárosi mérnöki hivatalt, hogy mint rendesen, engedje meg a gépkezelői tanfolyam hallgatóinak az általános csatornázás központi szivattyutelepének gyakorlati tanulmányozását. A mérnöki hivatal részéről Martin Ottó műszaki tanácsos értesítette az igazgatót, hogy a kérelmet teljesítik s a tanulók december 5-étől látogathatják a géptelep.

A főszámvevő adótervezete.

A főszámvevő adótervezetének egyik lényeges része az az alap lett volna, amelyből az érdemes szegények nyertek volna gyors és előnyös segítséget. A főváros prolektár eleme sem a hatóság, sem a társadalom részéről nem részesül egyöntetű támogatásban. Amikor a főszámvevő az egyenes fővárosi adó tervezetét elkészítette, az volt a célja, hogy egy hatalmas segítő alapot teremtsen a megszorult munkánsnép javára. A minimális 4 forintos fővárosi adó tulajdonképp a 60–70.000 főnyi napszámos népnek a járuléka lett volna. Ez a néposztály eddig az egy forintos adót sem fizette meg, mert az adó lerovása rá nézve minden esetben egy-egy napszám elvesztését jelentette. Ennek ellenében a 4 forintos fővárosi adó beszédését a főszámvevő akképp tervezte, hogy az adót 20 krajczáros heti részletekben magától a munkástól szedjék be az erre a célra alkalmazandó pénzkezelők. A munkánsnép, ha tudja, hogy a fővárosnál a mások forintjaiból s az ő filléreiből a megszorult lakosság részére segítő alapot alkotnak, bizonyára szívesen fizeti a rá eső adórészt. Ennek a tervezetnek annál nagyobb fontossága lett volna, mert a főváros szociális viszonyai egyre elszomorítóbbak s a szegény nép egyre erősebb mértékben keresi és követeli a hatóság anyagi támogatását.

Az angyal földi tébolyda mizériái.

Az angyal földi állami tébolyda igazgatósága nagyon szomorú színben tünteti fel a tébolyda környékének állapotát abban a beadványban, amelyet a tanácshoz intézett. Az igazgatóság azt panaszolja, hogy a tébolydához sem a VI. kerületi Figyelő-utcán, sem a Lehel-utcán nem lehet eljutni életveszedelem nélkül. Télen sár, nyáron por akadályozza a közlekedést, dacára a környék fellendülésének. A belügyminiszter egyik közegészségi szakértője konstatació, hogy az intézetből nem lehet a trachomát kiirtani a környéket ellepő nagy por miatt, amely in-

ficiálhatja az egész szomszédos vidéket. Az igazgatóság sürgős orvoslást kér. A panaszra a mérnöki hivatal azt jelenti, hogy a Figyelő-utca egy szakaszát zuzott kővel makadamizálni fogják. A Lehel-utcának az Aréna-út és Hungária-út között levő szakaszát jövőre kiépítik. Az angyal földi tébolyda körül elterülő melékutcákra eddig nem fordítottak semmi gondot, mert nem hivaták fel a figyelmüket az ottani állapotokra. Ez ntul több figyelemmel lesznek a kérdéses vidék iránt. A port az utak végleges rendezéséig csak locsolással nyomhatják el. Ha a tanács jónak látja, akkor a tébolyda környékén a locsolást már márciusban megkezdhetik május helyett. A tanács az előterjesztést már legközelebb tárgyalja.

A tabáni vásárcsarnok.

A főváros tudva azt, hogy Budán is vannak kisajátítható házak, átrándult a jobbparrtra s épp ott, ahová az eskütéri hid budai feljáróját tervezték: kisajátított néhány házat 287.000 forintért. Oda akarja építeni a tabáni vásárcsarnokot. Amint az eskütéri hid építését megkezdtek, a kereskedelmi miniszter okkupálta a kisajátított ingatlanokat a hidépítés céljaira. De kijelentette, hogy a kisajátítási értéket nem fizeti meg, mert hidat csak ott épít, ahol hely van rá, helyet pedig a főváros köteles adni. Ezen felül a közmunktanács a Rudasfürdőtől a Döbrentey-térig impozáns parkot tervez, a középen kioszkkal. A park egy része a budai új hidfő alatt kapna helyet. A park berendezése 53.000 forintba, a kerítése 12.000 forintba, a kioszk felépítése 50.000 forintba kerülne. Ez a költség természetesen megint a fővárost terhelné, amely ilyenformán a vásárcsarnokra kiadott 287.000 forintot, de nem kapott érte semmit, ellenben kap egy parkot 115 000 forintért. A Krisztinaváros pedig sürgeti a vásárcsarnokot, amelyet legujabban a Szent-János téren akarnak felépíteni, hogy közelebb legyen a tabáni beépített részhez és távolabb legyen a Dunától. A kisajátításra kidobott 287.000 forint miatt pedig megindult a tintaháború a főváros, a közmunktanács és a kereskedelmi miniszter között. Persze arról van szó egyelőre, ki ne fizesse a kidobott százezreket. Mihelyest arra kerül a sor, hogy ki fizesse, akkor a közmunktanács is, a miniszter is a fővárosra hárítja a teherviselést.

A lipótmezői vasút.

A lipótmezői vasut ügyében a tanács elfogadta a II. ügyosztálynak már ismertett javaslatát. Ennek lényege az, hogy a költséges kisajátítások elkerülése végett pótközigazgatási bejárás tartassék s a vasutvonal ne a telkeken, hanem az ut mentén vezettessék, úgy, hogy a magán telkeknek csak a szélét érintse. Végre a Csalogány-utczában a drága kibővítés megtakarítása céljából csak egy sinpárt fognak engedélyezni. Ezt az előterjesztést a közgyűlés fogja legközelebb tárgyalni.

A Szent-Endrei helyi érdekű vasut.

A Pálffy-térig közlekedő szent-endrei helyi érdekű vasut legközelebb a Mohamed koporsójának a sorsára jut, a mennyiben elszedik alóla a sineket s lebeghet ég és föld között. A vasutnak ugyanis 1897. december végéig szólt az az engedelme, hogy a Pálffy-térig a körvasut sinjein bedöcögjön a fővárosba. Tavaly decemberben új egyezséget kellett volna kötnie a fővárossal, vagy igazság szerint a város belső területén nem lett volna joga üzemet tartani. A kis vicinális azonban bölcsen hallgatott és engedelem nélkül is csak eljárt a Pálffy-térre. A tanácsot módfelett felháborította ez a nemtörődomség s a minapi üléséből szigorú ukázt bocsátott ki

a vasúthoz, meghagyván neki, hogy záros határidő alatt rendezze a függő ügyeit, különben az orra előtt csukják be a város kapuit.

Az óbudai vasutak kiterjesztése.

Ó-Buda azzal a kérelemmel fordult a tanácshoz, hogy a közuti vasutal kötött szerződésben győke-rező joga alapján kötelezze a társaságot arra, hogy:

1. az óbudai főtértől a filatori gátig; másrészt,
2. az óbudai főtértől a vörösvári-uton keresztül a temetőig hosszabbítsa meg a vonalát.

A tanács a kérelemnek eleget tett.

Zene.

A „Nemzeti Zenede” igazgatósága első zenekari hangversenye.

F. hó 3-án tartotta a „Nemzeti Zenede” igazgatósága ez idei első zenekari hangversenyét a vígadó nagytermében, még pedig oly műsorral, mely filharmonikusainknak is csak diszvé válhatna. Föltétlen tisztelet s dicséret illeti meg Gobbi Alajos intézeti karnagyot, ezt a derék, fáradhatatlan, önzetlen embert, ki e növendék-gárdával valóban csodákat művel. A műsoron három zenekari újdonság is szerepelt. Dr. Steiger intézeti tanár „Gyászhangok dicsőült Erzsébet királyné emlékére” című szerzeménye szolgált megnyitóul, s már ez a körülmény is elismerést érdemel.

A mű maga gondosan készült elegikus zeneköltemény, méltó szerzőjének komoly tanultságához, egyéniségéhez. Ezután Tartini bájos hegedűversenyét adta elő Sopronyi Henrik vonós zenekari kísérettel, melynek minden tételét a legnagyobb tetszéssel fogadta a közönség. Az újdonságok közt szerepelt végül Haydn 40-ik symphoniája, melynek szépségeit a zenekar a leg-gondosabb kidolgozásban teljesen érvényre juttatta.

A növendékek közül Mérő Jolán Mozart D-moll zongora-versenyét ügyesen adta elő, majd Hegedűs Ferencz, a Hubay féle iránynak megtestesült képviselője Wieniawsky agyoncsépett Faust ábrándjában mutatta be technikai készségét.

Legnagyobb sikere Kerntler Jenő-nek volt, ki Schubert - Liszt „Vándor ábrándját” oly tökéletesen, oly művészi készséggel adta elő, hogy számára nagyon szép sikereket jósolhatunk, s már ma is kész művész számba jön. Játékmódora, előadása Tomka tanár iskoláját dicsérik, újól meggyőzően bennünket, hogy ő a tehetségből komoly művészeket nevel.

Ezzel röviden beszámoltunk a mai estéről, s az a meleg rokonszenves fogadtatás, melyben a közreműködőket részesítették, az őszinte rokonszenv hangjai voltak az egész növendék-gárda, de különösen Gobbi Alajos karnagy irányában, ki e hangversenyek nivóját évről-évre mind magasabbra emelve, e hangversenyeket zenei életünk számottevő tényezőjévé tette.

M-s.

Közgazdaság.

Magyar gazdaszövetség.

E szövetség nov. 29-én tartotta évi közgyűlését gróf Károlyi Sándor elnöklete alatt. Elnök megnyitó beszédében visszapillant a szövetség mult évi működésére, majd a közgazdasági és szociális viszonyokat vádolta, végül azokat a teendőket sorolta föl, amelyek a gazdaszövetségre háramlanak. Utána Scitovszky János szólalt föl és javasolta, hogy a szövetség jövő évben Szegeden nagy gazdaértekezletet tartson. Ezután Bernát István a szövetség működéséről számol be. Farkas Abris ajánlja, hogy a szegedi kiállítással kapcsolatban tartassék országos agrár-kongresszus, a melyen bontsák ki az agrárpárt zászlaját. A javaslatokat a gyűlés egyhangulag elfogadta.

A pécsi borpiacz érdeke.

Littke József, a pécsi kereskedelmi és iparkamara elnöke november 26-ára ülésre hívta össze a kamara tagjait, hogy megvitassák mit tehetnének az ellen a káros hatás ellen, a melyet az Engel borkereskedő cég ügye gyakorolt a kamara székhelyén és területén létező egész borkereskedelemre. Miután az elnök elmondotta, hogy a pécsi borkereskedelem alapján megrendült, a kamarai tagok elhatározták, hogy fölterjesztést intéznek a kereskedelmi miniszterhez és megkérik, hogy a pécsi borpiacz érdekében véglegesen fejeztesse be az Engel-ügy vizsgálatát és az eredményt hozza nyilvánosságra. Hogy pedig a jövőben meg legyen védve a borkereskedelem, állíttasson föl a miniszter Pécssett állami vegyikísérleti állomázt, amely az elszállítandó bort hivatalosan ellenőrizze.

A borhamisítás.

A magyar kereskedelmi csarnok küldöttségileg tisztelt november 30-án Darányi Ignác földmívelési miniszternél. A küldöttség a miniszternek a képviselőházban a borhamisítások tárgyában tett nyilatkozatáért köszönetet mondott. Bejelentette egyúttal a küldöttség szónoka, hogy a csarnok a borhamisítások meggátlására a legkészségesebben felajánlja közreműködését. A küldöttségben az egyesület titkára dr. Schreier Jakab, továbbá Abelesz Zsigmond szakosztályi elnök, Kammermayer Károly alelnök és Jálies Ferencz, Ditzl Győző, Oppenheim Emil szakosztályi tagok vettek részt. A miniszter a küldöttséget a legszivesebben fogadta és utalva az összes közgazdasági tényezők együttes működésének szükségére, kijelentette, hogy a borhamisítások ellen ugy a produkció, mint a kereskedelem azonos érdekében ezentul is a törvényszabta legszigorubb eljárást fogja követni, mert meggyőződése az, hogy a külföld bizalma hazai termékünk iránt állandóan csak ez uton biztosítható és hogy a fogyasztó közönség csak ilyképen nyugtatható meg. Ismétli, amire már a képviselőházban is utalt, hogy a borkereskedelmet annál kevésbbé akarja érinteni, mert tudja, hogy van szolid borkereskedelmünk is, mely ugy a külföldnek, mint a honi közönségnek hamisítatlan árut nyújt, és mert meggyőződése szerint a produkciónak a reális kereskedelem a főtámasza.

Grauer Miksa

cs. és kir. udv. szállító.

PÁLINKA, LIKŐR, RUM ÉS COGNAC-GYÁR.

Legfinomabb teák és franczia cognac nagybani raktára.

Depót: az udvarban jobbra. Budapest, VIII. ker., Kerepesi-ut 45. szám. (saját házbán).

Fióküzlet: VII. ker., Miksa-utca 3. szám (saját házbán).

„Belvárosi Könyvnyomda” Varga Endre és Grósz Bertalan, Budapest, Lipót-utca 43. szám

Magyar Székesfőváros

KÖZIGAZGATÁSI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
Egész évre 6 frt.
Félévre 3 frt.

SZERKESZTI ÉS KIADJA:
DR. BARTHA SÁNDOR.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ:
IV. ker., Reáltanoda-utca 5. szám.

A főváros háztartása.

(—X—) Kegyes sors öröklik székes-fővárosunk „háztartása“ fölött. Teljes negyedszázada, hogy rohamosan haladunk, szerzünk, építünk, beruházunk, emittálunk is konvertálunk. Ez alatt a hosszú idő alatt a biztosított világvárosi nivó ellenében csakis az el nem rejthető ingatlant és annak maradékát terheltük meg és korrigáltuk a fogyasztási adópótlékot egy pár ízben, a községi adópótlékot azonban sikerült 25 év előtt volt magasságában megóvni. Össze-vissza ez azt jelenti, hogy a teherviselést a háziurak és a fináncok révén eddig szerencsésen átháríthatuk a lakosságnak arra a rétegére, mely sem nem választó, sem nem választható. Sőt történt ez a nélkül, hogy bárki fennakadt volna rajta. Legujabban kapott csak szárnyra az a röpke argumentum: hogy a hatósági intézkedéseket a tömeg teszi szükségessé, viselje az a terhet is. Ez az argumentum azonban csak abban az egyben sántít, hogy a tömeg rendelkezése a termelés, amely azonban csak a pusztá létfenntartás eszközeit nyújtja neki, a vagyonhalmozódás már más rétegekben megy végbe.

Ezenkívül szép székes-fővárosunk messze földön híres volt gazdagságáról. Bármilyen történt, bármiféle pénzügyi szorultság tűnt föl a szemhatáron, reámutattunk ingatlanbirtokunkra, amely a 100 milliót meghaladja.

Lassan, lassan aztán arra ébredünk, hogy népünk a fogyasztási adópótlék újabb emelését a főváros approvizionális viszonyai mellett nem bírja el, hogy az építkezés terén fenyegető reakció újabb terhek kifundálásának nem kedvez, hogy ingatlanvagyonunk kezd roskadozni. Nem hogy értékében veszítene, hanem oly közcéllok szolgáltatásban válik lekötötté, amelyeket továbbra is szem elől tévesztetni nem lehet. Ezek a szempontok már régebben az egyenes adóztatás revíziója felé terelték a figyelmet, de sikertelenül. Emlékezzünk csak a közelmúlt évek budgetvitáira,

És most?

A jövő évi budget megállapítása összehasonlítva a multkori budgetvita szenvedélyes és kiméretlen hangjával és bűnbakot kereső rekriminációival. Ugy történt az a korszakos esemény, hogy a székes-főváros pénzügyi kapacitásai megbarátkoznak az egyenes adók emeléseinek eszméjével, sőt tovább menve, a fogyasztási adók tekintetében is olyan cikkeket fődöznek föl, amelyek csupán a felső tízezrek életét tennék kellemesebbé. Ugy látszik, hogy a pénzügyi és gazdasági ügyosztálynak a főváros háztartását boncoló és mindenféle frázist megbénító alapos munkája megtette a maga hatását.

Ami pedig az új jövedelemforrások eredményeinek hovaforditását illeti, szintén jóleső, őszinte hangok hallhatók. Eljutottunk odáig, hogy magunkba szállunk. Ha ezt helytelen gazdaságkodási rendszerünk delelőjének tekinthetjük, — materiális és erkölcsi törvények azt mondják, hogy igen — akkor nem hagyunk föl avval a reménnyel, hogy a székes főváros még megembereli magát, mielőtt késő volna.

Ha a fővárosnak egyik vezérférfia maga is koncedálja, hogy a hiba abban rejlik, „hogy a bizottsági tagok legtöbbször vizet prédikálnak és a közgyűlésen mégis bort öntenek a pohárba“, — a mi alatt azonban korántsem szabad pl. a lóvasut villamosítása alkalmából kifejtett agitációt és a protekció fölhizlalását érteni, akkor csakugyan nem tudjuk, hogy ki az, aki a viszonyok helyes megítélése előtt még elzárkozik. Ezt a témát — csakhogy komoly, szakszerű alapon egy másik város atya a közgyűlésen fejtegette és pedig oly megdöbbentő nyíltsággal és részletességgel, hogy a demokráta is meg lehetnek vele elégedve.

Nagy dolgok ezek, de hiába a 43,484 frtos fölösleget csak az 1897. évi zárószámadás 677,705 frtnyi eredménye tartja és akarva, nem akarva hatalmasabb eszközöket kell az igazgatás rendelkezésére bocsátani. Az eddig követett taktikázó, szónokló eljárás, a „nem

fizetünk“ elve máris odavezetett, hogy a rendes kezelés terhére eső kiadásokat a 100 millió koronás kölcsön pénzeiből kellett előlegeznünk. A lipótvárosi templomra elköltöttünk 365,311 forintot, kövezési munkákra 853,180 forintot, a kórházi alapok felgyűlt 406,246 frt tulkiadását budgetszerű födözet hiányában a községi alap pénzkészlete födözte. Utburkolatokra 2,928,000 frtra van szükség, ez összesen 4,552,737 frt. Ha ezt a ténacs javaslatához képest csak hat év alatt akarjuk is visszafizetni, évi 758,780 frtot kell előteremtenünk.

Ehhez járul még három éven át az újabb kölcsönkibocsátások évi 320,000 forintnyi teherföbblete és 1900. évtől fogva a mintegy 150,000 frtra tehető korpótlék, az újabb iskoláknál alkalmazandó tanerők illetménye, a közigazgatási kiadások emelkedése stb., stb., míg a bevételek körül a természetszerű emelkedés vajmi csekély kilátással kecsegtet.

Felhozhatná ugyan valaki, hogy az eddigelé fölszaporodott átmenő kiadásnak 6 év alatt szándékolt megtérítése nagyon is erőltetett és hogy 6 év múlva, tehát 1906-ban egyszerre $\frac{3}{4}$ -milliónyi teherenyhülés áll majd be, ami az újabb adóforrások megnyitását talán mégsem tenné elemi szükséggá. Erre csak annyit mondhatunk, hogy az elemi népoktatási épületek évi rendes építési szükségletét körülbelül 700,000 forintba tehetjük és ennek a tételnek a rendes kezelés terhére való átvitele annyival szükségesebb, mivel a 100 millió koronás kölcsön felvétele 1901-ben befejezést nyert és a közbeeső 1902—1905. években ebben a tekintetben amugy is szükre kell fognunk a zsákot, ha csak egy újabb kölcsön kényszerűségével megbarátkozni nem akarunk.

De mivel „qui habet tempus, habet vitam“ és mivel az 1899. budget még megáll, az adótervek megvalósítása és a lebegő terhek megszüntetésének megkezdése az 1900. évre marad, hacsak valami fenomenális zárószámadási fölöslegnek nem sikerül ezt a terminust ismételve kitolni. Addig is hangoztatjuk a takarékosagot — és töltögetjük a bort a pohárba.

Budapest.

II.

(B.) Nagy városok, melyek a fejlődésnek föltételeivel tisztában voltak, a kereskedelem és forgalom legelőnyösebb eszközeül szolgáló vízi uthoz való hozzáférhetést igyekeztek mindenütt lehetővé tenni s a városok terjeszkedését is a vízi utakul szolgáló folyamok mellett törekedtek irányítani, jól tudván, hogy a

forgalom és kereskedelem mellett magának a csatornázásnak, mint egészségügyi tényezőnek kérdése is sokkal előnyösebben és olcsóbban oldható meg, hogyha a városok a folyamok mentén terjeszkednek.

Budapest ebben is kivételt képez, mert ha megnézzük a Dunapartot, azt tapasztaljuk, hogy azok a fontos nagyjelentőségű érdekek, melyeket más nagy városok fejlődésük, forgalmuk és kereskedelmük érdekében előrelátó okossággal megvédeni igyekeztek, nálunk háttérbe lettek szorítva. Hiszen egyebet ne említsünk, tekintsünk csak arra a tényre, hogy a Ferencz József-hídtól kezdve, ki egészen a vasuti összekötő dunai hidig, sőt azontul is, a Ferenczváros teljese el van zárva a Dunától, és hogy nemcsak hogy kocsin egyáltalán nem lehet a Dunához férni, de még a gyalogosok is egyetlen helyen, a Boráros-térről s onnan is csak földföldről hidon át juthatnak a hajóállomáshoz.

De a lánczhídtól kezdve a Petőfi-térig is a forgalom, főképp a teherárukkal való közlekedés csak óriási nehézségekkel és idővesztésséggel bonyolítható le, amennyiben a rakpart annyira el van zárva, hogy ott egy lüktető, életerős forgalomról szó se lehet. A rakpartokhoz vezető utcák is mind olyanok, melyeken maga a magán- és közforgalom csak nagy nehézségekkel történhetik.

A lánczhidon felüli rakpartoknál is hasonló viszonyok állnak fenn.

Kétségtelen, hogy ezeken az állapotokon segíteni kell, ha azt nem akarjuk, hogy a Duna, hazánknak e hatalmas folyója, reánk és kereskedelmünkre nézve használatlanul ne maradjon.

Ha csak Berlint nézzük, elbámulunk rajta, hogy a német józan okosság hány irányban vezette és hasznosította a Spréét, csak hogy az a kereskedelem és forgalom fejlesztése érdekében kiaknáztassék; míg mi a hatalmas Duna elé gátakat építünk s azt a közönségre nézve hozzáférhetlenné tesszük!

Hidjaink elhelyezésével sem állunk másképen, mert azok legnagyobb része ugyszólva el van barikádozva. A Margit-hidnál úgy a pesti, mint a budai oldal be van építve már annyira, hogy ott mindenütt forgalom-megtorlódás áll elő. A Ferencz József-hid is a pesti részen egyik oldalról jelesül a vámház felől teljesen el van zárva, holott a forgalomra éppen csak arról az oldalról lehet számítani, míg a budai oldalon előtte áll egy hegy.

Az esküteri-hid sem fog megfelelni azoknak az érdekeknek, melyek egy nagy városra nézve a legfontosabbak; értjük a kereskedelem nagyfontosságú érdekeit; már pedig ezeknek az érdekeknek elhanyagolása, vagy tekinteten kívül hagyása megboszoszulandja magát, mert azok méltatása nélkül rohamos fejlődésű városunk rohamosan is fog visszaesni.

Huszonöt év Budapest közigazgatásának történetéből.

II.

De maga a kormány oly sürgősnek találta az egyesítést, hogy a törvényjavaslatot a központi bizottság által tett változtatások folytán tetemesen módosított alakban sürgős tárgyalás végett október havában újra a ház elé terjesztette, a honnan a kormány kebelében idő közben alakult törvényelőkészítő bizottságnak adta ki azzal, hogy a javaslat a központi bizottság által tett és a kormány által elfogadott változtatások alakilag egymással és az 1870. XLII. és 1871. XVIII., vagyis a megyék és községekről szóló új törvénnyel kellő harmóniába hozassanak.

Ezzel Budapest törvényhatósága körében ki volt adva a jelszó a törvényjavaslattal szemben való állásfoglalásra.

1871. nov. 15-én *Steiger Gyula*, pestváro-i képviselő sürgősen indítványozta: Küldessék ki egy 9—11 tagú bizottság, amely a főváros rendezéséről szóló törvényjavaslatot azonnal tanácskozás alá vegye és az iránti véleményes jelentését egy rendkívüli közgyűlésnek terjessze be.

A közgyűlés az indítványt egyhangulag elfogadta és a javaslat tárgyalására *Gerlőczy Károly* tanácsos elnöke alatt *Kamermayer Károly* tanácsnokot, *Steiger Gyula*, *Királyi Pál*, *Széher Mihály*, *Tavaszi Endre*, *Horváth Károly*, *Weisz Bernát*, *Simon Florent* képviselőket, *Barna Zsigmond* főjegyzőt, *Csegey Endre* tiszti főügyészt és *Faller József* főszámvevőt* küldte ki, azzal, hogy jelentésükkel már a november 25-ikére egybehívott rendkívüli közgyűlésen számoljanak be.

Be is számoltak.

Előterjesztésük aggodalommal van tele és ezt tükrözi vissza az a fölírat, mely az 1871. évi november 25-ikén tartott rendkívüli közgyűlésen elfogadva *Barna Zsigmond* Pest városa akkori valóban jeles tollú főjegyzőjének tolla alól került ki.

„Vajjon Budának Pesttel való egyesítése e városok jólétének előmozdítására fog szolgálni?” — veti föl az aggodalmaskodó kérdést a fölírat. És megfelelően azzal, hogy: Elméletben soha.

Mert — folytatja — vannak fontos okok Pestvárosa részéről és lesznek kétségtelenül Buda részéről is, melyek óvatosságra intenek és a melyeknek a gyakorlat által előbb meg kell szüntetniök.

Különösen fázik a fölírat a három város közvagyonának és jövedelmeinek közössé tételétől és kötelejét fejezi ki, vajjon a törvényjavaslat 82. §-a szerint kiküldendő bizottság képes lesz e feladatát olyképen megoldani, hogy egyesítvén a három város közvagyonát és tartozását, ezen munkálata közel 300000 lélek nagy részének megnyugvását eredményezze? Ebben a fölírat alaposan kételkedik.

Pest város akkori hatóságának irányadó köréi egyáltalában úgy voltak meggyőződve, hogy a két város egyesítésének kérdése, a rendezés kérdésétől alapjában különbözik, mert az első körül főleg a közigazgatás érdeke, az utóbbi körül ellenben a két város különleges vagyoni, gazdasági és társadalmi viszonya dönt.

Ezeket kívül Pest város törvényhatósága azon meggyőződésben élt s ennek nyílt kifejezést is adott,

*) Közülök ma csak ketten *Gerlőczy Károly* nyug. első alpolgármester és *Steiger Gyula* bizottsági tag van életben.

hogy mindaddig, míg Pest és Buda polgárainak magánviszonyai a kölcsönös intézkedés terén kereskedelmi, ipar és társadalmi tekintetben annyira össze nem fűződnek, hogy a budai Pesten és viszont a pesti Budán magát otthon érezni nem fogja — az egyesítés, bár törvény és közigazgatás útján végrehajthassék is, csak papiroson fog maradni, mindaddig a két város közötti közlekedés egyetlen Dunahidra lesz szorítva és híd-vámmal lenyűgözve.

Ki kételkedik benne, hogy a törvényhatóság akkor nagy igazságot fejezett ki, midőn azt mondja, hogy csak akkor, ha a már meglévő és célba vett hidakon a közlekedés ingyenes lesz, fog megindulni az életnek azon munkája, mely a két város polgárait rászakotatja arra, hogy egymást egy és ugyanazon község tagjaiul tekintsék.

Ma 1898-at írunk s a partikularizmus, sőt mondjuk ki: az antagonizmus a Duna két partja között olykor-olykor még ma is elég élesen megnyilatkozik.

Erős rohamot intézett a fölírat a virilismus ellen.

„Mi — mondja a fölírat — a virilismust szükségesnek egyáltalában nem látjuk s nem találunk a törvény megokolásában sem oly érveket, melyek a fővárosi demokratikus elveken kifejtett polgári és társadalmi viszonyok szem előtt tartásával elfogadhatók volnának, de sőt határozottan káros következményünek tartjuk, mert az értelmiség rovására, a hullámzó természetű fővárosi vagyon koronkénti tulajdonosának érdemnélküli előjogot biztosít.

Tudva van ugyanis, hogy a főváros értelmisége nem annyira a nagy vagyonu osztályban, hanem legfőképp a számra nézve is tulságban lévő és az országban sehol ily arányban nem található középosztályban van megosztva, és a nélkül, hogy valaki az értelmiség, de különösen a hazafiság kiváló fokozatával dicsekedhetnék, szerencsés üzleti mozzanat által a vagyonosodás magas fokára jut, sőt megadhatja ezt a sors játéka is (helyesebben a lutri). A középosztály politikai érettségét mindenkor bebizonyította az által is, hogy polgártársai közül a vagyonosokat is ki tudta szemelni és valamely polgári tisztségre megválasztani, ha arra érdemeseknek bizonyultak.

A kormány azzal okolta meg a virilismusnak behozatalát a fővárosban, nehogy a főváros egyesítéséről alkotandó törvény, a törvényhatóságok rendezéséről szóló törvényeikben elfogadott alapelvekbe ütközzék.

Ezen megokolásra a sérelmi fölírat azzal vág vissza, hogy olyan alapelv, mely az alkalmazás terén annyira e' mosódik, hogy alkalmazásának eredményében az elvet felösmerni alig lehetséges: az alapelv lenni megszűnt és pusztá formalitássá válik.

Voltak a kormány törvényjavaslatában szarvashibák is, mint például azon intézkedés, mely közgyűlések alkalmával — a megyei mintára — a szolás kötelezettségét az összes városi tisztviselőkre, sőt még a városnál nem is létezett tiszteletbeli tisztviselőkre is kiterjesztette, amely rendelkezés természetesen már a priori is kivihetetlennek látszott.

Küzdött Pest városa, még pedig derekasan a főispáni (főpolgármesteri) méltóság behozatala ellen is.

A főispáni méltóság — mondja a fölrát — a törvényhatóság kebelében új intézmény s ezen méltóságot demokratikus alapon álló alkotmányos kormányformánk közepette teljesen fölöslegesnek tartjuk.

A kormány úgy mint a megyéknél a fővárosi törvényhatóság kebelében, közjogi téren a saját képviselőjét kívánta látni, ki a főváros közigazgatására ellenőrző befolyást gyakoroljon. A kormány ezen képviseltetésének tehát egyrészt az a feladata, hogy a kormány intenciói támogattassanak a közgyűléseken, azon esetben, ha valamely rendelet sérelmesnek vagy célszerűtlennek látszik és sikert szerezni oly rendeleteknek, melyek a törvény szerint föltétlenül végrehajtandók a törvényhatóság ellenszegülése esetében.

Azonban — folytatta a fölrát — a főispánnak támogatásából a kormány nem fog több erőt meríteni, mint saját leirataiból, mert maga a hivatali helyzet megfosztja a főispán eljárását a szabad és független meggyőződés külszínétől (mintha ezzel törődne!) A fővárosban a parlamentáris kormányformával össze nem egyeztethető, mondhatni hatartalan hatáskörrel fölruházandó főispáni tisztségeknek semmi helye, mert a fővárosban közgyűlések a sajtó és a nagy nyilvánosság előtt folynak le s a kormány ugyszólván saját szemével látja az egész adminisztráció menetét.

De ha már nincs kilátás arra, hogy ezen fölösleges új méltóság a fővárosban is föllállítassék, úgy a törvényhatóság a főispáni állás mellőzését és a helyett azt kérte, hogy a fővárosi közönség némi befolyásának biztosításául annak főpolgármestere a köztörvényhatóság hármaskijelölése mellett ő fölsége a király által neveztesse ki.

Ezek voltak Pest városa közjogi sérelmei, melyeket az egyesítést tárgyazó törvényjavaslat ellen már-már teljesen szokatlan nyíltsággal a képviselőház előtt föltárt.

Tiltakozott az ellen is, hogy közrendészeti ügyekben — a kormány terve szerint — az államrendőrség szervezéseig a szabályalkotás jogával a két város által választandó küldöttség fogna gyakorolni, mert ily jognak alkotmányos államban semmiféle bizottmányt sem tart fölruházhatónak; ám készítse a bizottság a statutumokat, de terjessze jóváhagyás végett a közgyűlés elé.

Az ó-budai regáléjogra nézve azt kívánja a város, hogy erről az állam önként mondjon le, a közlegelő kérdését hozza előbb tisztába s végre oda konkludál, hogy a főváros egyesítése — a Margitsziget kivételével — mindaddig tartassék függőben, mindaddig, míg a rendezés tárgyát képező viszonyok tisztába hozva nem lesznek.

De Ós-Buda közönsége sem maradt néma.

1872. február 2-án kelt és a képviselőházhoz intézett fölrátában ő is fölszólal és az 1871. 421. cikkekre hivatkozva következőket mond:

„Mi részünkről fölfogván s átértvén ama magasabb nemzetiségi, politikai, közigazgatási és nemzetgazdasági okokat, melyek ezen egyesítést javasolják s főnhangon kívánják, és tudva azt, hogy ezen egyesítés nagy horderejű eszméje nem új, hanem hogy az már az 1848-ki országgyűlés által is végrehajtatni szándékolatott, a t.j.-nak ezen §§-ait őszinte örömmel üdvözljük.“

De figyelmezteti a képviselőházat a nehézségekre. Ó-Buda mezőváros heterogén viszonyaira. Kincstár gyakorolja a kir. kisebb haszonvételi jogokat, még egyéb földesuri és kishéri viszonyok is vanuak. Nem tartja

célszerűnek, hogy egy és ugyanazon főváros mint thatóság területén a város mint földesúr mellett még más idegen is birjon földesúri jogokat, másrészt azt hiszi, hogy ha Ó-Buda ezen haszonvételek megváltása előtt egyesítenék Budapesttel, az egyesített főváros felette illetéktelenül terheltetnék, ellenben a kincstár a méltányosságon túl is több hasznot huzna. Ergo az opportunítás, a méltányosság és az egyesített fővárosnak érdeke kívánja, hogy mielőtt Ó-Buda bekebelezetik: a kir. kisebb haszonvételek megváltásának kérdése teljesen tisztába hozassék, illetőleg, hogy ezen haszonvételek az egyesítendő fővárosnak a házberadó által támadó többlet fejében egyszerűen elengedtesse.

A t.j. 7. §-a szerint a városok jelenleg elkülönített vagyona vagy összeolvasztathatik és együttesen kezelhetetik, vagy külön válva maradhat és külön is kezelhető (?) abszurdum.

Külön vagyonkezelésről szó sem lehet, mert tekintve a sok zavar és nehézségektől, melylyel ez járna, nem tartjuk lehetségesnek a vagyon külön állandó kezelését azért sem, mert az évenként 3 külön költségvetés elkészítését tenné szükségessé és a lakosság között megnyugvás helyett féltékenykedést és aggályokat keltene. (?) Buda félt a különbség kitüntetésétől.

Az átmenetet illetőleg azt javasolta, hogy azon esetre, ha (82. §-ban) említett küldöttség mindazon kérdéseket, melyek mint különlegesek fönnállanak, az egyesítés kimondása előtt kísértené megoldani, akkor a három városnak tényleges egyesítése csak föltételesen későn állhatna be.

Célszerűbbnek látta tehát, ha ezen függő kérdésekre való tekintet nélkül az egyesült főváros t.-hatósága mindjárt megalakulna s mindaddig, míg a különleges kérdések ezen együttes testület által tisztába hozattatnának s kiegyenlítettetnének, egy csekélyebb körű s rövid ideig tartó átmenet mondatnék ki.

A küldöttség tehát a már egyesített fővárost közigazgatási és választó kerületekre osztaná, a tisztikar létszámát, fizetését megállapítaná, mely munkálat föltétlenül előbb egy megtartandó közös közgyűlés és azután a m. k. belügyminiszter határozná. Ezután megválasztatnának a képviselőtestület, a közös tanács, illetőleg az egész tisztikar és a B.-városnak mint már egygyé forrt fővárosnak közigazgatását a közös választás után alakult közös közgyűlés láthatná el minden irányban.

Az ideiglenesség csupán arra terjedne ki, hogy a legrövidebb időnek leforgása alatt Buda, Pest és Ó-Buda külön költségvetés szerint kezeltenék, befektetendő lévén ezekbe mindaz, a mit azok előirányzata javukra nyujtand, továbbá, hogy a közös fővárosnak a Duna jobb partján fekvő része a központi közös tanácsból a lakosság kényelme és az ügykezelés könnyebbitése szempontjából a lehető legtágasabb körű expozitúrákat nyerjen, mikhez külön árvászekék alakítása is tartoznék. A közös költségvetések alapján való közigazgatás megszűnnék, mihelyt a közös közgyűlés a fönnforgó kérdéseket megoldaná s ekkor volna a három város vagyona összesítendő.

Természetes, hogy ha Buda fölszólalt, Ó-Buda mezőváros közönsége sem hallgathatott. Birája és jegyzője 1871 december 28-kán a lehető leggyarlóbb magyarsággal írott fölrattal járult a képviselőházhoz.

Folyt. köv.

Kammermayer-alapítvány.

— Beküldetett. —

Néhaj Kammermayer Károly polgármester özvegye 1000 forintos alapítványt tett férje emlékére és nevére oly czélból, hogy annak évi kamatai iskolai ösztöndíj czimén egy budapesti fiúnak „tanulmánya teljes befejeztéig” kiadassanak. Így írta levelében az özvegy.

A közoktatási bizottság utasítására azonban az alapítványi okirat-tervezetben az ösztöndíj élvezete a szerencsés elnyerőnek csak addigra biztosított míg az tanulmányait a székesfőváros egyik iskolájában folytatja. Minthogy pedig olyan fővárosi iskolánk, amelyben valaki tanulmányait be is fejezheti, csupán a kereskedelmiek, tehát az alapítványttevő nemes szívé intenciója csak akkor jut érvényre, ha ösztöndíjas a kereskedelmi pályára készül; különben elveszti arra jogát, ha a 10 esztendő s fiúcska esetleg inkább a gimnázium felé vonzódik és elveszti a fővárosi reáliskolai tanuló, midőn a technikára lép át. Mire jó ez a túlzott nostralgia?

Olyan niveaun állanak a főváros iskolái, hogy külön ösztöndíjjal kell a tanulóságot csábítani? Más szempontból megint valóban lelketlenség a főiskolai tanulótól megtagadni a segélyezést csak azért, mert Budapest nem tart fenn egyetemet. Mert ami a segélyre szorulást illeti, arra a főiskolai tanuló sokszorosan inkább rászorul, mint a kis diák, a kinek még szerényke igényeit könnyebben kielégíti a szülő és a kinnél esetleg az iskolából való kimaradás nem jelenti egyúttal multja fáradságának kárbavesztését. Nem ötletszerűen ajánlta fel özvegy Kammermayer Károlyné az ösztöndíjat egy ifjunak tanulmánya befejeztéig; gyengédebb asszony szíve megérezte, hogy az egyetemi hallgatók egyike-másika bizony erősen rászorul a segélyre, amelyet az alapítványozó intenciója ellenére, a közoktatási bizottság helytelenül vont el a rendelkezésétől.)*

A városházák a Károlykaszárnyában.

Az újabb időben a fővárosnak is van füle s ugy látszik meghallgatják azokat a tanácsokat, amelyek a főváros javára, ha mindjárt nem is a köztéren, nyilvánosságra kerülnek. Egy ilyen tanács a többi között: a városi hivataloknak a Károlykaszárnyában való elhelyezése.

A közigazgatás rendkívüli arányokban nőtt a főváros vállaira. Növekedése jóval felül haladja a város fejlettségének arányait. S bár a növekedés inkább a dimenzióiban nagy, nem tagadható, hogy az adott viszonyok, a létező törvények és szabályrendeletek mellett a főváros közigazgatása megfellel az általános kellékeknek.

Hogy a közigazgatásnak nagyon sok hibája van, az természetes. Az ujjunk sem egyforma, de az emberek még eltérőbbek. S az eltérés néha nemcsak

belső, hanem külső befolyásokra is visszavezethető. Így egészen korrektnek tartom, hogy némely ember csak bizonyos helyen, bizonyos formák között tud dolgozni, más ember már más helyen más formák között.

A tisztviselő működésére nem utolsó hatása körülmény az, hogy micsoda helyen, milyen társaságban, kinek a vezetése alatt dolgozik. Csak a gépnél mindegy, hogy az alapját hol vetik meg; ha az alap meg van, a mozgató erő működésbe hozza s a gép dolgozik. Az ember mindig számba veszi a környezetet és igen soknál még az is gátlólag hat működésére, ha a megkezdett munkáját félbe kell hagynia, egy félórai utért, amelyet valamely akta vagy információért kell megtennie.

A munkával meglehetősen ellátott tisztviselőnél nem egészen közömbös tehát a helyi viszony, amely a fővároshoz fölülte kedvezőtlen. Nem reflektálok itt a személyes dolgokra, csupán a helykérdést óhajtom pertraktálni. Régi dolog, hogy a közigazgatási hivatalok szerte vannak szórva. Még a segédhivatalok is jó távol vannak egymástól, ami nagyon hátrányos, de még hátrányosabb az, hogy a szakhivatalok csak hosszas gyalogolás után érintkezhetnek egymással.

Folyton az a panasz, hogy sok a restancia, pedig mennyi a tisztviselő. Okul azt vetik fel, hogy a tisztviselők sokat mulasztanak a hivatalos órákból. Lehet, de mennyire érdekesebb volna annak a kimutatása, hogy a tisztviselőktől mennyi időt von el a felelősség való bíbelődés, az egyik hivataltól a másikig való futkosás és a tömérdek bizottsági ülés. Ennek a statisztikája adhatná meg a helyes munkarend nyitját. Ezekre kell mielőbb segíteni s valamennyi között legfontosabb, úgy a tisztviselőkre, mint a közönségre: a hivatalok központosítása.

A központi városháza létesítésének ez az alapoka. S ma mégis a központi városháza ellen szállunk sikra. A főváros pénzügyi helyzete nem engedi meg, hogy a főváros magához és az utókorhoz megfelelő méltó városházat építsen. Nincs a fővárosnak annyi nélkülözhető pénze, amennyire egy monumentális székes-ház létesítésénél szükség van. És ez idő szerint merész könnyelműség lenne a főváros évi terheit 4—500000 forintos amortizációval szaporítani, amikor a legszükségesebb kiadásokat is alig tudja fedezni s minden nagyobb beruházáshoz kölcsönpénzt kell felhasználni.

A fővárosnak birtokában van a Károlykaszárnya. Ez a 39.000 négyszög méter területen fekvő épületkolosszus a gránátos-utczai részén három, a Károlykörut, Rostély utca és Károly utczai részén két emeletes. Óriás méretű helyiségei vannak, amelyeknek egy részét, a Granátos utczában. 155.000 frt költséggel már a jövő esztendőben átalakítják hivatali helyiségeknek.

Nem lehetne az egész kaszárnyát átalakítani?

Heuffel Adolf középítési igazgató azt mondja: igen. A kaszánya tervbe nem vett részének átalakítása 3—400.000 forintba kerülne. Elhelyezhetnék az átalakított épületben azokat az összes hivatalokat, amelyek ma szétszórva bérházakban vannak. Kiüríthetnék az Ujvárosházát, amelyre a piarista gimnázium kiséjlesztésénél valószínűleg szükség lesz. Megtakaríthatnák a 190—200.000 forint házbérnek azt a tekintélyes részét, amelyet a kaszányába telepítendő hivatalokért eddig fizetett.

Mindenesetre ezrekre menő házbért takarítana meg a főváros az egész Károlykaszánya okkupálásával és elérné a hivatalok központosítását. A kaszánya átalakítását olyan módon hajthatná végre, hogy 25—30 esztendeig használható legyen. Ez alatt az idő alatt a főváros kényelmesen leírhatja egyrészt a megszűnő bérösszegeket, másrészt évenként a budgetben bizonyos összeget félre tehet az új városházára s végre magának a kaszányának boltbérjöveldelmeit is arra a célra takaríthatja meg.

Nagy és nehéz kérdéstől szabadulna meg a főváros háztartása. Másrészt pedig időtlen-időig mindig rendelkezésére állana a Károlykaszánya impozáns területe s ha egy két évtized múltán a háztartás rendbe jönne, szabadon választja meg a központi városháza helyét az akkori viszonyoknak megfelelően s nem a mai terhes körülmények kényszerítő behatása alatt. A polgármester nagyon lelkiismeretesen kezeli a főváros ügyeit. Gondolja meg, hogy a mai háztartás keretében belemehet-e a község a központi városháza építésével járó terhekbe? Még nem késő az eddig kissé elhamarkodottan tett lépések abbahagyása. Jó akarattal a fővárost igen nagy és merőben fölösleges tehertől mentheti meg.

Budapest közlekedése.

Irta: Szerdahelyi Agoston.

II.

A Zielinski-féle tervzetnek igen erős oldala, hogy egyszersmind Budapest centrális továbbfejlődésének hatalmas rugója gyanánt lép föl, a személy-közlekedést a város kerületéről annak belsejébe, a központba tereli, mely azután innen a központból induló fővasuton át jut a világforgalom útjára. Az ilyen rendszerű intézmény egy város nagygyá növekedésében megbecsülhetetlen tényező, mert a város helyes irányu fejlődését mozditja elő, amely megkívánja, hogy egyfelől annak belső része legyen a legsűrűbb lakossága, ahol az összes közművek a maguk teljességében funkcionálnak és másfelől, hogy a városnak a határok felé való kiterjedésével a csatornázás, vízvezetés, utépités, közvilágítás, közúti vasutak és egyéb szükséges közművek a város terjeszkedését nyomon követhessék, ami ismét csak akkor érhető el, ha a város belső része már annyira megállapodott, mintegy szilárd magvat alkot, hogy annak továbbfejlésztése fölöslegessé, szükségtelenné, sőt célszerűtlené vált.

E tervzet megvalósulása esetében a mai nyugati és keleti pályaudvarra szükség nem lesz, tehát a tőlük elfoglalt és a város belsejében levő értékes telkek fölszabadulnának, a fővárosnak e helyen való egészséges és alapos szabályozása pedig lehetségessé válnék. Megszűnnék tehát az a bénító hatás is, mely a mai pályaudvarok környékén, a keresztirányban való közlekedés lehetetlenségéből származik.

Megszüntethető volna a városígyet mögötti kettős vágány, mely a nyugati pályaudvart a kőbányai alsó pályaudvarral köti össze, a ceglédi vonal e szakasza, továbbá az u. n. király-vágány és végül a kerepesi-temető mögötti 4 vágány, mely a keleti pályaudvarba vezet, melyek mindmegannyi békői a már ma is jelentékeny közlekedés minden nemének, mely e vágányok két oldala között magának szabad utat követel.

Lehetségessé válnék mindezekon kívül még a köztemető vasut vágányának utszinbe helyezése is, ami nem kis mértékben mozdítaná elő azt, hogy Budapest belső területét ezen a helyen is kedvezőbben használhassák ki.

Fölöslegessé válnék a kőbányai alsó pályaudvar legnagyobb része, a forgalom keresztveződésének e legveszedelmesebb pontja: a Kőbányai-utnak ezzel az álmással egy színben való keresztvezése is.

A keleti pályaudvar fölhagyásával a Kerepesi-ut mai igen nagy közúti forgalma jelentékenyen megapadna, ami ugyancsak kedvezőbb állapotot teremthetne. Mindezekon felül a teherpályaudvaroknak mai elhelyezésük e tervzetet legkevésbé sem alterálják, kivéve a nyugati pályaudvarnak a teherforgalomra szolgáló részét, melyet a mai Lipótvárosi pályaudvar helyettesíthetne, — tehát azok megmaradhatnak, amint vannak.

Önkényt értetődik, hogy a Dunaparti teherpályaudvarnak a kereskedelmi kikötőkkel együtt, a Csepel-szigetre tervezett elhelyezése e keretbe minden nehézség nélkül beleilleszthető, aminthogy a rendező pályaudvarok is megmaradhatnak, mert az E szerelő-pályaudvar és a mai rendező-pályaudvar megfelelő kibővítés és átépítés után egyesíthető.

Ami már most a tervezett új központi fővasuton a személyforgalom lebonyolítását illeti, erre nézve a következőkre támaszkodhatunk.

A két személypályaudvarban naponként indul és érkezik összesen 166 személyvonat; nagyforgalmu fővasúti vonalaink pedig már majdnem mind megépültek s majd minden utirány 3—3 induló és érkező vonatot kap naponként, előreláthatólag tehát a nagytávolságu forgalomban a jelenlegi vonatszám aligha fog egyhamar jelentékenyen növekedni.

Mivel tehát mind az érkező, mind az induló vonatok a központi vasuton végig vontatandók, egy vágányra a mai forgalom mellett naponként 83 vonat jutna.

A belső földalatti pályaudvarok és a velük kapcsolatos fölvételi épületek megfelelő berendezése következtében azonban, két-két vonatot egyidejűleg vontathatnak át és szolgáltathatnak ki, még pedig olyképen, hogy a két irányba egyidejűleg induló utasok a kellő kocsikba, elkülönített várótermek és perronok után fognak beszállhatni, miáltal két egyidejűleg induló vagy két egyidejűleg érkező, vagy egy induló és érkező vonatok összekombinálásával — mire a szerelő-pályaudvarok módot nyújtanak — a mai forgalmat egy vágányon, 42, egy irányban áthaladó vonatra redukálhatják.

Az érvényben levő menetrend szerint pedig a vonatok indulása és érkezése a nap három főbb idejére nevezetesen reggeli 6 órától 10 óráig, déli 12 órától 3-ig és este 7 órától 11-ig, azaz összesen 11 óra időtartamra van elosztva.

Ha csupán ebben az időben 10 percenként, kettős vonatokat indítunk, akkor egy vágánynyal összesen 66 kettős vonatot helyeztünk forgalomba, vagyis 24 kettős, tehát 48 rendes vonattal többet, mint a két vágányon pedig összesen 96 vonattal többet, mint a mennyi ma indul és érkezik.

Később, ha a közönség hozzá szokott, a csoportosított 11 órai időtartam alatt 5—5 percenként egy vágányon 132 kettős, azaz 264 rendes vonat érkezése és indulása válik lehetségessé, ami a mai 83 vonattal szemben a mai forgalom háromszorosát is meghaladja.

A helyi vonatok és kiránduló vonatok azonban oly időben is indíthatók, mely a korábban részletezett 11 órai időtartam határán kívül esik, tehát a vonatok száma ezzel is nagyobbítható.

Nézetem szerint azonban, a részletek tervezésekor igen komoly megfontolás alá eshetik az, hogy két vágány helyett 4 vágányt építsenek-e, amikor a forgalom, a kezdetben talán kissé szokatlan, kettős vonatok helyett egyes vonatokkal is lebonyolítható lesz; hogyha pedig kizárólag az országos fővasutak vonatai számára, továbbá külön a helyi érdekű vasutak vonatai számára, a tervezett földalatti központi fővasuton 2—2 vágány állhat rendelkezésükre, hogy ekkor az elképzelhető legsűrűbb forgalomnak a lehető legtökéletesebb lebonyolítása várható, több bizonyításra nem szorul; másfelől, vasútügyeinknek ily rendezésével elérhetnők azt, hogy amint Budapest, a villamos vasutak alkalmazásában is uttörő gyanánt szerepelt; az általános közlekedésügy terén, a nagyvárosok mintavárosául szolgálja.

E központi fővasut létesítése mindezekon kívül az államháztartásnak milliókra rugó tiszta hasznával járna.

Az építés költsége ugyanis legfőljebb mintegy 35—40 millióra vehető, amely összegben a vasut maga kilométerenként mintegy 3 millió forinttal a két szerelőpályaúdvár építő költsége mintegy 5 millió forinttal szerepel.

E költség magában foglalja az új fölvételi épületek telkeinek kisajátítását, az új főposta épület építését, az uttest kellő elrendezését, a víz- és légszuszszervezetékek áthelyezését, a csatornázás kellő módosítását, továbbá a Ferenc József földalatti vasut Deák-téri—Gizella-téri részének megváltását és az Andrassy-ut—Deák-téri részének újra építését, az esetleges közuti forgalmi zavarok kártalanítását, a modern vontatást, a pályaudvarok kényelmes és minden biztonsági berendezéssel való felszerelését stb. egyszóval mindent, ami e nagy mű tökéletes létrehozásával szorosán egybefügg.

Ezzel szemben a felszabaduló területek, vasuti felszerelések, magas építmények stb. legalább is mintegy 50 millió értéket reprezentálnak, a fölvételi épületek szállodáiból pedig ugyancsak tekintélyes jövedelem remélhető, a postakezelés körüli költségek — a még nagyobb biztosságon, pontosságon és a képzelhető legnagyobb mértékig fokozható gyorsaságon kívül — jelentékenyen csökkennének, úgy, hogy ez az új intézmény a fővasuti forgalom legtökéletesebb lebonyolításán kívül egyszersmindenkorra több millió

tőkehaszonnal és évenkénti tetemes költségmegtakarításokkal járna. Az építés előrehaladásával fokozatosan felszabaduló és egyidejűleg értékesíthető ingatlanokból befolyó jövedelem pedig az építőköltség fődőzésére mindenkor fölhasználhatóvá válik.

A fővasutak és a helyi érdekű vasutak forgalmának a föld alá való terelésével, illetőleg az átfutó forgalomnak a helyi forgalomtól való teljes elkülönítésével Budapest utcáin a közuti közlekedés nyugodtabbá, egyenletesebbé, biztossá tekintetében jóval kielőgőbbé és könnyen tovább rendezhetővé válik, amely földadat megoldása főként a villamos közuti, illetőleg városi vasutakra hárul.

Napról-napra látjuk, hogy a mi villamos vasutaink az egész városban általában tulzsufolva, tulterhelve közlekednek, a mit egyébként a már előbb felhozott statisztikai adatok is teljesen beigazolnak.

A meglevő közuti vasuti hálózatok nem elegendők ahhoz, hogy a rajtuk közlekedni kívánókat kifogástalanul továbbszállíthassák, tehát már is igen szükségessé vált az, hogy a Belvároson és a Lipótvároson át, a főváros e hemzsege részsein, a mindinkább növekedő helyi forgalom egészséges megosztása és levezetése végett építsenek közuti villamos vasutat.

Mivel azonban a Belváros és a Lipótváros utcái nem elég szélesek ahhoz, hogy e közuti vasutakat az ut színében helyezhessék el, a jelen esetben másról, mint földalatti vasutról szó sem lehet.

Valahányszor a közlekedésügy terén valamely általános baj orvoslásának szükségessége fölmerül, vele együtt jelentkeznek az orvoslás legkülönbözőbb módjai is, melyek tulajdonképpen jövedelmező vállalatok létesítéséből állanak.

Igy van ez most is és a közcélnak legkevésbé sem válik hátrányára, ha a főváros közlekedésügyének rendezését jól jövedelmező vállalatok létesítésével érhetjük el.

Egy negyedőrai tartózkodás a Károlykaszárnya előtti közuti vasuti állomáson, vagy a Kossuth Lajos-utca Muzeum-körut sarkán, avagy a Calvin-téren; — és az ott szerzett tapasztalatokból minden elfogulatlan szemlélő a már előzőleg közölt számbeli adatokon felüli gyakorlati uton is meggyőződhetik egy belvárosi földalatti vasut szükségességéről, annyival inkább, mert a már meglevő vágányzatokon kívül a város belső részében újabb vágányok fektetése ki van zárva, a villamos kocsik pedig, nagy sokaságuk dacára állandóan tulzsufoltan közlekednek.

Budapest, a fényes jövő felé haladó útjában egy belvárosi földalatti vasut nélkül hátraltatást szenvedne, holott az ilyféle városi vasutak újabb és újabb hálózatával nemcsak a mai tömeges forgalom szükség szerű és pontos levezetéséről, de e forgalomnak további fokozásáról, annak helyes mederbe tereléséről és ezzel együtt Budapest előrehaladásának megkönnyítéséről lehet sőt kell gondoskodni.

E célnak mielőbb elérhetését nézetem szerint, jelentékenyen fogja előmozdítani a tervezett Metropolvast, melynek megteremtésén a Magyar ipar és kereskedelmi bank részvénytársaság fáradozik.

E vasutat a mai nyugoti pályaudvar környékétől kiindulólág tervezik s a Visegrádi- és Honvéd-utcákon át, majd pedig az Újépület telke alatt, továbbá a Bécsi-utca, Koronaherceg-utca, Ferenciek-tere, Egyetem-utca, Kecske-méti-utca, Calvin-tér, Soroksári-utca, Boráros-tér vonalában mint földalatti villamos vasutat építenék meg.

Ez a vonalirány pedig ugyyszólván az egyedüli, mely a kitűzött célt a legkedvezőbben oldja meg s akkor, amikor egy belvárosi földalatti vasút létesítésének szükségességét hangoztattam, körülbelül ugyanez az utirány lebegett szemeim előtt.

A Koronaherceg-utcában és az Egyetem-utcában a két vágány egymás alatt is elhelyezhető, ami semmi különös technikai nehézséget nem okoz; mert az eselleges talajvizet a mélyebben fekvő vasut testéről elektromos szivattyúkkal egész könnyen eltávolíthatják.

Ezt a belvárosi földalatti vasutat, nézetem szerint, a fővárosi központi fővasúttal a legszorosabb összeköttetésbe hozhatjuk, úgy, hogy egymást valószínűleg kiegészíthetnék, ami kölcsönös életképességüket fokozná, a fővasutak és a városi közuti vasutak közötti szerves kapcsolatot pedig ily módon, a város-szabályozás érdekeinek szemelött tartásával lehetne megvalósítani, amely célra a legalkalmasabb csomópont gyanánt kínálkozik a Károlykaszárnya környékén tervezett centrális fővasuti állomás helye.

A központi fővasút építése ugyanis szükségessé teszi, hogy a Ferenc József földalatti vasútnak az Andrassy-út—Deák-tér közti szakaszát átalakítsuk és a Deák-tér—Gizella-tér közti szakaszát beváltsuk.

A belvárosi földalatti vasút, mondjuk: Metropolis-vasút ez utóbbi vonalrészt azután egészen jól felhasználhatná a központi fővasúttal való csatlakozására, még pedig olyképpen, hogy e két tervezett földalatti vasúton kívül a Károlykaszárnya előtt a Ferenc József vasút számára is állomást létesíthessenek.

A belvárosi földalatti vasútból kiágazólag és a Duna alatt áthaladva, a pesti oldalon rendezett helyi közlekedés hálózataiba és a fővasúti forgalomba, a budai oldalt, a legrövidebb és leggyorsabb összeköttetéssel ugyancsak bevonhatnák.

A mi pedig a már meglevő vasuti hálózatainkat illeti, ismeretes, hogy Budapest főbb utcáin kétféle vállalat vasutait húzódnak tova, melyek a legélénkebb pontokon összetalálkoznak, kereszteződnek, sőt helyenként egymásba is átfutnak, itt-ott peage-joggal egymás vonalrészein, anélkül azonban, hogy szorosabb kapcsolatban, azaz átszálló forgalmi viszonyban állának egymással, ami a kölcsönös forgalmat megnehezíti, tehát egyfelől a közszélt, másfelől pedig az egyes utazók érdekeit is jelentékenyen csorbitja.

Legnagyobb mértékben mutatkozik ez a hátrány a Nagykörúti villamos közuti vasútnak a Váci-körúti, Kerepesi-úti és Üllői úti közuti vasutakkal való összetalálkozásánál, valamint a kétféle vállalatnak Calvin-téri vonalain is.

E tarthatatlan helyzet azonban sokáig már meg nem állhat és e vonalak közötti átszálló forgalmat a közel jövőben bizonyosan életbe léptetik, mielőtt még maguk a vállalatok is kárát vallanák s az utazó közönséget csakhamar megszabadítják a mai állapotokból eredő zaklatásoktól.

A Ferencz József földalatti vasut tökéletességéből hiányzik, hogy nem teljes kört ír le, holott a zárt körvonalon a helyi forgalom legezlszerűbben bonyolítható le.

Meg kellene tehát hosszabbítani e vasutat a Károly-körut, Dohány-utca—István-ut, vagy esetleg a Kerepesi-ut alatt és a Hungária-körut irányában, természetesen szintén földalatti-vasutképen és ily úton át a jelenlegi városligeti végponttal kellene egybekötni, hogy önmagába futó vonalat írjon le.

Mivel ezek a tervezett vasutak az ut színe alatt fognak tovahúzódní, tehát pályatestükön kizárólag a saját kocsijaik, illetőleg vonataik közlekedhetnek, ennél fogva az a kérdés, hogy e vasutakon az elektromos vontatásnak melyik formáját fogják alkalmazni, a közuti közlekedés szempontjából teljesen közömbös.

Nagy horderejű fontosságot tulajdonítok azonban a főváros központi fővasut elektromos üzemének abban az irányban, hogy az elektromos vontatásnak itt alkalmazott módja — valószínűleg az akkumulátoros rendszer — hathatósan fogja előmozdítani azt, hogy az elektrotechnika vívmányai, első sorban a helyi érdekű vasutakon, majd pedig fokozatosan az egész ország fővasutain, talán a leghálásabb térrénumon, a nemzeti vagyonosodás kiapadhatatlan forrásává váljanak. Budapest közlekedésügyének e gyökerez rendezése pedig fővárosunk életében újabb korszaknak, világvárosa korszakának eljöttét jelenti.

Hangverseny-adó.

Nem akarok egy új adójavaslatot a t. olvasó elé terjeszteni, hanem inkább egy quasi adószerű összeg eltörlesztéséről írni.

Minden hangverseny után 20 frtot köteles a rendező a székesfővárosi szegény-alap javára fizetni! Nem elkerülhetlenül szükséges ez, mert úgy a közönség, mint a rendező érzi hátrányait.

Megadóztatni a löversenytalazateurt, helyes, ennek van értelme; de megadóztatni egy hangversenyt, ennek teljességgel semmi értelme, sem haszna nincs.

A laikusnak egyáltalában fogalma sincs arról, hogy mi az egy hangversenyt rendezni. Örökös lótasfutás, idegrontó mulatság, mely a mostani viszonyok között nem hozhatja meg a fáradság sem anyagi, sem erkölcsi jutalmát, de különösen az elsőt nem.

Kezdjük el előlről. Egy híres külföldi művészi nagyság megteszi ajánlatát, hogy ennyiért fellép a budapesti közönség előtt. Az illető hangverseny-rendező cég már ambícióból is azon iparkodik, hogy az ajánlatot elfogadhasa. Megindulnak mindkét részről a levélbeli tárgyalások s nagy nehezen létre jön az egyezés. Most jön a feladat nehezebb része. Termet bérelni, a hirdetésről gondoskodni, egyszóval fizetni és fizetni. Nézzük csak az egyes tételeket:

Terem, fűtés, világítás	250 frt
Rendőrség	60 „
Szolgazsemélyzet	40 „
Hirdetések	50 „
Sz.-fővárosi szegényalap	20 „
	420 frt

Ehhez járul még a közreműködő nagy (200—400 frt) tiszteletdíja s így a költségeket bátran 600—700 frtra tehetjük a legjobb esetben. Természetesen ezeket a költségeket be kell hozni. Innen vannak azután az 5, 4, 3 frtos ülőhelyek s ez az oka annak, hogy az egy időben kezdeményezett „Népszerű hangversenyeket“ be kellett szüntetni, mert ilyen körülmények között teljes lehetetlenség a költségeket a bevétellel fedezni.

E nagy költségek mellett megkívántató a telt terem, mert azok csak úgy lehetnek fedezve a bevétellel. S ha most elgondoljuk, hogy számtalan, különösen hazai művészeink estélyein csak úgy kong az üresség

megérthetjük, hogy nem olyan rózsás világ hangverseny-rendezőnek lenni.

De hogy különösen ez utóbbi sajnálatos körülményről szóljak, ma már odajutott nk, hogy az ifjabb művészi nemzedékünk hangversenyeinek rendezésére nem akad vállalkozó s így az kénytelen valakinek ez irányban jó hangzású neve alatt a saját szakállára rendezni hangversenyét, mely rendesen, bár szép erkölcsi siker mellett, sajnos, ráfizetéssel végződik. Sőt tovább megyek. Egy része a legnagyobb művészeknek legutóbb amerikai körútja előtti második búcsú-hangversenyét elszámolásra volt kénytelen megtartani, minthogy az óriási kiadások fedezésére még ily nagy hírnév s művészi egyéniség sem kellő biztosíték.

Még számtalan esetet hozhatnék fel a szánandó állapotok megvilágítására, de nem akarok hosszas lenni. Engedje el a székesfőváros tanácsa a szegényalap javára fizetendő 20 frtot! De miért éppen ezt. Hisz a kiadások között ez a legkisebb tét s nemes célra szolgál!

Igaz, de ennek elengedése mégis könnyitene a helyzeten, s talán éppen azzal leginkább, hogy az állapotok javítására ő teszi meg az első pártfogó lépést, mely maga után vonja majd a többit is!

A zenei körökben ez irányban számtalanszor tettem már lépéseket, de mindig eredménytelenül. Pedig e dologot ennyre nem szabadna jutni hagyni, mert a társadalom fellendült zenei élete terén hamar bekövetkezhetik a visszaesés. Megadóztatni mindenkit s mindent lehet, de egy hangversenyt, illetve a hangverseny-rendezőt, kiről joggal mondhatjuk, hogy a műveltség előmozdításán fáradozik, nem, vagy legalább is nem helyes dolog!

Márkus Jenő.

Az Alsó-Rákos lecsapolása.

A főváros határában, ahol Rákos-Palotával érintkezik, terül el az alsórákosi rétek mocsaras vidéke. Számtalan előterjesztések, sürgetések, kérelmek tárgya. Végre annak a fenyegetésnek a hangoztatása is szárnyra kelt, hogy a mocsár megfertőzteti a főváros levegőjét. Pedig hát nem nagy az egész terület, csupán a magán kézből levő rész mindössze 21.265 négyszögöl, amelynek a lecsapolása sem lett volna óriási munka. Csak persze hiányzott ehhez is a gazda, aki kezébe vegye a dolgot.

Utoljára mégis a főváros terhére esett a lecsapolás végrehajtása — a véletlen következtében.

Gróf Crouy rákospalotai birtokos a maga földjének lecsapolása érdekében lépéseket tett a m. kir. kulturmérnökségnél. Erre a főváros mérnöki hivatala, amely a gróf tervéről értesült, azt javasolta a fővárosnak, hogy költség-megtakarítás szempontjából a Crouy birtok lecsapolása alkalmával az alsó-rákosi rétek mocsártalanítását is végre hajthatnák. A főváros beleegyezett s a mérnöki hivatal a lecsapolás terveit és költségvetéseit elkészítette. Időközben gróf Crouy meggondolta magát és lecsapolás helyett a birtokát feltöltötte s ekképp a fővárosi mérnöki hivatal a

tervezett egyidejűleges olcsóbb lecsapolás műveletétől elesett.

A tervek azonban készen állottak s a hivatal kötelességszerűen be is adta a tanácshoz s így mégis remélhető, hogy az Alsórákos nemsokára ki lesz száritva. A lecsapolás terve a következő:

Az alsórákosi rétek mocsarai mélyen benyulnak a rákospalotai határba és a lecsapolás közegészségügyi sikere csak akkor remélhető, ha az egész területet belevonják a műveletbe. A mocsár vízlevezetésére felhasználhatják a pesti határárkot.

Ez az árok, amely részben magán telken halad, ma iszapos, sok helyt eltömött s így mindenek előtt kitisztítandó és helyreállítandó. Az állandó tisztántartási költségek egy részével az érdekelt közbirtokosságot kell terhelni. Az árok szabályozás kérdésénél a felmerülő vízjogi kérdések megoldása végett a vízjogi eljárás mielőbb megindítandó. A vízlevezetés az említett árok felhasználásával a Rákospatakba történne. Természetesen sok mellékkérdést kell tisztázni. Így a Pest negye 300 forintos hozzájárulását, az államvasutak beleegyezését s mindenekfölött az érdekeltég megnyerését.

Az összes költség 1093 forint 95 krajcár, amelyből 297 forint 05 krajcár terheli a fővárost, 746 forint 90 krajcár az érdekelt tulajdonosokat, akik a határos birtok egy-egy négyszögöl után 3.7 krajcárt fizetnek a lecsapolásért.

A minden tudók.

Motto: Furcsa kis masina biz isten igaz is,
Ketten se nem látunk mérnök lát maga is.

(Seres Imre)

Nincs szebb dolog a földhátán mint a szakértelem. Városok megdőlhetnek, elszűnhetnek hegyek, felpuposodhatnak a völgyek, csak a szaktudós nem dől meg soha, csak a szakértelem nem puposodik ki soha.

Hiába azok az egyszerű emberek találják el mindig az igazságot s nekem, amikor ezikkel kell írnom a mindentudásról, lelki szemeim előtt megjelenik a derék Jano, szélesre formálódott ábrázatjával és kissé befelé törekvő szemeivel, amikor minden kérdésre egy fakir szent hitével válaszol.

Sak tessék lennyi nyugot, mérnök tугya minden.

Oh nagy Jano, én székes fő falum sorsának jeles intézői, a kikhez hálás szívvel fohászkodom, ha sárban csuszlik lábam vagy porban fuldoklik tudóm, akiknek hatalmas keze szorítását érzem, ha adót fizetek, ha birságot rovlak le, ha csatorna büzt szívok, ha gyárkérmények füstjéből szűrni le meggyötört tudóm a drága levegőt, oh nagy Janó, mi lenne belő'ed, ha a politechnikum nem öntené öledbe a mérnököket.

Más zodaikusok alatt ugyan, a mérnököket rendesen műszaki közegek használják, de a mi nagy Janonk jobban tudja, hogy a politechnikum nem annyira szakiskola, mint inkább a nagy lexikon szerkesztősége, amely fiók lexikonokat bocsát a székesfőváros rendelkezésére.

Mert kérem tessék csak elfáradni Czirkly Jeromos fővárosi örök segédmérnök ur hivatai szobájában s egy merész pillantással áttekinteni az asztalon fekvő aktákat.

Ime!

A kőbányai templom orgona számlájának szakszerű felülvizsgálata — kiadatik Czirkly Jeromos segéd mérnök urnak, — mint orgona szakértőnek — tegyen javaslatot a költségelőirányzatra vonatkozólag

Az ó-budai izr. zsinagóga Mózes szobrának tervezete — ugyancsak Czirkly Jeromos urra vár, tegyen jelentést vajjon vallás-erkölcsi tekintetben és építés rendőri szempontból, nem különben mint ornametális alkatrész, felállítható-e a kérdéses Mózes szobor. Mellékesen bírálja el, csakugyan hasonlít-e a szobor a Vörös-tengeri utazási iroda jeles néhai igazgatójához.

Czirkly Jeromos, arcizmán egyetlen rezdülés sem látszik, nyugodtan vél és intézi a harmadik aktát, a mely a külső kinizsy-utczai, alközép polgári iskola tornatermének egészségileg czélszerű vagy czélszerűtlen voltáról kíván véleményt, a helyes pedagógia elméletek szoros figyelembe vétele mellett.

Czirkly Jeromos bágyadtan mosolyog és vél.

De hírnök jó s pihege szól.

Kérem ténsur, tessék sürgősen fertőtleníteni menni, mert a székes főorvos ur és a fertőlecsapoló részvénytársaság igazgatója szemlél.

Alig ér oda, a mikor sürgősen hívják, hogy a székes fő kórház Röntgen masinája köhög, gyógyítsa meg, de ebben a pillanatban Kőbányán kiüt a sertésvész és sertésmegfigyelő berendezése válik feltétlenül szükségessé.

Czirkly Jeromos örökségéd mérnök ur nyugalma kezd szűnni, de azért vél tovább is, a mikor berohan a székes főtanácsos ur:

— Kérek szakvéleményt a magyar ökrök szarvviszonyai felől.

A másik ajtón a székes főjegyző rohan be:

— A termokémiáról, egészségügyi szempontból kérek felvilágosítást.

— Mérnök tугya minden — susogja Czirkly és felvilágosít.

És jó a székes főpolgármester:

— Mióta segédmérnök ön Czirkly Jeromos ur?

Czirkly a logaritmikus táblázatok után nyult:

— Azonnal székes főméltóságu ur, de ezt csak a logaritmikus táblázat segítségével lehet kiszámítani, mert arra, hogy mikor neveztek ki, már ja legöregebb emberek sem emlékeznek

Indolencia.

A közuti vaspálya társaságnak oly nagy a bünlajstroma, hogy nem is szívesen foglalkozunk vele. Ugy tudjuk, hogy a közönség érdekeit is valamiképp figyelembe kell vennie s azt hisszük nem elégséges az, ha csak részvény és telek-spekulációkkal foglalkozik. Jövedelmének nagyobb részét mégis csak az utazó közönségtől szerzi és ezért méltányos, hogy annak a legtermészetesebb ellenszolgáltatást teljesítse a közlekedés helyes lebonyolításával.

A fővárosi tanács utóbb visszautasította a társaság téli menetrendjét, ez ugyan még nem elég, mert kell, hogy a záros határidő betartására, esetleg egy helyes menetrend életbeléptetésére kényszerítse a főváros a társaságot annál inkább, mert eléggé könnyelműen járt el a különféle engedmények osztogatásában.

Kérdezzük, nem a legtermészetesebb e az, hogy az utazó közönség a legegyszerűsebb vonalat a kellemtelen és időt rabló átszállás nélkül használhassa?

Ez a kifogásunk a *Ludovika és nyugoti pályaudvar közti vonatra vonatkozik* és elvárjuk, hogy a társaság a közönséget nem zaklatja tovább és a jelzett vonalon a *közvetlen forgalmat* életbelépteti.

L. B.

Hírek a városházáról.

Ritkaságok Múzeuma

vagy mi legyen a kuria telkén.

Móttó: Árva telek áll magába,
Egy gólyának a lábába.

A belvárosban a Ferencziek-terén állt a kir. Curia épülete Emlékszel-e még nyájas olvasó?

Elpusztult, lebontották, elvitték. Csak a fiakker-állomás maradt meg vele átellenben. A lebontott épület helyén üres telek maradt (ami nem tévesztendő össze a keres-telek igével) a telek fölött hollók károgtak. Világos volt mindenki előtt, hogy ezt az üres telket be kell építeni. De mivel? Épülettel — mondhatná valaki; és helyesen mondaná. Mert a közmunkatanács is ugyanezt mondta. Amit pedig a közmunkatanács mond, az helyesen van mondva.

Tehát épülettel! — mint a villám cikkázott át a lelkeken ez a jelszó: Épülettel!

A nehéz feladat ezzel meg volt oldva. Most már csupán egy kérdés maradna függőben t. i., hogy milyen épülettel kell beépíteni az üres telket.

Ezen gondolkodni kellett, ami nem tréfa dolog. Ammyi, mint fiakkerezni — gyalog, mint Arany János mondaná, ha ugyan ismerős volna a per pedes apostolorum spórolta kocsi számlák hasznos elméletével. Hanem ez nem lehetett akadály. Végre is, ha a közmunkatanácsnak gondolkodni kell, hát gondolkodik. Ugy sem mindennap történik ilyesmi. Lám a francia gárda meghal — bizonyára gondolkodás nélkül. Ebből az látszik, hogy jobb gondolkodni. Tehát a közmunkatanács gondolkozott s a gondolkodás eredménye egy idea lett.

S ez az idea az t. i., hogy a kuria telkén kell felépíteni a székesfővárosi Ritkaságok Múzeumát. A múzeum pompás négyemeletes palota lenne, olyan kapuval, amelyen be is lehetne menni, meg ki is lehetne jönni. Ugyanebben a rendszerben tervezik a lépcsőházat is; föl is ut, meg le is ut.

A múzeum a négy emelet szerint négy osztályra oszolnék.

A legfelső emeletre helyeznék el azokat a székesfővárosi hivatalokat, amelyekben restancia nélkül dolgoznak a tisztviselők.

Az alatta levő harmadik emeletre helyeztetnék egy — ez idő szerint még az ismeretlenség homályában rejtőző — demokrata városatya, akit, ha a közügyek és a demokracia terén való érdemei elismeréseképp, teszem azt, udvari tanácsossággal vagy lovagsággal kínálnának meg, nem fogadná el ezt a dekorációt.

A második emeleten Budapest kényelmes, és egészséges közterei, fasorai stb., valamint a főváros területén levő „jó” szoborművek és egy pohár olyan víz lenne közszemlére kiállítva, amelyben sem krokodil, sem cethal, sem pedig harcsa, vagy más eféle vízi-állat nem volt található.

A legelső emeleten lenne végre kiállítva — persze vászkból — egy olyan székesfővárosi közmunkatanács, amely nem csupán örökösön csak tanácskozik, hanem néha-napján cselekszik is valamit.

A földszinten, de hiszen ez már mellékes dolog, lennének elhelyezve a múzeum hivatalai és a szolgaszemélyzet, mely hivattva lenne a kiállított ritkaságokat az idők végéig megőrizni, s a melyeknek közülök a tartójába esetleg spiritusz kellene, abba ponton spirituszt önteni.

Szép terv, kár hogy megvalósulása elé egy igen nagy akadály gördül az t. i., hogy a kiállításra szánt, fönt elsorolt ritkaságok ez idő szerint nálunk egyáltalán nem szerezhették be.

Muzeumi ör.

Az I. kerület panasza

Az I. kerület lakossága nevében *Csillag* Benő bizottsági tag és társai sürgős panasszal fordultak a polgármesterhez, a ki a panaszok haladéktalan megvizsgálására és orvoslására már utasította a tanácsi III. ügyosztályt.

A panaszok igen szomorú színben tüntetik fel a kerület állapotát. A kerület új temetője a farkasvölgyi temető, a mely azonban megközelíthetetlen. Hat év óta 10.000 halottat temettek el az új temetőbe, amelyet a Németsvölgyi úton és Mozdony-utcán át a legjobb időben is csak egy órai gyaloglással lehet elérni. A kerület lakossága majdnem teljesen el van vágva a temetőtől. Az utak rendezetlenek, elhanyagoltak; a kocsin való közlekedés lehetetlen.

A kerület elszegényedett lakosságára nagy hátrány az is, hogy telkeit csak 1000 négyszögöles parcellákban adhatja el. A kipusztult, hajdan híres szőlőföldek ma a legegészségesebb lakóhelyek lennének, ha a kisebb önnálló telkeket a főváros megengedné.

A kerületnek, a mely ép úgy fizeti adóját, mint a többi, egyetlen rendezett útja sincs. Főközlekedő útja a Mozdony-utca helyenként olyan szűk, hogy a gyalogjárók a kerítésekre kénytelenek kapaszkodni a szemben jövő kocsik elől. A gyermekek iskolázása lehetetlen. Csak a Mozdony-utcában 150 gyermek jár iskolába, de a folytonos sártenger miatt alig látogathatják az iskolákat, (ezek között volt tavaly a legtöbb iskola mulasztó), de a szülők sem engedik őket szívesen, mert örökös elgázoltatásnak s más baleseteknek vannak kitéve.

A lakóházak üresen állanak, a lakosság a rossz ut miatt még napszámba sem mehet, mert este a hiányos világítás mellett csak élete kockáztatásával járhat a zeg-zugos utakon.

A panasz végén kéri a bajok orvoslását, a közuti vasut kiterjesztését, — az utak rendbehozását és megfelelő világítást.

A főváros és az Iparművészeti Múzeum.

Az Iparművészeti Múzeumban legújában megnyílt angol kiállítás tárgyában Szabó Károly tanácsos a főváros valamennyi reál, polgári és iparos iskolák rajztanáraihoz körlevelet intézett. A tanácsos felhívja a rajztanárokat, hogy a kiállítást alaposan tanulmányozzák, mert a kiállított munkák kiváló alapot szolgáltathatnak a hazai rajztanítás helyes vezetéséhez. Egyben tudatta velük, hogy a kiállítás az eddigi megállapodások szerint valószínűleg csak december 25-ig lesz látható.

A Sáros-fürdő megnyitása.

A főváros egykor híres gyógyhatású és virágzó fürdője: a Sáros-fürdő nemsokára újra megnyílik a közönség előtt. A főváros a Rudas-fürdőhöz védőterület megállapításáért folyamodott. Ebből az alkalomból a közmunkatanács is azt kérte, hogy a volt Sáros-fürdő gyógyforrásaira is állapítsák meg a védőterületet, annál is inkább, mert a kettőnek a védőterülete úgy is összeesik. A védőterület megállapítása tárgyában az érdekelt hatóságok és a fürdőtulajdono-

sok részvételével a földművelésügyi miniszteriumban értekezlet lesz. A közmunkatanács a volt Sáros-fürdő összes forrásait biztosította elvezetés útján. Azonkívül biztosította azokat a forrásokat is, amelyeket munkaközben találtak. A régi fürdőforrásokhoz új területet sajátítanak ki s arra nézve a kisajátítási eljárást már folyamatba tették. A közmunkatanács a fürdőt akképp akarja rekonstruálni, hogy az a főváros modern gyógyintézete legyen. Ennek elérése végett a forrásokhoz szükséges terület kisajátítása után a forrásokat áruba bocsátja s a vevő új tulajdonost arra kötelezik, hogy az új területen a modern higiénának és a főváros kívánalmainak megfelelő gyógyfürdőt létesítsen.

A községi iskolák bajai.

Az orvosegyesület kezdeményezésére a főváros tanácsa megengedte, hogy egy külön bizottság az összes iskolákat felülvizsgálja, és egészségügyi szempontból a szükséges javításokra előterjesztést tegyen. A vizsgálatokat befejezték s az eredmény nem valami kedvező. Az iskolák jó része úgy épült, hogy a helyi viszonyokkal nem számoltak. Nagy épülettömbök, amelyek beszorítva házsorok közé levegő és világosság nélkül szűkölködnek. Sok helyt a szellőztetés primitív, másutt a fűtésrendszer olyan, amely a gyermekek egészségi állapotára hátrányos. Végre legtöbb helyen a padok nem a higiénikus szabályok szerint készültek, s a gyermekek testtartására kártékony befolyással lehetnek. A lekritizált iskolák közül fő kifogást a *Madách*-utcai és gróf *Károlyi*-utcai iskolák ellen tettek. A tanács a mérnöki hivatalnak adta ki a panaszokat felülvizsgálatra s esetleg a szükséges javításokra vonatkozó javaslatlételre.

A vizivárosi plébánia templom orgonája.

A vizivárosi plébánia templom orgonája felmondta a szolgálatot. A plébános ennek következtében elkészítette a restaurálás tervét és költségvetését s azzal nyújtotta be a tanácshoz, hogy lehetőleg hamar utalványozza a helyreállításra szükséges kiadásokat. A tanács, nem lévén orgonaszakértő, a költségvetést a mérnöki hivatalnak adta ki felülvizsgálat céljából.

A kötelező koronaérték a városházán.

A kormánynak az a rendelete, hogy a koronaérték a jövő év január elsején életbeléptetendő, a városi adminisztrációban meglehetősen zavart helyzetet teremtett. A törvény maga ugyanis hiányzik, s az adóhivatalokban, a közpénztárnál, a gyámpénztárnál már megkezdtek egyrészt az évi zárlatot, másrészt kötelesek az új előírásokat is elkészíteni. A pénzügyminiszter ugyan kijelentette, hogy a koronaértékben való számítás egyelőre a magánfeleket nem kötelezi — míg törvény nincs; ez az állapot azonban főképp a nagyobb forgalmu pénztáraknál igen viaszos helyzetet teremthet, miután másképp számol a hivatal és másképp a közönség. A felfordult helyzet tisztázása végett a főváros sürgősen a pénzügyminiszterhez fordult, tőle várván valami észszerű megoldást.

Az új Belváros gazdái.

A közmunkatanács lassanként eladogatja a Belváros szabályozásával kisajátított és tulajdonába került telkeit. Annak idején megemlítettük, hogy a

régi városházával szemben levő két telket József főherceg felesége, Klotild főhercegnasszony vásárolta meg. — A Kossuth Lajos-utca folytatásaképp megnyitandó *Eskü-ut* és a meghosszabbítandó Váci-utca sarkán levő 162 négyszögöles telket, négyszögölét 1300 forintért *Tüller Samu*, a mellette levő és a Váci-utca és Uj-Duna-utca sarkán elterülő 158 négyszögöles telket, négyszögölét 1000 forintért a *Mercur* részvénytársaság vette meg. A két telek háta mögött levő s az *Eskü* térre néző 330 négyszögöles telket 250.000 forintért az *Osztálysorsjáték* részvénytársaság vette meg. A tulajdonosok kötelesek a vétel napjától számított három esztendő alatt a telkeken megfelelő diszes palotákat emelni. A közmunkatanács birtokában van még a volt Curia telke és az a nagy telektömb, amelyet ez időszerint az eskütéri hid építésére foglaltak el.

20.000 forint az óbudai zsinagógára.

Az óbudai zsidóhitközség a zsinagógát tataroztatni akarja s azzal a kéréssel fordult a fővároshoz, hogy az építési költségekre adjon 20.000 forint segítséget. A tanács a beadott tervekből nem tudta határozottan megállapítani, hogy a kért segély a zsinagóga nélkülözhetetlen helyreállítására szükséges-e, vagy csak modernebb kiigazításokra. Ennek eldöntése végett a kérelmet a mérnöki hivatalnak adta ki.

A királyné emléke az Erzsébetvárosi templomban.

Az Erzsébetvárosi új templomban *Tóthfalussy Béla* plébános diszes gyászkapornát tervezett a királyné emlékének megörökítésére. A kaporna művészies kivitelű, impozáns alkotás lett volna, elsőrendű márványból. A terv természetesen nagy költséget igényelt, a melyet a templomot építő főváros egymaga már csak azért sem viselhett, mert az amugy is sokba kerülő templom építési költségeihez sem kapott másfelől támogatást. Egyedül a harangok költségeire adakoztak a hívek összesen 37 forintot s ebből azt következtették az irányadó körök, hogy a gyászkaporna költségeinél sem lehet a külső támogatásra számítani. A diszes gyászkaporna tervét tehát elejtették s valószínűleg valamely egyszerűbb, de művészies kivitelű relieffel fogják a királyné emléket a templomban megörökíteni.

A vízvezeték főcsöve és a lóvasut.

A káposztásmegyeri vízvezeték második főcsövének lerakását, mint megírtuk, a tanács elvette a vállalkozótól és a vízvezeték igazgatóságát bízta meg a házilagos építéssel. Ez októberben történt s míg a vállalkozó a 7000 méteres főcsőből nyolc hónap alatt alig 3000 métert épített, a vízvezeteki igazgatóság alig két hónap alatt a főcső hátralevő részét, körülbelül 4000 métert rakta le. A napokban a nyugati pályaudvarhoz értek az építéssel. A pályaudvar előtt a közuti vasutaknak több átmenő sine van s a vízvezeteki igazgatóság fehvta a közuti vasutat, hogy a főcső építése alatt az átmenő sinek használatára ideiglenes intézkedéseket tegyen, nehogy a főcső lerakása késedelmetszenvedjen. A vasut igazgatósága azonban a vízvezeték igazgatóságát nem akarván „hatóságnak” tekinteni, kijelentette, hogy a sinek megbolygatását nem engedi meg. A vízvezeteki

igazgatóság jelentésére ma *Vosits Károly* tanácsos akkép intézte el a konfliktust, hogy a közuti vasut a főcső lerakását nem gátolhatja, sőt a munka érdekében a forgalmat esetleg korlátozni és beszüntetni is köteles.

Zene.

A 3-ik filharmoniai hangverseny.

Minden tekintetben a legfényesebben sikerült a f. hó 7-én megtartott 3-ik filharmoniai hangverseny. A műsort *Beethoven* C dur symphoniájával nyitották meg. Oly tökéletesen, oly mesterileg adták elő e művet filharmonikusaink, hogy bátran mondhatjuk, ily előadásban a legnagyobb ritkaságok közé tartozik egy *Beethoven* symphoniát hallani. Kevés oly karmester van, ki annyira be tud hatolni *Beethoven* szellemébe s azt oly helyesen tudja értelmezni, mint a nagy *Erkel*. Második szám *Strauss Rikárd* „*Don Juan*” fantáziája volt, egy véghetetlen nagy koncepczióju orkestrális mű, a hangszerelés tulszárnyalhatlanul magas fokán álló, mely melódiák hiányában nagyobb hatást nem gyakorolhat a közönségre, csupán szerzője zenei tudása ejtheti bámulatba a hallgatót.

Egy nagyon sympatikus zongorista mutatkozott be *Risler Ede* párisi zongoraművész személyében, ki *Schubert-Liszt* „*Vándor ábrándját*” adta elő a legnagyobb tökélyvel óriási fizikummal. Mindenesetre a legnagyobb érdeklődéssel tekinthetünk a f. hó 14-én tartandó önálló hangversenye elé.

A fényes estélyt *Mendellsohn* „*Szentiványi álom*” czimű regényes vigjátékhoz irt zeneművével fejezte be, a mely bájos mű a legkedvezőbb hatást gyakorolta a távozókra.

M—s.

Közgazdaság.

Az Osztálysorsjáték-társaság.

A m. kir. szab. osztálysorsjáték részvénytársaság f. hó 16-án rendkívüli közgyűlést tartott, mely alkalommal részvénytőkéjének hatszázezer koronával való fel-emelését határozta el.

Megütközéssel vettük a közgyűlésnek azt a határozatát, mert a társaság szoliditásáról van szó. Szokatlan, s eddig csak az általános köszénbánya áll egyedül a részvénytársaságok sorában, mely kisebb-nagyobb időközökben részvényei birtokosainak egy kis tökefelemeléssel kedveskedett, a mely ténykedésével sikerült a pénzpiac éberségét magára vonni. A m. kir. szab. osztálysorsjáték részvénytársaság ugylátszik vérszemelt kapott, mert minden jogos indok nélkül egy oly usust vél megalkothatni, melyet egy realis alapon megnyugvó intézet vezetősége soha, vagy ha mégis, csak is válságos időben tenne magáévá.

A tökefelemelésnek számtalan oka lehetne, de mi, részünkről csak abban az egyben találjuk a magyarázatát, hogy az osztálysorsjáték igazgatósága restelve azt az óriási nyereményt, melyet egy aránylag 1/2 millió forint alaptőke — csekély részvénytőke — után

mutat ki könyveiben, a jövőre nagyobb részvénytőke között osztja fel. Más államok is törölték a kis lottót, de azok pénzügyeinek vezetői több szakértelem és előrelátással ítélték meg ezen vállalat jövedelmezőségét, s ez utóbbiakat inkább az állampénztár telítésére, nem pedig egyes üzerek nyereszkesedési ambíciójának kielégítésére használták fel.

Például állnak előttünk a német birodalom összes államai. Ezek valamennyien házilag kezelik az osztálysorsjáték intézményét.

Nem tudjuk, de nem is kutatjuk, mily vezérelvei lehettek a magyar kormánynak az osztálysorsjáték bérbeadását illetőleg, de elvitázhatatlan, hogy mi se vallhattuk volna kárát, — ha a külföldi példát véve alapul, házi kezelésben tartjuk az osztálysorsjátékot.

Most, mikor látjuk hogy mily nagy eredménnyel tündökölt ez az új intézmény s ha tudjuk, hogy a kormány ebből a rengeteg jövedelemből mily keveset, sőt mondhatnók, bosszantóan csekély alamizsnát kap, akkor előtérbe nyomul az a kérdés, hogy tulajdonképpen, miért is köttetett ez a szerződés ezzel a külföldi konzorciummal, melynek igazgatója, hogy szerződésre léphessen az állammal, felvette néhány nap alatt a magyar állampolgársággal a Hazai nevet s ott hagyta Hamburgban a Kohenitak régi nemzetsége és a „*Gottes Segen bei Kohn*” című német osztálysorsjáték kollekturáját s ide bevándorolt hozzánk több honfitársával egyetemben boldogítani a „Hazay” hazát.

Eddig a közönség azt hihette, hogy az osztálysorsjáték, bár idegen eszme — de magyarok kezében van, akik az intézmény nagy nyereségét otthon nálunk költik el. Mindnyájan tévedtünk. Az eszme is, meg ennek az intézménynek egész szervezete is idegen, csak a vállalkozók nevei változtak azóta, mióta a közép osztály de különösen a szegényebb hivatalnoki osztály keserves keresménye az ő zsebköket duzzasztja.

Az osztálysorsjáték története a következő: Az „Elsässische Bank” elküldte hozzánk ide szép fővárosunkba szimatra egynémely igazgatósági tagját. Ezek a jó urak hol képviselőkként, hol ügyvédekkel, hol ismét pénzügyi férfiakkal értekeztek a talaj iránt. A szimatnak a m. kir. szabadalmazott osztálysorsjáték lett az eredménye. Ugyanis az „Elsässische Bank” csakhamar talált szövetségesre s a Budapesti Takarékpénztár ügyes igazgatója egyszeriben felismerte a helyzet nagy pénzügyi horderejét, bele ment az új társaság megalakításába. Igaz ugyan, hogy a Budapesti Takarékpénztár nem vallotta kárát, mert számottevő tényezővé emelkedett a pénzintézetek sorában.

Összegyűjtötték hamar a szükséges ovadákat, ez nem is csudálható, mert ezek a tisztelt idegenek — még otthon határozták meg az egyesek részesedésének mértékét — mert tudni való, hogy a részvénytársaságok rendszerint úgy alakulnak, hogy a szükséges részvénytőkéket nyilvános aláírási felhívás útján szerzik meg — nem pedig úgy mint ezek, a kik semmiféle idegent, már mint magyart a konzorciumba be nem vettek — mert az az egy magyar, a ki az intézménynek elnöke is, anyagilag benne nem részes.

Az országot egyszerre az a hír járta át, hogy a kis lottót eltörlik, és helyébe az osztálysorsjáték lép, amelyre nézve a kormány a fenti konzorciummal a szerződést már meg is kötötte. Ez a szerződésmegkötés igen nagy feltűnést keltett mérvadó körökben, mert eddig legalább az volt szokásban, hogy sokkal csekélyebb jelentőségű ügyekben is pályázatot hirdetett az állam és az állami bérletet a nyilvánosság rész-

vétele mellett a legtöbbet ígérő kapta. A jelen esetben egész csendben köttetett meg a szerződés olyformán, hogy az állam 20 évre kötötte le az osztálysorsjátékot a társaságnak, melyért az állam évenként 1 millió 200 ezer forintot kap. Habár a konzorciumnak a jövedelmét csak sejteni lehet, mert az osztrák pénzügyminiszter bizonyára okult a mi kárunkon és egy, a Reichsrathban hozzá intézett interpellációra, csak annyit felelt: Igen, nálunk is megcsináljuk az osztálysorsjátékot, de nem ám úgy, mint a lajtán tul, magánintézetekkel, hanem államkezelésben.

Az osztálysorsjáték behozatala nem valami üdvös a polgárok takarékosági hajlamának fejlesztésére, nem csillapítja a játékszenvedélyt s csak annyiban ül el a kis lutri erkölcselenségétől, hogy itt kárunkon jut az államnak, az osztálysorsjáték mellett már nagyobb áldozat jár a konzorcium oltárára.

A hiba megesett, sajnos, ez idő szerint még nem tudunk módot a szerződés felbontására, de itt van a kormány, aki a társasági miskulancia ellen örökösen van hivatva, ne mulassza el azt meg is tenni, s szerezzon magának tudomást az üzem eredményéről a jövőre való mihez tartás végett.

Egyébként már érdeklődéssel várjuk a mérleget.

Új hitelszövetkezet.

„Magyar hitelszövetkezet” névvel a fővárosi bank égisze alatt mult szombaton hitelszövetkezet alakult a fővárosban. A szövetkezet jövő évi január elsőtől számított négy év után elszámol és az ezen idő alatt teljesített befizetések az azokra eső nyereséggel együtt visszafizeti, illetőleg a tagok tartozásába betudja. A befizetés minden részjegyre hetenkint 1 korona. Eddig több mint ezer részjegyet jegyeztek. Az alapszabályok elfogadása után a választásokat ejtették meg, melynek eredménye a következő: igazgatóság: Beck Dénes, Blum Bernát, Hesz Vilmos, Landsberger Izidor, dr. Neuman Rafael, Szimon István, dr. Kollár Izor; felügyelő bizottság: Brachfeld Sándor, Gelb Manó, Veltárt Lipót. Választottak még 15 tagot a választmányba.

A kőbányai polgári serfőző részvénytársaság.

Mult szombaton volt a társaság VI. évi rendes közgyűlése. Posch Gyula elnök az ülést megnyitván, a jegyzőkönyv vezetésével a társulat jogtanácsosát, dr. Wittmann Mór ügyvédet bizta meg. Az igazgatóság jelentése tudomásul vétetvén, az osztályok az igazgatóság indítványához képest 4 frt 50 krban állapították meg, mire az elnök tudomásul hozza, hogy az osztalék az V. számú szelvény ellenében f. hó 3-tól fogva fizettetik ki. A kisorsolt igazgatósági és a lelépett felügyelőbizottsági tagok újra választottak. A felügyelőbizottságba azon felül új tagnak Tenczer Pált választották be.

Magyar általános köszénbánya r. t.

E társaságnak a Salgó-Tarjáni köszénbánya r. társasággal való egyesülésének terve dugába dőlt. Most arra törekzenek, hogy az általános köszénbányának megszerezzék ama pénzeszközöket, melyekre szüksége van, hogy a Wiener Bankverein két milliós követelését visszafizethesse és hogy a tatabányákat megnyithassa. A Länderbank volt igazgatója Laurans jelenleg Bécsben időzik, hogy mint párisi és lyoni pénzerők

képviselője egy kölcsön megkötését tárgyalja. Az általános köszénbánya mint hirlík, 8—10 millió 4¹/₂%-os elsőbbségi kölcsönt fog felvenni. A tárgyalások még nem fejeztettek be, azt hiszik azonban, hogy eredményre fognak vezetni.

A főváros tisztviselői a királyné szobrára.

Halmos János polgármester 1898. évi 35.720 eln. szám alatt kiadott körlevele folytán a székesfőváros törvényhatóságának hivatalaiban, intézeteiben és iskoláiban az Erzsébet királyné szobor költségeire történt gyűjtés eredménye a következő:

— Befejező rész. —

A gyűjtő hivatal	A gyűjtő neve
VII. ker. Kazinczy-u. 23. sz. polg. leány isk.	Vajdady Ernő 61.90
VIII. „ József és Német-u. sark, polg. fiu isk. a Budapesti Hirlap szerkesztőségébe küld:	32.50
VIII. ker. Práter-u. 13. sz. polg. leány isk.	Wittinger János igazg. 25.—
VIII. ker. Röck Szilárd-u. polg. leány isk.	Erdődy Imre igazg. 5.50
IX. „ polgári fiu iskola dr. Tolnay Lajos igazg.	3.50
X. „ polgári leány iskola Válya Miklós igazg.	26.—
I. „ Iskolatéri elemi iskola Farkas József igazg.	11.50
I. „ Szarvastéri elemi iskola Hetzer József igazg.	27.—
I. „ Hadnagy-u. elemi iskola Hümpfner Ferencz igazg.	6.—
I. „ Bocskay-téri elemi iskola Janycsék Róbert igazg.	2.—
I. „ Gehérvári-uti elemi iskola Kirnig Jakab igazg.	8.—
I. „ Kelenföldi elemi iskola Martos Ágoston igazg.	4.—
I. „ Kelenföldi elemi iskola Martos Ágoston igazg.	4.—
I. „ Krisztinátéri elemi iskola Garay Antal igazg.	6.—
I. „ Attila-u. elemi iskola Patanics János igazg.	13.—
I. „ Mayer Ferencz-féle fiúv. iskola Somlyay József igazg.	4.01
I. „ Istenhegyi elemi iskola Gottlieb György igazg.	6.—
I. „ Zugligeti elemi iskola Gergely István igazg.	2.—
I. „ Labancz-úti elemi iskola Eperjessy István igazg.	2.—
I. „ Lipótmézsei elemi iskola Velősy Lipót igazg.	3.—
II. „ Főutcai elemi iskola Schinabeck Engelb. igazg.	10.—
II. „ Medve-utcai elemi iskola Almási János igazg.	10.—
II. ker. Medve-u. elemi leány iskola Könyves Kálmán igazgató	10.—
II. ker. Toldy Ferencz-u. elemi isk. Surányi János igazg.	14.—
II. „ Margit-körúti leány isk. Trajtler Károly igazg.	11.—
II. „ N. Rókus-u. szereteth. elemi isk. Szóts András igazgató	6.20.
III. ker. Lajos-u. elemi isk. Lindner Károly igazg.	12.30.
III. „ Kórház-u. elemi isk. Szende Antal igazg.	14.—
III. „ Timár-u. „ „ Gyulányi Adolf igazg.	13.—
III. „ Tanuló-u. „ „ leány isk. Gergelyi Jakab igazg.	21.—
III. „ Miklós-téri elemi isk. Hanzer Ferencz igazg.	6.—
III. „ Vörösvári-uti elemi isk. Breidl Sándor igazg.	11.—
IV. „ Kötő-u. elemi fiu isk. Ivitz Ferencz igazg.	5.—
IV. „ Gróf Károlyi-u. elemi isk. a tantest. „Erzsébet királyné“ alapítványt határoz alkotni.	
V. „ Lipóttéri elemi isk. Kafka Károly igazg.	16.—

V. „ Szemere-ú. elemi isk. Richter Ferencz igazg.	13.—
V. „ Sziget-utcai elemi iskola Ratskay Rudolf igazg.	14.25
VI. „ Külsőváci-uti elemi iskola Hajnal Adolf igazg.	32.50
VI. „ Angyalföldi elemi iskola Báho József igazg.	27.—
VI. „ Szt.-László-uti elemi iskola Schön József igazg.	12.—
VI. „ Érsek-u. elemi fiu iskola Walter Károly igazg.	6.10
VI. „ Érsek-u. elemi leány iskola Lakits Vendel igazg.	11.—
VI. „ Lovag-u. elemi iskola Rozmanith Vilmos igazg.	16.—
VI. „ Sziv-u. elemi iskola Sretvizier Lajos igazg.	9.75
VI. „ Bajnok-u. elemi iskola Létai Péter igazg.	20.—
VI. „ Felső erdősor-u. elemi iskola Szőke István igazg.	16.—
VII. „ Kazinczy-u. elemi iskola Várkonyi József igazg.	8.—
VII. „ Nagydófa-u. elemi leány iskola A „Budapesti Hirlap“ szerk. küld.	15.50
VII. ker. Nyár-u. elemi iskola Sántha Lajos igazg.	14.—
VII. „ Wesselényi-u. elemi iskola Schmidt Albin igazg.	21.—
VII. ker. Dohány-u. elemi isk. Kiss Béla igazg.	26.—
VII. „ Erzsébetleányár. elemi leány isk. Matzinger Lujza igazg.	27.50.
VII. „ Rottenbiller-u. elemi isk. Tanos Imre igazg.	23.50.
VII. „ Murányi-u. elemi isk. Sen- ei Ferencz igazg.	52.—
VII. „ Aréna-u. elemi isk. Stolmar László igazg.	11.—
VII. „ Hungária-u. elemi isk. Czimmermann Antal igazg.	10.50
VII. „ Kis Zuglói elemi isk. Jókuthy Sándor igazg.	12.50.
VII. „ Várna-u. elemi isk. Cserjesi József igazg.	5.50.
VIII. „ Szentkirályi-u. elemi isk. A Budapesti Hirlap szerkesztőségébe küld. IX/17-én	18 frtot.
VIII. ker. Röck Szilárd-u. elemi isk. Laczkovich igazg.	29.80
VIII. „ Baross-u. elemi isk. A Budapesti Hirlap szerkesztőségébe küld.	25 frtot.
VIII. ker. Práter-u. elemi isk. Tanos Sándor igazg.	22.—
VIII. „ Bezeredy-u. elemi fiu isk. A Pesti Hirlap szerkesztőségébe küld.	9 frt 50 kr.
VIII. ker. Bezeredy u. elemi leány isk. Dinszt István igazg.	14.20.
VIII. ker. József fiúv. házi elemi iskola Magdics Károly igazg.	14.—
VIII. „ Madách utcai elemi iskola Baumann József igazg.	28.—
VIII. „ Jázmin utcai elemi iskola Iritcsék Ferencz igazg.	18.—
VIII. „ Baross utcai elemi iskolai A „Budapesti Hirlap“ szerkesztőségébe küld.	9 frtot.
VIII. ker. Erdélyi utcai elemi iskola Vörös Kálmán igazg.	12.—
IX. „ Lónay utcai elemi iskola a „Budapesti Hirlap“ szerkesztőségébe küld.	10 frtot.
IX. „ Bakácsi-terti elemi iskola Jeny József igazg.	3.—
IX. „ Mester utcai elemi iskola Fetter György igazg.	17.50
IX. „ Tüzoltó utcai elemi iskola Horváth László igazg.	13.—
IX. „ Külső soroks. uti elemi iskola Eller Ferencz igazg.	1.50
X. „ Bányatéri elemi iskola Krammer Gusztáv igazg.	10.—
X. „ Kápolnatéri elemi iskola Krammer Gusztáv igazg.	10.—
X. „ Gyömrő uti elemi iskola Rácz Ödön igazg.	10.—
X. „ tisztviselőtelepi elemi iskola Fülbier igazg.	1.—
X ker. Maglódi uti elemi isk. Neiger Sándor igazg.	18.40.
X. „ Rákosi „ „ Atelly Géza igazg.	6.—
a fővárosi óvodák Lőrincz Szilárdné	18.—
Tüzoltó főparancsnokság Scserbovszky Sz. főpar.	

Összesen 3679 forint 35 kr.

Telefon: 60-25. szám.

G r a u e r M i k s a

cs. és kir. udv. szállító.

PÁLINKA, LIKŐR, RUM ÉS COGNAC-GYÁR.

Legfinomabb teák és francia cognac nagybani raktára.

Depót: az udvarban jobbra. Budapest, VIII. ker., Kerepesi-ut 45. szám. (s a j á t h á z b a n).

F i ó k ü z l e t: VII. ker., Miksa-utca 3. szám (saját hazban).

„Belvárosi Könyvnyomda“ Varga Endre és Grósz Bertalan, Budapest, Lipót-utca 43. szám

Alapított 1852. évben.

Magyar Székesfőváros

KÖZIGAZGATÁSI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁRA: Egész évre 6 frt. Félévre 3 frt.	SZERKESZTI ÉS KIADJA: DR. BARTHA SÁNDOR.	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ: IV. ker., Reáltanoda utca 5. szám.
--	--	--

Kerületi közigazgatás.

Ha a hazai papiros- és tintaipar virágzik, ezt nem csekély mértékben székes-fővárosunk szervezetének és az abból folyó közigazgatásnak köszönheti.

A hazai ipart erősítendők foglalkozunk mi is a kimeríthetetlen témának egyik variációjával.

Napestig halljuk a panaszt, jaj annak, akinek a várossal dolga akad. A legfontosabb és a legcsekélyebb ügyeket egyforma körülnyességgel intézik el és aki a folytonos sürgetésre és utánjárásra rá nem ér, az elveszett ember. Ez az elvitázhatatlan tény, mely a természeti törvény kényszerűségével nehezedik reánk, sajátságos alakulásokra vezetett. A nagy természet véghetetlen változatai kicsinyben ismétlődnek itt. Ahol hiányzik a világosság, visszafajlódik a látóképesség és ezt más érzék pótolja. Ahol egyoldaluan fejlődött a faj, ott akadnak oly organizmusok, amelyek az élehetleneket valósággal támogatják és segítik. Persze ez nem történik a saját hasznuknak szemeltartása nélkül és ha a hangyák a pszillákat eltartják, részint meg is fejkik őket. A főváros közigazgatásának nehézsége is egy oly osztályt teremtetett meg, amely az ő szerény előképzettsége és fogyatékos szakértelme dacára egészen türhető jómódba küzdötte fel magát. Munkája árán? Nem, hanem azon a réven, hogy ideje volt másoknak a dolgát rendbeszedni. Örökösen talpal, reggeltől-estig fárad, futkos, ott van minden előljárósági, választási értekezleten, főkortes, közvetítő, tanácsadó, a hivataloknak örökösen sürgető, rettegett alakja, akiről mindenki tudja, hogy ő magának semmit sem kíván, de másokért mindig fáj a feje. Az ilyen emberek kellenek a hatalmasoknak, mert számtalan lekötöztetettre tesznek szert és ezeket oda terelik, ahova ők látják jónak.

Rákfenéje volt ez különösen a régi rendszerű adminisztrációnak, amely a kerületek élére testi és szellemi rokkantakat állított, hogy

ezek minél kevesebb vizet zavarjanak. Ezek hivataloskodásának főrugója, szerintük a közérdek előmozdítása, valójában azonban a primitív emberek hiúsága volt, akiknek hízelt az a tudat, hogy a gyalupad, a rőf, vagy kaptafa mellől polgártársaiknak bizalma kormányt zásra szőlította őket. Tudták is ezek mi az a közigazgatás! De ott állt mellettük egész serege a nélkülözhetetleneknek. Ezek informálták s támogatták őket azok után a parancsok után, amelyek a kerületi legfőbb ütköztszervezetek. Ez volt a régi kerületi előljárósági rendszer. Személyes felelősség nélkül, ideiglenes megbízással és 100 arany évi tiszteletdíjjal.

Nagyon helyesen ismerte fel a közigazgatás decentralizációját tárgyaló 1893. évi XXXIII. t. cz. kodifikátora ennek az állapotnak tarthatatlanságát. Ő próbálta meg eme szerény kezdeményezés alakjában az élethosszig tartó kinevezéssel függetleníteni, a kerületi vezetőket, de a személyes felelősség kikötése mellett. Ezzel az alkotással egyszersmind kísérleti anyagot szolgáltatott a főváros közigazgatásának, majdan teljesen erre az alapra való fektetéséhez is. De amint minden emberi alkotás tökéletlen és hiányos — és ha nem volna is az, egy kis emberi gyarlósággal azzá tehető, — úgy meg van már a példa a kerületi előljáróságokra vonatkozó szigorú törvényes intézkedéseknek enyhítésére is.

A kerületi előljáróságok szervezéséről szóló 1893. évi XXXIII. t. cz. 14. §-a a polgármestert felhatalmazza, hogy a ker. előljáró *akadályoztatása esetén* állandó helyettesítéséről egy fogalmazó szakbeli közeg berendelése után gondoskodjék. Ez alatt az „akadályoztatás esetén” való helyettesítés alatt mindenki rövid ideig tartó átmeneti intézkedést vél. Olyat pl., amelyet az előljáró szabadságolása, betegsége, a halálozás, vagy nyugdíjazás okozta interregnum tesz szükségessé.

Ennek ellenében azt látjuk, hogy a főváros egyik legnagyobb kerülete, amely mindig mintá-

képe volt a polgárerénynek, amelynek nemcsak az egyéni érvényesülésről, hanem a közigazgatás feladatairól: a polgári önkormányzatról, az annak gyakorlásához szükséges eszközök megszerzéséről, a jók és rosszak megjutalmazásáról vagy megbüntetéséről is mindig páratlanul álló eredeti felfogása volt és amelynek egyes korifeusai csak néha-néha rögtönöztek egy kis részvénytársaság alakítási vagy átalakítási, vagy közjótékonyágügyi feltűnést, — ez a kerület mondjuk hosszú ideje nélkülözi a törvény szerint élethossziglan megválasztott, független, teljes személyes felelősséggel tartozó közigazgatási főt. Olyat, aki a kerületbeli sok „közigazgató“ között egy kicsit szétcsapjon és az ebben a kerületben szorosabb szünet után ismét lábra kapott, a régi jó sikertől alig különböző állapotoknak véget vessen.

Jövendőmondással nem foglalkozunk, de sokat értünk meg rövid idő alatt, sok összeomlott, amit átkunknak hittünk és nem egy első vált utolsóvá.

Az okos ember nem várja meg a veszedelmet, hanem megelőzi azt, előjárósági törvényeinknek pedig valóságos veszedelme volna a kerületben egyedülálló független kezeknek most jelzettük lehetetlenné tétele. Az volt a törvény célzata is, hogy legyen a kellő hatalommal bíró és azt csakis a közjó szempontjából gyakorló fő, aki a létért való sivár küzdelmen felül áll és figyelmes, pártatlan öre az igazságnak, amely minden kormányzásnak alapja, még ha az a kormányzás székesfővárosi is.

A teljes szétbomlásnak keresve sem találunk alkalmasabb módját, mintha az élethossziglan megválasztott kerületi előjárókat a tanácsba, vagy az anyakönyvi hivatalba osztjuk be, a kerületek vezetését pedig a fogalmazási szakban alkalmazott tisztviselőre bizzuk, aki lehet Herakles, lehet Cató és lehet Stein Lőrincz, de akinek erejét, szigorát és adminisztratív képességét megzsibbasztja a mindennapi kenyér elvesztésének lehetősége.

Ha óriási költséggel decentralizáltunk, legfőbb gondunk legyen, hogy a kerület feje egészséges legyen, a tagok bajaival és rendelkezéseivel majd csak elbánhatunk valahogy.

(2)

A vízvezeték leltárja.

A főváros törvényhatóságának irányadó faktora: a pénzügyi és gazdasági bizottság tavaly úgy találta, hogy a vízvezeték üzemköltsége sok s a bevétel nem áll arányban a befektetett tőke kamatjával. Javaslatára a közgyűlés utasította a tanácsot, hogy „számítsa ki az eddig tett befektetéseket, állapítsa meg a meglevő vagyon (ingó és ingatlan) értékét, s mindent

egybevetve az üzemköltséggel, mutassa ki, hogy mibe kerül a fővárosnak a termelt víz és a beruházott tőke amortizálása a bevétellel szemben milyen arányban áll.

A víz sokáig volt kényes ügye a fővárosnak. Ma már kezd nem az lenni. Ennek ellenében azonban a vízművek kezelése ellen emelkednek hangok. Támadják a teljes anyagi és szellemi elkülönítését; az önálló háztartási és beszerzési jogát; a külön számvitelét és más egyebet. Mindez nem tartozik most ide.

Ezuttal csak a közgyűlés utasításáról essék szó, amelynek a tanács nem tud megfelelni. Még pedig abból az egyszerű okból, mert a vízvezeték anyagbeszerzési leltára nem létezik.

A főváros harminc esztendő óta épít és beruház a vízműveken. Azóta telepek omlottak össze, gépek cseréltettek ki és száz, meg száz régi dolog lett új és az új ócska, de nincs olyan leltár, amelyből pontosan meglehetne állapítani, hogy mit mikor szereztek be, hányszor javították, mennyi a jelenlegi értéke, mik romlottak el teljesen, a meglevők meddig tartanak stb.

Az örökös vízmizériák mellett senki sem gondolt arra, hogy egykor talán megszűnik a vízmizéria s az üzem-mizéria új és változatos korszaka kezdődik. Az esztendők hosszú sora alatt csak szereztek, pótoltak, javítottak, de nem leltároztak és nem is irtak le. Az egyetlen összeállítás az 1897-ről való zárszámadásban ekkép összegezi a vízvezetéki beruházásokat:

„A vízmű jövedelmezőségének kimutatására szolgáljon a következő összeállítás:

A jobb- és balparti vízművekben 1896. év végeig történt befektetés összege az 1897. évben történt újabb beruházásokkal kerekszámban 13,838.500 frt. Az összes rendes bevétel volt az 1897. évben a bev. XVIII. 12. és 13. cím 39.869 frt 48 knyi beruházási költségmegtérítésének és a nyilvános célokra igénybevett víz értéke fejében a bev. XVIII. 4. és 10. címek alatt keresztülviteli tételként szereplő 105.000 frt levonásával 1.381.163 frt 33 kr. ellenben a kezelési költségek a kiad. XX. fejezet szerint (a fentebb kimutatott beruházási költségek 34 227 knyi összegének levonásával) . . . 620.378 frt 82 kr.

a vízvezeték műszaki személyzetének kiad. 1., 8. cím alatt elszámolt illetménye pedig . . . 31.032 frt 90 kr. 651.411 frt 72 kr.

lévén a tiszta bevétel . . . 729.751 frt 61 kr. mely összeg a fentebb kimutatott beruházási költségeknek mintegy 5 27/100-át képezi. A székesfőváros által az 1885. év végéig befektetett összes pénzek (6,252.600 frt) tőke és kamattörlesztésére az 1885. évi zárszámadás 502. oldal szerint átlag 6.7/100 volt szükséges, az 1885–1895. években befektetett újabb 5,171.100 forintnak tőke és kamattörlesztésére az 1895. évi zárszámadás 616. oldal szerint átlag csak 5.48/100-ot, az 1896. években befektetett 1,626.800 frtnak tőke és kamattörlesztése pedig a legutóbb fölvetett 100 millió koronás kölcsön törlesztési adatainak részben való figyelembevételével, átlag csak 5.10/100-ot számítva, az 1897. évben befektetett 788.000 frtnak tőke- és kamattörlesztése pedig a 100 millió koronás kölcsön 4.65/100-os annuitását véve alapul, az 1897. év végéig befektetett összes pénzek tőke és kamattörlesztése átlag 5.94/100-ot követelt és így ez évben 0.67/100 volna a hiány, amelynek bekövetkezése előre volt látható és amelynek állandósulása annyival is bizonyosabb, mert a vízmű nagyszabású fejlesztéséből folyó újabb beruházások, a termelt vízmennyiségnek ez idő szerinti divó értékesítése mellett csakis hanyatló jövedelmezőségre nyújtanak kilátást.

Ebből az összeállításból annyit tudunk meg, hogy 1897 végéig circa tizennégy millióba került a vízvezeték. De azt, hogy a beruházásért mi van, nem tudjuk, a tanács sem tudja, a vízvezetési igazgató sem, mert neki csak két évre visszamenőleg fáj a feje a vízművektől. Ám a közgyűlés kíváncsi és valószínűleg tudni akarja azt, amire utasította a tanácsot. A tanács pedig kénytelen visszamenni harminc esztendőkre s az elavult, porlepte irások tengeréből kikeresni a vízvezeték apró-cseprő számláit és tételenként bön-gészve megcsinálni a hiányzó leltárt, feljegyezni az értékekben meglevőt, leírni, ami nincs, vagy rossz, egy- szóval restituálni a mulasztást.

Mind erre hónapok kellenek, pedig a közgyűlés csak heteket szabott. De hát megkapja a tanács a halasztást, csak kérje, de ugyanakkor ne mulassza el felvilágosítani a törvényhatóságot az elkövetett mulasztásról, amelyet a pénzügyi és gazdasági bizottság véletlen kíváncsisága derített fel. A közgyűlés pedig fejezze ki rosszallását az ismeretlen tettesek ellen, akik felelősség nélkül követhettek el ekkora mulasztást.

A belvárosi plébánia templom eltolása.

A Belváros szabályozása következtében a lebontandó épületek közé került a plébánia templom is, amelyeket az érdekelt körök mint érdekes régi műemléket szerettek volna megőrizni.

Ennek az intenciónak akart szolgálni, több vállalkozónak a fővároshoz benyújtott az az ajánlata, hogy a templomot tolják el a mai helyéről az új szabályozási vonalra.

A tanács a mérnöki hivatalt kérte föl, hogy mondjon véleményt általában az eltolatásokról, különösen pedig a belvárosi plébánia templom eltolásáról.

A középítési igazgató a mérnöki hivatal IV. szakosztályához tette át az ügyet, amelyre vonatkozólag *Barcza Elek* mérnök beterjesztette véleményes jelentését.

Az érdekes szakvélemény elsősorban az Amerikában meghonosult eltolási szisztémákkal foglalkozva, előadja, hogy ott ujabban nemcsak vas, hanem faváz, kő és téglalapítványokat is tolnak el és templomokat is.

Elvileg nem lehet kifogást tenni az épületek eltolásának a fővárosban való meghonosítása ellen; még kevésbé műszaki szempontból, miután a technika fejlettsége az épületek eltolását lehetővé teszi. Városrendezési szempontból majdnem kíváncsatos, hogy az eltolásokat a főváros engedélyezze, mert számos esetben a szabályozások jóval kevesebbe kerülnének.

De minden egyes eltolásra külön engedélyezés szükséges, először az eltávolítandó épület szilárdságának megállapítása végett, másodsor a bemutatandó tervek megnyugtató voltát illetőleg.

Ami speciálisan a *belvárosi plébánia templomot* illeti, határozottan *ellene van az eltolásnak*. Mert a templom eddigi restaurálási munkáinál arról győződtek meg, hogy a külső falazat ugyan nagyobb, de

azért laza promontori kőből épült, a belső falazat pedig csupa vakolat és törmelék. Ezeknek nincs meg az eltolatáshoz megkívántató kellő szilárdságuk. Mint műemléket tehát, végzi a jelentés, kimélni kellene, de az esetleges veszedelem elkerülése végett inkább feláldozandó a szabályozás érdekében.

A 15-ik szakasz.

Vérbélü bürokratakra soha sem virra lt föl kedvezőbb idő a mai papiroskorszaknál.

Tény ugyan hogy a minő silány papírt gyártanak, az özönével világgá eresztett rendeletek sem hosszú életűek, mert a papírral együtt csakhamar kimumnak az árnyékvilágból, lévén a mai hivatalosan használt és persze drágán számított papír a lehető legsilányabb gyártmány, mely alkatrészénél fogva csakhamar önmagát emészti el.

Csak hogy fájdalom, a rendelet-gyártás mániája minőség és mennyiség dolgában még a papírművelőkkel szemben is tekintélyes rekordokat ér el, ki nem mondható öröme mindazoknak, kik formába szeretik fojtani a lényegét.

Már pedig a vérbélü bürokrata szemében nincs lényegesebb a formánál.

Szent meggyőződése, hogy a formán fordul meg minden. Az ember, a gondolkodás, az ítélő és munkaképesség erejével az mind elenyésző érték, azon csoda bűvöszserrel szemben, mit a *forma*, a *rendelet*, a *paragrafus* képvisel.

Forma, esse dat rei! Ezzel a csatakiáltással rohan a büroba, ezzel temetkezik az akták tengerébe és ezzel vész el a hátrálékok oceánjában.

De hát a bürokrácia uralkodó eszméi nem engedik fölszínre jutni a gyakorlati ész uralmát. Hiába prédikálnók, hiába demonstrálnók azt, hogy a hivataloskodás rendszerének jóságát nem a holt betű, hanem a hivatalnokok kötelességérzete, ambíciója, munkaképessége és szellemi képzettsége határozza meg.

Mindez a pusztába kiáltó szó.

Rendelet, paragrafus, kimutatás, jelentés, számsor, nyilvántartó és a jó isten még mi mindenféle és fajtájú nyomtatvány minta kell ahhoz, hogy valamely akta végre is vagy rosszul, vagy sehogysz sem intéztessék.

Hiszen ha nem úgy volna, a hogy vázoltuk, lehetetlen volna az a lélekvándorlás, melynek a leg-egyszerűbb ügydarabok is alávetvők. Lehetetlen volna, hogy egy okos emberekből összealkotott „Számokérőszék” holt kimutatásokra fektethetne súlyt, a helyett, hogy a bajt ép abban látná, hogy ilyen kimutatásokra még ma, a 19-ik század alkonyán is szükség van.

Bennünk ezt a gondolatot a polgármester leg-ujabb keletű rendelete költötte, mely 22 paragrafusával újra és ismételtén azt célozza, hogy a városi közigazgatást vezető tanácsai ügyosztályokban egyforma alapon nyugvó eljárás létesüljön.

A szándék kétségtelenül dicséretes, a 22 paragrafus is kimerítő, de mind ebben ismét nem találunk mást, mint formát, örökös formát. Lényegét, tartalmát hiába keresünk benne, mert a közigazgatás jóságának tartalma nem a formában, hanem a tisztikar munkaképességének helyes fölhasználásában és alkalmazásában rejlik.

Elmondottuk ezt e lapokban már más alkalommal, midőn a munkakönyvek behozataláról szöltünk.

Azért nem is variáljuk tovább ezt a témát, hisz ugyanis csak borsót hányunk a falra.

Reá kell azonban a szóban forgó rendelet 15-ik szakaszára utalnunk, mely szöszerint ezt mondja:

„Mikor valamely ügy előkészítéséhez annak bizottsági tárgyalása is szükséges, az csak akkor vihető az illető bizottság elé, ha az egyébként már kellően elő van készítve s ha az ügyosztály véleményét az előadói iven írásban formulázta.”

Igénytelen nézetünk szerint ennek a szakasznak ez a rendelkezése a székesfővárosi adminisztráció ma divó törvényes keretében, általánosságban meg nem áll, mert nem állhat meg.

Mert vannak ügyek, melyek természetük és lényegüknél fogva az illető bizottság véleményének praecupálása nélkül is, megengedik azt, hogy ezekre nézve az ügyosztály véleményét az előadói iven írásban — *előzetesen* — formulázza.

Viszont azonban ép a leglényegesebb ügyek oly természetűek, hogy az ügyosztály előzetes véleményét nem csak nem formulázhatja, de nem is volna helyes, hogy ezt tegye, mert ezzel nemcsak praecupálna a bizottság esetleges szakvéleményeinek, a mi nem lehet célja, de kivált *specialis műszaki megvitatás tárgyát képező ügyekben* esetleg teljesen fölösleges munkát is végezne.

Kétségtelen, hogy az ügyosztályt vezető tanácsnoknak minden ügyre nézve kell véleményével birnia, és ennek a bizottsági tárgyalás folyamában kifejezést is adhat; de hogy ezt a véleményét, — helyesebben nézetét — az ügyosztály konkrét javaslataként, készen és megokoltan a szakszabízottság elé legyen köteles vinni, ez ellenkezik a kollégiális megvitatás céljával és bizonyos tekintetben illusoriussá teszi a bizottság vitázószabadságát, arról nem is szólva, hogy a bizottság szakemberei az ügyosztály laikus véleményét akárhányszor halomra döntenék, a mi szintén nem mondható üdvös dolognak.

Szó sincs róla, hogy az ügyeket ne kellene teljesen elkészítve, tehát szükség esetében szakvéleménnyel is ellátva, a bizottságnak előadni. Valamint nincs kizárva az sem, hogy az előadó véleményt mondjon, de mindez nem azt jelenti, hogy az ügyosztály főleg speciális műszaki (szabályozási, csatornázási, vízvezetési, építési s. a. t.) ügyekben föltétlenül vagyis minden esetben, írásba foglalt kész véleménynyel álljon elő, mert hisz a bizottsági tárgyalásnak első sorban az a célja, hogy a döntő vélemény a vita lefolyásából kialakuljon, nem pedig az, hogy a tanács ügyosztály magát a vitát előre befolyásolja.

A polgármesteri rendelet jelzett szakaszának rendelkezését tehát mi az autonomia szempontjából sem tartjuk elfogadhatónak, gyakorlati szempontból pedig ha nem is kivihetetlennek, de mindenesetre teljesen fölösleges munkát okozó kerék kötének tartjuk.

Ha azonban ezt a 15-ik szakaszt nem úgy akarják alkalmazni, a mint írva van, úgy fölösleges azt a rendeletben meghagyni.

A kövezési járulék szabályozása.

A főváros pénzügyi závarainak egyik orvosszere: a kövezési járulék szabályozásának tervezete megjelent. Az 1861, illetőleg 1872-ben készült szabályrendeleteket az új tervezet merőben megváltoztatja s az utakon, utcákon, tereken végzett kövezés költsé-

geinek egy részét az érdekelt ház és telektulajdonosokra hárítja át.

A 26 szakaszból álló tervezet kimondja, hogy minden ház és telektulajdonos az ingatlanja előtt végzett kövezési munkákból rá kivetett illetéket akkor is köteles fizetni, ha az ingatlan csak terjedék s itt nem tesz különbséget a magán vagy köztulajdonban lévő terjedék között.

A kövezési járulékot közadósságnak minősíti, a melyet a ház- vagy telektulajdonos a reá eső arányban köteles a fővárosnak megtéríteni.

A kövezési járulékot az érdekelt tulajdonos minden esetben köteles megfizetni, akkor is, ha a kövezést nem kérelmezte.

A fizetési kötelezettség alól az sem menti, hogy háza vagy telke a kövezett uttól, tértől stb. mélyebben vagy magasabban fekszik, vagy csak egy más utcából hozzáférhető.

A kövezési járulék kiszabásának kulcsa a következő:

I. Ha az utcán, úton vagy téren közönséges macadam-burkolat létesül, ily esetben az alépitmény és a zúzottkő-beágyazásához felhasznált anyag helyszini értékének feleösszege képezi a fizetendő egész járulékösszeget.

II. Ha az utca, ut vagy tér első izben terméskővel burkoltatik, ily esetben a felhasznált terméskő helyszini értékének egész összege képezi a járulékösszeget.

III. Ha az utca, ut vagy tér első izben kockakövezettel láttatik el, ez esetben a felhasznált kockakő helyszini értékének 50 százaléka, azaz ötven százaléka képezi a járadékösszeget.

IV. Ha az utca, ut vagy tér asphalt-macadam, asphalt-coulé, asphalt-comprimé, keramit vagy faburkolattal láttatik el minden ilyen esetben az előállított burkolatnak teljes előállítási költségének feleösszege képezi a járulékösszeget.

V. Ha egy már burkolva volt ut, utca vagy tér jobb minőségű és költségesebb burkolattal láttatik el, minden egyes ilyen esetben az előbb létezett és a most újból létesített burkolat után jelen szabályrendelet szerint külön-külön illetékes járuléki összegek között mutatózó különbözet képezi a most kivetendő járulékösszeget.

VI. Járdaárakadásoknál mindig a felmerült egész előállítási költség, tehát a felhasznált kőanyag helyszini értéke és a felmerült munkabér együttesen képezi a kivetendő járulék összeget. Ugyanezen mérték szerint számíttatik a járda kiegészítő részét képező kapubejárati kövezések után nemkülönben a járdaszegélyezések után kivetendő kövezési járulék is.

VII. Ha egy már létezett járda és szegély más, költségesebb anyagból való járdával és szegéllyel cseréltetik ki, ugyszintén az utóbbi és az előbbi volt járda, illetve szegély után ezen szabályrendelet értelmében illetékes járulékok közti különbözet adja meg a most kivetendő járulékösszeget.

Az itt felsorolt kövezési járulékok következőleg állapítandók meg:

Utczák, utak vagy terek burkolásánál az összes felhasznált kőanyagnak jelen szabályrendelet értelmében kiszámított helyszini értéke elosztandó a burkolt utca, ut vagy tér mindkét oldalú hosszával, és az így nyert hányados adja meg a házak, telkek és utcakeresztezések homlokzathosszában egy folyó méterére felhasznált kőanyag helyszini értékét.

Macadamburkolatnál ezen folyóméter homlokzathosszra eső helyszini költségnek fele, terméskőburkolatnál pedig az egész összeg veendő fel alapul.

Rendes kockakővel burkolt utcák, utak és tereknél a folyóméter homlokzathosszra eső kőanyag helyszini értékének 50%, azaz fele szolgál a kiszabás kulcsaként.

Asphalt-macadam, asphalt-coulé, asphalt-comprimé, keramit vagy faburkolatnál ezen burkolat előállítási költsége elo-

tandó a burkolt utca, ut vagy tér mindkét oldalu hosszával és az így eredő hányados adja meg a házak, telkek, utcakeresztesések homlokzathosszának egy folyóméterre eső előállítási költséget, melyből járulékként annak fele veendő.

Az utca, ut vagy tér mentén fekvő ház vagy telektulajdonos köteles az így megállapított járulékegységet annyiszor megfizetni, ahány folyóméter homlokzathossz esik tulajdonából a kikövezett úttestre.

Rendkívül szélességű utakra nézve szabályul szolgál, hogy a ház- és telektulajdonosok csakis szegélytől szegélyig számítandó 25 méter szélesség határáig kötelesek a kövezési költségekhez a jelen szabályrendeletben körül irt módon hozzájárulni.

25 méternél szélesebb utak burkolásánál szegélytől szegélyig számítandó 25 méteren túli rész kövezési költsége egészben a székesfőváros közönségét terheli.

A járdaszélesség maximuma a szegélykö betudásával hat méterben állapittatik meg és a hat méteren túl való járdafektetés költsége a székesfővárost terheli.

A szabályrendelet ezután a járulékok kezeléséről, illetőleg behajtásáról intézkedik. A járulék kiszabása ellen a terhelt fél 30 nap alatt felszólamlással élhet a tanácsnál. A tanács határozata ellen birtokon belül 15 nap alatt felelbezzhet a közgyűléshez és az utóbbi határozata ellen — de már birtokon kívül — a közigazgatási bírósághoz.

A kövezési járulék bekebelezhető és minden magántartozás fölött elsőbbséggel bír.

A szabályrendelet végül számítási tervet mutat be arra, hogy egy 10 méter széles burkolat után minden egyes folyóméter homlokzatra mennyi járulék esik, ha 30, 40, 50 vagy több százalékot szednek a burkolás költségeire. E szerint:

30% 50% 80% 100% Eddig fizettek:

Kis-sebesi quarz-porphiz	12.82	21.37	34.18	42.73	4.78
Mauthauseni granit	13.29	22.16	35.45	44.31	4.78
Bazalt	12.31	20.52	32.82	41.03	4.78
Aszfalt coule	9.—	15.—	24.—	30.—	4.78
Keramit	10.05	16.75	26.80	33.50	4.78
Faburkolat	10.50	17.50	28.—	35.—	4.78

Az új szabályrendelet tehát, amelyet már a jövő január elsején kellett volna életbeléptetni, a kövezési költségeket, (bármelyik percentuális számítást fogadja el a törvényhatóság) lényegesen fogja csökkenteni.

Gyakorlati háztartás és főzés az iskolában.

A székesfőváros polgári leányiskoláinak felvirágoztatásáért buzgó férfiak, tanügyünk igaz barátai és munkásai, fontos és életbevágó ujtás behozatalán fáradoznak a polgári leányiskoláknál. Alig hiszem, hogy bármely gyermekeik kiképzésére alkalmas dolog, nagyobb örömet szerezne a szülőknek, mint aminőt ez az ujtás fog okozni, ha életbe lép. Csakhogy fájdalom tekintve a csigalassúságot, melylyel e már évekkel előbb dr. Gyulai Béla, az V. ker., polg. leányiskola igazgatója által beterjesztett, helyesnek ítélt s a kir. tanfelügyelő által is melegen ajánlott terv, a székesfőváros illetékes fölöttes hatóságainál érlelődik, nincsen egyhamar kilátás annak még csak megkísérlésére sem. Pedig, ha valamikor, most a polgári iskolai tanterv revíziója előtt volna a legsürgősebben szükséges és legkedvezőbb alkalom a helyesnek ígérkező kísérleteket megtenni, hogy már az ujon kidolgozott tantervbe, a mi bevált, befoglalható legyen.

Nem kevesebbről van pedig szó, mint hogy a polgári leányiskolák felsőbb (III., IV.) osztályainak tanulói az elméleti oktatás mellett gyakorlati kiképzésben is részesüljenek a háztartás vezetése körül és a főzésben. Mindenki könnyen befogja látni, mily roppant horderejű és előnyös ujtás lesz ez a leánytanulóra nézve, ki, hogy az általános műveltségre szükséges ismereteket megszerezze, házas köréből már korán kiragadtatik, s kit elméleti tanulmányai annyira lefoglalnak, hogy annak kellő gyakorlatára, a mi később igazi rendeltetése lesz — a háztartás vezetését értjük, épen semmi ideje nem marad. Később pedig, midőn iskoláit bevégezte, talán még a kereskedelmi tanfolyamot is, s egy kis álláshoz is jutott, alig, vagy épen nem fogja pótolhatni többé az elmulasztottakat.

Vannak ugyan gazdasági, háztartási és főzőtanfolyamaink is már, de ezek oly nehezen hozzáférhetők, hogy a serdülő leányok legnagyobb részére becsesel nem bírnak. De annál becsesebb lesz és hasznosabb, e gyakorlati dolgoknak a rendes iskolai oktatás keretén belül eszközzendő kötelező behozatala, mint azt a külföld már régóta teszi, mert annak mérhetetlen előnyeit, sőt szükséges voltát mihamar fölismerte.

Valamely újabb említésre érdemes terhet az iskolafentartó hatóságra ez ujtás róni nem fog; ép úgy nem a szülőkre, kik azon csekély áldozatot vagy költséget, mibe egy-egy ebéd elkészítése kerülni fog szíve-örömet hozandják meg leányuk gyakorlati kiképzetésének előmozdítására a háztartás bevezetésében. Abban a reményben hívjuk fel tehát sürgősen a fővárosi tanügyi osztály derék és körültekintő vezetőjének, Szabó Károly tanácsos figyelmét az elmondottakra, hogy e nagyfontosságú kísérlet behozatalát, késedelem nélkül el fogja rendelni, már a „*periculum in mora*“ elvénel fogva is. K. R. dr.

Takarékosság.

Hányatott, zavaros ut után a jövő esztendő költségvetése megtért a minden költségvetések végső fórumának kebelébe: a belügyminiszteriumba. Jóváhagyás végett. Mert a kormány okvetetlenül jóváhagyja. Az öreg Fascho-Moys ő méltósága könnyít legfőlebb néhány atyai tanácssal a fővárosért aggódó lelkén, de a jóváhagyás megtagadásához nincs szíve. Csöndes birodalmából bizonyos fölényes nyugalommal szemléli ezt a hatalmas suhancá fejlődött fővárost, kéjjel legelteti szemét az üde, duzzadó izmokon és eltekint kárhóztatás nélkül azon a néhány szarvashiban, amelyet nem a szülőkől örökölt a virágzó ifju, hanem a nyakán elősködő Madame-ok ütöttek rajta. De jóváhagyatja amiatt is, mert és kissé gúnyosan nézi az íróasztala nyitott fiókjából kikandikáló füzetkét, a melynek az a címe: *Törvényjavaslat Budapest székesfőváros új szervezéséről.*

Mert arra dondol, hogy milyen más világ lesz Budapest törvényhatósági életében, mekkora változás az adminisztrációjában, ha az a javaslat törvény lesz. Akkor talán másképp szól a felterjesztendő költségvetésről. Most, lehet, hogy e formájában utoljára, jóváhagyja.

S a jóváhagyott költségvetés visszaérkezik a tanácshoz, amely megkezdí, illetőleg folytatja a házvetést a megszokott rendszer szerint, a hagyományos mederben. A budget tárgyalások vitaanyagát mérlegelni, a felsorolt panaszokat orvosolni nem áll módjában a tíz fejű tanácsnak, mert annyi munka, folyó ügy jut egyre-egyre, hogy gondosan azt sem tudja elintézni. De meg a rengeteg ujitani, javítani valót a tíz fejű tanács tízféleképp fogja fel s azon a hetenkinti két ülésen, amelyeken együtt vannak, megint csak a napilmunka, a folyóügy elintézése a gondjuk, nem az eszmék vitatása, mérlegelése és egymás megértése.

A tanácsnak ugyan a tíz tanácsoson kívül még a polgármester és két alpolgármester is tagja. A két alpolgármester nem vezetője a tanácsnak, hanem ellenőrző közeg. Revideálnak hivatalokat és aktákat és aláírásokat végeznek. Elnökölnék a bizottságokban és albizottságokban. Esetleg representálnak, vagy helyettesítenek. Dolgoznak, de nem termelnek. A produktivitás szabályrendeletileg ki van zárva a hatáskörükből. Majdnem negatív erőnek lehetne mondani, ha mind a kettőben meg nem volna a törhetetlen akarat, a mely egyedül a főváros érdekét kultiválja. Hogy munkájuk negatív, az a szabályrendeleteknek tulajdonítható.

A főváros egyetlen gondolkozó, termelő, megérlelő és produktív ereje tehát a polgármester. Ez idő szerint Halász János. Benne öszpontosul az adminisztrációt fékentartó, buzditó, vezető, oktató energia; ő a főváros községi életének irányítója, az egész óriási szervezetnek lelkes gondozója, felelős őre. Működésének minden mozzanatából kisugárzik véghetetlen odaadása, amelylyel egész tevékenységét a főváros felvirágoztatásának szenteli.

És eredménytelenül. Mert a mi nála energia összegyülemlett, azt többi tisztársainál szétforgácsolta a bürokratikus tulterheltség, a klikkuralmak minden nemest, okosat, üdvöset lábbal taposó viselkedése, s az energia, az ambíció helyét kétségbeejtő tehetetlenség, lemondásszerű fásultság tölti be, amik gépet, igavonó gépet teremtenek a legjobból.

A polgármester sokat akaró, üdvösebbnél üdvösebb rendelkezései részben időelőttiék, részben idejüket multák. A mai adminisztrációt csak radikális átfirissítéssel lehet megjavítani. Az a tisztviselő (a legmagasabbtól — lefelé), a ki lelkében meggyőződött arról, hogy X. keféssé ur számár, Y. kávéssé ur pedig inkorrekt, és mégis kalapot kell emelni előtte, mert törvényhatósági bizottsági tag, az a tisztviselő annak a jogosan lenézett körnek, a mely őt mégis csak di-

rigálja, soha sem fog ambícióval, teljes tudásával dolgozni. Mert az elismerést, a méltánylást nem a munkájával, hanem a kalapja emelgetésével aratja. Ezt az állapotot pedig rendeletekkel nem lehet megszüntetni. Ez az állapot így marad, így tart, amíg a Fascho-Moys ur asztala végleg megnyílik s azt a bizonyos füzetkét királyi szentesítés el nem látja.

Addig azonban igen sokat tehet a polgármester a főváros háztartása terén. Megtaníthatja az adminisztrációt a takarékosagra — minden téren. A toll, papír, plajbász, tinta, zsineg, ostya, butorozás, fiakkerezés és napidíjhajhászás és stb. terén. A fűtés, világítás olyan mérvű használása, mint a mai, több a pazarlásnál. A luxuriózus berendezkedés tekintetében méltán tanulhatnak az állami hivataloktól, a hol némely méltóságos ur szerényebb holmák között magvasabb ügyeket intéz el, mint egy-egy városi főnök, igazgató az ő smyrna szőnyeges, drága barokkstíli rezidenciájában.

Egyáltalán a beszerzések tekintetében bizonyos rendszert kellene megállapítani, egy-egy hivatali helyiségre kivetni a normál tarifát s így elejét vehetnék az észtelen fényezésnek. A háztartás számos ezer forintját nyelik el ezek a kisdud boudoirok.

Végre nem lehet szó nélkül hagyni a személyzet megokolatlan szaporítását. Tessék csak az alkalmazott erőket, *miért, mely alapon és miféle fedezet terhére* történt felfogadását áttanulmányozni s meglátja a polgármester ur, hogy a megbillent háztartás egyen súlyba hozatalához mennyi értékes anyagot kap. Amíg tehát az a sokat emlegetett szerény javaslat törvénynyé válik, addig a polgármester úr ne tegyen mást, csak nyesegetse azokat a százezreket elnyelő kinövéseket, a melyek a legtulzottabb pazarlási mániával szórják a közpénzt, csak azért, mert a — másé.

Hatósági ellenőrzést kérünk.

Egyik városatyja a múlt közgyűlés utolsó napján keserűen kifakadt azon visszaélések ellen, melyeket szerinte egy emberbaráti intézetben a jótékonyág köpenye alatt magánérdek kielégítésére üznek.

A nyilvánosan világgá röpitett vád fölött, konkrét tárgya elhallgattatván, napirendre tértek, habár nyílt titok volt, hogy egy öblös száju másik városatyja görbe betűről van szó, kinek irrtézetű igazgatása alatt viselt dolgaira történt a célzás.

Semmi kedvünk a városatyák botránykrónikáival foglalkozni.

A közvagyonnal szemben való önzetlenség, a puritán jellemtisztaság — hála korunk idealizmusának, — annyira napirenden van, hogy az ellenkezőnek bizonyítása, egy volna a Dunába való vízfordással.

De az elhangzott vád alkalmából kipattant tény, még mai puritán világunkban is, annyira frappans és ethikai hatásában oly jelentős, hogy lehetetlen fölőtte

napirendre térnünk, annál kevésbé, mert jelen esetben annak a fölügyeleti jognak a gyakorlásáról, vagy inkább nem gyakorlásáról van szó, mely a közjótékonyossági intézetek működésével szemben, a törvényhatóság törvényes tiszteben áll.

A szóban forgó tény egyszerűen abból áll, hogy egy a VII. kerületben a nagyközönség filléreiből fönntartott és a székesfőváros által is tetemes segélyben részesített közjótékonyossági intézet, elnöke, az intézet létesítése körül — tehát a közügy terén — szerzett bokros érdemeinek elismerése fejében, az intézeti épületben elegáns ingyenlakást vett magának és ezt a szolgalmat holtig való haszonélvezettel, telekkönyvileg is biztosította.

Azt hisszük, nem mondunk valaimi nagyot, ha ezt a gondolatot ujnak és meglepően eredetinek állítjuk.

Okos voltához bizonyára nem férhet szó. Egyénileg tekintve ez a jogeselekvény több mint praktikus, sőt teljesen korszerű, mert míg mások a közügyek terén kénytelenek egy sovány nemesi czim vagy ordoval megelégedni, jelen esetben ezen okvetetlenül bekövetkező titulust sine vituló, a kényelmesen berendezett ingyenlakásban, sokkal nyugodtabban lehet bevárni.

Ad personam tehát a jelzettük transactio ellen semmi kifogásunk nem lehet. Morális gyöngédeskedés itt nem jöhet szóba, mert a közjótékonyosság terén szerzett érdemek jutalmazásáról van szó. Ennek a jutalomnak minőségét és mennyiségét, mai fölfogás szerint, mindenkor a jutalmazónak áll jogában meghatározni, akár provisió, akár szolgalom alakjában határozza azt meg.

Azonkívül fedezi azon eljárás korrektségét az intézeti választmány és a közgyűlés megpraeparált és így bizonyára egyhangu határozata.

Más szempont alá esőnek tartjuk azonban ezt a tényt, ha bármely közjótékonyossági intézet alapszabályszerű rendeltetését és működési célját tekintjük.

És itt meg kell vallanunk, hogy az intézeti alapszabályok keretében hasonló természetű terhes szolgálmányok telekkönyvi biztosításának engedélyezése, sem jogi, sem administratív szempontból meg nem állhat. Valamint el nem képzelhető olyan fölügyeleti hatóság, mely — ha valamely intézetre tényleg fölügyel — egy-egy ilyen súlyos terhet involváló határozat ellen ne tiltakoznék.

Isten látja lelkünket, hogy mi ezt az ingyenlakást nem irigyeljük. Tőlünk békével birhatja az illető akár holtán tul is. De magasabb erkölcsi kötelesség — mert hát van még ilyen, ha napirenden nincs is, készítet arra, hogy a törvényhatóságot a közjótékonyossági intézetekkel szemben való törvényszerű tisztének vagyis ellenőrző jogának szigorú gyakorlására felhívjuk.

Szolgalmakkal, servitussal, virtualitásokkal olyan intézetet, mely a társadalom filléreire, a székesfőváros évi segélyére, a malmok lisztjére, szóval közadakozásra appellál, magánosok javára telekkönyvileg megterhelni nem szabad, sőt talán nem is illik.

Ha a törvényhatóság magát törvényes kötelességénél fogva a közjótékonyossági intézetek közgyűlésein biztosra által képviseltetné, hasonló — talán többé helyre sem hozható hibák — nem volnának elkövethek.

Mindenki tudja, — mert hisz a dolog természetével jár — hogy a szolgalom, a haszonélvezet, ha szerződésileg biztosítva van és még hozzá telekkönyvileg bekebelezetett, olyan terhet képez, melytől legjobban esetben csak pénzbeli kárpótlás útján lehet menekülni.

Van e bármely közjótékonyossági intézetnek alapszabályszerű joga ilyen terhes jogügyletbe belemenni?

És mi lesz, hova jutunk, ha ez a példa, korszerű vonzerejénél fogva, más közjótékonyossági intézeteknél követőkre talál?

Valjon hajlandó lesz-e a nagyközönség sub tituló közjótékonyosság, egyesek számára kényelmes ingyenlakásokat telekkönyvileg biztosítani.

Nem fog-e ezáltal maga a közjótékonyosság gyakorlása megcsappanni, az ilyen intézetek helyes kezelése iránti bizalom megfogyatkozni. És nem fog-e mindebből a közjótékonyosságra magára, súlyos kár háramlani?

Az a városatya, ki a legutóbbi közgyűlésen a tárggyban fölszólalt, talán akarátán kívül, olyan térre terelte a közfigyelmet, a hol puritán lelkű társadalmunk ujjabb fattyuhajtásaival találkozhatunk.

Ajánljuk azokat a városi hatóság becses figyelmébe.

A beteg főváros.

Ugy mondják Budapest a Kelet kapuja és ha elolvassuk a mult hónap statisztikai kimutatását s főként az egészség statisztikát tanulmányozzuk át gondosan, akkor csakugyan igaznak találhatjuk ezt a mondatást annyiban, amennyiben, a Kelet a pizok és ragályos betegségek hazája.

Sehol annyi pénzt el nem pocsékolnak közczélokra mint Budapesten, sehol a tisztaság, közegészség annyi aránylag nem kerül, mint Budapesten és sehol olyan fertőben nem fuldokol a lakosság, mint Budapesten.

Igaz, hogy a föld hátán mindenhol megnézik, mire adják ki a pénzt, ellenőrzik hogy megkapják mindazt, amiért fizetnek, s nem abban találják a helyes fináncz politikát, hogy hetvenhét hivatalt bejárjanak a számadások, ellássák kisebb, kis, közép, nagy, nagyobb és legnagyobb kézjegyekkel s minden falat papiros egy autogramm gyűjtemény legyen; inkább abban, hogy szükséges és hasznos dolgokra adjanak ki csak pénzt s amit megfizetnek, azt meg is kapják teljesen, ha mindjárt tiz bizottsági tag szive, sógora is a derék vállalkozó.

És sehol olyan minuciózus ellenőrzésre nincs szükség, mint épen a köztisztaság és közegészségügyi dolgokban.

Nálunk a köztisztaságot és közegészségügyet egyszerűen ellenszenvenessé, közutálat tárgyává tette a bölcis intézkedések és rendeletek egész légioja.

A papiros kormányzat és a papiros bölcesség valóságos orgiákat ült. Azon kezdték, hogy mesés

szekaturákat eszeltek ki, amivel a lakosokat mortifikálták, a köztisztaságot egyszerűen a magánosok nyakába akarták varrni, mert a köz mindenütt csak a legrosszabb példával járt elől.

Ne tessék félremagyarázni az igazságot.

A közegészségügynek nem a százezrekbe kerülő kórházak az őrzői. Ott a betegeket gyógyítják, míg az egészségeseket beteggő teszi az a hallatlan piszok és rendezetlenség, amelyben a főváros színylődik.

A magánosokat, a házi urakat nyakra-főre büntetik, ha vétének a tisztaság ellen és ez helyes, de büntessék meg első sorban önmagukat a hatóságok.

Hisz ha egy hatósági épületbe lép az ember, majd megfullad a büztől. A katonai ügyosztály, az illetőségi osztály, egyes előjáróságok épületei, udvarai, hivatal szobái valóságos arczulütése a köztisztaságnak, eleven panflettek a közegészség ellen.

Az utcák sártengerek, a csatornák bűzösek, a még fennálló piacterek, szemétdombok s ezeknek urai, rendbentartói, felügyelői — ezek büntetnek s ezek hoznak szabályokat?

Ilyen viszonyok és körülmények között, bizony hiába állnak össze a kerületi előjárók s hiába tanácskoznak azon, hogy mint hozzák be a fertőző betegek ellen a kórházkötelezettséget.

Szakítsanak végre azzal a lehetetlen rendszerrel, hogy mindig a már megesett bajt látják csak meg, mert bármilyen üdvös és helyes eszméik legyenek is, ha már egyszer a nyakunkon a baj, azzal megküzdeni alig lehet.

A járványokban elhalt gyermekeket semmiféle tanácsi határozattal nem támasztják fel. Az orvosok tudományának határai vannak, a kórházak nem védekeznek meg a kóroktól, nem teszik a kiállott szenvedéseket meg nem történtekké, nem detronizálják a nagy kaszást.

Ha az előjáró uraknak igazán szíven fekszik a közegészség ügye, akkor lássák meg a piszkos utcákat, érezzék meg a kanálisok bűzét s ne iparkodjanak mindennek a tisztántartását a nagy közönségre bízni, hanem járjanak a legfőbb muftik nyakára, rázzák fel azokat keleti mámorukból, mákonyos álmukból s hassanak oda, hogy tisztán tarthassák a kerületeiket.

Akkor azután nem lesz szükség a kötelező kórházakra, nem lesz szükség az ingyen gyógyszerekre, a fertőtlenítő gépekre, mert a ragályok, fertőző betegségek melegágya csak a piszok, úgy amint melegágya minden rossznak, ami a fővárosra hármlik, a főváros képviselőtestülete s annak alázatos szolgálja — a tanács.

A Dunaparti villamos vasút.

— Összekötő vonal az Esküter-Akadémia között. —

Néhány nap mulva a földmívelésügyi miniszterium *vetot* mond a városi villamos vasutnak arra a tervére, amely az Esküteri vonalat az akadémiai vonallal a Ferencz József rakodó part, esetleg a korzó felhasználásával akarja összeköttetésbe hozni. *Értesülésünk szerint a leghatározottabban állást foglal a rakodópart okkupálására irányuló törekvéssel szemben. Másrészt pedig egyenesen elítéli a főváros törvényhatóságát, amely ebben a kérdésben meglehetősen könnyelműen viselkedett a józan felfogás ellenére engedelmet akart adni akár a rakodópart beépítésére, akár a korzó alatt alagut építésére.*

A miniszteriumban nyert információkról a következőkben számolunk be:

A rakodópart elfoglalásának következtetése.

A Ferencz József-rakodópartnak viadukt vasuttal leendő beépítése döntő csapás lenne a hajózási forgalomra, amely az alig 1507 méter hosszú Ferencz József-rakodóparton egyre hatalmasabb fejlődésnek indult. A *lánczhidő-esküteri* partszakasz ma a legélénkebb személy- és áruforgalom lebonyolítására szolgál. De az egyre fejlődő hajózási igényeknek már most sincs elég terük, különösen a mióta a Mária Valéria-utcai kocsiközlekedést is a rakodó partra terelték. A rövid partszakaszon a helyi személyszállító gőzösök mellett a Dunagőzhajózási Társaság legnagyobb személyforgalmi épületei s teheráru-irodái, a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Társulat raktárai, a szabad kikötők és egyéb magánvállalatok kikötő-karói vannak egymásra halmozva. Rendes forgalmi lebonyolításról szólni is alig lehet.

A tavaszi és őszi élénkebb forgalom idején a rakodópartokon nemcsak a kocsis-, de még a gyalogközlekedést is gátolja a területi hiány miatt szerte rakott áruhalmoz. A partokat elállják a hajók, amelyek néha hat nyolc napig vesztegelnek, míg a karéngedélyt megkapják, vagy a míg a torlódás miatt rájuk kerül a sor.

Esztendőök óta egyre élénkebb a panasz a rakodópartok elégtelen volta miatt. Termelő, kereskedő és hajós kiszámíthatlan károkat szenved a vesztegelés következtében, amely a vízi ut szeszélyes volta mellett mindig mind a három faktorra nagy kockázattal jár.

A belvárosi rakodópartot azonkívül most az esküteri hid építése miatt 150 folyóméterrel megrövidítették, magára a ki- és berakó forgalomra azonban az a partrészlet örökre elveszett. A Lánczhidig terjedő szakaszon van az esküter-rudasfürdői és vigadólánczhidő, Tabán-, fazekastéri propeller forgalom negyedfél millió utassal. Ott vannak a távolsági személyforgalom gőcpontjai, a tömegáru-kereskedelem legfontosabb partrészei olyan forgalmi arányokkal, amelyek napról-napra nagyobb tért, szabadabb mozgást követelnek. Az 1896-iki áruforgalmi statisztika szerint a ki- és beszállítás felülhaladja a tíz millió métermázsát.

S ugyan hová jön most a viaduktos villamos vasut? Hol állítják fel az oszlopokat azon a keskeny területen, amely nem felel meg a mostani forgalmi igényeknek?

nyeknek sem? Vagy azt hiszik a városi urak, hogy a villamos vasut arkádjai egyáltalán nem forgalmi akadályok s mellettük-alattuk kényelmesen lebonyolítható a kocsis- és a gyalogforgalom? És a vasutak lejárói? Azok valamennyien a korzóra szolgálnak s nem a rakodópartra nyulnak le?

Nagyon nyakatekert okoskodás az, amely az esküter-Akadémia között egyéb összekötő vonalat a rakodópartnál nem talál! Mert nem akar. Mert vannak bizonyos lokális érdekek, amelyek azt diktálják, hogy le a rakodópartra! S amelyeknek egyetlen érvelésük az, hogy jön a kereskedelmi kikötő és nincs szükség a rakodópartokra.

Persze ezek az urak másokkal akarnak elhitetni olyan döreséget, amit maguk nem hisznek. Másoknak szeretnék bebeszélni azt, hogy ha meglesz a kikötő huszonöt harmincz év múlva: akkor a Belváros dunaparti személyforgalmát is ott bonyolítják le; s akinek a belvárosi parton lehet és kell árut fel- vagy leadni, az Ujpestre vagy majd a Csepelszigetre megy rakodni.

Ezek azok az okok, amelyek miatt a földművelésügyi miniszterium egyáltalán hallani sem akar a rakodópart beépítéséről. A főváros mérnöki hivatala ugyan tett számítást a rakodópart beépítésére; ezt a számítást azonban nem vehetik komolyan. Azt mondja ugyanis a mérnöki hivatal:

A viadukt-vasut sem a rakodópart forgalmát, sem a dunaparti korzót nem alterálná. Ezt az állítását a következőkép okolja meg:

A belvárosi rakodópart teljes szélessége 28.40 méter. Ebből a területből 15.4 métert a raktárok foglalnak le; 8.8 méter burkolt kocsit; 4.2 méter burkolatlan uttest.

A viadukt-vasut alapszélessége 7 méter lenne és pedig 1.5 méter a kocsikhoz való hozzáférhetésre; 5.5 méter a sinekre. A tulajdonképeni kocsitra tehát csak hat méter szélességű ut maradna, amelyen közlekedni lehetetlen lévén, a mérnöki hivatal proponálja, hogy a raktárakat keskenyítsék meg 5 méterrel s ezt a területet a kocsiuhoz csatolják. A raktárak megkeskenyítése nem járna veszteséggel, mert a viaduktok alatt is raktárak építését tervezik.

A miniszterium ezt a megokolást a fent elmondottak alapján abszurdumnak tartja.

A korzó érdeke.

A miniszterium nem akar szuggerálni senkit, de nagyon tartalmas okoskodással harcol a rakodópart beépítése ellen. Másrészt félti a korzót is, az esetleges aláaknázástól, amely véleménye szerint (s itt egyezik a közmunkatanácsossal) tönkretenné a korzó ültetvényeit. A rakodópart és a korzó megtámadása: lerombolása annak az intenciónak, amely a Dunapartot hasznossá és élvezetessé kívánta tenni a lakosság részére.

A főváros egyesítése után kormány és nemzet vállvetve törekedtek a főváros szépítésén s a közös törekvés első gyümölcsei a Dunapart kiépítése, amelyre a törvényhozás külön alapot létesített. A tervezők, a kik a Duna fontosságát minden irányban felfogták, a fővárosnak olyan területet akartak biztosítani, amelynek panorámája minden időben mindenkre vonzó erővel legyen. Ez volt a dunaparti korzó létesítésének alap-oka.

Mihelyt a területkihasználás ügyét a kormány átengedte az alá rendelt hatóságoknak, a kisszerűség nekiesett az ideális célnak; darabokra szedte, a javát átadta a spekulációnak, a megmaradt kis részből megvalósította a nagyok intenczióját; a dunamenti sétateret. Keskeny kis terület a Ferencz József-rakodópart sétatere, de legalább van. Aki használhatja, örvend,

hogy teheti s alig jutott eddig valaki arra a gondolatra, hogy a fővárosnak ettől az egyetlen nyugodt, szép fekvé ü, kicsinyke sétahelyétől meg kellene válnia.

Budapest színe-java téli-nyári üdülő helyéül avatta a korzót, amelyet elzártak a kocsiközlekedéstől, hogy nyugalmat élvezzen, ki ott keresi a nyugalma.

Az egész fővárosnak ez az egyetlen területe, amely legalább nagyjában tiszta, mindenekfelett kellemes. Ezt a sétateret megöli a viadukt-vasut.

A csilingelő, nyikorgó, viadukton dühörgő vasut megromtja a korzó csöndjét, megzavarja a Dunapart perspektíváját, ki- és beszálló helyeivel lehetetlenné teszi a különben is keskeny utvonalon rendes forgalmát. Azt a majdnem csodás szépségét a Dunapartnak, amit eddig zavartalanul élvezhettek a járókelők most a száguldó villamosok viszik magukkal. A Nr. 27. vagy 96-os kocsikban lehetne csak gyönyörködnünk s a főváros egész belső területén megszűnnék az az egyetlen hely is, ahol a nagyvilági láрма, zaj, por és szemét elől menekülni lehetett.

Nem, a korzó létesítésénél nem az volt a nemzeti akarat, hogy milliók árán olyan területet alkossunk, amelyen felépülhet a viaduktos vasut. Azokat, akik rábírták a törvényhozást az áldozatra, egészen más intenció vezette. S reméljük, hogy ezt az intenciót a városi klikkek táborá sem fogja tönkresilányítani.

Azt mondja a miniszter, hogy a rakodópartot és a korzót is megkimélheti a villamos vasut — egy kis jóakarattal. S ennek a jóakaratsnak figyelmébe ajánljuk az alábbi két alternatívát.

A helyes megoldás.

A villamos vasut a Ferencz József-rakodópart kalap-utczai szakasza előtt letér az esküteri hid alatt építendő kocsiutra s ezen megy egész a Petőfi-téri szakaszig. Ott a rakodópart falánál bemegy az alagutba s a meghajtott főgyűjtő-csatorna fölött (ép úgy, mint az oktagon-téri földalatti) átkanyarodik a Mária Valéria-utczába és megy az Akadémiáig. A Rudolf-rakodópart kezdeténél ugyanúgy jön fölszínre, amint a mérnöki hivatal a viaduktos és az alagutrendszerrel proponálta. Persze az a megoldás költségesebb, de észszerűbb és az egyetlen mód arra, hogy a Gizella-téri villamossal csatlakozásba kerüljön.

A másik, ugyancsak alagutszerű megoldása a kérdésnek az, hogy a vasut már az esküteri hid oldalán menjen az alagutba. Ez esetben a hídfe alatt kell az alagutat megépíteni s miután az alagut mélysége még a siklószzerű közlekedést is felülmulná, a villamos kocsik sülyesztők segítségével jutnának a hídfe alatt épített csatornába s ugyancsak olyan módon kerülnének vissza a rendes alagutba. Ez a megoldás csak látszatra nehéz, de példa rá a Themse alatt közlekedő vasutak hálózata.

Az alagut építése kettős sinpárral folyóméterenkint hazai rendszer szerint 800 forintba kerülne, tehát körülbelül 1.200.000 forintba. De megépíthető 500 forintjával is s akkor csak 750.000 forintba kerül. Ennél a viadukt jóval olcsóbb, mert alig 250—300.000 forintba kerül.

Ennél a kérdésnél azonban nem a társaság pár ezer forintja, hanem a közérdek szempontja a döntő.

Huszonöt év Budapest közigazgatásának történetéből.

III.

Jellemző és *Dickens* tollára méltó kijelentése a derék óbudaiaknak az: hogy Ó-Budaváros közönsége csakugyan nem képes magát tájékozni az iránt, vajjon az egyesítésből előny vagy hátrány fog-e származni, mindazonáltal tekintettel a közvéleményre, s a *netáni* országos érdekre is „az egyesülést elvben szintén fogadja, azonban nemcsak czélszerűnek véli, de szükségesnek is tartja, hogy a háromváros ezen egyesítésére a törvény általi ráparancsolásnak, hanem a mindenemű érdekeik tekintetében egymásközt előzetesen s autonóm jogkörökben kényszerítlenül megegyező városok szabad akarat nyilvánulásának kifolyása legyen.” Azontul kijelentik, hogy a rendőrségnek államköltségen való kezelését a város szívesen veszi ugyan, azonban határozottan idegenkedtek, a legtöbb adót fizetők előjogának és a főispánságnak a fővárosrai beültetése és meghonosításától, mint amely intézmények a főváros viszonyainak nemcsak meg nem felelnek, de a szabaddabb szellem követelményeivel ellenkeznek.

Tiltakoznak a központosítás ellen, expozitúrák föllállítását, a kir. haszonvételi jog megszüntetését s a főváros^{*)} javára való átengedését kérik. Kézzel lábbal tiltakoznak az ellen, hogy a fővárossal egyenlő házbérjövédelmi adó alá vonassanak. Készséggel csatlakoznak a hidvám eltörlése iránt Buda-Pest által beadott kérvényhez; önálló országgyűlési választókerület alakítását s a szentendrei választókerületből való kihasításukat kérik, miután Ó-Buda 17 ezer lakosával erre jogos igényt tarthat.

De míg a patres conscripti városaik igazait védtek, a kormány és a képviselőház sem maradt tétlenül.

A három város egyesítését tárgyzó törvényjavaslat átalakított, megszürt formában és tartalommal kerül a képviselőház központi bizottsága elé,^{*)} mely a javaslatot általánosságban elfogadta, azonban azt kívánta, hogy azon idézések helyett, melyek a municipális s a községi törvény szakaszaira nézve előfordulnak, azok kivételével, melyek a honpolgárok illetőségére vonatkoznak, általános és a fővárosra külön nem alkalmazható intézkedéseket tartalmaznak, szó szerint idéztessenek.

Ezen szerkesztelmi változtatáson kívül a kp. bizottság a javaslatot még következő lényeges kérdésekben módosította.

A javaslatban ki volt mondva, hogy a fővárosi rendőrséget az állam fogja átvenni, s hogy mindaddig, míg a törvényhozás ez iránt intézkedik, a rendőrség szervezetében megmarad és tisztujítás alá nem esik.

Ennek ellenében a központi bizottság azt kívánta, hogy a törvényhozásnak minél előbb módjában álljon nemcsak a fővárosi, de az állami rendőrség általános szervezéséről is törvényt alkotni. Kívánta: törekedjék a kormány, hogy a főváros tényleges egyesítéséig, ezen törvény megalkotása lehetséges legyen, s hogy az a törvényhatóság megalakulásával egyidejűleg léphessen életbe.*

^{*)} Előadója az 1872 nov. 18-án megkezdett tárgyalásokon Szapáry Gyula gr. volt.

* Tudjuk, hogy a kívánság nem teljesült, mert a fővárosi államrendőrségről szóló 1881 évi XXI. t. cikk, csaknem egy évtized múlva lépett életbe. Az országos államrendőrségről szóló pedig még ma sir es meg.

B. L.

A belügyminiszter nyomban kijelentette, hogy a rendőri törvények előkészítésével annyira haladt, hogy azokat legrövidebb idő alatt benyújthatja s hogy teljes szándéka azokat még oly időben előterjeszteni, hogy még az országgyűlés 72—72 évi ülésszaka alatt törvényerőre emeltethessenek.

A bizottság ez ígéretben megnyugodott ugyan s ezt a képviselőház tudomására is juttatta, de mert föltételezte — még pedig nagyon előrelátóan — hogy ezen hivatalos nyilatkozat daczára is, jöhetnek közbe oly körülmények, melyeknél fogva a rendőrségi törvény a főváros egyesítéséig meg nem alkotható, ezen lehetőséggel számolt is, s ezek alapján kívánta a fővárosi törvénybe azon intézkedést fölvétetni: hogy azon esetre, ha a rendőrség végleges szervezése a fővárosok tényleges egyesítéseig keresztül nem vihető, ideiglenesen a kormány vegye át a rendőrséget, a főváros pedig a helyrendőri ügyek ellátásának költségei fejében, ideiglenesen, átalányképen megtéríti az államnak azon összeget, melyet 1872-ben rendőri kiadásokra fordított.

A belügyminiszter s a törvényhozás ehhez hozzá is járult, s hozzájárultak a költségek ily módon való megtérítéséhez a fővárosok akkori orsz. képviselői is, azon hitben, hogy ezzel a főváros végkép leszámolt az államrendőrségi kiadásokkal, amiben azonban csalódtak, mert a kormány a járulékot évről-évre mindig követelte; a „*Budapest fővárosi rendőrségről*” szóló 1881. XXI. t. c. 52 szakasza pedig határozottan kimondja, hogy a fővárosi rendőrség költségei „az egyesített főváros által fizetendő járulékból fedeztetik,” mely addig föl nem emelhető, míg a szükséglet annyira szaporodni nem fog, hogy az állam is ugyanannyit nem fizetend, mint a főváros közp. bizottsága.

További lényeges kifogása volt a központi bizottságnak a törvényjavaslat azon rendelkezése ellen, mely szerint a fővárosi bizottság felét vagyis 200 tagot az 1200 legtöbb adót fizetők saját kebelükből választották volna. Az első javaslatban a bizottság tagjait felerészben választókerületenként az ugyanazon választókerületben a legtöbb államadót fizető és országgyűlési képviselőválasztásra jogosított honpolgárok választották volna.

A bizottság ugyan osztotta a kormány azon érvelését, hogy mindazon okok, melyek alapján a törvényhozás a megyékben biztosítani akarta az értelmiség és azok befolyását, kik az állam s a törvényhatóság terheihez nagyobb mértékben járulnak, a fővárosra is alkalmazhatók, de mert kétségtelen, hogy a főváros hatósági és közigazgatási működése más törvényhatóságok szervezetétől és működésétől lényegesen eltér s a vagyonosság itt nagyobb ingadozás és változásnak van kitéve, mint más hatóságoknál, de a főváros történeti fejlődése is egészen más, mint a többi törvényhatóságoké, és mert tekintettel kívánt lenni a főváros választóközönségének általánosabb műveltségi fokozatára is, a virilizmus elvének alkalmazását és befolyását a fővárosban azzal is biztosítva hitte, ha kimondatik, hogy a bizottság fele a legtöbb adófizetők sorából választandó, maga a választás pedig ezek sorából a választójoggal fölruházott közön ségre lesz bízva.

Folyt. köv.

Lakók Eldorádója.

Bizonyos ravasz kéjérettel olvassa a lakó közönség, hogy Budapesten 3023 lakás áll üresen — a már teljesen felépült házakban s azt hiszem nem tulozok, ha legalább 3000-re becsülöm az épülő házakban lakóra váró lakások számát. Egy egyszerű összeadás azt mondja tehát, hogy egy fél év múlva 6000 üres lakás lesz. Amde annyi idő alatt megint fölépül vagy hat ezer lakás, úgy hogy három év múlva 10000 üres lakás lesz és akkor Budapest lesz a lakók eldorádója.

Mert tiszta dolog, hogy a háziurak versenyezni fognak, csak hogy lakót kapjanak s bizonyos gyönyörrel gondolok azokra a szép napokra, a mikor a házak kapuján a következő hirdetési czédulák fognak megjelenni:

Polgártársak!

Csak ide, ne tovább!

Első rendű kényelem, a legmesszebb menő kedvezmények.

Figyelem!!!

E házban még hat, kisebb-nagyobb lakás kiadó. Siet ség! Mert gyorsan elkapkodják!

E ház minden lakója részt vesz díjtalanul a negyedévenként történő kisorsolásban. Minden negyedévben kisorsoltatik egy torony óra láncsal! Összesen 30 lakó.

Hét és fél év alatt okvetlenül nyeretik!

Azonfelül e ház minden lakója ingyen és bérmentve kapja a szemét ujságot és a Házmester czimű szépirodalmi ujságot.

A háztulajdonos műintézetében, minden lakó ingyen csinaltathat 100 drb névjegyet, vagy 100 drb partecédulát.

Csak ide, ne tovább!

Még csak hat lakás!

A szomszéd háztulajdonos persze igyekszik lefőzni s az már a következő kedvezményekkel csalogatja lakóit:

E ház minden lakója díjtalanul vesz részt 25 elsőrendű sorsjegy 72 huzásában.

Jelszavam önzetlenség és szerencse fel!

A nyereményekben csak lakók részesülnek.

Minden, a házban született gyermek keresztapaságára a házi ur ajánlkozik. Értékes ajándék!!

Még 28 lakás.

A harmadik házi ur így fog lakót;

A legmesszebb menő kényelem!

Tehén a házban! Ingyen tejelés!

(N. B. A tehén maga sterilizálva lévén, csak első rendű, valódi vízmentes, steril tej! Bacillusok kizárva!)

Még 10 lakás.

Vigyázz!!

Nincs többé kapupénz!

A házi ur maga lévén a házmester is, mindenkit és minden időben ingyen bocsát be a kapun!

Nincs többé nagymosás!

A háztulajdonosnő okleveles mosónő lévén, az összes szenyéseket díjtalanul mossa ki.

Mérsékelt házbér, pontos kiszolgálás.

Még 23 lakás.

Csak 10 év s mindenki lehet házi ur.

Lakóim között, akik tíz évig nálam laktak, az egész házat kisorsolom.

Mérsékelt amortizáció! Jó anyag!

Még 18 lakás.

Igy lesz ez három év múlva, csak addig tessék várni.

Messzelátó.

Közigazgatás.

Az osztrák kormány ellenőrzési módszere.

Országszerte nagy feltűnést keltett a *prágai vasipar* részvény társaságnak az a határozata, hogy az évek során át felhalmozott külön tartalékalapját részvényesei között felosztja. De ennél a feltűnésnél sokkal nagyobb a bámulat az osztrák kormánynak ebben az ügyben elfoglalt álláspontja iránt. Ez az álláspont bizonyítéka annak a korrek felfogásnak, melynek ez a kormány mint a területén működő részvénytársaságok legfelsőbb öre hódol, és amely felfogás valóban mintául szolgálhatna mindazoknak a kormányoknak, amelyek enyhébben fogják föl az ily ügyekben rájuk nehezedő feladatot, pedig gyakoribb és botrányosabb manőverek szigorubb és kiméletlenebb ellenőrzésre intnék a struccmadár politikát folytató legfőbb hatóságokat.

A *prágai vasipar* társaság, a mely példátlan fel lendülését annak a körülménynek köszönheti, hogy a vele kartellben álló többi vasipar társaságokkal kizárólag fedezi egész Ausztria vasszükségletét, nem érte be óriás nyereményeivel, nem elégedett meg azzal, hogy a vasművek kartellbe állása következtében a vas árát oly magasra szöktette, a milyen ár sehol a világon nem létezik, hanem tultéve magát mindenemesterséges módon a részvényei árfolyamát is felhajtotta és a bevezetésben említett tranzakcióval betetőzni vélte ez utóbbi cél érdekében kifejtett eddigi manőverjeit.

El kell ismernünk, hogy az osztrák kormány valóban feladata magaslatán állott, amikor a döntő pillanatban „megálljt” kiáltott a féktelen faiseurök felé. Ez a közbelépés megreszkettette pozíciójukat alapjában, úgy hogy nem csak a tervük dőlt össze, hanem ők maguk is kénytelenek voltak lemondani igazgatósági és felügyelői állásaikról. Az osztrák kormánynak ez a lépése elismerésre talált mindenütt, a hol igazságosan ítélik meg a végrehajtó hatalom jogkörének határait és azt a jogosultságát, sőt köteleességét, hogy az ország pénzügyét a menyiben azok befolyása alatt állanak, ellenőrizze és a laikusok kizsákmányolására irányuló manipulációkat meggátoljon. Persze sokaknak nem tetszik ez az eljárás, mert attól félnek, hogy más kormány is példát vehetne e férfias eljárásan, és szellőztetné egy kicsit azokat a homályos dolgokat, melyeket eddig nem érintett. Pedig akad nálunk is elég anyag a közbelépésre.

Itt volt egy takarékpénztár, egy szövetkezet, a „Fortuna” aranybánya és egy ipar vállalat ügye is, a melyek eltékoztatták részvényeseik megtakarított forintjait.

Történt-e valami? Beavatkozott-e a kormány hogy megvizsgálja saját jószántából e botrányos ügyeket, és hogy példásan büntesse meg a társaságok lelkiismeretlen vezetőit? Nem, semmi sem történt.

Félünk a botránytól, és belenyugszunk a változhatatlanba. Megelégszünk azzal, hogy egy-egy társaság közgyűlésén feláll valamelyik szerencsétlen részvényes hogy vetőjával éljen és elítélje a bűnös manipulációt és szomorú gyümölcseit. De nem törődünk tovább vele, pedig lehurrogják a strohmann-ok, akiket jó előre betelepített az igazgatóság, hogy mindenben bizalmat és felmentést szavazzanak.

Szomorúak bizony ezek az állapotok, de bizzunk benne, hogy végre mégis csak ráun az ilyen dolgokra a mi kormányunk is, és élve azzal az *omnipotenciával* mely némely gentlemannak rosszul esik, az osztrák kormány mintájára végig söpör előbb-utóbb a bűnfészkeken, és megszabadítja a salakos vállalatoktól a szolid társaságokat, melyeknek méltán, megérdemelt jó hírre szenved az ilyen vállalatok okozta előítélet alatt.

T. T.

A karácsonyi háziipar kiállítás megnyitása.

Folyó hó 13-án a karácsonyi háziipar kiállítást báró *Dániel* Ernő kereskedelemügyi miniszter megnyitotta. A minisztert *Ráth* Károly igazgató, dr. *Kovács* Gyula aligazgató, lovag *Falk* Zsigmond, *Hüttl* Tivadar, *Fürst* Jakob, *Auer* Róbert, *Horváth* Elemér, a felügyelő bizottság számos tagjai és *Ghiczy* Béla altábornagy, mint az országos iparegyesület háziipar osztályának elnöke fogadták. *Ráth* Károly igazgató hosszab beszédben üdvözölte a minisztert, kiemelte, hogy a háziipar készítmények előállításával 38 megye foglalkozik és az intézet ezen a révén több mint száz ezer munkanap bérét juttatja a népnek végre hangsúlyozta a háziiparügy gazdasági, szociális és kulturális jelentőségét. *Dániel* miniszter ezután körutra indult, hogy a tárgyakat meg szemlélje. Különösen feltűntek a miniszternek a *hontmegyei* tárgyak, melyek igen nevezetes technikai haladásról tanuskodnak, továbbá a *borgóvölgyi* és *máramarosi* új különlegességek. A miniszter végül elismerését fejezte ki a látottak felett és megígérte, hogy gondjaiba veszi az intézményt.

Hírek a városházáról.

A kosár

vagy:

Hat óra a Margithidon.

— Egy utas élményeiből. —

Nem is hinné nyájas olvasó, hogy mekkora nagy szerepet játszik az ember életében a — kosár. Csecsemő korában böcső kosárban ringatják, ha a Rókus kórházban talál meghalni, kosárban viszik ki a kórteremből; szóval a kosár mindenütt szerepel, gyakran még akkor is, ha nincs meg.

Ha visszatartott kőrő vagy, kosár az oka, amit kaptál; ha kormány vagy és megobstruálnak, vagy pedig, ha kutya harap meg, a (száj)-kosár a hibás, ami hiányzik, és ha a villamos elgázol az utcán és három darabra szel, szintén a (mentő)-kosár hiánya miatt történik. Így szerepel a kosár a mindennapi életben. Most lássuk, hogy szerepel a Margithidon, a tisztviselők fogyasztási szövetkezetének a kocsiján?

A héten történt. Dél volt. A budai hídfőnél vigan dübörgött Pest felé a nevezett fogyasztási szövetkezet kocsija. A bakon, a baldachin alatt álmosan ült a kocsis, míg fent, a kocsitetején vigan zütyögött egynehány odarakott boros-üveggel telt

kosár. Éppen a vágányon vágott keresztül, mikor jön szembe Pest felől a közuti villamos. A kocsivezető csenget, de a szövetkezeti kocsis nem hallja, mert a baldachin miatt nem lát ki a bakról. Tehát nem siet eléggé, s így történik, hogy a villamos egyszerűen neki surlódik a kocsis farának, amiktől persze a boros-kosár gyönyörűen kitöri az egyik ablakát. Csörömpölés; az utasok ijedten ugrálnak föl az ülésről, s a másik pillanatban valamennyien egyértelműleg orra akarnak bukni. A kocsivezető ugyanis látva a gyöngye karambolt, rögtön teljes erejéből fékezett, minek folytán a villamos egy nagyot zökkent visszafelé. Természetes, hogy ennek következtében a szövetkezeti kocsis tetején a kosár most már a villamos másik ablakát is szerencsésen bezúzta. Ujabb csörömpölés. A kalauz s a kocsivezető leugrál, és nekiesnek a kocsisnak, aki fogatával most sem előre, sem hátra nem tud moccanni. Az utasok, akik valószínűleg azért választották a gyalogséta helyett a villamost, mert sietős a dolguk, bosszus megjegyzéseket tesznek. Egyikök integet a hídfőnél álló rendőrnek, aki összefont karral áll a helyén, és irigylésre méltó, stoikus nyugalommal „szemléli” a történeteket.

— Rendőr! Rendőr! — kiált a második meg a harmadik utas.

— Rendőr! — kiált a negyedik.

A rendőr azonban nem látszik tudomást venni a csabításról, és nem hagyja el pozícióját. Ha ezt háboruban teszi, bizonyára vitézségi érmet kap érte. De fájdalom, békében vagyunk, s a villamos emberei és a szövetkezeti kocsis szóváltása kissé hosszúra nyúlt; az utasok pedig sietni szerettek volna, tehát szelidebb fajta káromkodások kezdtek röpködni a levegőben.

— Hozza ide azt a rendőrt! — rivált végre a kalauzra az egyik utas; a kalauz odamegy a rendőrhöz, és karon fogja, hogy jöjjön már. Az nagyot nézett és lassan, körülbelül olyan tempóban, mint mozdulna a Dréheer palota, mikor tolni kezdenék, megmozdult. Aztán még lassabban: megindult. Alig telt bele egy negyedóra, s a közbiztosság óra a kalauz kitarító ráncigálása folytán megtette a husz lépésnyi utat.

Méltóságteljesen föllép a villamos kocsira, és anélkül, hogy bármi egyebet nézett vagy kérdezősködött volna, teljes flegmával odafordul pl. a második utashoz, e sorok igénytelen írójához.

— Hogy hívják az urat? — kérdi sötéten.

— Miért?

— Mert tanu kell.

— Ugy? (Majd bolond leszek, — gondolja magában az utas. Villamosra ülök, hogy siessek, s nem elég, hogy félórával feltartóztatnak a saját pénzemért, most még vagy ötször tanuskodni is menjek?) És álnevet diktál be:

— Romolhatatlan János.

— Romolhatatlan János, — jegyzi föl a rendőr. —

Lakása?

— Petőfi-tér, harmadik emelet.

— Petőfi-tér harmadik emelet... Ja, hát a házszám, kérem?

— Százkilencvenhét.

— Százkilencvenhét, Petőfi-tér... De — teszi utána gyanakvó pillantással, — az talán nem is az igazi címe az urnak?

— Az utas mosolyog.

— Az bizony meglehet.

A rendőr a többi utasok nevét és lakását is sorra fölírja; aztán elkéri a szövetkezeti kocsistól az igazolójegyét.

— Maga betört itt két ablakot, — ugymond.

A kocsis tagadja.

— Én csak az egyik ablakot törtem be, kérem. A másikat a villamos kocsivezető törte be az erős fékezéssel.

— Hát maga törte be a másik ablakot, — fordul most a kocsivezetőhöz a „biztos” ur.

— Dehogy, kérem, a kosár törte be a kocsí tetején.

— A kosár? — Ismét a kocsishoz fordul. — Hát akkor mégis csak maga törte be. Mert ha a kocsivezető törte volna be, akkor nem az ablak, hanem a kosár tört volna be.

— Helyes, helyes! — mondják a villamos emberei. — Most már csak írja föl a biztos ur a kocsist, hogy fizesse meg a két ablakot.

A kocsis persze int, hogy ugyan honnan tudná ő megfizetni, mikor neki arra nincsen pénze.

A rendőr megérti a dolgot, és kihirdeti az ítéletet:

— A kocsis — „megfizetné”, — de nincsen — pénze.

Ugyanolyan hangon és miszticizmussal mondja azt, mint mikor Szőke Katalinban hallatszik, hogy:

— A halál — vágat — keresztül a — pusztán.

A két villamos-ember kétségbeesetten igyekszik kapacitálni.

— De nekünk sincs pénzünk, biztos ur és akkor rajtunk veszik meg az ablakok árát.

— A kocsis — ismétli megint a komoly ferfi — megfizetné, — de nincsen — pénze.

Már háromnegyed órája vesztegel minden.

Az egyik utasnak mentő gondolata támad: Rárivall a rendőrré.

— Mit fecseg itt maga összevissza. Hát nem hallotta, hogy azt a két ablakot sem a kocsis, sem pedig a kocsivezető nem törte be, hanem a : kosár? Azt írja föl.

Amaz a fülét vakarja. Ránéz előbb a kocsisra, aztán a kocsivezetőre és megszólal.

— Az „urnak” igaza lehet.

Ujra előveszi a jegyzőkönyvét, amint II. József tette halálós ágyán, mindent, amit előbb beírt volt, egy ceruzavonással áthuzott, benne. Helyébe pedig fölírta a kosarat.

Fölírta, azután pedig kirántotta a kardját, és hatalmasat vágott reája

— Nesze, nyomorult közlekedési akadály! Nesze!

Eközben beesteledett.

Az égről milliárd csillag ragyogott le a Duna hullámaina, melyek csobogva osontak tova a híd alatt.

Valaki az utasok közül, aki dél óta tartózkodván a villamoson, érthető módon megéhezett, elővette a balkezének hüvelyk ujját, és rágni kezdte.

Az utasok borzadva néztek feléje, ő pedig kedélyesen mogolygott.

— Ne ütközzenek meg kérem. Gyakran járok villamoson, és nem akarom az éhhalálnak kitenni magamat. Hát mielőtt utra indulok, a balkezemen az ujjaimat rendesen bekenem huskivonattal. Így sokkal nyugodtabban utazom.

Aztán a mellette álló hölgyhöz fordult, és mutató ujját udvariasan feléje nyújtá:

— Parancsol nagysád?

A kocsivezető csöngetett, s a hosszú villamos kocsisor az utasok „Hurrah” rivalgása közben megindult.

Valaki.

Elnémult harangok.

Hirt adtunk arról, hogy a *terézvárosi* plébánia templomban a mérnöki hivatal megtiltotta a harangozást, mert a harangállványok veszedelmesen rozogák. A tanács elrendelte a haranglábak kicserélését s a mennyiben a plébánosnak nem lesz ellenvetése, a munkát még karácsony előtt megkezdik; ellenkező esetben csak az ünnepek után.

A Budapesti Tanítótestület Otthona.

A *Budapesti Tanítótestület* és a vele rokon *Népnevelők Egyesülete* allandó otthont kért a fővárostól a Károly-kaszárnyában. A testület előadja a tanáchoz intézett beadványában, hogy a főváros méltányosságából azelőtt a gróf Károlyi-utcai iskolában kaptak helyet, 1896-ban kitelepítették őket s azóta a Vigadónak egyik raktárszerű lokalitásában szoronganak. A tanács méltányosságához fordulnak tehát, hogy végre valahol állandó otthont kapjanak. A tanács felhívta a mérnöki hivatalt, hogy a Károly-kaszárnyában való elhelyezésre mondjon véleményt.

A főváros légszeszfogyasztása.

A főváros nemcsak az utcai világítással, hanem a hivatalok részére szükséges helyiségek világításával is óriás mértékben fogyasztja a légszeszt. Különösen nagymérvű a fogyasztás a természetben birt hivatalos lakásokban, amelyeknek bérlakói csak igen kis megtérítést fizetnek a privátim elhasznált légszesztért. Ez a körülmény a tanügyi osztálynak is feltűnt, amely az iskoláknál divó gazdasági rendszert amugy is új alapokra kívánja fektetni. Annál inkább óhajtanó a légszeszhasználás rendezése, mert egyes tisztviselők nemcsak világításra, hanem fűtésre és főzésre is használják a fővárostól csekély pausál fejében kapott légszeszt, amelyre a főváros alaposan ráfizet. Legjobb volna a magánfogyasztást egészen elválasztani a közfogyasztástól akképp, hogy a magánfogyasztás céljaira külön gázórát állítsanak be a természetben birt lakásokba s a fogyasztott légszeszt a fogyasztó közvetlenül fizesse a gáztársaságnak.

Vizvezetési mizéria.

A napokban értesítettek bennünket, hogy a vizvezetési órákkal ismét erőszakoskodnak, főleg Budán. Egyik háztulajdonoshoz ugyanis bekopogtatott a „szakközeg”, hogy 8 nap alatt nagyobbítsák meg a vízőra üregét, mert hozzák az órát. Egy év előtt ugyanazt az üreget két „szakközeg” jónak találta, de órát maig sem vittek oda. Hát meddig tart már ez a szekatura? A közgyűlés rég kimondta, hogy nem kell vízőra — a vizvezetési igazgatóság ennek dacára alkalmazza; az egyik szakközeg azt mondja, jó az üreg; a másik tél közepén azt meg akarja nagyobbítani. Mire való e zaklatás, még pedig jogtalan zaklatás?!

Elmulasztott inspekcio.

A Vigadóban tartani szokott estélyekre a mérnöki hivatal és a tűzoltóság is köteles inspekcioát kirendelni, ha a bérlo az estélyről jelentést tesz. A legutóbbi estélyen sem a mérnöki hivatal, sem a tűzoltóság részéről nem tartottak inspekcioát. Az államrendőrség a mulasztásról átiratban tett jelentést a fővárosnak, avégből, hogy kipuhatolják, hogy az inspekcio elmaradásáért kit terhel a felelőség.

Az új Rókus-kórház.

A kerepesi-utat elcsufító Rókus-kórház helyébe évek óta tervezik egy modern, új kórház építését. A közgyűlés az ötvenmillió kölcsön terhére ki is jelölt 3.200.000 forintot, amelyből 2.800.000 forint jutna a külső kerepesi-uton építendő új Rókus-kórházra, 400.000 frt a Stahly-utcaiban létesítendő gyűjtőkórházra.

A mérnöki hivatal ki is dolgozta az új kórház építési programját akképp, hogy az új kórházat 1180 ágyra rendezik be s egy-egy ágy 2372 forintba került volna. A Rókus-kórház

igazgató főorvosának előterjesztésére a terveket oda módosították, hogy az új kórházban külön gyermekosztályt létesítsenek 171 ágygyal s így az új kórház 1351 ágyra lenne berendezendő, ami egy ágy költségét 2073 1/2 frt 54 kr-ra apasztja.

A mérnöki hivatal ilyen hatalmas intézmény létesítésénél nem akar meglepetéseknek kitéve lenni s így már most azt az előterjesztést teszi, hogy az építés 2.800.000 frtnyi összegéhez a főváros 5 százalék túlhaladást szavazzon meg, vagyis az építési összeget 2.940.000 frtra emelje, amely esetben 1351 ágyat számítva, egy ágy költsége 2176 frt 16 kr lenne.

Hivatkozik e tekintetben az eddigi kórház építkezésekre amelyeknek statisztikai egybevetéséből kitűnik, hogy az eddigi építkezések sem voltak olcsóbbak s mennél fejlődöttebb az orvosi, betegápolási tudomány és előrehaladottabb a berendezés technikája, annál nagyobb befektetésekre van szükség az újabb intézetekben.

A Szent István kórházat 640 ágyra építették 1.358.050 frt költséggel. Egy ágy tehát 2121 forintba került.

A Szent László kórház építési költsége 668.334 frt. Van benne 216 ágy, egy ágy költsége tehát 3094 frt 41 kr.

A Szent Margit kórházat 171.502 frttal építették meg. Összesen 79 ágy van benne, egy ágy tehát 2170 forintba került.

A Szent János kórházat 425 ágyra 1.200.000 frt költséggel építették. A végleges elszámolás még nem történt meg, de így is egy ágy hozzávetőleges költsége 2823 frt 50 krajczár-ra tehető.

Mindez okoknál fogva a hivatal az előirányzat emelését megokoltnak tartja.

A körutak világítása.

A közgyűlés még tavaly utasította a tanácsot, hogy a belsőbb körutak megfelelőbb világítására tegyen javaslatot. A tanács a légszészársulattal az Auer-égők rendszeresítése tárgyában alkudozott és a társaság javaslatát Vossics Károly tanácsos elnöklete alatt tárgyalta a világítási házi bizottság. A légszészársaság amely az eddig felállított 960 Auer-égő után darabonként a fentartásért és kezelésért 7 frt 20 kr évidíjat kapott a rendes gázfogyasztási alapidíjon kívül, azt az ajánlatot tette, hogyha a főváros 2000-re egészíti ki az Auer-égőket, akkor egy-egy lámpának a fentartási és kezelési díját 5 frt 47 1/2 kr-ra szállítja le, de a gázfogyasztási alapidíjat ugyanolyan (magasságban kívánja meghagyni, mint a rendes gázlámpánál, amelynél a főváros egy köbméterért 2 1/2 krt fizet. A bizottság ugyan hajlandó lett volna a társaságtól még előnyösebb árt kiszorítani, de tekintettel arra, hogy most 960 lámpa fentartása majdnem 7200 frtba kerül, míg ezentul 2000 lámpa után csak 10.941 frt lenne fizetendő, a társaság ajánlatának elfogadását javasolja. Az új lámpák a Vámbáz-, Múzeum-, Károly- és Váci-köruton és fokozatosan a Nagyköruton állíttatnak fel.

Egerváry adósságai.

Egerváry Géza a vigadó és az Erzsébetteri kioszk bérlője hol bérléengedésért, hol pedig bérfizetés használatáért folyamodik a fővároshoz. Ezek mellett a

tartozások mellett Egerváry egészen megfélekedezett azokról a díjakról, a melyeket a vigadói estélyekre kirendelt inspekciós tisztviselőknek köteles az egész éjszakai inspekciózás fejében fizetni. Szeptember óta az inspekciós tisztviselők nem kapták meg a díjjukat s most lépéseket akarnak tenni a feledékeny Egerváry ellen.

Színházi hét.

decz. 15.

A karácsony előtti pangás, úgy látszik, ebben az évben nem fogja nagyon elszorítani a színházak igazgatóit. Ez idő szerint legalább az ó-budai színházat leszámítva minden színház meg van elégedve sorsával.

A Vigszínház — amely erős konkurenciát csinált a Follies Capricének a Teknős békával — egy valamivel szelidebb darabra készül, a Magyar Színház Haltonnal és a Balekkel megtölti a színházát. Résztint felemelt résztint fel nem emelt árakkal, a Népszínház az egyáltalán mindig megtelik akár virrad, akár sem, a Nemzeti színház bérlői — igen türelmes emberek, az Operának pedig úgy is mindegy, akár tele van, akár nincs, annak csak azokon a napokon nincs deficitje, amikor nem játszik (Ne tessék frivol viccnek olvasni ezt a mondást, végre is tényleges dolog, hogy az operában, ha zsufolásig megtelik is, az egyes előadások költsége nagyobb, mint az elérhető legnagyobb bevétel.)

Ebben a naptári évben különben még lesz vagy két-három premierhez szerencsénk. A Vigszínház egy francia bohózatot mutat be a hét végén, a Magyar színház a jövő héten szándékozik előadni Rákosi Jenő és Szabados Béla operettjét a Bolondot, a Népszínház pedig a Diákkisasszony című francia operettre készül.

Nemzeti színházról, Operáról nagyon kevés hír szivárog ki, ott most a csöndesen működés a jelszó. Kevés reklám, kevés előzetes jelentés és kevés eredmény.

Legalább a John Gabriel Borkman ezt bizonyítja. Akkora unalomra a legöregebb színház látogatók sem emlékeznek mint ennek a darabnak a premierjén dühöngött. A legedzettebb szempillák is lezáródtak s a legacélosabb nyakak is csöndesen bolintgatni kezdtek attól a mesés szóaradattól, amiben Ibsen mester öregsége részesítette a közönséget.

Bezzeg lett volna magyar szerző, majd neki rohogott volna mindenki az igazgatóságnak a legvastagabb kritikusi penák is elkoptak volna a kritika sulya alatt. Így azonban akadtak olyanok is, akiknek tetszett a végtelen beszélgetés — igaz, hogy azok inkább a maguk okosságát vették figyelembe.

Unalomban különben a Népszínházban sincs hiány. Egy-egy unatkozó királynak érezheti magát mindenki, aki a spanyol zarzuelát — az unatkozó királyt megnézi. A zenéje ugyan helyielyl közzel nagyon bájos, néha igazán szívhez szóló, de maga a darab — kellemetlenül naiv.

— Y.

Grauer Miksa

cs. és kir. udv. szállító.

PÁLINKA, LIKÓR, RUM ÉS COGNAC-GYÁR.

Legfinomabb teák és francia cognac nagybani raktára.

Depót: az udvarban jobbra. Budapest, VIII. ker., Kerepesi-ut 45. szám. (saját házában).

Fióküzlet: VII. ker., Miksa-utca 3. szám (saját házában).

„Belvárosi Könyvnyomda” Varga Endre és Grósz Bertalan, Budapest, Lipót-utca 43. szám

Magyar Székesfőváros

KÖZIGAZGATÁSI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
Egész évre 6 frt.
Félévre 3 frt.

SZERKESZTI ÉS KIADJA:
DR. BARTHA SÁNDOR.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ:
IV. ker., Reáltanoda-utca 5. szám.

Karácsony.

(*) Az évszázad utolsó esztendeje közelg és az emberiség rohamos léptekkel halad a muló idővel a nevezetes fordulópont felé, a mikor megünnepli a Megváltó születésének kétezredik évfordulóját. Mit rejt az évforduló ünnepe a megváltást jubiláló emberek számára: a jövő titka.

Aminthogy titok volt minden a halandó előtt széles e földön, amig el nem érkezett a tudás, a sötétséget leromboló civilizáció. A tudás előre lép s iparkodik lebirkózni a lepel mögött álló jövőbeli eseményeket s küzdelme nem egészen eredménytelen.

Im' a jósok, a nemzet nagyjai előre látták a virágzó magyar Metropolit. A kép, a világváros kábitó ragyogású panorámája ott derengett a legnagyobb Magyar agyában. De ő és társai, a látnokok csak sejtették a képet, amelyben a szerencsés mai generáció vigan éli világát. Csak a fényt látta a nagy ember fantáziája, amely délibábként vibrált lelke előtt, magát a várost nem. Ilyen a tudás. Csak a képzeletnek teremti teóriáit, a valóság mindent felforgat.

A látnokok sejtette metropolis csak vázlatában fényes, a valóságban rideg és hazug. A szent ünnep előestéjén bűn a káromolás s mi a bűnt tudva követjük el.

Politika helyett elmélkedünk a Megváltó ünnepén s az elmélkedés gyorsan röpül a mult s a jövő között határköként álló jelenen keresztül, ha tud. Ám megakad. Sáros az út, amely a jelenen végig vonul s bizony döcög az elmélkedés szekere, amelyről a jelen embere a metropolis látóképét szemléli.

Szép a kép. A téli enyhe fagy felszivja a párázó ködöt s a gyöngye napsugárban ragyog a háztenger ezernyi tornyával, tarka, cifrázott tető soraival. Valami kimondhatatlan érzés lepi meg a szemlélőt, amint látja a ritkaságnak beváló képet, amely szép, szelid és harmonikus.

*

Csak a külseje. A belsejében gonosz indulatok marcangolják az embereket; a társadalom kenyérért, kényelemért, fényüzésért versengő kasztokra bomlott; az igazság, a jog, az egyenlőség, a közérdek és minden, ami szép és nemes: fegyvertelenül áll az egyesek kapzsi, telhetetlen hatalom és vagyonszomja előtt; a metropolist a bérlők és vállalkozók serege tartja mogszállva s a hozzájuk nem tartozónak nincs egyebe az élethez való jussánál, a megélhetés módjától azonban megfosztották.

Nagyon sivár a főváros társadalmi élete. Csupa heterogen elem került itt össze, amelyek csak az üzlet érdekében ismerik egymást, azon-tul gyűlöli egyik a másikat.

Az óriás fellendülés, amely a paloták ezreivel Budapest csodás fejlődését mutatja, nem a társadalmi ambíció, hanem az üzleti szellem érdeme. A főváros nagygyá lett ekképen, de társadalmából az összetartozandóság paránya is kiveszett.

Nem szeretik egymást az emberek, mert mindegyik fél a másiktól, mert mindenik rejteget valamit a másik előtt: bűnt, vagy üzletet; ami miatt azután gyűlölik egymást, pedig nem vetélytársak, hanem a legtöbbször kartársak.

*

Az elmélkedésnek ez az útja. Elszomorító, keserves út, amelynek végén nem látható a Megváltó Ember dicsfényes alakja, aki eljövend, hogy rendet csináljon e szörnyű városban.

Pedig jönnie kell mennél előbb. Azoknak a bástyafalaknak, amelyekkel körülvették magukat az uralkodó kasztok, le kell omolniuk. Mindenkinék jussa van az élethez és ember az embertársától ne vonhassa meg a megélhetést. Igazság, méltányosság és egyenlőség kell az embereknek, akik ma már tudják, hogy emberek, nem állatok.

Az életért való küzdelemben ne csak minden ezredik legyen a jóllakott; engedjék élni a többi is. A teherviselést egyenletesen kell meg-

osztani. A sokból menjen sok, a kevésből kevés: a köz javára és nem megfordítva, mint ma. A község — ez az óriásnak látszó város — ne vállalati iroda legyen, hanem otthona annak a százezernyi népnek, amely becsületes munkájából akar megélni. Mindnyájan fizetünk a községért; kell, hogy valamennyien egyenlően élvezzük a társulás előnyeit.

*

Ünnep van; az elmékedésből a valóságra int az élet. A hit ünnepli az emberiség megváltását; a valóság eseng egy új Megváltóért.

Javulni fog a kor; — szól a jövő, s a hívők százezrei boldogok, mert lelkükben ott ég a hit szent tüze. Világító fényénél már látják az új kort, amelyben a megváltott ember nem a frázisokból, hanem a tetteinek komolyságából ismer önönmagára.

Az elemi iskolák decentralizációja.

Alig zajlott le költségvetésünk hosszas és alapos tárgyalása, a bevételi források fokozásának keserves szükségességét és a kiadások lehető megszorítását hirdető frázisok alig hangzottak el és már előttünk fekszik azoknak a javaslatoknak egyike, a melyek a háztartás nehézségeire ügyet sem vetve, azt vélik, hogy az eddig követett „vírsaft“ a végtelenségig folytatható.

A főváros elméleti közoktatásügyének előharcosa, a VIII. ker. iskolaszék, háztartásunk nyomasztó helyzetének hivatalos megállapítását találta legalkalmasabbnak arra, hogy újabb terveit és szándékait napvilágra hozza. Mindenesetre szép, ha egy iskolaszék a hozzá tartozó dolgokon kívül egyebekkel, pl. nagy koncepciókkal is foglalkozik, de mi az ismertető tervezetben Jákob hangját halljuk, noha Ézsau kezét érezzük.

Eme tervezet szerint óriási baj az, hogy a főváros nagy iskolaépületeket emel, hogy némelyikbe 20—25—30 osztályt zsufol, a melyekben a gyermekek a szabad levegőre sem mehetnek le a második és a harmadik emeletről. Enyhén történik hivatkozás a tanügyi szabályzatra is, a mely szerint az igazgató csak 8, legfeljebb 16 osztályt vezethet. Ezekre való tekintettel jövőre csak egyemeletes, külső csin nélküli, egyszerű iskolákat kell építeni.

Ezt az előterjesztést a tanács elfogadta és már most az ártatlan mérnöki hivatal azzal nyomorgatja, hogy mondja meg hát, milyenek is legyenek azok a jövőbeli, külső csin nélküli egyemeletes iskolaépületek, a melyekben az igazgató uraknak csak 8 osztályra kell felügyelniük.

A reformtervezetnek ez, a felületes elintézése rávall Budapestre. A helyett, hogy első sorban a tehertöbblettel foglalkoznánk, elrendeljük a tervezés Tökéletesen úgy járunk el, mint a csőd előtt álló nagyúr, aki dőzsöl, épített, ajándékozik, csak azzal nem törődik, hogy meddig tarthat még a dicsőség.

Az igazat megvallva nem szívesen foglalkozunk a szóban forgó tárggyal, a melynek — mint sok másnak is — hatalmas frázis a *passepourtout*-ja. Ez esetben a modern pedagogia. Hát kétségkívül minden szülőnek az a jogos kívánsága, hogy míg gyermeke a törvénykötelezte szellemi táplálékot megszerzi, egészsége kárt ne szenvedjen. Ahhoz sem fér kétség, hogy a sikeres tanítás, a reátermett tanerőn kívül, a tanulók meghatározott számától függ. Ami ezen kívül esik, az frázis. Ha ennek a kettős követelésnek eleget tesz a város, akkor elment addig a határig, a meddig ezt rendelkezésre álló eszközei megengedik.

Mert vegyük csak egy kissé közelebről szemügyre a mi elemi iskolánk népességét. Az a gyermek, aki nyomasztó életviszonyok között szüleivel, testvéreivel, albérlőkkel, stb. hatod-nyolczadmagával szorong egy szobában (az összes lakosság 57.4%-a oly lakásban lakik, a melyben egy szobára átlag 4, vagy ennél több lakó esik) az a gyermek, akinek odahaza jóformán az udvarra sem szabad kimenni, aki levegő és mozgás hiányában — az elégtelen táplálkozásról nem is szólva — elcsenevész, ez a gyermek naponként 3—4 órára egy palotába kerül, melyben jól fűtött, világos, szellőzött teremben hallgathatja az oktatást. Ki az, aki azt állítja, hogy a gyermek egészségére ez a hetenkint ötször előforduló 3—4 órai tartózkodás a döntő, nem pedig az otthon életviszonyai?

A nép gyermekeinek tömegét, mint illet, úgy nem lehet nagyvárosban, különösen annak sűrűn lakott belső részében fényüzéssel elhelyezni, mint ahogy a tömeges nyomor enyhítésére még a legmelegebb szívű filantrop sem fog többet nyújthatni, mint az időjárás viszontagságai ellen védelmet nyújtó négy falat és azt az egyszerű ágyat, a mely az elcsigázott testnek pihenőt nyújt, — az adminisztratív költségekre való tekintettel ezt is csak központosított, nagy épületben. És ha a hatóság frázisokra hallgatva, erején túl próbálkoznék meg a mondottuk tömegszolgáltatások nyújtására, elérkezik az idő, hogy minden erőlködésünk ellenére budgetünket csakis az iskolák és kórházak fogják terhelni, a termelés és keresetképeség emelésére szolgáló intézmények előállítása és fentartása pedig háttérbe szorul. Hogy ennek a bevételi alapokra miféle befolyása lesz, azzal, mint egyelőre csak föltételezett végtel, foglalkozni nem akarunk.

És most tegyük meg egy kissé azt, amit tenni nem szeretünk, számoljunk.

A fővárosi iskolák 1898/99. iskolai évére vonatkozó elhelyezési kimutatás szerint a legnagyobb iskolaeépületek a következők:

Iskola	Tanterem	Építési költség	Telekár
Murányi-utca	27	139.200 frt	60.500 frt
Röck Szilárd-utca	24	189.000 „	100.200 „
Erdélyi-utca	24	194.700 „	67.500 „
Jázmán-utca	24	154.000 „	64.800 „
Felső Erdősor	22	188.000 „	70.000 „
Tüzoltó-utca	22	237.000 „	20.300 „
Külső Váci-út	20	203.400 „	27.100 „
Wesselényi-utca	20	152.100 „	47.900 „
Rottenbiller-utca	20	128.200 „	54.700 „
Attila-utca	18	144.400 „	41.100 „
Gr. Károlyi-utca	18	120.000 „	100.400 „
Összesen	239	1.850.000 frt	654.500 frt
Egy iskolára átlag	22	168.164 „	59.500 „

Az építési költségekre és a telekértékre vonatkozó adatok az 1897. évi vagyonelemtárból valók.

A decentralizáló javaslat a tanügyi szabályzatra hivatkozik, a mely szerint egy igazgató csak 8, legfeljebb 16 osztályra ügyelhet föl. Furcsának elég furcsa az ilyen latitudo-öt megengedő tanügyi szabályzat, a mely mintha azt akarná mondani: ez a kötelességed, vagy még egyszer annyi.

Ezért maradjunk az aranyos középuton. A könnyebb összehasonlítás kedvéért mondjuk, hogy a jövőbeli egyemeletes iskola átlag 11 tanteremmel bírjon, vagyis a fentebb levezetett átlagnak éppen felével. Hogy alakul az építési költségteher? Először is még egyszer annyi iskolára lesz szükség, ezeknek építése tehát 3.700.000 frtba kerül. Mivel az új iskolák csak egyemeletesek és mivel az emeletes épület építési költsége a kétemeletesnek $\frac{2}{3}$ -része, eredményül 2.466.000 frtot nyerünk, vagyis 616.000 frtnyi többlettel fizetnők meg építési költségekben a decentralizációt. A telekérték azonban már kétszerese volna a mostaninak, mert egyrészt a telkek kisebbek nem lehetnek és mert másrészt a humánus iskolaszék szerint a gyermekeknek „le kell jönni a levegőre”. Ez 654.500 frt többletet okozván, az összes többkiadás tehát 1.270.000 forint, vagyis a mostani költségeknek éppen fele.

Ha tehát a főváros legnagyobb (több mint 16 tanteremmel bíró és így szabályellenes) iskoláját szabályszerűen, de egyemeletesre építette volna, még pedig nem is a hön óhajtott ideális 8 tanteremmel hanem 11-gyel, akkor az összes költség felével naggyobbodott volna.

A most mondottak csak a például kiragadott 11 legnagyobb iskolaeépületre vonatkoznak, a melyek közül 6 igazán nagyobb-szabású. De hova jutunk, ha ezentúl általában egyemeletes iskolákat akarunk építeni? A beépített városrészekben úgy is nagyon könnyen elérhetjük a nyolcz termes ideált, mert nem leszünk képesek a nagyobb épülethez szükséges méregdrága telkeket megfizetni. Bátran mondhatjuk tehát, hogy a ravasz módon 8—16 tanterem között variáltatott mo-

dell bizony inkább 8 lesz, mint 16 és ez az általános típus jóval többbe kerül majd, mint a mai költségeknek 50% a. Ezt hosszas mérnöki cirkalmazás nélkül is belátja mindenki.

Ezek után mondja még meg nekünk a VIII. kerület érdemes iskolaszéke, hogy miképen vélné az elemi iskola építésének megoldását pl. a VII. kerületben. (A Belvárosról és a Lipótvárosról nem is szólnunk.) It egymás hátán van a Kazinczy-utcai 8 tantermű (2 osztály változó), a nagydiófa-utcai 9 tantermű (4 osztály változó), a nyár-utcai 17 tantermű, a Wesselényi-utcai 20 tantermű (10 osztály változó), a dohány-utcai 11 tantermű (10 osztály változó) iskola. Ezen kívül az izr. hitközség a Sip-utcában tart fenn egy nagy elemiiskolát. A kerület intenzív fejlődése maholnap odajuttatja a dolgot, hogy mindenmásodik utcában 8 tantermű iskolára lesz szükség és ezekben, a háromemeletes házakkal szegélyezett, sűrűn lakott utcákban épüljön majd a külső csin nélküli emeletes népiskola? Ugyan, Urak!

Et nunc venio Erről a javaslat nem szól, de úgy látszik az egésznek ez az igazi alapja. Kell majd egy csomó új igazgatói állás, a melynek évi terhet egy kissé bajos megállapítani, mert az 1400 frtos törzsfizetéssel a garantált jövedelemnek csak kisebb részét mondtuk meg. Az épületfentartási, tisztogatási, fűtési, világítási stb. költségeknek rohamos fölszaporodását csak éppen hogy megemlítjük.

A 8—16 tanteremben elhelyezett osztályokra való felügyeletnél persze mindig a pedagógiának kell helytállani. A tanítói általános fizetésrendezés alkalmával az események szerencsés alakulása lehetővé tette, hogy a fővárosi tanitóság, első sorban az igazgatói kar minősítéséhez mérve, meg sem álmodott előnyös helyzetbe jutott. Ennek persze már három éve és az időközben az iparostanonciskolai felügyeletért húzott 300 frtnak 500 frtra történt fölemelése az anyagi boldogulás tekintetében keveset nyom a latban, most tehát ezt egy kis munkacsökkenéssel kell kiegészíteni és megszületik a 8 tantermű egyemeletes, csin nélküli iskola, melynek azonban bizonyára mégis lesz egy nagyon is kivételes része: az igazgatói appartement.

És ezzel térünk rá elemi iskoláinknak egy sokat bolygatott kérdésére: az igazgatói lakásokra. Köztudomású, hogy az elemi iskolai igazgató lakásbérilletménye 420 frt, kevésbbé köztudomású, hogy a természetben birt lakás bérértéke fölér annak az összegnek kétszeresével. Hogy az iskolában való benlakás még egyéb kellemetességekkel is jár, azt éppen a multkor olvashattuk e lap hasábjain. Nevetséges évi átalányért nemcsak korlátlan a légszuszvilágítás, hanem a légszusznek főzésre való fogyasztása sem okoz skrupulust.

Az igazgatói lakásoknak eljöttől fogva voltak elvi ellenségei. Ezek nem akarták egyenesen kimondani,

hogy a főváros a töméntelen igazgatót lakással és a vele együttjáróval kitarítani nem lesz képes, hanem ők is belekapaszkodtak egy modern tudományba a higiénébe és azt mondták, hogy az igazgatónak az iskolában való lakása, a családjában előfordulható gyermekbetegségek esetén végzetessé válhatik az egész tanulószeregre. Azt hitték már, hogy a gyermekek százainak életveszedelme majd csak elég lesz az igazgatók kiemelésére. De mi történt? A higiéné mesterére talált a modern építészetben. Most már olyan igazgatói lakást építenek, hogy az magától az iskolaépülettől teljesen elszigetelt, még portáléja, vesztibülje és lépcsőháza is elkülönített, szóval ház a házban. Sőt, hogy a higiéné végképpen csatavesztes legyen, legujabban — a hol lehetett — az igazgatói lakást elegáns villa alakjában beállítják az udvarba: helyesebben a kertbe, melyet úgy látszik jövedelemforrásnak tekint a városnak minden aprólékosságra kiterjedő mintagazdálkodása.

Nó mármost mondjuk, hogy egy 20—27 tanteremmel bíró iskolaépület elbirja valahogy a 3 nagy utcai szobából, előszobából, konyhából, cselédszobából, fürdőszobából, külön kapubejáratból, lépcsőházból, folyosóból stb. álló igazgatói lakást. De mondhatjuk-e ugyanezt majd oly épületekről, amelyben csak 8 tanterem lesz? Alig, és erre való tekintettel a tervezett egyemeletes „csin nélküli“ iskolaépületeket helyesebben elemi iskolai igazgatói családi házaknak kellene elnevezni.

A járatlan ember mindezekre fejét csóválja. Hát nincs a főváros tanügyeinek gazdája? Hát az a tanügy — a melynek eredményeit a ker. iskolaszékek laikusai szokták konstatálni — csakugyan oly virágzó és kifogástalan, hogy a nyomorgó lakosság elemi lét-föltételeinek megdrágításával kell azt „fejlesztetni“ még pedig abban az irányban, mint a most ismertetett?

Gazdája nincs a mi tanügyünknek, de vannak gazdái, a kik hála a mi fővárosi szervezetünknek, noha fizetett alkalmazottak, benn ülnek a törvényhatósági bizottságban és határoznak a saját ügyükben és ezek — maguk az igazgató urak.

(A)

A vásárdíjak felemelése.

A közbiztonság és marhavásár igazgatósága előterjesztést tett a főváros tanácsának a vásárdíjak felemelése tárgyában.

A marhavásáron ez idő szerint a nagy marha után 80 kr., a borju után 15 kr., az apró marha után 1 kr. díjat szednek darabonként. Ennek ellenében az igazgatóság konstatálja azt, hogy a külföldön mindenütt magasabbak a vásárdíjak s minthogy a fővárosban a hatóság épp úgy megtesz minden lehetőt a vásár érdekében, mint külföldön s miután nem kell attól tartani, hogy a vásárdíjak emelésével akár a piaci husára

emelkednék, akár a vásárforgalom csökkenne, azt ajánlja, hogy:

a nagy marha után darabonként 80 kr. helyett egy forintot;

a borju után darabonként 15 krajcár helyett 20 krajcárt;

az apró marha után darabonként 1 kr. helyett 5 krajcárt szedjenek.

Az emelést megokolja az igazgatóság azokkal a nagy beruházásokkal, amelyeket a fővárosnak legközelebb okvetlenül meg kell tennie.

A vásártéri faistállók tovább nem maradhatnak meg. Állatbetegség esetén ezek az istállók nem fertő leníthetők; eső idején olyan sár van körülöttük, hogy a hozzáférhetőség lehetetlen, a nagy költségbe kerülő kiköveztetést pedig a rozoga alkotmányok nem érdemlik meg.

De a faistállók tűzveszélyesek is és tűz esetén aligha lehetne egyetlen állatot is megmenteni belőlük. Végre nagy kényelmetlenség az is, hogy nincsen padlásuk. E miatt a szénát a messze fekvő köistállókból kell szállítani. Viszont a padláshiány miatt az istállóban télen kiállhatatlan a hideg, nyáron a meleg. A vályuk a szabadban vannak s télen a víz befagy, nyáron ihatatlanul meleg.

A főváros már régebben elhatározta, hogy köistállókat építtet. Ezt most már fokozatosan ugyan, de haladéktalanul meg kell tennie. Szükséges, hogy menél előbb legalább nyolc köistállót építsen a főváros.

Ezeknek a költsége 890.000 forintra rug, amely befektetésnek amortizációját a vásárdíjak emelésével lehet megteremteni. A vásárdíjak emelése ugyanis, ha az 1897-iki felhajtás után számítják, a következő többletbevételt eredményezi:

1897-ben felhajtottak:

155 118 nagy marhát, 20 kr.	többletdíj	= 31.023.60
136 517 borjut 5 kr.	„	= 6 825.85
167 106 apró marhát 4 kr.	„	= 6 684.04

Többletbevétel: 44.533.49

Ez a többletbevétel a befektetés 5% amortizálásának felel meg. Az igazgatóság tehát kéri a tanácsot, hogy az előterjesztést fogadja el s a szükséges intézkedéseket akképp tegye meg, hogy az építést már 1900-ban megkezdhesék.

(Főv. Tud.)

„Nem időszerű!“

— Irta: Kabos Ede. —

Ez a kifejezés ketrec, a mibe a gyámoltalan igazságokat szokták elzárni. Beléje csukják, amíg jobban meghiznak, hogy érdemes legyen beleharapni vagy amíg úgy megerősödtek, hogy maguktól törik fel a ketrec ajtaját. Innen van, hogy manapság csakis azok az igazságok időszerűek, amelyek elég kövérek vagy elég erőszakosak. A többi igazság — nem időszerű.

Azon tehát senki se csodálkozzék, hogy a főváros illetékes bizottsága, a mikor a szegényügy rendezéséről kellett volna véleményt mondania, zárt ajtó mögött ráolvasta erre a kérdésre: „nem időszerű.“ No a szegényügy, az csakugyan nem kövér igazság, ami csalogatná az ingyencet. És nem is erőszakos igazság, mert ha a szegényeknek nincs mit enniük,

ugyan honnan merítsék az erőt! A szegényügy bizony koldus-igazság és nincs rajta mit csodálni, ha a jó urak odazárták a ketrecbe: „nem időszerű.“ Hízék meg vagy legyen brutálisabb. Akkor aztán szóba állnak vele, mert muszáj. Ez ugyanis az egyetlen regula, a mi alól nincsen kivétel.

A szegényügy tehát ott van most a ketrecben. És vár. Legalább a derék fővárosi gazdák úgy képzelik, hogy a szegényügy vár. De egyet nem volna jó, ha elfelednének. A szegényügy csöppet sem hasonlít a sablonos igazságokhoz, a melyek időnkint bebocsátásért kopogtatnak. A szegényügynek más az életrendje és akkor hízik, a mikor éheztek. Mentől több szegény ember esik össze az éhségtől és mentül nagyobb arányokat ölt a nyomor, annál nagyobb ketrec lesz szükség, hogy ez a megnövekedett kérdés beleférjen. És hiába írják a ketrecbe: hogy „nem időszerű,“ a szegényügy szét fogja rombolni a ketrecet a felirattal együtt és ki fog törni. Egy szép napon a főváros urai valami rettentő robajra fognak ébredni és félálmosan is elkiáltják magukat: reng a föld. Pedig csak a szegényügy lép ki akkor a ketrecéből. De erőset lép s megmozdul nyomában a föld.

Valami csodálatos fásultság van abban, mikor egy tanácskozó bizottság a szegényügyre meri azt mondani, hogy nem időszerű. A szegényügy mindig időszerű. Sőt az egyetlen, a mi igazán időszerű. Mert jogok híján még senki se halt éhen, de a kenyérre nehezebb várni. Hogyha a főváros tíz évvel később lesz olyan széppé rendezve, mint most a Kossuth Lajos utca, az ugyan igen fájdalmas momentum, de nem kell szükségképpen belehalni. Jóllakott ember elvégre az össze-vissza roncsolt Ferencziek terén is jobban érzi magát, mint éhező koldus a kifogástalan Andrassy-uton. S ha a jóllakottnak azt mondják a Ferencziek terén, hogy várjon egy kicsit, az nem olyan rettenetes, mintha az éhesnek kell magát türtőztetnie az Andrassy-uton. A szépségtől ugyanis nem lehet jóllakni. Legfőlebb a szemnek s az nem tényező. És még a telkek eladása, a vasutak kikerekítése sem olyan sürgős, mint a szegényügy, mert a módos ember gyalogszerrel sem késik le sehonnan, de a koldusember kenyér nélkül rettentő gyorsan szokott utazni. Már tudniillik a Szent-Mihály lován, amely elviszi ebből az árnyékvilágból. S a főváros szabályrendeletei közé, a melyek intézkednek, hogy a villamostól az omnibuszig minden közlekedési eszköz lassan hajtson, épen az a legfontosabb hiányzik, mely a Szent-Mihály lovának tiltaná meg a — gyorsajtást.

A pénzügyi szempontok előtt nem szabad itt meghajolni. Ha máskülönben igen nagy úr is a pénzügyi szempont. Mert ugyan kinek telnék kedve az asszonyban, a ki az első pénzén piperét vesz magának s nem kenyeret az éhező gyermekeinek! Bolond vagy gonosz az ilyen asszony, de nem mintának való. S ha a főváros képtelen adóneveket eszel ki, csak-

hogy a maga toalett-szükségeit fedezhesse, milyen joggal meri azt mondani, hogy a szegényügy rendezése pedig nem időszerű? Egy hercegnőről mondják, hogy csodaszép ruhát csináltatott magának s mikor ő ebben pompázott, a szabója éhen halt. Mert a szabót a fenséges úrhölgy nem fizette ki. Azt mondta neki, hogy a fizetést még nem tekinti időszerűnek. S a pompázó főváros, a melynek néhány delegáltja harmadfélezer forintot tudott elrepresentálni két nap alatt a bécsi temetésen, a szegényügyre azt mondja, hogy: nem időszerű. De hiszen az a szegényügy talán nem is volna, ha a főváros csak olykor-olykor hozzá is küldene olyan atyákat, akik huszonnégy vagy negyvennyolcz óra alatt harmadfélezer forintot tudnak elrepresentálni. Sokkal kisebb reprezentációs költséggel el lehetne tüntetni az egész szegényügyet, csak egy kicsit akarnák időszerűnek elismerni. De nem engedi az a nyomorult sablon, mely úgy rendezi be a főváros igazgatását, mint a hogy a divatos orvosok várótermében szokás: a kinek a száma milyen, aszerint jut be előbb a doktorhoz. Pedig talán az kapta az első számot, a kinek csak egy hamis orvosi bizonyítvány kell, hogy megkapja odahaza a fürdő költségeit s az kapta az utolsó számot, a kinek minden késedelmes perc az életébe kerülhet.

Nem jól van ez így. S a főváros nem bujhatik el a sablon háta mögé. A szegényügyre pedig nem huzhatja rá az ő generális kifogását, a melylyel minden sürgető kötelességet el lehet odázni. A szegényügy egyáltalán nem házi állat, a melyet hizlalás és várakoztatás céljából ideiglenesen ketrecbe lehet zárni, az egy türelmetlen és civilizálatlan vadállat, a melyet táplálni kell vagy agyonütni. De várakoztatni nem lehet. Mert különben megeszi az urat szőröstülbőröstül s nem törődik vele: hogy időszerű-e vagy sem. Éhes embernek az evés mindig időszerű.

A proletariatus ellen.

— A VI. kerületi előjáróság jelentése. —

A. VI. ker. választmány megbízásából Mátray József a kerület előjárója az egész fővárosra nézve nagyfontosságú javaslatot nyújtott be a főváros tanácsához.

A javaslat első része a legszomorubb színben tünteti fel a főváros szegényügyét. A hatóság nem képes az egyre szaporodó szegényelemnek megfelelő segítséget adni. A fővárosba pedig még ma is százával özönlik a foglalkozás és munka nélkül levő nép, amely részben munka híján, részben mert kerüli a munkát, sem magát, sem a családját nem tudja eltartani.

A külföldi és vidéki egzisztencia nélkül betelepítők valósággal megostromolják a hatóságot, amely kénytelen segíteni rajtuk, nehogy az éhhaláltól elpusztuljanak, vagy bűnre vetemedjenek. Ezek az elemek egyrészt a helybeli szegények rendes ellátását nehezítik, lehetetlenné teszik a szegényügy gyökeres megoldását, másrészt a főváros közbiztonságát veszélyeztetik.

Illetékességi helyük ezeknek a vándorló proletároknak nincs, mert többnyire olyan elemek, akiknek községek azért nem adtak irást, mert tudják, hogy magukat el nem tarthatván, másnak a terhére lesznek. A kinemadott illetékességi iratok nélkül pedig könnyű az illetékesség letagadása.

A fővárosban mind a mai napig semmikép sem szabályozták a bevándorlók ügyét. A fővárosba akárki betelepedhetett, ha meg tud élni, vagy nem; a rendőrség csak azokat toloncolja el, akiknek nincs foglalkozásuk. Ha a foglalkozást igazolják, tekintet nélkül arra, hogy megtudnak élni vagy sem, megtűri őket.

Ezt az állapotot meg kell változtatni, mielőtt valami katasztrófa érné a fővárost. A törvényhatóság a községekéről szóló 1886. évi XXII. t.-c. 9. és 15. szakasza alapján járhat el a bevándorlók ellen. E törvény szerint a bevándorló köteles a letelepedés szándékát bejelenteni, a mit a község megtagadhat, ha:

a) a települő ellen bebizonyítatik, hogy büntett, vagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt van jogerős határozattal vád alá helyezve, vagy büntett, avagy ugyanilyen vétség miatt hozott ítélet hatálya alatt áll;

b) ha a község terhelése nélkül magát fenntartani nem képes;

c) ha legutóbbi állandó tartózkodási helyétől kielégítő erkölcsi bizonyítványt fel nem mutathat

A törvény 164. §-a ezt a rendelkezést a fővárosra is kiterjeszti, de sajnos, eddig nem hajtották végre. Itt bárki letelepedhetik, anélkül, hogy az idézett törvény rendelkezéseit alkalmaznák ellene.

A javaslat végre azt indítványozza, hogy az általános nyomor megszüntetése és a főváros közbiztoságát fenyegető veszedelem elhárítása végett a törvényhatóság sürgős tárgyalást indítson meg az idézett törvénynek a fővárosban leendő alkalmazása végett.

(Fővárosi Tudósító.)

Budapest szabályozása.

Az örök kísértet: Budapest egységes szabályozása a múlt héten a mérnök- és építőegyesület ajtaján kopogtatott be. Az egyesület, amely már gyakran látta vendégül a főváros szabályozásának kérdését, most is szívesen fogadta. Előrelátható, hogy a kérdés bent is marad az egyesület diszes helyiségében és egyhamar nem tudják beprotezsálni a városházára. A városházán ugyanis fázna az egységes szabályozási kérdés megbolygatásától, noha valamennyien beismerik, hogy Budapest céltudatos fejlődéséről addig beszélni sem lehet, amíg egységes szabályozásunk nincsen.

Budapest sok százezer forinttal fizette már meg a szabályozási terv hiányát. Elég volna állításunk bizonyítására a Dréher-palota sorsára hivatkozni. De nem akarunk rekriminálni. A kidobott milliókat visszaszerezni úgy sem lehet többé. De követelnünk kell a szabályozási tervet, hogy a jövőben elkerüljük a szabályozási baklövéseket, amelyek már is annyira eltorzítják fővárosunkat, hogy akárhány Budapesten járt külföldi szakember kételkedik abban, hogy Budapestnek a szabályozáshoz csak némileg is értő szakközlegés volna. Budapest tele van olyan szabályozási ab-

szurdumokkal, amelyek mindennél fényesebben bizonyítják, hogy Budapestet maga a közönség tette nagygyá az adminisztráció támogatása nélkül. A szabályozási csodabogaroknak egyik botrányosan érdekes példánya a József-utca. A József- és Szentkirályi-utca keresztezésénél néhány öles parkocska van. A Mária- és József-utca keresztezésénél ugyanakkora tér. Öt földszintes, rozoga viskó volt a két tér között. Ha az illetékes embereknek csak parányi érzékük lett volna a város rendezéséről, a két teret összekötik. De nem tették s ma már három nagy bérkaszánya épült ott, s a két tér hosszú ideig szégyenfoltja marad a mi szabályozásunknak.

Pedig két hatóságunk is van, amelynek gondoskodnia kellene a város helyes szabályozásáról. Talán éppen az a baj, hogy két hatóság is van, amelynek szakemberei soha meg nem értik egymást s amit alkot az egyik, lerombolja a másik. A mérnöki hivatal és közmunkatanács örökös civódásának csak az egységes szabályozási terv vethet véget. Mi ugyan szívesen néma szemlélői maradnánk a két hatóság torzskodásának, ha egymás dolgát bolygatnák, de ők a város, a polgárság bőrre hadakoznak. Másik baja a kettős hatóságnak, hogy a felelősséget magáról mindegyik elhárítja és a másikra tolja. Nincs senki, a ki számot és felelősséget vállalna az örökös szabályozásokért s a közönségnek oktan szabályozásokkal való zaklatásáért.

Az egységes szabályozás biztos irányt ad a város fejlődésének, megerősíti a vállalkozási kedvet, megakadályozza, hogy több kilométer távolságra egymás mellé ragaszszák a bérkaszányákat a nélkül, hogy egy talpalatnyi szabad területről gondoskodnának. Ma senki nyugodt lelkiismerettel nem építhet. Nem tudja, hogy holnap nem mondja-e ki valamelyik bizottság, hogy az utca nivóját emelni kell s a háza árokba kerül.

Budapest szabályozásának legnagyobb hibája, hogy minden utcájának a szabályozási tervét akkor készítik meg, amikor már az utca építését és a vele járó kisajátításokat kell megkezdeni. Akkor azután sutba kerül: szabályozás, városrendezés, kereskedelem, közegészség és egyedül a fiskális szempontok döntenek. Ez a magyarázata annak a szinte hihetetlen dolognak, hogy hónapokig, sőt esztendőig komoly emberek vitákoztak azon, hogy a belváros egyik legnagyobb forgalmu utcáját a Koronaherceg-utcát nyolc vagy tíz öltre szélesítsék ki, hogy a Mester-utcát, amelynek hivatása a ferencvárosi pályaház forgalmának lebonyolítása, milyen szélesre szabják s hogy a szabályozást egyszerre, vagy az építésnek megfelelően fokozatosan hajtsák-e végre. Ha egységes szabályozási tervünk van, amelynek megállapításakor a városrendezés, kereskedelem, közforgalom és közegészségügy érdekét komoly megfontolás tárgyává tehetjük, s a mikor nincsenek ok a sopánkodásra, hogy szép — szép, jó és szükséges, de a mai pénzügyi viszonyok mellett más-

ként nem lehet, a fentiekhez hasonló kérdések vitatása teljesen ki volna zárva.

Az egységes szabályozási terv hiánya minden magasabb ideát, nemesebb gondolatot, helyes megoldást lehetetlenné tesz. Annak köszönhetjük görbe, zig-zug, vagy amint a közgyűlésen mondták: panganét-alaku utcáinkat, az az oka, hogy Budapest a kontinensnek parkokban és szabad területekben legszegényebb városa, hogy középületeink szűk utcákba vannak bezárva, hogy az operának nincsen bejárata, hogy Szt.-István temploma főhomlokzatával a hatóles Nagykorona-utcába van beszorítva, s nincsen egyetlen pont, a honnan a monumentális épületet élvezni lehetne. De ott van, büszkeségünk az új parlament, amelynek főhomlokzata csak a Duna közepéről látható. De az ötletszerű gazdálkodással kizárjuk annak a lehetőségét is, hogy a jövőben helyesebben szabályozzunk. Csak egy példára hivatkozunk. A régi dologkórház a Kerepesi-ut és Vas-utca sarkán a főváros tulajdona. Ugyan csak a fővárosé a Rókus-kórház is. Csak rövid idő kérdése lehet még az új Rókus megépítése s akkor mind a két épület fölősléggessé lesz. Gyönyörű területtömb a Vas-utcától a Flór-utcaig s alkalmas akár nagyszabású középületnek, akár parknak. Megbecsülhetetlen volna, ha a főváros szabadon rendelkezhetnék eme nagy terület fölött, de megakadályozza benne az egységes szabályozási terv hiánya, az ötletszerű gazdálkodás. Aránylag nagyon kis üres magántelekek vágtak ketté a komplexuszt, s ha egységes szabályozási terv készült volna, föltétlenül bizonyos, hogy ezt a területet kisajátítják és a főváros területéhez csatolják. A mai rendszer két év előtt megengedte, hogy a magántelken háromemeletes bérház épüljön s megakadályozza a nagy telektömb egységes kihasználását. Előre látható, hogy az új Rókus megépítése után a Mannó-féle palota a Dréher-palota sorsára jut. Szegényére a főváros adminisztrációjának, kárára a közénztárnak.

Ezek a tények fölősléggessé teszik, hogy még bővebben magyarázzuk az egységes szabályozás szükségét, s csak annyit akarunk még megmondani, hogy miért fájnak a városházán az egységes szabályozási tervtől. A hetvenes években pályázat útján szereztek be egy szabályozási tervet. A pályázat éppen olyan szerencsétlen volt, mint utjabban az Új épület és Károlykaszárnya szabályozásának a pályázata. Naponként módosítani kellett rajta, s egyáltalán nem felelt meg egy nagy városi szabályozási terv követeléseinek. S ebből a tervből akarják levonni azt a konzekvenciát, hogy általános szabályozási terv nem is készíthető mert az élet, a mindennap más irányban mutatkozó szükség rácsafol minden teóriára. Kicsinyes okoskodás és hamis konzekvencia. Hogy a hetvenes évek szabályozási terve nem vált be, annak egyedüli oka, hogy a terv már akkor is rossz volt, s a pályázat eldöntésekor különböző mellékokok kerültek fölül. Ki meri ál-

litani, hogy a Károlykaszárnya vagy Újépület telkét nem lehet jól szabályozni. Pedig az elfogadott, illetőleg díjazott tervek oly szerencsétlenül oldják meg a kérdést, hogy már ma teljes bizonyossággal állíthatjuk, hogy egyik sem fog a követeléseknek megfelelni. Üres kifogás lesz tehát, ha tiz, vagy akárhány esztendő után azt állítják, hogy a tervek a mai viszonyoknak megfeleltek, s a tervezők a jövőbe nem láthattak.

Száz év előtt és száz év után ugyanazok az alapkövetelések voltak és lesznek a jó szabályozásnak, amelyek meg vannak ma és legföljebb egyes részleteket módosíthat az élet. Az egységes szabályozási tervet tehát meg lehet és meg kell csinálni, de nem szabad megengedni, hogy a terv megállapításakor az általános és alapköveteléseken kívül más mellétekintetek vétessenek figyelembe.

Sárbadobott pénz.

Ha a boldogult Mack Ádám föltámadna és látná, hogy szép székesfővárosunkban az ő rendszerű makadam utakat minő gondatlanul dolgozzák, sirjába bizony menten visszafeküdnek.

És az ángliusz mérnök ezt nagyon bölcsen tenné.

Nem tudjuk hirtelenében, hogy a makadam utak fentartása Budapesten mibe kerül, de azt hisszük, hogy ez összeg nem lehet csekély, sőt annál nagyobb, minél jelentékenyebb az a veszteség, mely a várost ezen utak gondatlan kezelése miatt éri.

Bizonyítsuk be, hogy miért?

Azért, mert nyáron agyonlocsolják, télen pedig hónapokon át rajta hagyják a sarat.

Ennek az a természetes következménye, hogy a különben is laza talajra lazán beágyazott zuzott kőanyag nincs kellően megkötve és a különben is óriási teherforgalommal szemben tartós, ellentálló képességgel nem bírhat.

Makadamutaink tehát átlag oly gyorsan pusztulnak, hogy javításukat nem győzik, és mert az utmesterek folyton azt panaszolják, hogy sem elegendő anyaggal, sem munkaerővel nem rendelkeznek, önként következik hogy a makadamutak mai fentartása dupla költséggel jár és ennek dacára télen-nyáron egyaránt rosszszak.

Hogy a makadamut kőanyaga a nálunk divó keskeny talpu terűs szekerekre rendszerint mértéken túl fölrakott terhek súlya alatt rövid idő alatt szétmállik, mindenki tapasztalhatja.

Joggal állíthatjuk tehát, hogy a makadam-rendszerű burkolat, élénk teherforgalmi utvonalakon, az ut kellő gondozása mellett is, abszolút rossz és költséges. Hát még mennyire drágítja ezt az utrendszert az uttest hanyag javítása és milyen keserves közlekedés esik rajta.

Ha tehát a makadamutak fentartására nem szavaznak meg annyit, hogy azokat jó karban lehes-

sen tartani, ha másrésről az iránt sem rendelkeznek, hogy a terüs szekerek kerekei szélestalpuak legyenek, minden szekér maximális terhe pedig meg legyen határozva, úgy inkább hagyjanak föl a makadamburkolattal, mert többbe kerül, mint a legjobb minőségű gránitkoczká.

A fősvény mindig kétszer fizet. A makadamutaknál a főváros bizonyára háromszoros költséggel tart fenn olyan utvonalakát, melyek rendesen tele vannak kátyukkal, nyáron tudórontó porfészek, télen pedig gyakran járhatatlanok.

Szakértő utépítő mérnökök állítják, hogy nincs az a drága kőburkolat, mely a makadamburkolatnál, a mi viszonyainkat tekintetbe véve, olcsóbb ne volna; arról nem is szólva, hogy közlekedési és egészségi tekintetben mennyivel célszerűbb.

E sorok írója nem kövezőmester, nem is kőbányatulajdonos, sőt a keramit-részvénytársaságnak sem tagja, csak olyan közönséges adófizető, a ki eddig némán szemlélte, hogy hányják az adóforintokat a sárba.

Közjótékonsági elmékedések.

Azoknak, kik oly nagy hévvel kürtölik világgá azt, hogy ime Budapest már a világvárosok sorába lépett, (mert hát a villamos vasut részvényei és egyéb közvállalatok szerződésai mindazoknak, kik e husos-fazekak körül sikerrel kanalaztak, pompásan jövedelmeznek,) jó volna a világvárosi érem sötétebb oldalára is tekinteni.

Mert hát az a világvárosi állapot a fényes paloták, nagy jövedelmet biztosító bérkaszárnnyakon, pompás berendezésű villákon és az uri mód egyéb kényelmein kívül, oly tengerét a nyomornak és a bűnnek is takarja, melyről nagyon tanácsos lesz idejekorán alapos tájékozást szerezni, mielőtt ennek az áradatnak hullámai medrükön tulesapnak.

A bűnlajstrommal az államrendőrség és a büntetőbíróságok számolnak be.

A székesfővárosban folyton terjedő közelszegénységéről, a különböző formákban jelentkező proletariátus szaporodásáról, a munkanélküliek és munkakerülők növekvő hadáról senki sem tud beszámolni, de a figyelmes szemlélő tudja, látja, hogy a vidék pusztulása mellett, a székesfőváros az a társadalmi szivacs, mely a proletariátust mind nagyobb tömegekben föl szívja.

Nálunk ezt a ma már fenyegetővé vált bajt csodálatos egykedvűséggel nézi a társadalom, az államhatalom és a városi hatóság egyaránt.

A baj okát, rohamos terjedését, szociális ellenszereit ép azok nem kutatják, kiknek első sorban nemcsak módjuk, de kötelességükben is állna, székesfővárosunk ezen tarmezejére folytonosan ügyet vetni.

Társadalmunk anyagilag jól vagy közepesen szituált része az utón útfélen ezerfele változatban jelentkező köznyomorral szemben, enyhítőleg óhajtván föllépni, magánadakozás vagy egyleti működés útján, vagy pumpol vagy pumpoltatik.

Különösen középosztályunk az, mely e tekintetben folytonos ostromnak van kitéve és alig képes az egyletek parforce versenyét kiállni.

Hogy azután a közjótékonság szivattyúi minő rendszertelenséggel használják föl a jó és rosszkedvű adakozók filléreit; hogy az élelmes fővárosi csavargó, a selymes özvegy és a kilenc gyermekes anya mily páratlan ügyességgel koppasztja meg naponkénti körútjában mind a tíz kerület területén működő közjótékonsági egyesületeket, arról a kolduskrónika mesés dolgokat tudna regélni.

A végeredmény az, hogy a jószív sugallta versenyben egymás tagjaira, sőt talán egymás koldusaira is vadásznak. A valódi szegény pedig szerénységének átka alatt hoppon marad, sőt nem ritkán a szó legrettentőbb értelmében éhen vész vagy öngyilkosságra kényszerül. Többnyire a bűn útjára tér, ahol azután inséges küzdelem és küzdelmes inség helyett, modern kényelemmel berendezett fegyházbeli cella, kellemes otthont biztosít számára.

Mert hát kérem szívesen, korszerű filantropiának az is egyik jellemvonása, hogy a rablógyilkost, a tolvajt stb. a szabadon küzködő szegény ember nehéz sorsához mértén uri módon szokta elartatni, természetesen szintén azok költségén, kik mint adófizetők, maholnap már csak a bőrüket vihetik a nagy Moloch oltárára.

Társadalmunk közjótékonsági működése (sőt egyes rétegek mániája) téveteg; egészsében gyakran nem egyéb a másoktól elharácsolt fillérek jóhiszemű elpocsékolásánál.

Most lássuk az államot.

Tevékenységevel hamar végezhetünk.

A vidéken föntart néhány javítóházat. Magát a székesfővárost a közjótékonság terén semmiféle intézménnyel nem segíti, sőt még azokat sem létesíti, melyeket a büntetőtörvények megrendeltek.

Hir szerint a belügyminiszteriumban ez idő szerint már folalkoznak a szegényügy országos rendezésével.

Az eddigi gyakorlat után ítélve föltehető, hogy ezt a rendezést a községek és városok terhére kivetendő újabb pótdadók képében fogják megvalósítani. Amivel majd megvalósul Kolonics biboros kétértelmű vigasztalása:

Ne búsuljatok szegények!

Eztán jobban lesztek szegények.

Alkalmasiot mi is jobban leszünk, vagyis szegényebbek leszünk a szegényügy országos rendezése után, ha ugyan megérjük, sőt annál jobb, ha meg nem érjük, mert az államhatalom mai alkotásaiban a polgárember társadalmi jólétére nézve nem sok üdvösség van.

Meglehet azonban, hogy a fenyegető szükség reakényszeríti majd a kormányt és a törvényhozást, hogy a szociálpolitika és a rendészet terére lépjen. Mert alig képzelhető, hogy a munkások közegészségének védelme, aggkoruk biztosítása, a gyáriparnak közbiztossági és egészségi szempontból való szabályozása, a balesetek ellen való biztosítás, a munkások gyermekeinek képzését tovább fejlesztő iskoláztatása, továbbá rendőri szempontból a szabad költözködés megszorítása, a helyben való tartózkodás jogának bizonyos existentialis minimum, mint létfeltételnek igazolása által való szigorítása, a dologkerülő csavargók javító irányú fékezése, a züllésnek indult gyermekek megmentését célzó javító- és dolgoztatóházak föllátása és a toloncügynek korszerű rendezése, sokára elhalasztható legyen anélkül, hogy a szociális anarkia állambomlasztó hatását ne éreztesse.

De hát hogy állunk a szegény és közjótékony-sági ügygyel a székesfővárosnál?

Bizony kurtán-furcsán végzünk vele.

Amíg a szegényalap futja, addig adunk és amíg szegényházainkban valaki elfér, addig föl vesszük.

Kerületi választmányaink megszavazzák a havi segélyeket. A pénztárak kifizetik. A szegények nagy része elviszi a pálinkaházba.

Igy bánnak el különben a pénzbeli segélylyel, nemcsak nálunk, de másutt is.

Az előjáróságok által néhány kerületben életre-hivott közjótékony-sági egyesületek és a népkonyhák annál jobban virágznak, minél jobban segélyeztetnek a főváros által.

A temérdek munkanélküliek érdekében szerve-zendő munkaközvetítő intézetekre vonatkozó külföldi anyagot az iparegyesület igazgatója összegyűjtötte, fölolvastatást is tartott róla, fölterjesztést is intéztek a kereskedelemügyi miniszterhez és az egész ország most annak a minisztériumnak padlásán szárad.

A székesfőváros területén kerti és mezei munká-val egybekötött dolgoztatóház létesítése végett nagy-iványi Fekete Gyula dr. f. évi július 10-én „Dolgoztatóház” címen szakszerű cikket irt, melyben arra utal, hogy számítása szerint 60,000 frt költséggel a dolgoztatóház csavargók számára dolgoztatóházat lehetne a székes-főváros valamely dűlőjén építeni és a belterjes mező-gazdasági munka hozadékából fönn is tartani.

Nem tudjuk, városi atyáink közül melyik olvasta el azt a cikket, de alapos sejtelmünk van, hogy mire ezt a dolgoztatóházat — szokás szerint — elvben megszavazzák, nem lesz már a városnak tulajdon szántója, ahova fölépíttesse.

Ami pedig a székesfőváros szegényügyének ren-dezését illeti, erre nézve készen van egy javaslat és készen áll az új központi szegényház tervezete is.

Az elsőt bizottságilag fogják tárgyalni és ha városatyáink öblös torku szóvivői oly élénk érdeklő-déssel fognak iránta viseltetni, mint például a villa-mos vasut szerződésének, vagy annak idején a Rémi-féle telekre a népszínházzal szemben 650,000 frt költséggel tervezett központi tüzoltó-laktanya ügye iránt, ugy fényes eredményt jósolhatunk.

Ugyanez áll a központi szegényháza is.

Egyebekben pedig vagyon statisztikai hivatalunk, de nincsen szegényügyi statisztikánk. És vagyon a székesfőváros közgyűlésében sok emberbarát, aki a közjótékony-ság fogatkozásairól szpiccel, de az annak ujjaalakításához mulhatlanul szükséges anyagi áldo-zatoktól fázik, mert azon jámbor hitben él, hogy nagyszabású reformokat frázisokkal is meg lehet alkotni.

Igy állunk közjótékony-sági intézményeinkkel ma társadalmi, állami és törvényhatósági téren.

A dúsgazdag katolikus egyháznak idevágó áldo-zatairól nem szólhatunk, mert ezekről — a székes-fővárost illetőleg — tudomásunk nincs.

Már pedig Könyves Kálmán szerint:

De stryges, quae non sunt, quaestia non fiat.

Magyarán: Boszorkányokról, melyek nincsenek, szó ne legyék.

(bl.)

A szükség-lakásról.

(Operett 1 felvonásban.)

(Történik a Lipótváros előjáróságánál.)

Az előjáró : Fel fel vitézek a csatára
Szükség-lakás felbajtására
Szükség-lakást, sajh, ki nem akart
Ez lelkesíti, manap csak a magyart!

Az istenadta nép : (üvölt) Ez kell a magyarnak, nem a munka.

Előjáró : Ott hol Vácra visz az ut,
Hol szalad a körvasut
Ott van egy csinos használatlan telek
Az ki szükség-ből lakik
Pompás helyre lenne itt
Arra járjatok szakértő emberek!

Az istenadta nép : Jó Isten bizony

A potya pavillon
Egy kevés
Szűken levés
És semmi fizetés ah
Mig ő előjár
Lakás ki dukál,
S egy kevés
Szűken levés,
De semmi fizetés.

A házi ur. (3023 üresen álló lakás tulajdonosa) (föllép)

Voltam lakó szép Budapesten
Nagy és hatalmas és vidám
De egy napon megkeveredtem
S házi ur lettem — nagy bután,
Nevem ma Hausherr, — áll a házam
Csak én nem állom — de nem ám
Mert akár hogy is kurrentáljam
Lakó a holdban van csupán,
Voltam lakó szép Budapesten
Ó! ó! ó! ó! lakónak lenni be jó.

Az istenadta nép. El, el, szükség-lakásba, szükség-lakásba, szükség-lakásba.

El, el, el, el, el, szükség-lakásba, el.

A házi ur: (kétségbe esve az előjáró elé veti magát)

Ha előjáró vagy tedd, hogy több lakó legyen
Budapesten és kevesebb üres lakás!

Az előjáró. (együtttes) El szemünk elő! el megátkozott
Az istenadta nép Hozsann az égnek, mely törvényt hozott!

(Görög tűz! A házi ur elcsúgyed, a telket feltöltik, a szükség-lakók beköltöznek. Budapesten 10,000 lakás áll üresen. Dicsfény!)

—y.

Budapest idegen-forgalma.

Nehéz arról szót ejteni, ami a valóságban nem létezik. Mert, ha ősz ntén akarjuk Budapest idegen forgalmát számba venni, be kell vallanunk, hogy egy ilyen elnevezésű fogalom van, de meglehetősen csekély mint tényező a főváros életében.

Pedig sok történt az érdekében. A nyolcvanas évek óta, amikor a keleti vasutak megújítása után felmerült az az idea, hogy a kelet forgalmát erre, hozzánk kell terelni, az idegen forgalom emelése évekig napirenden levő kérdés volt. A kormány, a törvény-hatóság és az utóbbinak megbízottjaképp szereplő bizottság s annak excellens tagjai sokat fáradoztak beszéltek, irtak, üléseztek az ügy érdekében.

Talán eredmény is van, de nagyon csekély. A bizottságot azonban, amely az idegen forgalom eme-

lésére alakult, vád emiatt nem érheti. Ők feladatuk magaslatán állottak, de a rendelkezésükre adott eszközök oly primitívek voltak, hogy Debreczen városa egyetlen vásárjának nagyobb reklámot csap. Mert az idegenek ide csalogatására reklám, nagyszabású, állandó reklám kell. Ehhez nem elég 30,000 nyolc nyelvű füzet, amelyből 6000 itthon marad és nyolc országba csak 23—24000 jut el; nem elég egy napi-dijas fordító, nem elég a leglelkesebb bizottság sem, ha annak életre való javaslatait családias rövid látással ütik agyon.

A megfelelő idegen-forgalom egy helyesen befektetett tőkének a dus kamatja, amelyet azonban csak az észszerű befektetés után lehet élvezni. A millennáris esztendő idegen forgalma is jelentéktelen maradt, pedig csak hirdetésekre 270,000 forint uszott el. De ott sok könnyelműség is történt, amennyiben a csalógató brosurák és falragaszok, amelyeket a külföldre szántak, nagyrészen a kiállítás után készültek el.

De hát mi nem akarunk az idegen-forgalom emelésére javaslatot készíteni. Csupán konstatáljuk, hogy az e célra kiküldött bizottság működésének története, a millennáris kiállítás idegen forgalmának összehasonlító történetével együtt most készült el.

Az idegen-forgalom emelésére kiküldött bizottság működésének története inkább tanulságaiban érdekes, mint eredményében. Ez utóbbi, mint említettük, nagyon kevés. Az előbbi — tekintélyes. Különösen őtanulság az, hogy a hatóság az idegen forgalom emelésére célzó törekvéseket támogatja anyagilag, de főképp erkölcsileg, azonban nem irányíthatja. Ehhez a hatóság nehézkes. A forgalom érdekeit praktikus, kereskedelmi érzékkel bíró férfiak, egyesülve a szellemi arisztokráciával, képviselhetik kellően; különösen ha maguk is anyagilag érdekeltek. Egy ilyen megfelelő társaság igen sokat tehet az idegen forgalom érdekében, — más nem.

Ennyit az 1888. április 23-án megalakult és 1891. március 16-án aktív munkásságát megszüntetett bizottság működéséről.

A millennáris kiállítás idegen forgalmi adatai rendkívül érdekesek. A kimutatások szerint:

A fogadóknál	152.567
A kiállítási igazgatóság barakkjaiban	86.926
A városi iskolákban berendezett lakásokban	27.000
A fővárosi lakási iroda részéről felhasznált privát lakásokban	2.000
Az állami iskolákban berendezett lakásokban és magánosoknál vendégképp	30.000
Összesen	298.493

idegen, vagyis külföldi és magyarországi vidéki fordult meg a fővárosban. A legfrequentáltabb hónap volt augusztus, amikor 18295 és szeptember, amikor 20428 idegen ittletéről szól a kimutatás.

A nemzetiségi eloszlás, szembe állítva az 1885-iki kiállítás eredményével, ez:

	1885	1896
Magyar	66.775	93.408
Ausztriai	23.153	34.385
Németországi	4.081	9.182
Amerikai	474	1.117
Romániai	1.378	2.762
Franciai	1.614	2.164

Érdekes ezzel szemben, hogy Bécsben 1895-ben: 72155 1896-ban 63.479 magyar fordult meg.

Az 1897. évi idegen forgalmat is érdekes lett volna az 1896-ikival szembe állítani, de a statisztikai hivatal fedezet hiányában nem készítet felvételeket.

Az idegen forgalmi eredményeknek igen tanulságos statisztikai összehasonlításai után az említett munka a fővárosnak a millennáris kiállítás érdekében tett kiadásait sorolja fel, amelyekből megemlíthjük a következőket:

A kiállítási csarnok költsége	117.513
A kiállított tárgyak előállítási költsége	78.714
A pavillon díszítés, berendezés stb. költsége	19.675
Műszaki közigazgatási iroda	5.212
Lakás közvetítő iroda	1.108
Ünnepség rendezés, vendéglátás, kongresszusok	91.639
Képző és iparművészeti kiadások	18.162
Emlék- és reklámkönyvek vétele, támogatása	7.500
A kiállítás biztosítási alapjához hozzájárulás	00.000
Kerek-k. kamaránál berendezett iroda	5.000
Előre nem látott kiadások	1.300

A millennáris esztendő tehát közel fél milliójába került a fővárosnak. Igaz, hogy ennek ellenében az 1896-iki községi bevételek is tetemesen szaporodtak.

Ugy az idegenforgalom emelésére alakult bizottság működésének története, mint a millennáris kiállítás eredményének a főváros idegen forgalmi viszonyaira való tekintettel történt egybeállításai: magvas koncepciójú, valóságos forrás munka és iránymutató, amely mindenben dicsőséget szolgáltat ambiciózus szerkesztőjének: Almády Géza tanácsjegyzőnek.

Apróságok Budapest multjából.

I.

Ének a Várszínházról.

— A régi jó időkben. —

Nem tudom a fejem fölött tornyosodó évek, vagy a három napos szél tesz-e olyan melabussá, de annyi bizonyos, hogy amióta naponként megfordulok a várban, közel vagyok hozzá, hogy verset írjak.

Más normális embernél ez azt jelentené, hogy szerelmes, nálam azonban csak annyit jelent, hogy melabus vagyok.

Nem szeretek hosszasan bevezetni semmit. Elvém: adj Uram, de mindjárt és így nem veszik rossz néven, ha azonnal tárgyra térek. Boldog ifju korom, amikor legfőbb gondot a szekunda okozott, ott telt el a várhegyen s így senki se csodálkozhat azon, ha az életet a Várszínházban tanultam.

Eszemhe véstem ugyanis azt a nagy mondást, hogy a színház az élet iskolája s igyekeztem szorgalmasan járni ebbe az iskolába. (Kedves atyám szívesebben vette volna, ha inkább a másik iskolába jártam volna olyan szorgalmasan.)

Ismerik önök a Várszínházat?

Pesti embernek fogalma sincsen arról, mi ez a színház a budaiaknak. Nem is színház ez, hanem a kisebbik otthozuk s most, amikor napjai meg vannak számlálva, egész Buda sir.

Nehéz dolog megőrizni ilyenkor a higgadságot, amikor ifju korunk egyik legdrágább emlékeitől búcsúzunk s azért előre is bocsánatot kérek, ha talán néha néha áradozóvá lesz pennám s szavaimat elmossa hulló könyvem.

Ifju voltam, de tudományszomjas. A nyomtatott papirost megvettem, de az élőszó iránt rajongó tisztelettel viseltettem. Ily körülmények között azt hiszem mindenki természetesnek találja, ha a színház iránt való rajongásom olyan mérveket öltött, hogy iskolai könyveimet szorongó lélekkel, de könnyű szívvel elvittem Burián nénihez az egyetlen budai antikváriushoz s azután színház-jegyet vásároltam.

Dél előtt (a latin óra alatt) kiorsoltunk egyet, aki a pénztárhoz rohanjon és beszerezze a színházi jegyeket.

Akkor még nem voltak nagyralátók a diákok s vágyaik nem terjedtek túl a karzaton. Husz krajczár volt a jegy ára, ezek a helyek azonban akkor még nem voltak megszámozva, hanem aki előbb jött, előbb ült.

Délután öt órakor már egész tábor állott a színház előtt. Öreg asszonyok, vidám házmaster-kisasszonyok, diákok és néhány csibézer (budai műnyelven csirkefogó).

Ha nagyon hideg volt, a csibézerek és diákok kisebb harczokat vívtak a kapu előtt, vagy a bezárt kapunál tolongott az egész közönség s az elül állókat már egy félórával előbb szorította neki a kapunak a hátul állók csoportja. Valóságos raj volt, amely csüggett a kapun, egymásra simulva.

Valamivel öt óra után nyíltak ki a kapuk. (Mi egy kis nagyzással kapunak neveztük azokat a szűk oldalajtókat is.) Eszeveszett csatakiáltás töltötte be a levegőt s az ifjuság szédítő iramban igyekezett fel a lépcsőkön.

Ha nagyon közel ért az elöl rohanóhoz egy később indult, azt az elöl levő szeliden vissza legyintette s ilyenkor rendesen egy-egy öreg néni borult fel, ami szintén nem volt megvetendő mulatság.

Főnt, már ugy ismertük a jobb helyeket, hogy az mesés volt. A magas utolsó padra egyetlen szökéssel kapaszkodtunk fel s a padok tetején rohantunk le az első sorba, közel a középkarzatához. Ilyenkor az öreg néni már mosolyogva nézték adáz küzdelmünket, mert ők harmincz krajczáros helyen ültek.

Ez a háboruszkodás már csak azért sem volt érdektelen, mert minden a szímatra volt bízva. Az egész színházban nem égett tudniillik egy éjjeli méceses sem és mi koromsötétben száguldoztunk és kerestük meg helyünket.

Kissé hűvös szellő lengedezett, mert még csak akkor tájban kezdettek fűteni, de mit bántuk mi.

Mikor az egész csapat elhelyezkedett, akkor kezdődött a polgári boldogság. Kiki előkereste világító szerszámát. A gyertyák alját szépen megolvastottuk a gyufalángnál s oda ragasztottuk a párkányzatra. A téli kabátok zsebéből napfényre kerültek a latin remekírók lapjai, meg a puska (ez nem öldöklő szerszám, hanem diák boldogság — kész fordítás —) és szeliden bifláztuk a holnapi leczkét, mert a tanár ur ott ült a földszinten, ha meglátott valamelyikünket, az másnap felelt (Hiába, minden boldogság nyomán ott jár a lehangelés.)

Az öreg néni kis kosarából előkerült az uzsonnakávé s a boldog nagy család szeliden élt a kisebbik otthonában. Aki tudta leckéjét, az azután hódolni kezdett az örök szerelemnek.

A házmaster-kisasszonyokat mind ismertük személyesen, hiszen amikor a Hausmann-kisasszonyok tánciskolájából megszöktethettük a vak zongoristát triumfusban kísértük el a kék csillagba, ahol már vártak a házmaster-kisasszonyok s azok az áldott jó lelkűek, téyleg tudtak már táncolni és szívesen elkinlódhattak velünk.

A Hausmann-kisasszonyoknál ugy is úgy vigyáztott minden mozdulatunkra a táncmester és a szabadság mozgást annyira korlátozták a mamák és szigorú kisasszonyok, hogy a tánc gyönyöreiről még csak sejtelmünk sem volna, ha a kék csillag husz krajczárért meg nem könyörül rajtunk.

A színházban tehát előadás előtt megbeszélhetük a tánciskolai gyönyörűségeket. A vezértáncosnők itt bemutattak a mamájuknak, aki viszont megbízott bennünket, hogy tisztességesen hazakisérjük 10 óra kor leánykáját.

Lassankint azután kigyulladtak a gázlámpák és gyülekezni kezdett a páholyok és a földszint közönsége.

Ilyenkor ismét nagy változáson ment át a karzat. A házmaster-kisasszonyok visszavonultak az ismeretlenség homályába és mi komoly önérettel könyököltünk ki a párkányzatra.

A realis élet eltűnt s kezdtek megjelenni az ideálok. Egy-egy szőke fejecske, tömeges pirulásokat idézett elő a karzaton. Csillogó füszemek száguldozva kerestek egy-egy leánytekintetet és a páholyok mélyéből egy-egy bodros fejecske diszkrétan intett jóestét fel a karzatra.

A Hausmann kisasszonyok tánciskolája legyőzte a Kék csillagot.

Majd zsongani kezdett az egész színház. A nagy-kendős hölgyek elővették a földszinten a horgolásvat s egészen con amore csevegni kezdettek, mi meg egyenkint néven neveztük az érkező színház'átogatókat.

— Nini — Borosék páholyában ma csak heten vannak. —

— Beteg a Gusztika, meg a kis Jóska, ezért nincsenek itt.

A páholyok kedélyesen csevegnek egymás mellett, sőt szemközt is, a földszint össze ül. Mindenki behozza magával a felső ruháját, mert a budai ember nem ad tíz krajczárt azért, hogy hideg kabátot öltönn magára előadás után és a színház kökemény székei szívesen kiállanak egy kis puhábbá tételre.

Csak az első sor férfiai lépnek be felső kabát nélkül. Ők a várszínházi grófok. Fekete kabátban jelennek meg. Komolyan és méltóságteljesen lépkednek végig a színházon és hideg eleganciával üdvözlik az ismerőseket.

A budai torna egyesület bérelt az első sort s a tagok egészen pesti stílusban kötelesek látogatni a színházat. A budai rossz nyelvek azt mondják, hogy az egyesület fölszerelésében található 12 fekete kabát, mely a színházkabát nevet viseli és a melyet viselni tartoznak a tagok, ha a színházba mennek.

A felsőkabátjaikról is tud egy csipős történetet a budai pletyka.

Gonoszkodó huncutsággal azt beszélnek, hogy az elnöknek muszáj páholyt bérelnie, s ebben a páholyban tartja a várszínházi Nemzeti Kaszinó a téli kabátjait.

Persze azokban a boldog időkben, amikor még a színházat délután öt órakor nyitották ki, ez az első sor nem volt ilyen privilegizált hely. Akkor ott is nagy-kendős, kötöcs tanácsosnők ültek, akik vidáman szapulták a Vár szennyesét.

Ez a publikum arról volt nevezetes mindig, hogy soha nem tapsolt s ez alól a szabály alól csak egy művész kedvéért tett kivételt, de annak is meg volt a maga oka.

Mikor Ábrányiné pályája kezdetén volt, operaiszokás szerint a Várszínházban jutott eleinte nagyobb szerepekhez. Mielőtt azonban a színpadra lépett volna, ott ült mindig a színház páholyában a családjával.

Őt hát a Várszínház törzsközönsége csak úgy nevezte:

— Unsere Márkit és az unsere Márkit kedveért kivételt tett s ugyancsak tapsolt a kedves, szeretetreméltó művésznőnek. De büszke is rá és a karrierjére minden várszínházi bérlő.

És ezt a mesésen kedélyes színházat, ahova pesti embert soha se bocsátottak be — ezt lerombolják tavasszal, mert miniszterelnöki palotára kell a hely.

Hej, azok a tótok, hány édes emléket, mennyi szubtilis, édes naiv álmot, ábrándot, megálmodott boldogságot hánynak szerte szét a csákányukkal. El fog veszni Budának egyik specialitása, a családi színház, amelyben mindenki jól érezte magát.

A közönség, amely a legzárt körűbb volt s otthon érezte magát, a színészek, akik azt beszéltek, úgy beszéltek amint nekik jól esett és hol fog kísérteni Coppelia, az üvegszemű hölgy, — a Várszínház balletje — amely nélkül Várszínház és amelyet Várszínház nélkül már szinte képzelni se lehet.

Zboray Aladár.

II.

A donajégerek

A világváros fejlődésével pusztulnak annak sajátosságai is. Vannak kerületek, városrészek, melyeknek társadalmi élete teljesen elűt a másik kerületétől. Ez az ő jellegük. Ha a párisi Quatier Latien-ből kiűzik a festőket, írókat és diákokat, azonnal megszűnik az az érdekessége, amit az a csomó bohém-lélek kölcsönöz neki. De Párisban őrzik is, becsülik is ezeket az alakokat, a hatóság mintegy külön kis köztársasággá avatta fel a kerületüket.

Mióta ami ragyogó székesfővárosunkban a *csákány és közmunkatanács* jóvoltából mást sem teszünk, mint furunk, faragunk és szabályozunk, a régi Pestnek mindama országosan ismert körei és alakjai, melyek mindannyian csupán *pestiesek* voltak — pusztulnak, széthullanak a régi házak és utcák tégláival egyetemben. Mert egy tized múltán csak rege lesz, hogy a Duna jobbpartján, a Tabánban, a Gellérthegy oldalában secesszionista kaszt uralkodott s birodalma a Duna vize volt. A híres *donajégerek* magyarul *vízikalózok* teljesen kipusztultak, amióta a közmunkatanács és a közúti villamos kikövezette a Gellértheget alját s a hajdani viskókat a szabályozás érdekében kisajátította.

Mert ez a külön kis kör, mely a Gellérthegy oldalán, füstös oduiban uralkodott, azoknak a menhelye volt, akiket a társadalom minden részéből kidobtak s onnét kétségbeesésükben a Duna alatt kerestek enyhülést, a parti vityillókból kiszűrődött halvány sugár a továbbélés reményét lopta lelkükbe. Talán éppen azért, hogy pirulniok kell az emberek előtt, a nappalt nem szerették, az éjszakával váltották fel azt. *Munkájukat* sosem nappal, hanem éjszaka végezték. A Gellérthegy alatt, a Duna partján szép sorban számtalan deszkával főtózott ladik állott nappal. Senkieem használta ilyenkor azokat. Hanem este, midőn a harangzó utolsót kondult, a csolnakok eltűntek s az uszály-hajók helyett ezek himbálóztak a vízben. Minden csolnakban két-három csákánynyal fölfegyverkezett alak mozgott. Azok a *donajégerek* voltak, akik munkába mentek. Amit a víz felszínén tartott: fát, zöltséget ruhadarabot, vagy hullát, azt ők mind kihálászták s nem volt az a tárgy, vagy hulla, melyet ne értékesítettek volna. Ezt ők mind fölhasználták. Másnap reggel a kifogott zsákmányok mind egy rakáson voltak

a *füstös kátlanban*. Így hívták a Gellértheget ama odúját, mely a Ferencz József-híd budai feje fölött tátong. Az ügyeletes reggel aztán jelentést tett a kapitánynak, a banda fejének a munka eredményéről. *Schwarcz Péter*, a kapitány a jelentést tudomásul vette s személyesen elment meggyőződni a kifogott tárgyakról. A hullákat rendesen megmotoszták s ha valami értékeset találtak nála, azt — elkezelték. Midőn meggyőződtek arról, hogy a ruhán kívül semmi más értékes nincs nála vagy rajta, *Schwarcz Péter* begyalogolt az előljáráshoz (azelőtt a budai polgármesterhez) s jelentette, hogy *megint* leuszott valaki.

Az I-ső kerületi előljárásnál külön könyvet vezettek a donajégerek szervezetről. Két érdekes rubrika volt abban a hivatalos könyvben. Egyikbe a hullákat írták, a *vadász* nevével, másik rovatba pedig a donajégerek kihágásai íródtak be. Számtalan esetben megtörtént, hogy kétségbeesett szülők, vagy férjek, feleségek, nem az előljárásnál, hanem a donajéger kapitánynál tudakozódtak hozzátartozóik után. Ha a Dunába ölte az illető magát, a donajégerek biztosan kifogták, ha máshol, nem a Csepel szigetnél. (Most a Csepel-sziget északi részére húzódtak csekély számban a vadászok.)

A donajégerek nem raboltak. Ezt a törvényük tiltotta. Csupán *megállították* az embert a Gellérthegy alatt s a kiváltás ára vagy egy szivarba, pipadohányba, vagy pár hatosba került. Ezzel akarták magukat megkülönböztetni a székesfehérvári-uti utonállóktól, kikhez számtalan rablógyilkosság fűződik. Sőt sok esetben megtörtént, hogy dolgukban járó embereket csoportban kísérték át a székesfehérvári-uton, hogy az ottani *svihákoktól* semmi bántódásuk ne legyen. Verekedni azonban nagyon szerettek a *szomszédal*. Ez a fehérvári-uti banda volt. És ha a tulsók közül valamelyiket leütöttek, rögtön átadták a Dunának, bele dobták. De ezeket már nem fogták ki.

De hát a technika ezeket az alakokat is kisajátította a Gellérthegy oldalán volt vityillókkal együtt. Hova lettek, merre húzódtak, arról a rendőrség fekete könyve tudna beszélni. *Schwarcz Péter* kapitány, mikor a rakpartot szabályozni kezdték és a Sárosfürdő is elpusztult, három évvel azelőtt halt meg. Utolsó óráiban visszagondolt pályájára. Nagyon szeretne volna, ha a Dunába dobják s a halak parentálják el.

... A közmunkatanács pedig megrendelt egy szekér csákányt s a sötét mult rozoga viskóit lerombolja s hol egykor remegve járt az ember, oda nonsokára pálmás ligetek, függő kertek és karsu villák kerülnek.

K. Mészáros Dániel.

Hírek a városházáról.

Közygylés buffet-vel.

A buffet igen szép intézmény, s a székesfőváros törvényhatósága kétségtelenül nagy lépést tesz előre, mikor a közgyűlési terem mellé külön buffet-t rendez be. Korszakot jelent ez a főváros jövőjéről történetében, amelyből mi már előre is látjuk az egyes fejezeteket. Ilyenformán:

A főváros közgyűlése.

I. fejezet.

Márkus főpolgármester (uzsonna-szünet után): Megnyitom a közgyűlést. Következik Heltai Ferenc rendes tag indítványa a belváros megszüntetéséről. (Eláll. Nem fogadjuk el: a sasok padjairól.)

Heltai Ferenc (kezében óriás vajaskenyérrel integet, hogy nem tud beszélni.)

Márkus főpolgármester: (Heltaihoz) csak tessék lenyelni. (Heltai sietve eszi meg a maradékot). Kész-e van?

Heltai: (akadozva). Igen. Épp most nyeltem le az utolsó falatot.

A főpolgármester: Heltaié a szó.

Heltai: (Halljuk!... Eláll! a sasok padjairól.) T. Közgyűlés. A belvárost föl kell osztani, mert (köhögni kezd: köhi, köhi, köhi) mert (köhög) bocsánat, (köhög) valami a torkomon akadt (köhög).

A főpolgármester: Á? Cigányutra ment?

Heltai (köhög). Igen (köhög) kérem (köhög).

A főpolgármester: Hát csak köhögje ki. (gróf *Tenczer* Pálhoz) Gróf ur, legyen szives és üsse meg a hátát. (Tenczer előbb felhuzza a keztyűjét).

A főpolgármester: Mért huz keztyűt előbb? Siessen kedves gróf, hisz megfullad szegény Heltai biz. tag ur!

Polónyi Géza (egy pisztrángos szelencét nyitva ki): Bár látnám!

Gróf *Tenczer* (Márkushoz): Miért huzok keztyűt. Furesa kérdés! Örülök, hogy gróf vagyok és máltai lovag! S most üssem egy polgár hátát pusztá kézzel?

Heltai (köhög). Gróf ur, (köhög) a hátamat (köhög)...

Báró *Kaas* Ivor: Kuc, kuc.

Heltai (Tenczerhez). Köszönöm. (Köhög). Már rendben van. (Nem köhög.) Tehát, t. közgyűlés a belvárost föl kell osztani, mert sok benne a sas. (Nevetés a sasoknál: Sokalja? Még több is lesz! Nem vagyunk ám aggregények!) A sas pedig nem ember, tehát nem polgár, s így nem fizet adót. Azonkívül az obstrukció.

Pincér: (végig szalad a termen): Friss csapolás!...

Halmos polgármester: Pszt. Egy korsót ide!

Pincér: Igenis, k'rem alásan.

A főpolgármester: (csönget).

Pincér: Szolgálhatok?

A főpolgármester: Menjen a manóba. Nem magának csöngettem. Csendet akarok.

Heltai (aki közben megivott egy pohár sört) az obstrukció gyűlöletes alkalmazása is a sasok bűne. (Ugy van! — a többség. — Gunyos hahota a sasoknál. Zaj. Elnök csenget).

Pincér: Fizetni!

Polónyi Géza: Ne hallgassuk tovább Heltait.

— Menjünk vacsorázni!

II. fejezet.

A sasok mind átmennek a buffet-be, ahol minden helyet lefoglalnak, s így a többségnek nem jut szék az asztaloknál. *Polónyi* pezsgőt rendel.

A főpolgármester (szintén át akar menni a buffet-be.)

Pincér: Nincs hely, könyörgöm.

A főpolgármester: Hát akkor hol eszem?

Pincér: Talán itt: az emelvényre az elnöki emelvényre mutat.

A főpolgármester: Jól van; hát hozz nekem egy szelet belváros-télyost.

Pincér: Burgonyával?

A főpolgármester: Ugorkával.

Heltai: Pszt pincér.

Pincér: Parancsol, k'rem?

Heltai: Csináltasson nekem egy kis adag sas-aprólékot a la Kasits.

A buffet-ből áthallatszik a pezsgős üvegek durrogása.

Polónyi hangja: Kérek egy garnírozott heltait.

III. fejezet.

A főpolgármester (vacora-szünet után): A közgyűlést megnyitom.

A sasok (mind): „Én leszek az első század szakaszvezető.

Nem a világ“...

A főpolgármester (csenget): Kérem, kérem.

A sasok (mind): „Ez a három esztendő.

Gróf *Tencze* (kedélyesen szaval): A radványi sötét erdőben halva találták Tenczer Benőt.

A főpolgármester (dühösen csenget): Csendet kérek urak!

Dr. *Grósz*: A hány csillag van az égen

Mindegyiktől sirva kérdem.

Többen: Minek is van szerelem a világon.

A főpolgármester (kétségbeesetten rázza a csengettyűt): De hisz ez tanácskozó-terem. Ez nem kocsmá!

Gróf *Tenczer*: (szaval): Könnye se perdű, jajja se hallik, Csak oda kap, ahol fészkel az agy. Iszonyú az, mi oda nyíllallik.

A főpolgármester: Iszonyat.

Heltai Ferenc (kibont egy pezsgős üveget; *Polónyihoz*) Szervusz. „drusza“! Visszavonom a ja... (elakad) a ja...

A főpolgármester (fölkap egy üveg szódát): Heltai urat rendreutasítom (ráspriccel a szódavízzel.) Gróf *Tenczer* Pált és dr. *Grósz*t is rendreutasítom (öket is leföcskendezi a szódával). A közgyűlést pedig mára berekesztem.

A bizottsági tagok: Éljen! Menjünk a buffet-be!

Valaki.

Báró Wodianer alapítványa.

Báró Wodianer Albert a főváros felügyelete alatt álló József fiu-árvaháznak és Erzsébet leány-árvaháznak 10—10.000 forintot, a szegény-háznak 5000 frtot, a bazilika építési költségére 3000 forintot hagyományozott. Az összeget a főváros pénztárába már befizette a végrendelet végrehajtója: Tokaji Nagy Lajos közjegyző. (Főv. Tud.)

Uj menedékhelyek.

A Hajléktalanok Menedékhelye Egyesülete bejelentette a tanácsnak, hogy a IX. kerületben a Védgát- és Telepy-utca sarkán és a X. kerületben kijelölt telkek teljesen megfelelők, a két telken az új menedékhelyek építését mielőbb megkezdi. A két új menedékhely a főváros két legjobban rászorult kerületének szegénysztyárára valóságos jótétemény lesz, mert mind a kettőben népkonyha és melegedő szoba is lesz. (Főv. Tud.)

A Fortuna.

Az öreg Fortuna, a budai, ismét tatározásra szorult. A közigazgatási bíróság arról értesítette a főváros tanácsát, hogy a tisztes épület némely alkatrészeiben beállott a bomlás és sürgős javításra van szükség. A tanács az átíratot kiadta a mérnöki hivatalnak, amely annak értelmében már a napokban megteszi javaslatát. (Főv. Tud.)

A Várkonyi István palotája.

A főváros tanácsához Várkonyi István, a híres földosztó nevében érdekes kérvény érkezett a főváros tanácsához. A kérvényben Várkonyi azt panaszolja, hogy a VII. kerületben az Amazon-utca 6. szám alatt bizonyos Mendelsohn N. há-

romemeletes házat akar építeni. Mindenekelőtt kétségbevonja, hogy a nevezetnek építési engedélye volna s arra kéri a tanácsot, hogy ez irányban indítsen sürgős vizsgálatot. Ha pedig csakugyan kiadták az építési engedélyt, akkor kéri annak sürgős visszavonását, mert az építéről neki tudomása nem volt, s az egész terv az ő Izabella-utcai és Amazon-utca sarkán levő háza és telke megmontását célozza. Az újonnan építendő háromemeletes ház ugyan s első tizené az ő udvarát s az oda nyíló lakásokat a lakók elhagynák. Végre így fejezi be az érdekes kérelmet: „Hisszük, hogy a szabályozás, városrendezés és közegészségi igények sem nézhetik azt el, hogy telkünk, vagyis a világosságot és levegőt szolgáltató terület, melyről tulajdonosa megigért meg nem szűkítését, ilyen módon pedig megszüktessék. Mindezeknél fogva és tekintettel arra, hogy nehéz gond dal és megfeszített munkássággal szerzett ingatlannunkban ezek folytán 15–20.000 forinttal meg ne károsíttassunk, tisztelettel kérjük az építési munka haladéktalan felfüggesztését, a tervek módosítási beszüntetését és egy illetékes bizottság kiküldését és a helyszíni szemle megtartását. (Főv. Tud.)

A Csokonai utcai iskola bajai.

A Csokonai-utcai iskola ügyében a tanácshoz az a jelentés érkezett, hogy az iskolában közegészségellenes állapotok észlelhetők. A szellőztetés rossz, az ablakai kicsik, a termeket rosszul, vagy egyáltalán nem világítják, a falazat piszkos és több más hiánya van. A tanács utasította a mérnöki hivatalt, hogy sürgősen vizsgálja meg az iskolát. (Fővárosi Tudósító.)

Az elemi iskolák órarendje.

A kanyaró és vörheny járványra való tekintettel a tisztí orvosi hivatal azt javasolta, hogy az elemi iskolák I–II osztá lyában az előadásokat ne 8, hanem 9 órakor kezdjék. A javaslat keresztül ment a közgyűlésen s ma már az iskolaszékek kezde nek ellene opponálni. A gyermekeket ugyanis, akiknek legna gyobb része szegény, már reggel fél 8-kor elzavarják hazulról. Egyrészt a nyitva levő tantermekbe huzódik s ott várja be minden felügyelet nélkül a 9 órát. Más részük a folyosókon ügyeleg, lármájukkal zavarják a többi osztályok előadását. Végre jó része él az alkalommal s az utcán csavarog. A 9 órakor kezdődő tanításnak tehát semmi haszna nincs. Ellenben ugy közegészségi, mint pedagógiai szempontból káros. Az isko laszékek tehát a régi előadási rend sürgős visszaállítását kérik. S ezt az álláspontot foglalta el a tanügyi osztály is, amely az előadások megrövidítését már kezdettől czéltalannak jelezte. (Fővárosi Tudósító.)

A Mayer-árvaház öröksége.

Néhai Piti Mihály a Mayer árvaháznak 2 darab magyar koronajáradék kötvényben 20.000 koronát ha gyományozott. Az örökhagyó vagyonának felosztása a napokban történt meg s a végrendelet végrehajtója Zimányi Alajos közjegyző átadta a fővárosnak a két kötvényt s annak két évi 1600 koronát kitevő kész pénzkamatját. (Főv. Tud.)

Új előljárósági épület.

A VI. kerületi előljáróság a Nagymező-utczában bérelt házban lakik. A bérlet 1900-ban jár le. A ta nács felhívta a mérnöki hivatalt, tegyen jelentést

arra, vajjon a VI. kerületben van-e az előljáróság ré szére alkalmas telek s az előljárósági épület 1900-ra befejezhető-e, hogy a bérletet ne kelljen meghosz szabbítani.

(Főv. Tud.)

Az elutasított nagypáholy.

A magyarországi szabadkőművesek szimbolikus nagypáholya egy bécsi örökséghez jutott, amely tu lajdonkép a pozsonyi *Zukunft* páholyt illette. Az örökség felvétele végett a nagypáholy a főváros ta nácsához fordult olyan értelmű helyhatósági bizonyít vány kiadásáért, a mely tanúsítja, hogy a pá holly képviselőjében a nagymester jogosítva van a pénz, illetőleg az örökség felvételére. A tanács a ké relmet elutasította, mert a nagypáholy alapszabályai ban nem talált megfelelő intézkedést. (Főv. Tud.)

Kölesön kiosztás.

Az *Albrecht-Hildegard*e-alapból úgy látszik a karácsonyi ünnepekre való tekintettel az alapot ke zelő bizottság e hónapban másodszor adott ki na gyobb számú kölesönt. A kiosztás tegnap történt meg. Rendelkezésre állott összesen 45 399 forint ta karékpénztári betét és 4558 forint pénztári mara dvány. Ebből kiadtak *tizenhét* iparosnak 40–40 forin tot, *tizenegynek* 60–60 forintot, *négynnek* 80–80 fori not és *huszonkilencnek* 100–100 forintot, összesen 4560 forintot. (Főv. Tud.)

Új felső kereskedelmi iskola.

A főváros a IX. kerületben felső kereskedelmi iskolát akar létesíteni. A tanács utasítására a mérnöki hivatal elké szítette az iskola terveit és költségvetését. Ezek szerint az új is kola előszobás rendszerrel 190.000 forintba, a berendezéssel 210.000 forintba; egyszerű folyosós rendszerrel, amelyet a hiva tal is sokkal megfelelőbbnek tart, a berendezéssel együtt 207.000 forintba kerül. A tornaterem elhagyásával a költség 10–12.000 forinttal redukálható. (Főv. Tud.)

Szerkesztői üzenetek.

F. H. Bpest. Igen. *Előfizetőinknek a városi hatósá goknál levő ügyeiben díjtalanul járunk el.* Megkaptuk; legközelebb sorát ejük.

N. S. A főváros a gummiárukat *Schottola Ernő cégnél* (Bpest VI., Andrássy-ut, Fonciére palota) szerzi be.

K. G. Arról mi nem tehetünk. Tessék felelőzéssel pró bát tenni.

Z. Budapest. Dr. *Schrancz Viktor* nőorvost ajánljuk. Hat évig *Tauffer tanár* mellett működött. Lakik: Bpest VIII. József-körut 63.

35–60. Nem kaptuk a kérdéses levelet. Minden jogos pa naszt szívesen közlünk, miután programmunk a közérdek szol gálása.

D. M. Budapest. 1. Nem szabad. 2. Dr. *Czinczár J. bő rgyógyász* (VII. Kerepesi-ut 14). — 3. A nyert információ szerint eljárnak.

Hrs. Kérdésére nem-mel felelünk.

Ideiglenes 1898–99-ik évi **TELI MENETREND.**

I. Károlykaszárnya—Ujpest.

I r á n y	Első		Utolsó		K ö z l e k e d é s
	vonat indul				
	óra perc		óra perc		
	reggel		este		
Ujpestről	5	—	10	30	Reggel 5-7-ig 10 percenkint " 7-este 9-ig 8 Este 9-zárlatig 15 "
Károlykaszárnyától	5	40	11		

H. Nyugoti pályaudvar—Esküter.

I r á n y	Első		Utolsó		Közlekedés
	vonat indul				
	óra	perc	óra	perc	
	reggel		este		
Nyugoti pályaudvartól	6	—	11	—	Egész nap 8 percenként
Az Eskütértől	6	—	10	30	

III. Kálvin-tér—Óbuda

I r á n y	Első		Utolsó		K ö z l e k e d é s
	vonat indul				
	óra	perc	óra	perc	
	reggel		este		
Óbudáról	6	—	11	—	Reggel 6-7-ig 10 percenként 7-este 10-ig 8 Este 10-zárlatig 15
Kálvin-térről (Váci-körúton át)	6	—	11	—	

IV. Nyugoti pályaudvar—Óbuda.*

I r á n y	Első		Utolsó		K ö z l e k e d é s
	v o n a t i n d u l				
	óra	perc	óra	perc	
	reggel	este			
Nyugoti pályaudvartól	7	30	10	—	Reggel 7-től este 8-ig 10 perc. Este 8-10-ig 15 "
Óbudáról	7	—	10	—	

V. Lánchíd—Óbuda.

I r á n y	Első		Utolsó		K ö z l e k e d é s
	vonat indul				
	óra	perc	óra	perc	
	reggel		este		
Lánchídtól	5	30	10	—	Reggel 7-ig 10 percenként 7-este 9-ig 8 Este 7-10-ig 10
Óbudáról	6	05	10	—	

VI. Nyugoti pályaudvar—Rottenbiller-utca—Városliget.

I r á n y	Első		Utolsó		K ö z l e k e d é s
	vonat indul		vonat indul		
	óra	perc	óra	perc	
	reggel		este		
Városligetből	6	—	11	—	Reggel 6-7-ig 8percenként 7-este 9-ig 6 Este 9-zárlatig 8
Nyugoti pályaudvartól	6	30	11	—	

VII. Múzeum-körúti kitérő—Csömöri-út—Áréna-út.

I r á n y	Első		Utolsó		K ö z l e k e d é s
	vonat indul				
	óra	perc	óra	perc	
	reggel		este		
A múzeumkörúti kitérőből	6	30	10	30	Reggel 6-8-ig 8 percenként 8-este 8-ig 6 .
Aréna utról	6	—	10	—	Este 8-zárlatig 8 .

Az Áréna-út és István-út sarkától csatlakozó vonat indul az István- és Hermina-úton át az Állatkerthez.

VIII. Kálvin-tér—Orczy-út—Rottenbiller-utca—Városliget (régí állomás).

I r á n y	Első		Utolsó		K ö z l e k e d é s
	vonat indul				
	óra	perc	óra	perc	
	reggel		este		
Kálvin térről	7	—	10	—	Egész nap 10 percenként
Városligetből	6	30	9	30	

*) Nagyobb forgalom idején ezen vonatok, mint közvetlen vonatok, a Károlykaszárnya vagy Kálvin-téri végponig járatnak.

A népszínháztól és a vígszínháztól az előadások végétől a Margit-hídon át Budára külön kocsik járnak.

IX. Üllői úti kaszárnya—Kerepesi út—Csömöri út—Áréna-út—Városliget.

I r á n y		Első		Utolsó		Közlekedés
		vonat indul		vonat indul		
		óra	perc	óra	perc	
		reggel		este		
Üllői úti kaszárnyától		7	10	10	30	Egész nap 8 percenként
Városligetből		6	30	10	—	Este 9-zárlatig 10

X. Esküter—Kerepesi út—Csömöri út—Zugló.

I r á n y	Első		Utolsó		Közlekedés
	vonat indul				
	óra perc		óra perc		
	reggel		este		
Az Eszőlérről	6	20	10	30	Reggel 6-8-ig 8 percenkint 8-este 8-ig 6 Este 8-zárlatig 8
A Zuglóból	6	50	10	—	

XI. Károlykaszárnya—Üllői út—Tisztviselőtelep—Népliget.

I r á n y	Első		Utolsó		Közlekedés
	vonat indul				
	óra	perc	óra	perc	
	reggel		este		
Tisztviselőtelep (Népligetből)	6	—	11	—	Reggel 6-8-ig 10 percenként 8-este 8-ig 6 Este 8-zárlatig 10
Károlykaszárnyától	6	—	11	—	

XII. Múzeum-körúti kitérő—Kerepesi út—Kőbánya.

I r á n y	Első	Utolsó	Közlekedés
	, vonat indul		
	óra perc	óra perc	
	reggel	este	
Kőbányáról	5 —	10 —	Reggel 5-7-ig 12 percenként 7-este 7-ig 8 Este 7-zárlatig 12
A múzeumkörüti kitérőből	5 35	10 30	

XIII. Nyugoti pályaudvar—Kővárosi híd.**)

I r á n y	Első		Utolsó		Közlekedés
	vonat indul				
	óra	perc	óra	perc	
	reggel		este		
Kővágóhídtól	5	—	10	—	Reggel 5-6-ig 10 percenként 6-este 9-ig 6 Este 9-zárlatig 10
Nyugati pályaudvartól	5	35	10	30	

XIV. Károlykaszárnya—Ferencz József-híd—Fogaskerekű vasút.

I r á n y	Első		Utolsó		K ö z l e k e d é s
	vonat indul				
	óra	perc	óra	perc	
	reggel		este		
Károlykaszárnyától	7	—	10	—	Reggel 6 ³⁰ -8-ig 15 perczenk.
Fogaskerekű vasúttól	6	30	10	—	„ 8-este 8-ig 10 „ Este 8-zárlatig 15 „

XV. Károlykaszárnya—Margit-híd—Fogaskerekű vasút—Szép Ilona.

I r á n y	Első		Utolsó		K ö z l e k e d é s
	vonat indul				
	óra perc		óra perc		
	reggel		este		
Károlykaszárnyától	7	30	10	30	A fogaskerekű vasútig egész nap 10 percenként; minden második kocsit a Szép Ilonáig közlekedik.
Szép Ilonától	6	45	9	50	

XVI. Lánchíd—Szénatér.

I r á n y	Első		Utolsó		Közlekedés
	vonat indul				
	óra	perc	óra	perc	
	reggel		este		
Lánchídtól	7	—	8	—	Egész nap 30 percenkint.
Szénatérrel	7	—	8	30	

**) A h. é. v. érkező vonataihoz csatlakozó kocsik csak a Károlykaszárnyáig közlekednek. Vasárnapokon a forgalom reggel 6-tól este 6-ig 5 perces.

BIEHN JÁNOS

Aszfalt- és kátrány-termékek vegyi-gyárai

BUDAPEST * KISPEST * MEZŐTELEGD

Központi iroda:

BUDAPEST, IX. Ferencz-körut 46.

Gyártmányok: „Valódi aszfalt fedőlemezek,” aszfalt-elszigetelő lemezek, kőfedélpép, carbolineum, Biehnol.

Vállal és készít legjobb kivitelben: aszfaltozásokat, vízhatlan lefödéseket, facément- és fedőlemez befödéseket.

RÖCK ISTVÁN

Gép- és gőzkazángyára * *

* * vas- és ércöntődéje

BUDAPEST,

IX., Soroksári-utca 24. szám.

Készít: magas nyomású, compound- és triplexpanziós gőzgépeket, szab. Frikart-féle kényszermozgású Corliss-vezényművel. — Biztonsági vízcsöves gőzkazánokat minden nagyságban Bánó és Szüts legújabb szabadalma szerint.

Továbbá minden nagyságú és szerkezetű hajógépeket, kihúzható forr- és fűtőcsöves, lokomobilokat, gőzkazánokat, tüzelő-, forraló- és hullámlemez tüzelőcsövekkel, gőzmalmi és téglagyári berendezéseket. Szab. külömbzéki emeltyűszerkezetű bor- és olajsajtókat, valamint olajgyártási berendezéseket és elvállal mindennemű a gépészeti szakmába vágó munkákat.

Tervez és berendez
mindennemű vízműtelepeket.**„HELIOS”**mechanikai és elektrotechnikai ipar
részvénytársaság**BUDAPEST,**

VI., Teréz-körut 39.

Dinamók

Elektromotorok

Telefonok és

Távírdakészülékek

Mindennemű villamos berendezések felszerelése.

Gyártelep: ZSOLNÁN.

G r a u e r M i k s a

cs. és kir. udv. szállító.

PÁLINKA, LIKŐR, RUM ÉS COGNAC-GYÁR.

Legfinomabb teák és francia cognac nagybani raktára.

Depót: az udvarban jobbra. Budapest, VIII. ker., Kerepesi-ut 45. szám. (saját házbán)

Fióküzlet: VII. ker., Miksa-utcza 3. szám (saját házbán).

Telefon: 60—25. szám.

Alapítva 1852. évben.